

**Metodický pokyn č. 1/2019
k archivnímu zpracování fondů
typu „farní úřad“**

Č. j. MV- 13807-1/AS-2019

OBSAH	Číslo stránky
1. ÚVOD	5
1.1 Okruh působnosti	5
1.2. Důvod vydání	6
1.3. Vazba na Základní pravidla, případně jiné standardy a metodiky	6
1.4. Struktura metodiky	6
1.5. Implementace	7
2. HISTORICKÝ A SPRÁVNÍ VÝVOJ, VÝVOJ SPISOVÉ SLUŽBY	8
2.1. Období středověku a raného novověku	8
2.1.1. Historický vývoj	8
2.1.2. Základní normy	12
2.1.3. Organizační struktura	15
2.1.4. Kancelář	19
2.2. Období od poloviny 18. století do poloviny 20. století	22
2.2.1. Historický vývoj	22
2.2.2. Základní normy	28
2.2.3. Organizační struktura	38
2.2.4. Kancelář	40
2.3. Agendy původce	43
2.3.1. Správa farností	43
2.3.2. Duchovní péče	84
2.3.3. Chudinské a sociální záležitosti	119
2.3.4. Školství	121
2.3.5. Spolky, bratrstva a politická sdružení	124
3. DOSAVADNÍ METODIKY PRO POŘÁDÁNÍ FARNÍCH A DĚKANSKÝCH ÚŘADŮ	127
4. SITUACE PŘED PŘEVZETÍM DO ARCHIVU A VÝBĚR ARCHIVÁLIÍ	130
4.1. Praxe při nakládání s dokumenty před převzetím do archivu	130
4.2. Akvizice archiválií a jejich uložení	132
4.3. Výběr z rozsáhlých agend a vnitřní skartace	132
4.4. Nahrazení originálu kopií	132
4.5. Ponechání duplicit a multiplicit	133
4.6. Uložení archiválií téhož původce ve více institucích	133
4.7. Vymezení archivního souboru	134
4.8. Časové vymezení fondu, nástupci a předchůdci, zařazování prior a posterior	135
4.9. Vnitřní organizační jednotky, podřízené a volně přidružené složky	135
4.10. Řešení případů, kdy nelze původce určit, nebo se na vzniku archiválie podílelo více původců	135
4.11. Řešení torzovitě dochovaných archivních souborů	136
4.12. Rozhodný okamžik pro uzavření archivního souboru	136
4.13. Rozhodný okamžik pro zahájení zpracování	136

4.14. Název archivního souboru	136
5. ZPRACOVÁNÍ ARCHIVNÍHO SOUBORU	137
5.1. Postup před zahájením zpracování	137
5.2. Archivní pomůcky	138
5.3. Ochrana osobních údajů a citlivých osobních údajů, autorská práva	138
5.4. Vnitřní skartace	138
5.5. Vlastní zpracování fondu	139
6. POPIS ARCHIVÁLIÍ	142
6.1. Zásady popisu archiválií	142
6.2. Úrovně popisu	142
6.3. Prvky popisu	143
6.4. Výběr pořádacího schématu	145
6.5. Evidenční jednotky	145
7. POPIS PŮVODCE (PŮVODCŮ)	148
7.1. Zásady popisu původce	148
7.2. Typy původců	148
8. REJSTŘÍKY	151
9. LITERATURA A PRAMENY	152
a) staré tisky	152
b) obecná literatura	152
c) normy (do roku 1949)	161
d) přehledy duchovních	169
10. LATINSKO-ČESKÝ SLOVNÍČEK	173
11. NĚMECKO-ČESKÝ SLOVNÍČEK	186
12. ZKRATKY	191
13. AUTOŘI	193
14. NABYTÍ ÚČINNOSTI	194
PŘÍLOHA Č. 1 - Obecné umělé pořádací schéma dle Základních pravidel pro zpracování archiválií	195
PŘÍLOHA Č. 2 - Pořádací schéma části registratury, u níž bylo na území budějovické diecéze použito Dittrichovo schéma z roku 1791	242
PŘÍLOHA Č. 3 - Pořádací schéma části registratury, u níž byla na území olomoucké arcidiecéze použita Kohnova spisová norma z roku 1896	246
PŘÍLOHA Č. 4 - Příklady popisu původců	273
1. Farní úřad	274

2. Plebánie	288
3. Kurácie	300
4. Děkanský úřad (v Čechách)	312
5. Lokálie	333
6. Lokálie s expozitou	342
7. Expozitura	352
8. Zámecké kaplanství	360

1. ÚVOD

1.1. Okruh působnosti

Metodický pokyn stanoví minimální obecné zásady pro zpracování archivních fondů typu farní úřad nebo děkanský úřad (především v české církevní provincii) jako základního správního úřadu římskokatolické církve, které je třeba dodržet, a je na zpracovateli, aby jej doplnil o případná místní a regionální specifika. V rámci této metodiky se pod termínem „Děkanský úřad“ vždy rozumí farní úřad s čestným či historickým označením děkanství (arciděkanství, arcijáhensství apod.), nikoliv vyšší církevně-správní okrsek dodnes vytvářený v moravské církevní provincii, v jehož čele stojí děkan jako pomocník biskupa se širšími pravomocemi vůči duchovním daného celku (v české církevní provincii vikariát - okrskový vikář) či obdobný historický středověký článek církevní správy (děkanát). V rámci evidence NAD se jedná o fondy označované jako „Farní úřad“, „Děkanský úřad“ a „Arciděkanský úřad“, „Proboštský úřad“ (případně též „Římskokatolický farní úřad“, „Římskokatolický děkanský úřad“, „Farní úřad římskokatolický“, „Římskokatolická farnost“, „Vikariátní a děkanský úřad“, „Děkanský úřad a vikariátní úřad“, „Arciděkanský vikariátní úřad“, „Farní a děkanský úřad“, „Děkanský farní úřad“). Časové vymezení metodikou popisovaných farních (děkanských) úřadů je od jejich vzniku (či obnovení) do roku 1949. Do tohoto rozmezí spadá i středověká síť základních úřadů církevní správy (plebánie), i když se z ní prakticky žádné dokumenty v rámci dotčených archivních souborů nedochovaly, je přinejmenším předmětem popisu farnosti jako původce. Součástí daných archivních souborů jsou mnohdy i písemnosti lokálního (místního) kaplanství (lokálie), kurácie (lokální kurácie), rezidenčního (exponovaného) kaplanství (expozitura) či zámeckého kaplanství, farní administratury a kostelních rad (Kirchenrath). Rok 1949 je stanoven jako mezník z důvodu významných společenských i správních změn, které se bezprostředně projevíly v podobě zestátnění vedení matrik, a které měly zásadní dopad na tvorbu farní registratury u původců a též vymezení archivních souborů v archivech. Vzhledem k mnohým zásadním rozdílům ve spisovenské praxi před a po letech 1949/1950 se doporučuje vytvořit pro manipulační období po roce 1949, z něhož se již archiválie v případě některých diecézí do archivů jako deposita dostávají, samostatnou metodiku.

1.2. Důvod vydání

Archivní fondy farních a děkanských úřadů patří mezi důležité archivní soubory státních okresních archivů a akreditovaného soukromého Archivu Biskupství brněnského. Od svého vzniku do roku 1949 představovaly základní článek církevní správy, kterými jsou i v současné době. V ústřední evidenci NAD lze dohledat v návaznosti na parametry vyhledávání celkem 2986 (hesla „farní“, „děkanský“, „arciděkanský“ úřad v tematické skupině 250140) až 3230 archivních souborů (celá tematická skupina 250140), které obsahují archiválie daných původců.

V současné době jsou tyto archivní soubory uloženy ve státních archivech jako depositum, přičemž příslušné smlouvy obsahují požadavky na zpracování a zpřístupnění uložených archiválií. Neexistence jednotného registraturního či spisového plánu u farních úřadů, značné krajové odlišnosti, především mezi jednotlivými diecézemi, a pozdější neexistence jednotné všeobecně přijímané metodiky pro pořádání farních úřadů se odrazily v rozdílném metodickém přístupu k pořádání těchto fondů. Celá situace proto vyvolává potřebu vytvoření aktuální pokud možno jednotné metodiky odpovídající platným principům a zásadám.

1.3. Vazba na Základní pravidla, případně jiné standardy a metodiky

Základní pravidla pro zpracování archiválií, 2. doplněné a opravené vydání, vydané v Praze roku 2015¹ (dále jen ZP) jsou základním výchozím dokumentem pro metodický návod na zpracování archivních fondů farních a děkanských úřadů.

1.4. Struktura metodiky

Metodika je rozdělena do celků, které odpovídají jednotlivým, obvykle na sebe navazujícím procesům při zpracování archiválií a vychází ze ZP a Základního materiálu k tvorbě metodik zpracování archivních souborů:

1. kapitola je úvodem k metodickému pokynu,
2. kapitola obsahuje historický a správní vývoj a vývoj spisové služby u původců daného typu archivního souboru,

¹ Michal WANNER a kol., *Základní pravidla pro zpracování archiválií, Druhé, opravené a rozšířené vydání*. Odbor archivní správy a spisové služby MV ČR, Praha 2015.

3. kapitola informuje o dosavadních metodikách pro pořádání tohoto typu archivního souboru,
 4. kapitola se zabývá praxí při nakládání s dokumenty u původce a má napomoci s výběrem archiválií a vymezením archivního souboru,
 5. kapitola se věnuje postupům při zpracování archiválií a obsahuje též seznam konkrétních agend vykonávaných původci archivního souboru,
 6. kapitola připomíná některé zásady popisu archiválií s ohledem na specifika daných církevních úřadů,
 7. kapitola definuje popis původců v rámci těchto archivních souborů,
 8. kapitola odkazuje na tvorbu rejstříků podle ZP a dalšího vývoje v této oblasti,
 9. kapitola obsahuje výčet základní literatury, legislativy k tématu a užitečných webových odkazů,
 10. kapitola obsahuje seznam autorů metodického pokynu,
 11. kapitola obsahuje seznam použitých zkratk v textu tohoto metodického pokynu,
 12. kapitola stanovuje nabytí účinnosti metodického pokynu.
- Nedílnou součástí metodického pokynu jsou přílohy s navrženými umělými a dílčími původními pořádacími schémata a vymezení hlavních původců archivního souboru.

1.5. Implementace

Metodika primárně směřuje na archivní soubory dosud neinventarizované. Může se implementovat při reinventarizaci farních a děkanských úřadů, či v případě potřeby při přepisu starších pomůcek do moderních archivních databází.

Pořádací schémata, uvedená v tomto pokynu, je možno importovat do programů určených pro tvorbu archivních pomůcek upravených podle ZP (např. program Elza). Zpracování archivních souborů tohoto typu se tak významně usnadní a zrychlí.

2. HISTORICKÝ A SPRÁVNÍ VÝVOJ, VÝVOJ SPISOVÉ SLUŽBY

a) Pojmenování „farní úřad“, „děkanský úřad“, „arciděkanský úřad“, „arcijáhenský úřad“ či „proboštský úřad“ reflektuje historický a správní vývoj původců,² jimž byla od 18. století svěřována řada agend důležitých pro administraci protomoderního státu, respektive došlo k transformaci původních agend a jejich podřízení státnímu reglementu. Představitelé nižších organizačních článků římskokatolické duchovní správy (lokálií, expozitur a far) zodpovídali za jejich řádný výkon. Této situaci odpovídá množství písemností v relevantních archivních souborech, jichž od 2. poloviny 18. století přibývá.

b) Označení „farní úřad“, „děkanský úřad“, „arciděkanský úřad“, „arcijáhenský úřad“ či „proboštský úřad“ z geografického hlediska odpovídá územnímu rozsahu farního obvodu (tj. farnosti, děkanství, arciděkanství, arcijáhensství, proboštství).

c) Středověké i raně novověké fary a novodobé farní úřady se od sebe lišily úrovní a odbornou vyhraněností úřadování, mírou reflektování státních reglementů a rozsahem zásahů patrona či státních orgánů do svého fungování. Pro středověké a předbělohorské venkovské fary je charakteristická značná závislost na světské moci, nízká úroveň úřadování, nesamostatnost v nakládání se zádušním a benefičiárním majetkem, případně absence písemného úřadování vůbec. Po roce 1420 vznikají též rozdíly věroučné.³

2.1. Období středověku a raného novověku

2.1.1. Historický vývoj

a) Ve fondech farních, děkanských, arciděkanských a proboštských úřadů se z počátečního období existence církevní správy prakticky žádné písemnosti nedochovaly. Z tohoto důvodu raně středověkou fází geneze (hradské arcipřysty, vlastnické kostely, zaniklé kolegiální

²Hodnost děkana, probošta či arciděkana chápeme jako čestné označení pro duchovního římskokatolické církve v českých diecézích (na Moravě pouze v případě probošta), který sídlí ve významnější lokalitě s dlouhodobou a zpravidla pouze minimálně přerušovanou tradicí centra duchovní správy. Toto konstatování neplatí pro probošty kapitul a kolegiálních kapitul, které nevykonávaly činnosti srovnatelné s farními úřady.

³ Pokud se v příslušném archivním souboru dochovala písemnost vzniklá činností někdejšího kališnického či reformovaného duchovního správce, ponecháme příslušnou archiválii ve fondu bez ohledu na věroučné rozdíly.

kapituly aj.) pomíjíme. Fary od vrcholného středověku představovaly základní jednotku církevní správy. Farní síť se ustálila v průběhu 13. století, přičemž nejvíce duchovních v ní působil na přelomu 14. a 15. století. Jejich hmotné zabezpečení určovalo kanonické právo, ale přesto je nelze ve venkovských oblastech vždy považovat za dostatečné. Část příjmů z majetku záduší i z desátků si uzurpoval patron, obročí byla využívána k zaopatření jeho mladších potomků, nebyly dodržovány dekrety (usnesení) koncilů, synodální statuty atd. Vzdělání venkovských duchovních, kteří byli zodpovědní i za zajištění administrativního chodu farnosti, bylo zpočátku na nízké úrovni. Postačovalo, pokud byli schopni posloužit věřícím svátostmi, odsloužit mši a alespoň trochu rozuměli latinsky. Zůstává otázkou, zda lze v případě venkovských far uvažovat o plošném pořizování písemných záznamů. Pravomoci k výkonu duchovní služby a nároky na část hmotných zdrojů farnosti odvozovali duchovní formálně z řádného vysvěcení a ustanovení do funkce. Při dodržení veškerých kanonických zásad získali oprávnění k výkonu duchovní služby od územně příslušného světícího biskupa či jím delegovaného vyššího duchovního. Nároky na příjem z desátků či k užívání majetku beneficia fakticky pramenily z dohody se světskou autoritou, tj. patronem. Duchovní bez podpory světské autority byl schopen nároky vůči poddaným prosadit obtížně.

b) Existovaly velké rozdíly v úrovni církevní správy i duchovních ve významnějších centrech městského charakteru a na venkově. Ve městech je nutno počítat se vzdělanějšími duchovními a s rozvinutější administrativou, zejména kvůli ochraně a řádné evidenci práv a nároků. Úroveň duchovního i správy ovlivňoval též přístup patrona. Fary pod patronátem klášterů, kapitul, duchovně rytířských řádů či fary spravované přímo představiteli těchto korporací nad venkovskými farami pod patronátem světských vrchností v mnoha ohledech vynikaly.

c) Po roce 1420 dochází k diferenciaci situace. Na Moravě si katolická církev v zásadě udržela postavení a majetek, farní správa byla narušena pouze částečně, a lze tedy hovořit o kontinuitě předhusitského a pohusitského období. Avšak i na území olomoucké diecéze záleželo na vztahu mezi duchovním a patronem, respektive světskou mocí. V některých oblastech západních, jižních a severních Čech rovněž nedošlo k rozpadu katolické farní organizace (to nastalo až v 16. století), zatímco ve zbytku království se prakticky zhroutila. Církevní majetek byl ze značné části uzurpován šlechtou a městy, prohloubila se závislost utrakvistického i katolického duchovenstva na světské mocí. Z hlediska výkonu duchovní i majetkové správy představovala 1. polovina 15. století regres, prudce poklesla rovněž úroveň duchovních. Lze-li v tomto období hovořit o vykonávaných agendách, opět se pohybujeme

v rovině poskytování svátostí, organizace bohoslužeb a správy majetku. Duchovní podobojí byli voleni nebo dosazováni farní obcí, od 80. let 15. století byl nutný souhlas dolní konzistoře. Situaci komplikoval nedostatek světců, protože kališníci lpěli na zásadách apoštolské posloupnosti. Mnohdy při dosazení duchovního záleželo spíše na rozhodnutí patrona, respektive na dohodě mezi duchovním a světskou autoritou. Vzhledem k nepřítomnosti arcibiskupa zodpovídala za správu pražské arcidiecéze kapitula, z jejíchž řad zpravidla pocházeli administrátoři horní konzistoře. Podle dohody z roku 1485 měl být mezi kališnickými a katolickými farami zachováván poměr z roku 1471, což se však nedělo. Efemérní tábořskou církev (1421-1452) na tomto místě pomíjíme. Na Moravě si své postavení uhájil olomoucký biskup, a na území diecéze tudíž náležela práva ordináře jemu. Pro katolické duchovní v Čechách teoreticky měla i nadále platit Statuta Arnesti z roku 1349, protože nikdy nebyla zrušena, a další ustanovení vydaná římskokatolickou církví. Paradoxně je však částečně respektovali rovněž kališníci. Od 16. století se situace dále zkomplikovala nástupem reformace, jejíž učení nalézalo ohlas zpočátku především v jazykově německých oblastech Čech, Moravy a Slezska.

d) V souvislosti s postupným vyostřováním náboženských poměrů v českých zemích se po polovině 16. století setkáváme s důrazem na větší disciplinaci kněžstva i věřících, tj. v katolickém prostředí s prosazováním závěrů Tridentského koncilu. Vedle tlaku na řádné poskytování svátostí běží též o kvalitní administraci biskupství, potažmo jednotlivých farností (mj. dokumentovatelnou na tzv. *relationes ad limina*). Změnu v organizaci farní sítě přineslo období po roce 1620. Formálně došlo k obnovení výsadního postavení katolické církve. Část dosud existujících venkovských far zanikla, respektive byla plošně administrována z větších center. Nedostatek duchovních a nízká úroveň jejich hmotného zabezpečení způsobovaly problémy prakticky po celé 17. století. Příchod duchovenstva ze zahraničí a zapojení řádového kléru řešily situaci pouze částečně. Zlepšení stavu bránily vleklé boje, jež se dotýkaly farností přímo (přítomnost vojsk, útky poddaných i duchovních) nebo nepřímo (zvýšená daňová a kontribuční zátěž). K nápravě poměrů nebyli v řadě případů ochotni ani patroni, neboť by se ekonomicky poškozovali. V průběhu války došlo též k rozsáhlým ztrátám relevantních písemností. I v tomto případě však existují regionální rozdíly. Po stabilizaci situace se od 2. poloviny 17. století daří prosazovat protireformační opatření. Svého vrcholu dosahuje restriktivní přístup vůči jinověrcům v 1. polovině 18. století a do potírání nekatolíků jsou zapojováni též řadoví duchovní. Za účelem náboženské unifikace byla podporována

lidová zbožnost (mariánský, od 18. století svatojánský kult), zřizovala se bratrstva a byly organizovány misie. V těchto činnostech hráli důležitou roli členové duchovních řádů.

e) Ze správního hlediska je pro období do poloviny 17. století charakteristická značná rozkolísanost. Nekatoličtí duchovní měli v souladu s příslušnými patenty zemi opustit, což se ne vždy dělo. Na uvolněná místa přicházeli noví duchovní správci, často původem z Polska či alpských zemí. Řada z nich byla členy různých řádů a kongregací. Obecný nedostatek kněží měl za následek slučování dříve samostatných farností do rozsáhlých administrativních celků, jejichž řádná správa nebyla s ohledem na ohromnou rozlohu a nedostatek kooperátorů možná. Vedle sídelní fary existovala obvykle v daném obvodu alespoň jedna tzv. komendátní fara, která byla toho času neobsazená, ale do budoucna se počítalo s obnovením její správní svébytnosti. Samotná farní síť zůstávala nestabilní. Někdy nebyl vyjasněn poměr mezi filiálním a farním chrámem, docházelo ke sporům o hranice farností a územní kompetence duchovních se vzájemně překrývaly, jednotliví duchovní z nutnosti kumulovali funkce (farář byl zároveň kooperátorem děkana, administrátorem několika farností či expozitou aj.). Vzhledem k častému zničení relevantních písemností nebylo možno tyto spory jednoznačně vyřešit. V 1. polovině 17. století se nedařila ani obnova správních mezičlánků mezi arcibiskupem a řadovým duchovenstvem (viz níže). Na druhou stranu museli nepočetní duchovní vykonávat příkazy související s prvními pokusy o rekatolizaci, tj. vyhotovovat velikonoční seznamy, vystavovat zpovědní cedulky, vyučovat ve víře. Příslušné reglementy v tomto směru vydávala světská i duchovní moc. Po polovině 17. století se situace stabilizovala rovněž ve správní rovině, k čemuž přispělo zřízení nových biskupství (Litoměřice, Hradec Králové) a nárůst počtu řádně vzdělaných duchovních v aktivní službě. Dařilo se prosazovat ustanovení Tridentina (například při uzavírání manželství, křtech, rezidenční povinnosti aj.), pořizovaly se seznamy věřících, inventáře majetku, práv a nároků. Farní síť se zvolna stabilizovala a „zahušťovala“. Od 18. století je církev podřízována intenzivnímu dohledu světské moci v rovině finanční, správní i legislativní. Stranou zájmu státu nezůstávají sporadicky dokonce ani otázky dogmatu a ritu. Tato situace ovšem představuje logické vyústění vývoje, jenž započal nejpozději v době Ferdinanda III. (zasahování do záležitostí diecézí i řádů, obcházení metropolit, zásahy do ritu, ignorování papežské autority). Rozsáhlá legislativní iniciativa Marie Terezie a Josefa II. tedy není náhlou a bezprecedentní změnou.

2.1.2. Základní normy

a) Základní normy upravující poměr světské a duchovní moci, práva a povinnosti kléru i věřících byly obsaženy ve svodech kanonického práva. Je diskutabilní, zda s nimi byli všichni duchovní v aktivní službě ve starších obdobích dostatečně obeznámeni. Další nařízení, která byla později do svodů kanonického práva zapracována, vydávali jednotliví papežové nebo vycházela ze závěrů jednání koncilů. Příslušné normy v zásadě zůstávaly v platnosti do svého nahrazení novou právní úpravou, případně do výslovného zrušení (odvolání). Za specifickou a značně nesourodou skupinu norem lze považovat též jednotlivé panovnické listiny, jež upravovaly vztah světské a církevní moci obecně (například privilegium z roku 1222), případně právní poměry konkrétní instituce (kupříkladu imunitní listiny). Platnost právních reglementů určených konkrétní instituci lze vztahovat na kostel či farnost v případě, že se nalézaly pod patronátem privilegované instituce. Synodální dekreta či statuta upravovala poměry v určité diecézi, přičemž se jejich prostřednictvím mohly uvádět v platnost rovněž normy obecného významu. Byla vydávána pod autoritou biskupa, přičemž na synodách shromážděné duchovenstvo disponovalo poradním hlasem. Jejich prostřednictvím se většinou řešily praktické otázky správy diecéze a kázně duchovních. I v tomto případě zůstávaly přijaté diecézní normy v platnosti do svého nahrazení či výslovného zrušení. Statuta Arnesti z poloviny 14. století byla proto opakovaně vydávána v letech 1476, 1606, 1762. Roku 1605 byla publikována synodální statuta arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé (znovu vydána 1684, 1762). Problematičtější je situace v olomoucké diecézi, kde lze sice konání synod doložit už v roce 1243, ale jednalo se spíše o soudní shromáždění. S ohledem na kontinuální vývoj kanonického práva od starověku a na množství dochovaných písemností se vztahem k českým zemím nelze na tomto místě podat výčet veškerých nařízení, o nichž však lze dohledat informace v odborné literatuře či v edicích diplomatického materiálu.

b) Po obsazení pražského arcibiskupského stolce v roce 1561 dochází k postupné aktivizaci římskokatolické církve v Čechách, své pozice navzdory reformaci uhájili též olomoučtí biskupové, jimž navíc náleželo v markrabství výsadní politické a hospodářské postavení. I nadále ale ovlivňovala činnost duchovních snesení zemských sněmů a nařízení panovníka. Po polovině 16. století se do praxe postupně prosazují závěry Tridentského koncilu, které však pro pražskou arcidiecézi definitivně stanovily závěry synody z roku 1605, publikované v následujícím roce. Vztahy mezi katolickou církví a nekatolickými denominacemi se koncem 16. století vyhrcovaly. Po roce 1620 počet reglementů upravujících náboženské poměry

narůstá. Přístupy světské a duchovní moci k prosazení náboženské unifikace se však rozcházejí, přičemž ostřejší postoje zaujímá panovník. Vedle jeho nařízení se setkáváme rovněž s normami vydávanými arcibiskupem a biskupem, jež namnoze vycházejí opět ze závěrů Tridentského koncilu. Reagují na složité náboženské a politické poměry v českých zemích i na potřebu unifikace ritu. Obnovené zřízení zemské však zapovídalo oddělené zasedání jednotlivých stavů, a tak po roce 1627 nebylo možné svolávat tradiční provinční či diecézní synody. Nelze opomenout ani iniciativu jednotlivých vrchností, které nutily poddané příslušnými instrukcemi a řády ke změně víry. Míra dodržování těchto norem zůstává diskutabilní. Centrální úřady usilovaly o náboženskou unifikaci, ale nezajímaly se o související správní otázky, hmotné zajištění duchovních a o navrácení církevního majetku. Zjištění konkrétního stavu měla přinést generální vizitace pražské arcidiecéze z roku 1629, jejíž dopady lze ovšem s ohledem na situaci v zemi relativizovat. Pozdější popisy stavu jednotlivých farností svědčí o rozvratu církevní správy. Na Moravě nebyla situace tak fatální, avšak i zde bylo nutné realizovat už v době kardinála Františka Dietrichsteina a následně za Karla z Liechtenstein-Castelcornu řadu reformních opatření. V relevantních archivních souborech jsou materiály vzniklé před rokem 1650 obsaženy sporadicky. Z tohoto důvodu od detailního výčtu norem upouštíme. Další informace lze dohledat v literatuře, případně v dochovaných opisech dekretů apod.

Významnější normy

Statuta synodalia [Praha 20. 8. 1308].

Statuta synodalia [fragment, Praha 1312].

Statuta synodalia [fragment, Praha 1329-1332].

Statuta synodalia [fragment, Praha červenec 1333].

Statuta synodalia [fragment, Praha 18. 6. 1334].

Statuta synodalia [Praha 1336].

Synodus dioecesana [Praha, 1334-1343].

Ernestus, archiepiscopus Pragensis, Statuta synodalia, [Plzeň 1476].

Statuta Synodalia Ecclesie Olomucen[sis], Olomucii 1509.

Císař Ferdinand I. vydává 23. ledna 1552 v Království českém Řád o spravování a odkazování statků duchovních podjednou i podoboji způsobou.

Dekret Tametsi (12 kánonů o manželství dle jednání Tridentského koncilu) z 11. listopadu 1563.

Císař Rudolf II. dne 22. července 1602 nařizuje obyvatelům Království českého uzavření pikhartských, valdenských a bratrských sborů a dodržování majestátu krále Vladislava z 10. srpna 1508, který zároveň znovu vyhlašuje.

Synodus archi-dioecesana Pragensis: Habita ab Illustrissimo & Reverendissimo Domino, Domino Sbigneo Berka, Dei et Apostol. Sedis Gratia Archi-Episcopo Pragensi etc., Pragae 1605 (reedice 1684 a 1762).

Statuta Provincialia Ernesti Archiepiscopi Primi Pragensis. Ante Annos Dvcentos et Octoginta Novem Pvblicata, Pragae 1606.

Císařský patent z 13. května 1627 nařizující obyvatelům Království českého, aby se srovnali s katolickou vírou; pro ty, kteří tak neučiní, ponechává v platnosti předchozí nařízení o odprodeji statků a vystěhování ze země a zakazuje pod tresty přechovávání osob zběhlých pro víru.

Císařský patent z 31. července 1627 nařizující obyvatelům království, zejména vyšším stavům, aby se do šesti měsíců od uveřejnění patentu srovnali s katolickou vírou, nebo aby se ze země vystěhovali a všechny své statky sami nebo prostřednictvím katolických zmocněnců v dalších šesti měsících prodali (dne 6. prosince 1627 lhůta prodloužena o dalších šest měsíců).

Nařízení místodržících Království českého z 11. září 1628, jímž se přikazuje obyvatelům dodržovat pústy a církevní svátky vůbec, žít podle příkázání; hejtmani a ostatní úředníci se pověřují dohledem nad plněním příkazu.

Císařský patent z 12. listopadu 1629 nařizující obyvatelům Království českého, aby byli nápomocni pražskému arcibiskupovi Arnoštu z Harrachu a jeho zástupcům při generální vizitaci pražské arcidiecéze a aby se podíleli na ustavení farářů na neobsazené fary.

Císařský patent z 13. února 1637 zakazující pobyt a přechovávání emigrantů v Království českém.

Nařízení místodržících Království českého ze 4. února 1639, aby nekatolíci do 24. března 1639 přistoupili ke katolické víře, nebo aby se vystěhovali ze země.

Rituale Pragense Ad Usus Romanum Accommodatum ussu & Autoritate eminentiss et reverendiss Domini Domini Ernesti Adalberti Card. Ab Harrach, archiepiscopus Pragensis, Pragae 1642.

Císařský patent ze 4. května 1651, jímž se nařizuje obyvatelům království, kteří ještě nepřistoupili ke katolické víře, aby tak neprodleně učinili a nařizuje vrchnostem dbát na dodržování tohoto i předchozích nařízení vydaných v tom smyslu.

Nařízení místodržících Království českého z 22. října 1654 o svěcení svátků a nedělí pod přísnými tresty.

Pars Secunda Ritualis Romano-Pragensis: Continens Caeremonialia, Benedictiones, Processiones et talia necessaria, quae Parochi prae manibus habere, et observare debent, Pragae 1699.

Rituale seu agenda Romano-Pragensis: Rituale Romano-Pragense, ussu et Autoritate Reverendissimi ac celsissimi principis, Domini, Domini Ferdinandi Comitibus de Khünburg, Dei et Apostolicae Sedis Gratiae Archi-Episcopi Pragensis ... Pro Sacramentum administratione et caeteris Ecclesiae functionibus rit. ac uniformiter obeundis, noviter recusum, Pragae 1731.

c) Od 18. století zásahy státu do činnosti církví i legislativní iniciativa samotné církve narůstají. Z hlediska státu bylo žádoucí konečné dosažení náboženské unifikace, která se stále nedařila (o tom svědčí obnovování patentů proti predikantům), a ve větší míře i zapojení církve do administrace protomoderního státu a disciplinace jeho obyvatel (péče o chudé a sirotky, evidence obyvatelstva, manželské záležitosti aj.). Interní předpisy vytvářely, upravovaly, specifikovaly a publikovaly též jednotlivé diecéze.

Základní normy

Císařský patent z 10. prosince 1717 o stíhání a trestání nekatolíků a predikantů.
Císařský reskript z 29. srpna 1721 o stíhání nekatolíků, predikantů a trestání distribuce zakázaných knih (další normy v téže věci ze dnů 15. března 1721, 23. června 1721, 23. ledna 1722, 25. února 1723, 7. února 1724, 3. února 1725, 10. března 1730, 3. července 1734 a 21. března 1735).
Dvorský reskript z 9. října 1724 o způsobech vedení kostelních a zádušních účtů (v téže věci reskript z 31. července 1762 a dvorský dekret z 24. září 1774).
Císařský reskript z 18. září 1725 upravující patronátní práva kostelů a způsob správy kostelního majetku v Markrabství moravském.
Dekret Tametsi (12 kánonů o manželství dle jednání Tridentského koncilu) z 11. listopadu 1563.
Nařízení Arcibiskupské konzistoře v Praze z 31. března 1735 o vedení pamětní knih pro účely evidence majetku, práv a nároků dané farnosti.
Instrukce Arcibiskupské konzistoře v Praze z 2. ledna 1741 pro misionáře v arcidiecézi.
Císařský patent z 30. května 1750 o štólových poplatcích v království (téhož dne zvláštní patent pro Pražská města, pro Moravu vydáno 30. dubna 1750).
Císařský patent z 8. srpna 1750, jímž se vydávají ustanovení o zajištění a půjčování kostelního jmění.
Nařízení Českého gubernia z 1. února 1765 o provádění kanonických vizitací.
Císařský patent ze 17. května 1769 nařizující obyvatelům Markrabství moravského přiznání veškerých duchovních i světských nadací ve lhůtě tří měsíců ode dne uveřejnění patentu a stanoví způsoby přiznání.
Císařský patent z 11. června 1770, jímž se upravují správa a péče o farní obydlí s příslušnými staveními.
Císařský patent z 6. prosince 1774, jímž se vyhláší Všeobecný školský řád.
Dvorský dekret z 12. srpna 1775 o vymýcení kacířství v Čechách.

2.1.3. Organizační struktura

a) Bezprostředně nadřízenými korporacemi jednotlivých far byla na Moravě arcijáhenství, která už v 11. století nahradila někdejší hradské kostely, respektive velkofary. V Čechách vznikla arcijáhenství až ve 2. polovině 12. století. Od závěru 13. století vznikají v pražské diecézi děkanáty. Jejich vznik je považován za důkaz dotvoření farní sítě a konstituování kněžského stavu. Děkan byl volen z řad duchovních a představoval správní mezičlánek mezi biskupem, arcijáhнем a řadovými duchovními. Úřad děkana nebyl v této době vázán na konkrétní beneficium. Skupina farností (11 až 79) tvořila děkanát, několik děkanátů (nejvýše 11) tvořilo arcijáhenství. Pro Moravu máme více údajů o existenci děkanátů až z výrazně pozdější doby. Správní struktura arcijáhenství a děkanátů zanikla v Čechách jako celek za husitských válek, v některých regionech v dílčí podobě skomírala až do 16. století. Vnitřní organizační struktura konkrétní fary byla proměnlivá v čase i v prostoru a v zásadě mnohdy nebyla specifikována ani interními normami původců či nadřízených korporací. V počátcích

farní organizace ve 13. století stál v čele farního úřadu plebán (*plebanus, presbyter, parrochus*), jehož povinností bylo poskytnout duchovní péči obyvatelům. V případě správy benefičiárního či zádušního majetku byl závislý na spolupráci se světskou mocí (patronem), protože jeho schopnost ochránit majetková práva a vymoci desátky, úroky či nájmy od farníků byla limitována. Duchovní správce měl být do své funkce ustanoven v souladu s platnými kanonickými normami bez nežádoucích zásahů světské moci, byl odpovědný církevním autoritám a feudálové neměli právo uzurpovat majetek církve. Do jaké míry byla tato ustanovení privilegia z roku 1222 respektována, těžko říci. O vysvěcení, dosazení a potvrzení duchovního, respektive o vzniku či existenci kostela, kaple, oltáře byla s největší pravděpodobností vedena vnitřní evidence, o níž máme doklady až z pozdějších období. V dobách vnitřní nestability státu ztrácely kanonické právní normy, imunitní listiny a další privilegia na významu, neboť je centrální moc nebyla schopna prosazovat. Úroveň duchovní správy ve venkovských farnostech pravděpodobně nebyla příliš valná, což souviselo s nízkým vzděláním plebánů a s diferencovaným majetkovým zázemím jednotlivých benefičií. Přítomnost výpomocných duchovních - kaplanů - nelze u malých far předpokládat, v důležitějších poddanských městech a menších královských městech závisela na postoji duchovního správce, patrona a hmotném zajištění benefičia, ve významných správních centrech (pražská města, většina královských měst, poddanská města jako Jindřichův Hradec či Český Krumlov) i na církevních a biskupských statcích (Kroměříž, Český Brod, Horšovský Týn, Roudnice nad Labem aj.) byla přítomnost kaplanů naopak asi běžná. Vnitřní organizací církve v českých zemích se zabývaly diecézní synody, o nichž máme první zprávy ze 13. století. Zpravidla projednávaly vztahy mezi světskou a duchovní mocí, povinnosti a kázeň kněžstva a patrně i správní a majetkové záležitosti. Dodržování kanonických norem podléhalo kontrole při vizitacích diecéze, jež však byly prováděny nepravidelně. Předěl v organizaci církevního života přinesl episkopát Arnošta z Pardubic. Tehdy schválená statuta zůstala v platnosti prakticky až do 17. století a zásadním způsobem redefinovala správní strukturu české církve. Evidence o obsazení benefičií, respektive o existenci či vzniku kostelů, kaplí, oltářů a nadací byla svěřena generálním vikářům. Od 14. století počet duchovních stoupal, v důsledku čehož se setkáváme ve větší míře s tzv. střídáky vykonávajícími službu za nepřítomné ustanovené duchovní správce.

b) Zlom přinesl dramatický vývoj v 15. století, který vedl ke zhroucení katolické církevní správy v Čechách. Po stabilizaci situace se teoreticky zodpovídali katoličtí duchovní horní konzistoři, respektive administrátorům arcidiecéze, duchovní podobojí pak dolní konzistoři. I utrakvističtí duchovní ale museli dosáhnout řádného svěcení, neboť církve podobojí

respektovala zásady apoštolské posloupnosti. Od poloviny 16. století dochází k další diferenciaci po nástupu reformace. Husitství a reformace výrazně zasáhly do správy církevního majetku, jenž byl v Čechách z podstatné části rozchvácen. Jmění jednotlivých kostelů a far sice přímo postiženo být nemuselo, ale jeho užívání katolickým či utrakvistickým duchovním záviselo na postoji světských autorit. Vztah utrakvistických a poté i reformovaných duchovních k beneficiu lze charakterizovat s nadsázkou jako smluvní, přičemž se potvrzení ze strany konzistoře stávalo formalitou (její pravomoc nadto byla *de iure* omezena na Čechy). Obnovení postavení katolické církve v Čechách v 16. století značně komplikoval nedostatek prostředků. V Čechách a na Moravě se protireformační zásady postulované Tridentským koncilem a spočívající v utužení kázně duchovenstva, disciplinaci a aktivizaci věřících i v politické podpoře příznivců dařilo prosazovat zvolna. Rozhodující přitom byl postoj nejvyšších představitelů katolické hierarchie a dvora. Pro řadové duchovní jejich prosazování znamenalo dodržování interních norem ve věcech ritu a manželského práva, omezení kumulace prebend, povinnost rezidence, obhajobu práv a nároků církve, utužení administrativních pravidel (hlášení, přehledy, písemná kodifikace aktů aj.).

c) Složitá situace v zemi po roce 1620 znemožňovala dodržovat veškeré předpisy, včetně těch vydaných světskou mocí. Politické a mocenské změny v českých zemích vedly k markantnímu rozšíření obvodů působnosti duchovních, slučování far a k nárůstu vykonávaných agend (zповědň seznamy, cedulky atd.). V reálu to znamenalo, že duchovní správce nebyl schopen svěřené území řádně administrovat a rekatolizovat, mj. i kvůli odporu vrchností. Stav se zlepšil až po uklidnění situace v zemi a správních reformách kardinála Harracha v Čechách, respektive biskupa Karla z Liechtenstein-Castelcornu na Moravě. V roce 1630 bylo dosaženo dohody o vyplácení příspěvků ze solní pokladny, které měly kompenzovat rozchvácení církevního majetku. Na území pražské arcidiecéze se v průběhu 1. poloviny 17. století setkáváme s tzv. krajskými děkany, kteří stáli v čele kněžstva určité oblasti (zpravidla kraje), dohlíželi na řadové duchovní a sestavovali pro nadřízené orgány situační zprávy. Ještě před polovinou 17. století tato funkce zanikla a byla z iniciativy Arnošta Vojtěcha Harracha nahrazena sítí vikariátních úřadů. Ty tvořily správní mezičlánek mezi arcibiskupem a řadovými kněžími. Vikariáty v podstatě suplovaly roli někdejších arcijáhenství, středověkých děkanátů a úřadu krajského děkana s tím rozdílem, že vikář⁴ byl dosazován arcibiskupem, zastupoval jej v daném okrsku a jeho úkolem bylo dohlížet a předávat kněžím příkazy arcibiskupa a konzistoře, nikoliv arcibiskupovi tlumočit přání kněží.

⁴Pokud není uvedeno jinak, je níže pod pojmem vikář vždy chápán tzv. okrskový vikář (vicarius foraneus). Vedle něj totiž v rámci církevní správy existují i generální, biskupští a farní vikáři.

V jednom kraji existovaly dva až tři vikariáty. Vikariáty existující v Litoměřickém kraji byly zachovány i po vzniku tamního biskupství (1655), po roce 1670 však byla diecéze rozdělena opět na děkanáty a teprve po několika dalších správních reformách (mj. spočívajících v zavedení vicevikariátů) se i zde nejpozději na počátku 18. století ustálila vikariátní struktura. Na území olomoucké diecéze existovaly i nadále původní děkanáty. Titul děkana se v Čechách stal čestným označením. Přes veškeré snahy o posílení farní správy se problémy s nedostatkem kněží dařilo řešit jen zvolna.

d) Od 18. století byly duchovním svěřovány další úkoly související s potřebami státu a farní správa se „zahušťovala“. Kaplani od druhé poloviny 17. století vypomáhali farářům a děkanům ve větších farnostech a přebírali odpovědnost za sloužení mší, vypomáhali při zpovědích, křtech, pohřbech atd. Byli důležití při katechezi a přípravě věřících ke svatému přijímání, biřmování atd. Místo kaplana mohlo být stálé, ale setkáváme se též se jmenováním *ad hoc*.

e) S duchovními spolupracovala skupina osob, které se podílely na administraci kostelů, záduší a farností. Jejich úkoly spočívaly ve správě majetku, duchovní záležitosti zůstávaly v gesci kaplanů, farářů či děkanů. Pravomoci těchto jedinců byly proměnlivé v čase a prostoru a vedle církevních předpisů je do značné míry definovaly také lokální zvyklosti. Kostelníci pečovali o chrám a jeho vybavení, mohli dohlížet i na hospodaření s majetkem a nákup potřebného inventáře. Jejich původ byl různý. Ve venkovských oblastech byli vybíráni vrchností i duchovními z řad poddaných, v 16. století za souhlasu patrimoniálních úředníků dokonce voleni. Setkáváme se též s tzv. zádušními úředníky či správci záduší, a to především ve větších sídlech. Převážně od 15. století byli voleni městskou radou nebo obcí a jejich úkolem byla péče o zádušní majetek a dohled nad financemi, zodpovídali za obnovování inventáře, případně i za technický stav chrámu. Často byly jejich pravomoci totožné s kostelníky a oba termíny významově splývaly. Na menších statcích lze alespoň do 17. století považovat kostelníky dokonce za jakési zástupce patrona. V poddanských městech závisely pravomoci kostelníků a zádušních úředníků na vrchnosti. V českých královských městech uzurpovaly v 15. století patronátní práva městské rady nebo obce, ale ta jim mohla být po roce 1620 odebrána. Reálný výkon pak byl panovníkem či panovnicí delegován podkomořímu, respektive opět městským radám. Po profesionalizaci patrimoniální správy v 18. století mnohde kostelníci klesli na úroveň pouhých pomocníků a „údržbářů“. Dohled nad účetnictvím záduší a fary přešel do rukou školeného úřednictva a stal se jednou z patrimoniálních agend.

f) Z dalších osob participujících na provozu chrámů lze zmínit ředitele kůru, kteří pod různými názvy zodpovídali za hudební doprovod mší. Bývali jimi učitelé, a to ještě před rokem 1774. Jejich vztah k záduší i duchovním býval poměrně volný, pokud rozhodnutí patrona či lokální zvyklosti nestanovily jinak. Ve významných městských chrámech existovaly literátské sbory, jež je nutno považovat za samostatné korporace. Poměr literátů k záduší či duchovním býval rovněž vcelku volný, v některých případech měli dokonce blíže k městským radám. Spíše výjimečně a v závislosti na vybavení konkrétního kostela můžeme v počátcích 18. století dohledat informace o varhanících či o jiných hudebnících. Odměňování se řídilo místními zvyklostmi. U většiny kostelů se časem objevily zvony. Jejich „obslouhou“ bývali pověřeni kostelníci, nebo se setkáváme i se zvoníky. Pokud zvonice náležela do majetku světské korporace (například města), bývali odměňováni z prostředků vlastníka a svou činnost provozovali dle potřeb duchovních. Ze služebné čeledě, kterou bychom našli u významnějších beneficií, lze zmínit kuchaře, služky, čeledíny, pacholky atd. Ti podléhali buď přímo duchovním, popřípadě šafářům. V některých případech byl totiž pozemkový majetek benefícia natolik rozsáhlý, že vzniklo vícestupňové řízení.

g) V případě, že v místě fungovaly další korporace, byla jejich činnost zpravidla vzájemně provázána a realizována po dohodě s duchovním správcem, respektive podléhala jeho dohledu. Jedná se zejména o zbožná bratrstva, která vznikala u významnějších chrámů. Pokud byla jejich správa svěřena duchovnímu řádu (kapucíni, dominikáni, františkáni, karmelitáni aj.), dohlíželi na bratrstva jeho příslušníci. Docházelo však i k situacím, kdy bratrstvo fungovalo pod společným dohledem řádových bratří a světského kléru. Bratrstva vznikala se souhlasem konzistoří a vyšších církevních hodnostářů. Dohled duchovních se mohl omezovat na spirituální činnost, zatímco finanční záležitosti si řešili sami členové. Činnost těchto korporací se řídila stanovami.

2.1.4. Kancelář

O kancelářích jednotlivých far či děkanství je k dispozici málo zpráv. Duchovní vyřizoval ve venkovských farnostech agendu sám, pokud toho byl schopen. Ve větších farnostech a u významnějších chrámů vypomáhali farářům kaplani, na něž mohl duchovní správce přenést část povinností souvisejících s administrací benefícia. Kancelářskou praxi na jednotlivých farách ovlivňovaly zásahy vyšších autorit, zejména biskupa a arcibiskupa. Správními otázkami se opakovaně zabývala synodální shromáždění. První bezpečně doložené se konalo v roce 1289, z hlediska administrace (arci)diecéze je však důležitá až synoda svolaná

arcibiskupem Arnoštem. Rozsáhlé změny, k nimž došlo po roce 1620, sice znamenaly zvýšení administrativní zátěže duchovních, ti však nadále vykonávali všechny úkony sami či ve spolupráci s kaplany (kooperátory). Záznamy například do účetních knih sice mohli provádět kostelníci, ale ty pak přesto podléhaly kontrole duchovních, vikářů a patronátních úředníků. Povinnosti duchovních ve vztahu k vykonávaným agendám specifikovala od 17. století nařízení arcibiskupů a biskupů (tlumočená vikáři nebo děkany, publikovaná v kurendách), pozvolna do nich zasahoval také protomoderní stát. Ten ve větší míře od 18. století rovněž určoval podobu případných zápisů do knih a specifikoval způsob vyřízení podání. V českých zemích představovala katolická církev nejdůležitějšího prostředníka recepce římského práva. S tím úzce souvisí respekt k písemnému záznamu a jeho uchování pro pozdější užití. Tento respekt se zpočátku týkal klášterů, kapitul a biskupů. Jakým způsobem ale bylo uchovávání dokumentů řešeno ve významnějších chrámech, přesněji nevíme. Zřejmě se v pokročilejším středověku nelišilo od světského prostředí a důležité písemnosti se ukládaly v chrámových pokladnicích. V menších venkovských kostelích, respektive farnostech, však nemůžeme podobný přístup očekávat. Pravděpodobně od 14. století ovšem byla část zásadních písemností uchovávána i v méně významných chrámech. Důležitou součástí agendy představovaly od středověku manželské záležitosti, mimo jiné dispensace z titulu příbuzenství. Z toho lze vyvozovat, že duchovní měli k dispozici určité záznamy, dle nichž byli schopni stupeň příbuzenství určit. Reglementy řešící čistě praktické stránky uchovávání písemností (místo, způsob, schéma) zřejmě nebyly do 15. století vydány. Fatálně do stavu dochování dokumentů zasáhly husitské války. Z praktických důvodů a kvůli ochraně majetkových nároků byly písemnosti uchovávány i v následujících obdobích. Od 16. století už máme z českých zemí více dokladů o matričních záznamech. Jejich závazná podoba zatím nebyla stanovena. Nejstarší dochované matriky pocházejí převážně z nekatolického prostředí a jejich existence souvisí s pokračující konfesionalizací. Na Moravě vedení matrik nařídila olomoucká diecézní synoda v roce 1591. Jakým způsobem byla evidence pokřtěných, oddaných a zesnulých věřících vedena v předcházejících obdobích, přesněji nevíme. Rostoucí napětí mezi konfesemi a prosazování zásad Tridentina tendence k důslednému uchovávání písemností posílily. Nové povinnosti duchovních po roce 1620 tento trend dále prohloubily kvůli evidenci katolíků, nekatolíků, konvertitů atd. O tom, že také předbělohorské písemnosti ve farních archivech byly důležité pro nové duchovní správce a vrchnosti, svědčí informace o absenci a zničení register v soupise poddaných podle víry. Této úvaze odpovídají rovněž instrukce o kontrole archivů far, vydané v letech 1666 (olomoucká diecéze) a 1697 (pražská arcidiecéze). Pod pojmem „archiv“ byl chápán soubor písemností evidovaných v inventářích

far a chrámů a zakládajících majetkové nároky a práva (erekční listiny, oltární autentiky, privilegia), evidujících takové nároky i práva a dokládajících způsoby hospodaření (urbáře, knihy zádušních a benefičiárních účtů, inventáře far a chrámů, pamětní knihy). Další důležitý okruh písemností evidovaných v inventářích far a chrámů se týkal matriční evidence (matriky, knihy zkoušek snoubenců apod.), státních i konzistoriálních reglementů (nařízení konzistoře, knihy patentů). Specifické postavení měly zpočátku pamětní knihy, které měly být v pražské arcidiecézi vedeny dle nařízení z 31. března 1735. Původně sloužily k pořízení opisů dokumentů zakládajících či potvrzujících majetková práva a nároky (například nadační listiny, erekční listiny, fundační instrumenty apod.) a občas do nich duchovní opisovali také farní fase.

Literatura

Zdeněk BOHÁČ, Vývoj diecézní organizace v českých zemích, in: *Traditio et cultus*, Praha 1993, s. 21-35; Eliška ČÁŇOVÁ (ed.), *Nejstarší zповědní seznamy 1570-1666*, Praha 1973; Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008; Ivana ČORNEJOVÁ, *Obnova katolické církve po Bílé hoře. Tradice a nové pohledy*, in: *Víra nebo vlast? Exil v českých dějinách raného novověku*, Ústí nad Labem 2001, s. 258-265; TÁŽ, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích. Pokus o zasazení fenoménu do středoevropských souvislostí*, in: *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci*, ed. Ivana Čornejová, Praha 2003, s. 14-24; Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Biskup Jan IV. z Dražic*, Praha 1992; TÁŽ, *Farní síť ve středověkých Čechách a možnosti jejího studia*, in: *Církevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku*, Praha 2007, s. 23-32; TÁŽ, *Synody v pražské diecézi v letech 1349-1419*, *Československý časopis historický* 18, 1970, s. 117-146; TÁŽ, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské*, Praha 1971; TÁŽ, *Venkovské děkanáty ve středověkých Čechách*, in: *Pocta prof. JUDr. Karlu Malému k 65. narozeninám*, ed. Ladislav Soukup, Praha 1995, s. 112-123; Karel DOSKOČIL, *Vývoj farních matrik v českých zemích ve světle právních předpisů*, *Časopis rodopisné společnosti v Praze* 12, 1940, č. 2, s. 41-50; Zdeněk DOUBRAVSKÝ, *Vývoj organizace církevní správy na severozápadní Moravě od Bílé Hory do josefinských reforem*, in: *Vývoj církevní správy na Moravě*, Brno 2003, s. 155-163; Jana HLAVOVÁ, *Správa farního a zádušního majetku farnosti Vlachovo Březí v 17.-18. století*, *Zlatá stezka* 19, 2013, s. 63-100; František KAVKA - Anna SKÝBOVÁ, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské*

rekatolizace Čech, Praha 1968; Pavel KRAFL (ed.), *Synody a statuta olomoucké diecéze období středověku II*, Praha 2003; František KRÁSL, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský: Historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623*, Praha 1886; Antonín MAŘÍK, *Administrátoři a svatovítská kapitula v době poděbradské. Úřad administrátorů pod jednou a jeho představitelé*, Sborník archivních prací 51, 2001, s. 313-358; TÝŽ, *K postavení katolické církve v Čechách v době poděbradské. Činnost katolických administrátorů za Jiřího z Poděbrad*, Folia historica Bohemica 7, 1984, s. 101-196; Václav MEDEK, *Cesta české a moravské církve staletími*, Praha 1982; Jiří MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000; TÝŽ, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích*, Praha 1992; Tomáš PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011; Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010; Jiří RAK, *Vývoj utrakvistické správní organizace v době předbělohorské*, Sborník archivních prací 31, 1981, s. 179-206; Michal ŘEZNÍČEK, *Záduší a jeho správa v Ledčském vikariátu v 17. a v první čtvrtině 18. století*, Časopis Národního muzea - řada A (historická) 173, 2004, č. 1-2, s. 125-204; Veronika SEMERÁDOVÁ, *Vizitační písemnosti Čech 17. století. Farní kostely a farní klérus pražské arcidiecéze v letech 1623-1694*, Sborník archivních prací 47, 1997, s. 125-204; Kateřina VÁLOVÁ, *Curia episcopalis Olomucensis v raném novověku*, Olomouc 2002; Rudolf ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století I*, Praha 1987; Blanka ZYLINSKÁ, *Záduší*, in: *Facta probant homines*, Praha 1998, s. 535-548 a další.

2.2 Období od poloviny 18. století do poloviny 20. století

2.2.1. Historický vývoj

a) Ve fondech farních a děkanských úřadů se z období od poloviny 18. do první poloviny 20. století dochovalo nejvíce archiválií. Z tohoto důvodu je nutno věnovat tomto období vývoje farní správy adekvátní pozornost. S ohledem na množství pravomocí a agend, jejichž výkon byl duchovním správcům delegován světskými i církevními autoritami, je nutno považovat příslušnou korporaci za v pravém slova smyslu úřad. V 18. století vzrůstal počet lokálií a farností v důsledku snahy osvícenského státu o zvýšení dostupnosti a úrovně duchovní péče. Duchovní však často zápasili s existenčními problémy, neboť u mnoha lokálií a farností vzniklých v 18. a 19. století představovalo zásadní problém hmotné zajištění. S pokusy o zlepšení poměrů duchovenstva a o úpravu vztahů mezi patrony a duchovními se setkáváme

v podstatě od druhé poloviny 18. století. Iniciátorem těchto změn byl zpočátku stát, jenž tak konal i ve vlastním zájmu, jelikož duchovní byli pro jeho řádnou správu nepostradatelní. Normy určující výši kongruového příspěvku, respektive příspěvku z náboženského fondu, byly od roku 1785 opakovaně upravovány a měněny (naposledy v letech 1926 a 1949). Stát se rovněž pokoušel prostřednictvím dalších zákonných opatření zamezit zneužívání prostředků ze zádušního a benefičiárního majetku a získat o něm elementární přehled.

b) Stát v roce 1774 potvrdil nezastupitelnou úlohu duchovních ve vzdělávacím systému, která spočívala ve výuce náboženství a v dohledu nad školami. Úřad školdozorce sice v Čechách zpravidla vykonával vikář (na Moravě děkan – jako okresní školdozorce), ale v rámci osady s triviální školou zůstalo zachováno důležité postavení lokalistů a farářů. Ti byli s konkrétní situací obeznámeni lépe než vikář a měli možnost kontrolovat obsah a způsob výuky. Na školách vyšších typů byla zřizována místa katechetů. Dohled katolické církve nad školstvím potvrdil konkordát mezi Rakouskou říší a Svatým stolcem z roku 1855, vypovězený v roce 1870. Katoličtí duchovní následně zodpovídali pouze za výuku náboženství, zatímco rozhodující pravomoci přešly na stát a samosprávy. Koncem 18. století se ustálil edukační systém samotných duchovních, který poskytoval adeptům kněžství dostatek znalostí pro řádný výkon služby. Existovaly biskupské semináře (Praha, Olomouc) a řádová studia. Ty byly roku 1783 nahrazeny generálními semináři v Praze a Olomouci, které ze seminaristů nevychovaly pouze budoucí duchovní správce, ale v podstatě státní úředníky. Roku 1790 se generální semináře opět transformovaly v biskupské. Běžnou součástí výuky kněžstva byla z homiletických i pastoračních důvodů vedle latiny a němčiny rovněž čeština. Profesionální úroveň farní správy byla po reformních opatřeních státu i církve a po změnách v organizaci seminářů poměrně vysoká. Uceleným a systematizovaným edukačním systémem byly odstraněny křiklavé rozdíly v úrovni správy městských a venkovských farností.

c) Mimořádnou pozornost věnoval stát matriční evidenci a manželským záležitostem. Normy určovaly podobu matričního zápisu, specifikovaly způsoby záznamu dalších informací do matrik, nařizovaly vedení druhopisů atd. Příslušných právních norem bylo vydáno do roku 1949, kdy bylo vedení matrik církvím odebráno, značné množství. Svědčí to o významu těchto písemností pro stát, jenž využíval matriční záznamy k další správní činnosti. Důležité byly zejména pro potřeby evidence obyvatelstva, statistických soupisů a šetření, popřípadě pro vojenské účely. Zpočátku dohlíželi katoličtí duchovní rovněž na výkon matriční agendy jinověrců, což však vedlo k četným konfliktům a sporům. Z morálního i praktického hlediska

byly důležité také normy upravující manželské soužití a dále sankcionování starších kánonů bránících sňatkům mezi blízkými příbuznými. Zpočátku se stát pokoušel dostat tuto agendu pod svou kontrolu, zamezit odchodu obyvatel a odlivu majetku do zahraničí, respektive zabránit vlivu zahraničních institucí na matřní záležitosti. Časem byl nucen řešit rovněž otázky rozluky, sňatků mezi jinověrci apod. Důsledná matřní evidence a dohled nad manželskými záležitostmi souvisely též se sociální disciplinací, bezpečností v zemi a s obecnými otázkami morálky. Zájmem církve i osvícenského státu bylo dosáhnout výchovou občanů „spořádané“ společnosti, v níž není místo pro excesy. Stejným způsobem se přistupovalo i k řešení problémů s chudinou, přičemž cílem státu byla eliminace řemeslné žebroty, donucení zdravých jedinců k práci a zaopatření práce neschopných (v podstatě jejich izolace). Nezastupitelnou úlohu v těchto snahách státu hráli duchovní, kteří byli schopni poskytnout informace o původu a příbuzenských vztazích jedince.

d) Vydání patentu o toleranci vyznavačů augšpurské a helvetské konfese a nesjednocených Řeků se v dochovaných archivních souborech projevuje několikerým způsobem. V případě vyznavačů protestantských denominací se měli duchovní chovat umírněně, nebránit jim v přihlášení se k některé z tolerovaných věr. Privilegované postavení římskokatolické církve bylo v podstatě zachováno, duchovní na nekatolíky i nadále dohlíželi (výkon matřní agendy, školství, evidence obyvatel) a nárokovali od nich poplatky. O opuštění římskokatolické církve jinověrci se v některých případech dochovaly v písemnostech farních úřadů záznamy. Zároveň se však množily spory mezi příslušníky konfesí, například v záležitostech křtů, manželského práva, nuceného přestupu, odvádění desátků, platů a nájmu atd. Po roce 1861 došlo k plnému zrovnoprávnění katolíků a dosud pouze tolerovaných nekatolíků. Ačkoliv se další kontakty měly nést v duchu ekumenické spolupráce, docházelo i nadále k různým konfliktům. Další skupinou jinověrců byli tzv. blouznivci, kteří se k žádné z tolerovaných konfesí nehlásili, případně se přihlásili pouze formálně. Katoličtí duchovní je měli trpělivě přesvědčovat a poučovat, informovat o jejich přítomnosti nadřízené duchovní a politické autority. V ideálním případě měli být přivedeni zpět do církve. Specifický byl poměr katolické církve k Židům. Ti byli po staletí v českých zemích tolerováni a k násilným excesům vůči nim docházelo zejména ve středověku. Katoličtí duchovní byli pověřeni dohledem nad jejich příchody a odchody, sestavováním výkazů Židů atd. Nesouhlas s vyhlášením dogmatu o papežském jurisdikčním primátu a učitelské neomylnosti římského biskupa vedl v roce 1870 k sjednocení reformních proudů části katolického duchovenstva a liberálněji orientované veřejnosti v německých zemích a ke vzniku Starokatolické církve. Ta

v národnostně českých oblastech nebyla příliš silná, ale v místech s převažujícím německým obyvatelstvem (severní Čechy, severní Morava) nalezla určitý ohlas. Obdobně se v těchto oblastech projevovalo na přelomu 19. a 20. století i všenněmecké hnutí Los von Rom, usilující o sjednocení německy hovořících obyvatel v evangelické víře. V důsledku těchto událostí mohlo dojít k následným sporům o zádušní a benefičiární majetek, které však v českých zemích zřejmě nebyly nijak silné. Po roce 1920 se řada věřících i část modernistů z řad duchovních přihlásila k Církvi československé, docházelo rovněž k odlivu duší k nově vzniklé Českobratrské církvi evangelické. Situace se v průběhu druhé poloviny 20. let 20. století stabilizovala a k hromadným přestupům už nedocházelo tak často. Přesto lze dohledat záznamy o ostrých sporech a útocích ze strany nově vzniklých církví, zabírání chrámů a hřbitovů. Vzájemné vztahy mezi jednotlivými církvemi a věřícími ošetřovaly četné právní normy světské i církevní. Po roce 1918 se setkáváme též v daleko větší míře s bezvěrci, respektive osobami bez vyznání, jejichž existenci sice zaručovala již prosincová ústava z roku 1867, ovšem počet těchto osob narostl až se sekularizačními tendencemi v nově vzniklé republice. Po výstupu z církve (ať už jakékoliv denominace) byli tito lidé zapisováni do zvláštních civilních matrik, které byly vedeny okresními úřady již od roku 1868 pro sňatky a od roku 1870 pro zápisy narozených a zemřelých osob.

e) V důsledku závažných změn, k nimž došlo zejména v závěru 19. století, zintenzivnila římskokatolická církev svou misijní a charitativní činnost, posílila rovněž své správní struktury v oblastech se zvýšenou koncentrací obyvatelstva (průmyslová centra, předměstské dělnické aglomerace). Reagovala tím na teze levicově orientovaných myslitelů a antiklerikální postoje části politické reprezentace zejména v německých zemích. Církev též definovala své politické i sociální cíle a snažila se zkvalitněním pastorační a prostřednictvím pokusů o zlepšení životních podmínek nižších vrstev snížit riziko sociálních nepokojů a úbytku věřících. Na rozdíl od závěru 18. století, kdy se o zlepšení stavu farní správy staral ve vlastním zájmu stát, vznikají o sto let později nové „průmyslové“ či „dělnické“ farnosti z iniciativy církve a jejích představitelů. Hustota farní sítě a počet duchovních v aktivní službě dosahovaly koncem 19. století nejvyšších hodnot od středověku. Přesto se setkáváme s problémy v obsazování míst učitelů náboženství ve školách. V souvislosti s novou vlnou konfesionalizace rovněž roste počet nových nadací, jsou zakládána zbožná bratrstva (stát jejich vzniku od roku 1856 nebrání), četné spolky a zároveň už i místní odbory katolicky orientovaných politických stran. K rostoucím nacionálním vášním (nejen) v českých zemích zaujímá římskokatolická církev v zásadě neutrální stanovisko. Případné veřejné angažmá

duchovního závisí v podstatě na něm, liberální či radikálně konzervativní excesy ovšem nejsou tolerovány. Katolická církev byla počátkem 20. století považována za jednu z opor mocenského systému, což vedlo k četným útokům. K úplnému oddělení církve od státu přesto nedošlo ani po roce 1918, byť se zejména v počátcích existence Československa potýkala s řadou problémů, s obviňováním z „rakušactví“, útoky levicových stran a radikálních uskupení (tzv. Volná myšlenka).

f) Po počátečním vypjatém období po vzniku Československa se situace v církvi stabilizovala a jejím představitelům se podařilo obhájit postavení ve společnosti. Církevní statky podléhaly pozemkové reformě, což vedlo k částečnému oslabení hospodářského vlivu. Modem vivendi bylo dosaženo dohody mezi státem a Svatým stolcem, kongruové příspěvky byly nově sankcionovány právními úpravami z let 1926 a 1930. I s ohledem na státotvornou roli Československé strany lidové v novém státě nedocházelo od druhé poloviny 20. let k zásadním sporům mezi formálně laickým státem a římskokatolickou církví. Důsledky mnichovské dohody se projeví i v církevní správě. Během podzimu 1938 byly na odtržených územích pražské, olomoucké, královéhradecké a brněnské (arci)diecéze zřizovány generální vikariáty, v jejichž čele stáli nově jmenovaní generální vikáři pověřeni správou těchto oblastí.⁵ V českobudějovické diecézi byl v listopadu 1938 také zaveden tento stav (generální vikář sídlil ve Vyšším Brodě), ale po delších jednáních bylo se souhlasem Svatého stolce rozhodnuto přičlenit tato území k sousedním diecézím Řezno, Pasov, Linec a St. Pölten. V litoměřické diecézi pak zůstalo sídlo biskupa v sudetské župě, a tak byl obdobný generální vikariát vytvořen pro území Česko-Slovenska, resp. Protektorátu.⁶ Na těchto územích⁷ neplatily zásady postulované konkordátem mezi Německou říší a Svatým stolcem a ani československo-vatikánský modus vivendi. Avšak v důsledku uplatňování říšskoněmecké legislativy zde byl mj. vyžadován povinný občanský sňatek, jehož uzavření bylo evidováno

⁵ V pražské arcidiecézi byl zřízen generální vikariát v Ostrově nad Ohří a zároveň stále existoval již v roce 1920 ustanovený generální vikariát pro Kladsko. V rámci pražské arcidiecéze (jako jedině v Protektorátu) byla také k 1. lednu 1941 zřízena zvláštní duchovní správa pro německé katolíky. Ti se mohli ve svých záležitostech (zejména týkajících se svátostí) obrátit na speciálně ustanovené kaplany německé národnosti ustanovené vždy pro několik vikariátů, kteří měli i vlastní matriky, přičemž zápisy do nich byli povinni hlásit územně příslušným farnostem. Nejednalo se však o příliš funkční složku církevní správy. V olomoucké arcidiecézi byl zřízen generální vikariát v Branicích (ve slezské, tj. německé části arcidiecéze; dnes na území Polska), jemuž byly podřízeny farnosti jak na území sudetské župy, tak i v německém Slezsku (vedle toho nadále trvala jurisdikce vratislavského arcibiskupa nad Těšínskem a Jeseníckem). V královéhradecké diecézi sídlil generální vikariát v Trutnově, v brněnské pak v Mikulově.

⁶ Generální vikariát sídlil nejprve v Libochovicích (za vedení Adolfa Šelbického od ledna do srpna 1939), později v Kování (srpen 1939 až 31. prosinec 1943; generální vikář Josef Kuška) a v Krnsku (od 1. ledna 1944; generální vikář František Vlček) na Mladoboleslavsku.

⁷ Pro jejich přesné vymezení srov. Zdeněk BOHÁČ, *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999*, Kostelní Vydří 1999, mapy č. 14–24.

ve státních matrikách vedených tzv. Standesamty. Za správu církevního majetku zde zodpovídaly farní kostelní rady (Pfarrkirchenrat), vybírán byl příslušný příspěvek od věřících a zrušen byl veřejný patronát. Po osvobození, byť např. v rámci českobudějovické diecéze de iure až k 31. lednu 1946, byl formálně obnoven předválečný právní stav. Došlo však k dalekosáhlým změnám v patronátních právech, protože jejich držitelé byli postiženi konfiskacemi majetku a patronát přešel na stát. Některé církevní korporace byly postiženy konfiskacemi už v roce 1945, neblaze se církve dotkla rovněž revize pozemkové reformy a nová pozemková reforma po roce 1948.⁸ V roce 1949 byl zrušen kongruový zákon z roku 1926 a nahrazen jinou úpravou,⁹ činnost církví byla podřízena státnímu dohledu¹⁰ a docházelo k rozsáhlým perzekucím duchovních i věřících. Církvím byl fakticky odebrán výkon matriční agendy. Časem byly církve vytlačeny i z oblasti charitativní péče a péče o nezaopatřenou a postiženou mládež, i když zde šlo z nutnosti o proces pozvolný.

g) Z hlediska ritu a dogmatu římskokatolická církev v období 18. a 19. století vycházela z platných kanonických norem a závěrů Tridentského koncilu, který dogmaticky zakotvil církevní učení.¹¹ Na této situaci nic nezměnily ani zásahy Josefa II., který se sice snažil posílit dohled státu nad církví, ale do dogmatických otázek nezasahoval. Jeho postoj se blížil „státně církevnímu partikularismu“. Po roce 1815 došlo k obratu. Duchovní reprezentovali konzervativní hodnoty, což předběžnové politické reprezentaci habsburské říše přirozeně nevadilo. Do určité míry tento vývoj odpovídal celoevropskému trendu, který v konečném důsledku vedl k posílení papežské autority na úkor státu. Konkordát mezi Rakouskou říší a Svatým stolicem z roku 1855 přiznával církvi rozsáhlé pravomoci, zejména nad školstvím. Po liberalizaci poměrů v říši byl roku 1870 konkordát podunajskou monarchií vypovězen. V téže době probíhal 1. vatikánský koncil, jenž mimořádné postavení papeže po bouřlivých debatách potvrdil (jurisdikční primát, učitelská neomylnost). Z hlediska řadového duchovního a prostého věřícího měla tato zdánlivě odtažitá kuriální politika zásadní následky. Prosazovaly se tendence k uctívání papeže stavěného mnohdy na roveň světcům, centralistická politika Říma velmi dráždila představitele rodících se nacionálních hnutí, opět se objevily spory mezi evangelíky a katolíky (v otázce sňatků), katolická církev byla vnímána jako konzervativní

⁸ Výnosem SÚC ze dne 22.5.1950, č.j. 4998/IV-2, se předala též patronátní agenda ze znárodněných velkostatků na farní úřady včetně potřebných spisů, v některých případech se vydělily i pozemky záduší atp.

⁹ Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem; Vládní nařízení č. 219/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církve římsko-katolické státem.

¹⁰ Zákon č. 217/1949 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní.

¹¹ Za nejdůležitější dogmatickou změnu lze považovat vyhlášení učení o Neposkvrněném početí Panny Marie (1854), která nalezla ohlas i mezi českými věřícími.

element. Z německých zemí se v reakci na tento vývoj šířilo antiklerikální hnutí, byl kritizován vliv církve na školství a podobně. Tyto skutečnosti nakonec donutily církev k politické a sociální aktivizaci (viz výše).

2.2.2. Základní normy

a) Norem upravujících povinnosti duchovních správců bylo od poloviny 18. století vydáno značné množství. Základní a všeobecně platné církevní normy obsahoval pod názvem *Corpus Iuris Canonici* svod starších právních sbírek kanonického práva vznikajících postupně od roku 1140, který byl vyhlášen v roce 1582. V roce 1917 byla tato legislativní látka shromážděna v jednotném zákoníku *Codex Iuris Canonici* (CIC 1917), který byl v roce 1983 nahrazen novým stejnojmenným zákoníkem (CIC 1983). V souvislostech s obrodou provinčních a diecézních synod v Evropě v polovině 19. století se v roce 1860 sešla (poprvé od roku 1605) také pražská provinční synoda, na níž navázaly sněmy v jednotlivých diecézích.¹² Prudce narůstal také počet zákonů a předpisů vydaných světskou mocí a následně publikovaných v kurendách. V nich lze zároveň dohledat informace o způsobech aplikace a implementace jednotlivých předpisů. Čistě interní církevní norma v zásadě nesměla být publikována, pokud byla v rozporu s nařízením světské moci. Vztahy mezi státem (světskou mocí) a církví řešily konkordáty (nejdůležitější 1855, vypovězen 1870) či mezistátní úmluvy nižší úrovně (*modus vivendi*). Konkordátní právo nahrazovalo církevní i světské právo v případech, které byly touto normou výslovně upraveny. Pokud byl konkordát vypovězen, spravovala se církev v interních záležitostech kanonickým právem a v oblastech regulovaných světským právem musela respektovat jeho literu. Světské právo však v řadě případů (záležitosti manželské, osvojení a adopce, patronátní záležitosti) až do 20. století částečně respektovalo ustanovení práva církevního, respektive alespoň bralo na vědomí jeho existenci. S novými normami vydanými po roce 1948 (zejména Občanským zákoníkem z roku 1964) byla ustanovení kanonického práva a dalších interních církevních norem nekompatibilní.

Významnější církevní normy platné v 18. až 20. století

Dekret Tametsi (12 kánonů o manželství dle jednání Tridentského koncilu) z 11. listopadu 1563.

¹² V Praze v letech 1863 a 1873, v Litoměřicích a v Hradci Králové v roce 1863, v Českých Budějovicích v letech 1863, 1872, 1875 a 1913 a v Brně v roce 1909.

Nařízení Arcibiskupské konzistoře v Praze z 31. března 1735 o vedení pamětních knih pro účely evidence majetku, práv a nároků dané farnosti.

Nařízení arcibiskupa olomouckého Ferdinanda Marii hraběte Chotka a olomoucké konzistoře z 15. dubna 1835 o uspořádání registratury děkanských archivů.

Nařízení papeže Řehoře XVI. *Cum Romanus Pontifex* z 22. května 1841 upravující podmínky smíšeného manželství.

Nařízení papeže Pia IX. *Etsi Sanctissimus* z 15. listopadu 1858 upravující podmínky uzavření smíšeného manželství.

Acta et Decreta Concilii Provinciae Pragensis anno Domini MDCCCLX, Pragae 1863.

Acta et Statuta Synodi Dioecesanae Budvicensis a. D. 1863 celebratae, Budvicii Bohemiae 1863.

Statuta primae Synodi Dioecesanae Reginae-Hradecii anno Domini MDCCCLXIII, Reginae-Hradecii 1864.

Nařízení Arcibiskupské konzistoře v Olomouci z 27. července 1874 o pořizování opisů matrik pro církevní potřeby.

Acta et Statuta Synodi Dioecesanae Pragensis anno Domini MDCCCLXXIII, Pragae 1878.

Dekret Sboru inkvizičního z 20. února 1888 o pravomocích biskupa k dispensaci.

Instructio pro venerabili clero Archidioecesis olomucensis ratione piarum foundationum de anno 1893.

Nařízení Arcibiskupské konzistoře v Praze ze dne 2. října 1894 o žádosti o dispenz ve věcech manželských.

Nařízení arcibiskupa olomouckého Theodora Kohna z 1. září 1896 č. 4580 o uspořádání farních archivů (*Dispositio de archivis parochialibus ordinandis*).

Instrukce arcibiskupa Theodora Kohna z 23. ledna 1898 o vedení farních kronik v Olomoucké arcidiecézi.

Výnos Arcibiskupské konzistoře v Praze č. 31989/1906 k legitimizaci nemanželských dětí.

CIC 1917, Kán. 471-478 o dočasné výpomoci ve správě farnosti.

CIC 1917, Kán. 1019-1080 o podmínkách uzavření manželství, dispensacích z titulu příbuzenství aj.

CIC 1917, Kán. 1094 o licenci výpomocných duchovních k uzavírání sňatku.

CIC 1917, Kán. 1161-1187 o církevních svátcích a slavnostech.

CIC 1917, Kán. 2327 o odpustcích.

CIC 1983, Kán. 539-552 o dočasné výpomoci ve správě farnosti.

CIC 1983, Kán. 992-997 o odpustcích.

CIC 1983, Kán. 1055-1165 o manželství.

CIC 1983, Kán. 1214-1222 o církevních svátcích a slavnostech.

b) Právní reglementy vydané státem upravovaly a specifikovaly výkon starších agend, které dosud ošetřovalo pouze kanonické právo, a formálně na duchovní přenášely odpovědnost za jejich řádné vyřizování. Zároveň postupně rozšiřovaly pravomoci i povinnosti duchovních zejména v manželských a matričních záležitostech a v evidenci obyvatelstva. V tolerančním období 1781-1848/1861 se pravomoc katolických duchovních týkala dokonce evangelíků a Židů. Po roce 1781 se přirozeně vytratily normy o stíhání křesťanských jinověrců. Dalšími oblastmi, které stát opakovaně zákonně upravoval, byly správa zádušního a benefičiárního majetku, vybírání štolových poplatků, příjmy kněží a školské záležitosti.

Významnější normy s celoříšskou či celozemskou platností

Císařský patent z 30. května 1750 o štolových poplatcích v království (téhož dne zvláštní patent pro Pražská města, pro Moravu vydáno 30. dubna 1750).

Císařský patent z 8. srpna 1750, jímž se vydávají ustanovení o zajištění a půjčování kostelního jmění.

Nařízení Českého gubernia z 1. února 1765 o provádění kanonických vizitací.

Císařský patent ze 17. května 1769 nařizující obyvatelům Markrabství moravského přiznání veškerých duchovních i světských nadací ve lhůtě tří měsíců ode dne uveřejnění patentu a stanoví způsoby přiznání.

Císařský patent z 11. června 1770, jímž se upravují správa a péče o farní obydlí s příslušnými staveními.

Císařský patent z 6. prosince 1774, jímž se vyhláší Všeobecný školský řád. Dvorský dekret z 12. srpna 1775 o vymýcení kacířství v Čechách.

Direktivní pravidla z 16. dubna 1781 pro zřizování nalezinců, porodnic a sirotčinců.

Císařský patent ze 14. srpna 1781, dle něž se mají obyvatelé království obracet s žádostí o dispens při sňatku na arcibiskupa nebo biskupa-ordináře.

Císařský patent z 13. října 1781 o toleranci vyznavačů augspurské konfese, helvetů a nesjednocených Řeků (tzv. Toleranční patent).

Císařský patent z 24. srpna 1782, jímž se určuje, kdy je možno odvolat se při rozvodu od stolu a od lože do Říma.

Císařský patent z 30. srpna 1782 rušící povinnost uzavírání zasnubních smluv.

Císařský patent z 5. října 1782 obnovující dřívější nařízení a zakazuje prodej, výměnu nebo věnování duchovního (beneficiárního) či kostelního majetku bez schválení vlády.

Císařský patent z 16. ledna 1783 o uzavírání světských manželských smluv, o stanovení původu dětí a o manželském právu vůbec.

Dvorský dekret z 22. května a 9. srpna 1783 o rušení náboženských bratrstev a likvidaci jejich jmění.

Císařský patent z 20. února 1784 o způsobech vedení matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých.

Dvorský dekret z 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik.

Dvorský dekret z 26. listopadu 1784 o péči o chudé a sirotky náležející pod správu farního úřadu (19. srpna 1785 prováděcí nařízení v téže věci).

Dvorský dekret z 24. září 1785 o příjmech duchovenstva a výpomoci z náboženského fondu.

Dvorský dekret z 15. září 1786 o vedení matrik humanitními ústavami, nemocnicemi, porodnicemi a nalezcemi.

Císařský patent z 16. září 1785 o zasňobování a uzavírání manželských smluv poddanými dědičných zemí dlcími v cizině.

Dvorský dekret z 9. listopadu 1787 o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Císařský patent ze 17. července 1788 vydávající patent o uzavírání sňatku rozvedených osob.

Dvorský dekret z 6. října 1788 o zápisu svědků křtu na místě křtu.

Dvorský dekret z 30. dubna 1789 o podobě formulářů křestních, oddacích a úmrtních listů.

Dvorský dekret z 23. července 1789 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů (v téže věci též dekrety z 24. ledna 1790 a 3. srpna 1791 a nařízení Českého gubernia č. 22464 z 5. srpna 1795, další novelizace 17. prosince 1819 a 5. dubna 1831).

Císařský patent z 18. října 1792 postulující podmínky, za nichž lze rozpůjčovat kostelní, zádušní, studijní, náboženský (benefiční) a jiný kapitál.

Nařízení Českého gubernia z 18. listopadu 1795 o provádění pečlivé kontroly farních kronik.

Nařízení Českého gubernia z 21. září 1799 a 21. května 1800 o vedení druhopisů matrik.

Nařízení Českého gubernia z 2. srpna 1803 o sestavování inventářů benefícia (v téže věci též dvorský dekret č. 26947 z 24. prosince 1816 a nařízení Českého gubernia z 6. května 1820 a 28. července 1833).

Dvorský dekret č. 34 z 9. srpna 1810 o zápisu kmostrů do křestních matrik.

Dvorský dekret č. 946 z 1. června 1811, jímž se vyhláší Všeobecný občanský zákoník.

Dvorský dekret č. 10716 z 25. července 1811 o doplnění poškozených a obnovení ztracených matrik.

Dvorský dekret č. 59 z 22. května 1812 o zápisu dne narození vedle křtu do zvláštní rubriky matriky.

Dvorský dekret č. 49 z 21. října 1813 o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 13. ledna 1814, jímž se vydává dodatek k zásadám o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 22. prosince 1814 upravující podmínky uzavírání manželství s cizozemci.

Dvorský dekret z 1. ledna 1816 o zápisu jména křtícího kněze.

Dvorský dekret č. 1595 z 23. srpna 1819 o soudních řízeních ve věcech manželských.

Císařský patent Františka I. z 23. ledna 1820 o způsobech výběru daní (k čemuž též dvorské dekrety č. 705 a 1226 ze dnů 4. a 31. března 1828 a č. 2942 z 27. října 1829).

Dvorský dekret č. 1659 z 21. dubna 1820 o způsobech provádění adopce.

Dvorský dekret ze 4. ledna 1825 upravující záležitosti osob žijících v konkubinátě.

Dvorský dekret č. 63 z 2. července 1825 o zápisu jména porodní asistentky do matrik.

Nařízení Českého gubernia č. 20673/1829 ve věci deputátů kněžích a způsobech vedení rejstříků výsevu, výmlatu a sklizně.

Nařízení Českého gubernia č. 2627/1830 o ukládání, shromažďování a vazbě tištěných nařízení.

Dvorský dekret ze 17. dubna 1834 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech a o přispěvcích na výchovu nezaopatřených dětí.

Dvorský dekret č. 83 z 18. července 1834 o vystavování křestních listů pro děti legitimované následným sňatkem.

Nařízení Českého gubernia č. 11935/1835 o sestavování inventářů far a záduší, správě zádušního majetku a dále přehled povinně vedené agendy farních úřadů.

Nařízení Českého gubernia z 30. května 1835 ve věci zřizování a udržování náboženských soch, statuí atd.

Nařízení Českého gubernia č. 5952/1835 o vedení pamětních knih.

Dvorský dekret č. 97 z 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik a o duplikátech křestních a oddacích matrik.

Dvorský dekret č. 38 z 19. února 1836 o rozšíření dosavadních předpisů o úschově křestních a oddacích matrik také na úmrtní matriky.

Dvorský dekret č. 13192 z 9. července 1836 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Nařízení Českého gubernia č. 2/1840 o způsobech zápisu jména porodních asistentek do křestní matriky.

Dvorský dekret č. 531 ze 4. května 1841 upravující podmínky rozluky manželství.

Dvorský dekret č. 799 z 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matrik.

Zákon č. 253/1852 ř. z. o spolčování.

Výnos c. k. ministerstva věcí duchovních a vyučování č. 1954/1852 upravující sňatky osob cizí národnosti (též výnos ministra kultu a vyučování č. 17602/1859, výnos státního ministerstva č. 2392/1865, výnosy ministerstva vnitřních věcí č. 1702/1874, 17461/1882 a 24123/1900).

Císařský patent z 20. dubna 1854 upravující postavení osob žijících v konkubinátě.

Císařský patent č. 208/1854 o způsobech provádění adopce.

Císařský patent z 5. listopadu 1855, kterým se vyhláší ujednání (konkordát) uzavřená mezi Svatým Stolicem a Rakouským císařstvím publikovaný jako zákon č. 195/1855 ř. z.

Císařský patent z 8. října 1856 o provádění ustanovení Konkordátu mezi Rakouským císařstvím a Apoštolským stolicem ve věcech manželských ze dne 18. srpna 1855.

Zákon 51/1861 ř. z. patent císařský, jímžto se pořádají záležitosti církve evangelické vyznání augšpurského i helvetského.

Nařízení státního ministerstva č. 2211/1862 mj. o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů.

Zákon č. 105/1863 ř. z. o právu domovském (včetně péče o chudé).

Zákon č. 2/1864 s. z. z. Vévodství slezského o zapravování nákladův na stavbu a opravu katolických budov kostelních a prebendních, pak na zjednání paramentův, náradí a potřeb.

Zákon č. 11/1864 m. z. z. Markrabství moravského o zapravování nákladův na stavbu a opravu katolických budov kostelních a prebendních, pak na zjednání paramentův, náradí a potřeb.

Výnos českého místodržitelství č. 228/1864 o právních poměrech soukromých kaplí, soch, křížů atd.

Nařízení českého místodržitelství č. 2644/1866 o správě zádušních peněz, kapitálů a rent.

Zákon č. 134/1867 ř. z. o právu spolčovacím.

Zákon č. 45/1868 ř. z., jímžto se obnovují nařízení druhé kapitoly obecného zákoníka občanského o manželském právě katolickém, předává se moc soudní u věcech manželských katolíků se týkajících k soudům světským a ustanovuje se, kdy se může sňatek manželských předsevzítí před úřady světskými.

Zákon č. 46/1868 ř. z., jímžto se vydávají základní pravidla o postavení školy k církvi.

Zákon č. 47/1868 ř. z., jímžto se pořádají poměry mezináboženské občanů státních v příčinách v něm jmenovaných.

Zákon č. 59/1868 č. z. z. v příčině opatrování chudých.

Zákon č. 2/1869 ř. z., jenž se týče izraelitských matrik narozených, oddaných a zemřelých.

Zákon č. 4/1869 ř. z., jenž se týče smiřování manželů před soudním jich rozvedením.

Zákon č. 5/1869 ř. z. o tom, jak se má předsejítí, když chtějí v manželství vejítí vyznavači rozdílných konfesí křesťanských.

Zákon č. 26/1869 č. z. z., jenž se týče dohlídky ku školám.

Zákon č. 59/1869 ř. z., jímžto se ustanovují pravidla vyučování ve školách obecných.

Zákon č. 62/1869 ř. z., jímžto se povoluje ministerium záležitostí duchovních a vyučování úvěr dodatkový na rok 1869.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 3649/1869 zmocňující faráře k provádění legitimizace.

Zákon č. 51/1870 ř. z. o manželství osob takých, které nenáležejí k žádné církvi neb společnosti náboženské zákonem uznané, a o vedení rejstříků narozených, oddaných a zemřelých v příčině osob těchto.

Zákon č. 68/1870 ř. z., jenž se týče organizace veřejné služby zdravotní.

Zákon č. 105/1870 ř. z., jímžto se zavádí Řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné.

Zákon č. 51/1874 ř. z., jímžto se vyměřují příspěvky k náboženskému fondu na uhrazení potřeb na účely církve katolické.

Zákon č. 86/1872 ř. z. o tom, kdo jest povinen opatrovati vyučování náboženství ve veřejných školách obecných a středních, též na vzdělavatelstvích učitelských a vésti náklad na toto vyučování.

Zákon č. 111/1872 ř. z., jímžto některé úřední výkony v záležitostech manželských politickým úřadům zemským se odnímají a k politickým úřadům okresním se přikazují.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 4110/1872 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech.

Výnos c. k. české zemské školní rady č. 11764/1872 o náboženských cvičeních na obecných školách u katolických žáků.

Výnos českého místodržitelství č. 19303/1873 o pořizování inventářů církevního majetku.

Zákon č. 50/1874 ř. z., jímžto se vydávají ustanovení, kterými se upravují zevnitřní právní poměry církve katolické.

Zákon č. 51/1874 ř. z., jímžto se vyměřují příspěvky k náboženskému fondu na uhrazení potřeb na účely církve katolické.

Výnos českého místodržitelství č. 2535/1880 o způsobech sestavování inventářů kostelního majetku.

Výnos českého místodržitelství č. 82983/1882 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 13197/1883 o legitimizaci nemanželských dětí (v téže věci výnos z 25. ledna 1897 č. 31989).

Zákon č. 47/1885 ř. z., kterýmž vydávají se prozatímní ustanovení o dotaci duchovenstva v katolické správě duchovní.

Výnos českého místodržitelství č. 46503/1886 mj. o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 14298/1887 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Výnos c. k. ministerstva věcí duchovních a vyučování č. 25590/1887 o pojištění církevních budov.

Zákon č. 41/1889 ř. z., jímž se uvádí nový zákon branný.

Výnos českého místodržitelství č. 35940/1892 k legitimizaci nemanželských dětí.

Zákon č. 16/1894 ř. z., jímž mění se § 1 zákona ze dne 13. dubna 1890 z. ř. 65 (zlepšení kongruy římsko-katolických a řecko-katolických exponovaných duchovních pomocných).

Zákon č. 222/1896 ř. z., jímž mění se některá ustanovení zákona ze dne 3. prosince 1863 z. ř. č. 105, kterým byly uspořádány poměry domovské.

Zákon č. 176/1898 ř. z., jímž se vydávají ustanovení o dotaci katolického duchovenstva ve správě duchovní.

Zákon č. 62/1901 ř. z. o tom, jak upotřebeno býti má části správních přebytků hromadných pokladen sirotčích.

Zákon č. 78/1902 č. z. z., kterým stanoví se bližší předpisy, jak upotřebiti se má částí správních přebytků společných pokladen sirotčích přidělených království Českému říšským zákonem ze dne 3. června 1901 č. 62 ř. z.

Nařízení ministra věcí duchovních a vyučování a ministra financí č. 7/1904 ř. z. ze dne 14. ledna 1904, jímž se mění předpisy §§ 2 a 15 ministerského nařízení ze dne 16. listopadu 1898 z. ř. č. 208, jak poukazují se platy, které podle zákona ze dne 19. září 1898 z. ř. č. 176 příslušejí katolickým správcům duchovním.

Zákon č. 56/1907 ř. z., kterým se ustanovuje zvýšení nejmenšího příjmu a výslužného katolických správců duchovních podle jejich služebního času.

Zákon č. 320/1919 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství.

Zákon č. 161/1921 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení zákonů o soudní příslušnosti a soudním řízení v občanských věcech a o projednání pozůstalostí.

Zákon č. 256/1921 Sb. z. a n. o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských.

Zákon č. 226/1922 Sb. z. a n., jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských.

Zákon č. 219/1925 Sb. z. a n., kterým se promíjí překážka platnosti sňatků, při nichž vyhlášky neb oddavky vykonali duchovní církve československé nebo řeckovýchodní.

Zákon č. 122/1926 Sb. z. a n. o úpravě platů duchovenstva církví a náboženských společností státem uznaných, případně recipovaných (prováděcí předpis č. 99/1930 Sb. z. a n.).

Zákon č. 56/1928 Sb. z. a n. o osvojení.

Nařízení vlády Republiky československé č. 186/1929 Sb. z. a n. o udělování dispenze od překážky pokrevenství.

Zákon č. 48/1947 Sb. o organizaci péče o mládež.

Zákon č. 46/1948 Sb. o nové pozemkové reformě.

Zákon č. 217/1949 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní.

Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

Vládní nařízení č. 219/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církve římsko-katolické státem.

Zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách (prováděcí vyhláška Ministerstva vnitra RČS, Úřední list RČS, částka 214/1949, č. 1225.)

Výnos SÚC ze dne 22.5.1950, č.j. 4998/IV-2 o předání patronátní agendy.

c) Důležitým zdrojem informací o normách všech typů byly pro duchovní správce úřední bulletiny či diecézní oběžníky, které vydávaly jednotlivé (arci)diecéze. Následuje výčet těchto úředních periodik zahrnující diecéze vzniklé do roku 1949.

V **pražské arcidiecézi** se jednalo o *Knihy dekretů a oběžníků pražskému kněžstvu* z let 1608 až 1837, *Oběžníky arcibiskupské konzistoře určené pražskému kněžstvu* z let 1742-1837 a konzistoriální kurendy (*Consistorial-Currende*) z let 1835-1864. Dále pak oběžník vycházel pod názvem *Ordinariátní list Pražské arcidiecese*, v letech 1940–1949 pod názvem *Acta Archiepiscopalis Curiae Pragensis*, později pod názvem *Oběžník apoštolské administratury Pražské arcidiecéze* a do roku 1991 pod názvem *Oběžník Arcibiskupství pražského*, dnes *Acta Curiae Archiepiscopalis Pragensis*.

V **olomoucké arcidiecézi** vycházel pravidelný úřední věstník od 20. let 19. století (nejpozději 1822) do r. 1850 *Konsistorial Verordnungen*, v letech 1851-1853 pod názvem *Erlasse des F.*

E. Ordinariates von Omlütz an den Klerus der Erzdiöcese, následně 1853-1905 jako *Currenda Consistorialis* (resp. *Currenda Archiepiscopalis consistorii Olomucensis*) a od 1906 pod dnešním názvem *Acta Curiae archiepiscopalis Olomucensis* (resp. *Acta Archiepiscopalis Curiae Olomucensis*).

V **litoměřické diecézi** po období různých konzistorních oběžníků a patentů začíná souvislá a číslovaná řada konzistoriálních kurend (*Konsistorial-Kurrenden für die Leitmeritzer bischöfl. Diözesan-Geistlichkeit*) v roce 1825; tyto kurendy byly vydávány do roku 1900 (od roku 1899 existovala nejen německá, ale i obsahově zcela stejná česká varianta s názvem *Konsistorní věstník Litoměřické diecése*). Zároveň od roku 1861 vycházel samostatný ordinariátní list, jehož obsahem byly zejména různé dokumenty Apoštolského stolce, pastýřské listy litoměřických biskupů či informace o jejich úmrtí, instalaci atd. (tato tiskovina vycházela obvykle čtvrtletně); kurendy (s obvyklou měsíční až dvouměsíční periodicitou) si oproti tomu ponechaly opravdu spíše "konzistorní" charakter; od roku 1899 měly oba věstníky i své obsahově naprosto shodné české varianty: *Konsistorní věstník Litoměřické diecése* a *Ordinariátní list Litoměřické diecése*; od roku 1901 vycházel pouze ordinariátní list (*Ordinariats-Blatt für die Leitmeritzer bischöfliche Diözese*, resp. v české variantě *Ordinariátní list Litoměřické biskupské diecese*), který v sobě sloučil oba předchozí diecézní věstníky; od roku 1939 vychází ordinariátní list zvlášť pro území v sudetské župě, a zvlášť pro území Česko-Slovenska, resp. Protektorátu, který se neliší pouze názvem (*Ordinariátní list Litoměřické bisk. diecese. Území Č.S.R.*, resp. *Ordinariátní list Litoměřické diecese. Území Protektorátu Čechy a Morava*), ale v nezanedbatelné míře i obsahově; od č. 6/7 z roku 1945 (které číselně navazovalo na župní řadu) má ordinariátní list (*Ordinariátní list litoměřické diecese*) opět jen jednu řadu; vydávání končí č. 4 z roku 1949 (od č. 1 z roku 1948 je navíc ord. list doplněn přílohou *Naše spolupráce*, v níž jsou někdy publikována sdělení, která v předchozích dobách tvořila součást ord. listu); 1949-1992 vychází pouze oběžníky (v 50. letech nečíslované), v roce 1993 byl obnoven název ordinariátní listy, od č. 10/1993 nesou až dodnes označení *Acta curiae episcopalis Litomericensis* (ACEL).

V **královéhradecké diecézi** skončilo vydávání jednotlivých oběžníků v roce 1832 (resp. 1833), kdy začaly vycházet pravidelné *Konzistoriální kurendy*, od r. 1871 nesl úřední bulletin název *Ordinariátní list*, v letech 1941-1949 *Acta Curiae Reginae Gradecensis*, přičemž pro generální vikariát Trutnov vycházel oběžník pod názvem *Amtliche Mitteilungen des bischöflichen Generalvikariates in Trautenau (Diözese Königgrätz)*. V letech 1949-1955 vycházel pod názvem *Biskupský ordinariát v Hradci Králové oběžník*, od 1956 jako *Kapitulní*

ordinariát v Hradci Králové oběžník a konečně od r. 1969 (resp. 1970) opět s titulem *Acta Curiae Reginae Gradecensis*.

V **brněnské diecézi** vycházely od roku 1778 jednotlivé oběžníky, přičemž pátý sídelní brněnský biskup František Antonín Gindl zavedl pravidelné vydávání diecézního oběžníku, jehož první číslo neslo datum 10. ledna 1833. Byl však bez názvu a v běžné řeči se označoval jako (konzistoriální) kurenda, až od roku 1907 pak nesl název *Acta curiae episcopalis Brunensis*. Po roce 1949 vycházely oběžníky v jednoduché cyklostylové úpravě průběžně podle potřeby a až od roku 1969 se vrátil bulletin vydávaný v pravidelných částkách s tradičním názvem *Acta curiae episcopalis Brunensis*.

V **českobudějovické diecézi**... Pod názvem *Ordinariátní list* v letech 1871-1922. Pod názvem *Acta Curiae Episcopalis Bohemobudvicensis* (*Acta curiae episcopalis Boh.-Budvicensis*) od roku 1922 do roku 1948.

2.2.3. Organizační struktura

V 18. století se farní síť zřetelně stabilizovala, a to včetně soustavy nadřízených korporací. Českou církevní provincii tvořily Arcibiskupství pražské, Biskupství litoměřické (vzniklo 1655), Biskupství královéhradecké (1664), Biskupství českobudějovické (1785). Moravská církevní provincie se od roku 1777 skládala z Arcibiskupství olomouckého a Biskupství brněnského. Do roku 1808 náležely Chebsko a Ašsko k řezenské diecézi, část Slezska patřila pod obedienci vatislavského biskupa. I když už v 17. století vznikly farním úřadům nadřízené vikariáty (v Čechách) a nadále existovaly děkanáty (na Moravě), nebyly zejména v Čechách jejich hranice do 19. století ustálené.¹³ Základní jednotkou církevní správy byl farní úřad, ale po vydání císařské instrukce roku 1782 došlo k masivnímu zřizování lokálií či expozitur. Původně byl lokalista místní duchovní správce ustanovený u kaple či filiálního kostela, který byl závislý na faráři a jeho pravomoc byla omezena na konkrétní místo (zpravidla zřejmě jen ves). Od 18. století se význam tohoto termínu posunul. Lokalista spravoval více vsí (často obvod zaniklé starší farnosti), jeho podřízenost původnímu farnímu chrámu prakticky zanikla a získal pravomoci faráře. Zásadní rozdíl mezi farářem a lokalistou, respektive mezi farním úřadem a lokálií, v 19. století spočíval ve výši ročního příjmu z obročí. U faráře musel přesáhnout částku 400 zlatých (tzv. kanonickou porci). Ve druhé polovině 19. století došlo k plošnému dorovnání těchto příjmů na požadovanou mez a k následnému povýšení lokálie na

¹³ Obvykle byl jeden vikariát tvořen přibližně 15 farnostmi, velké změny ve struktuře vikariátů tak probíhaly zejména při zahušťování farní sítě na konci 18. a pak v polovině 19. století.

farní úřad. Expozitou byl původně kněz ustanovený u kaple či filiálního kostela, který zůstával podřízen příslušnému faráři, na němž také existenčně závisel. Jeho možnost disponovat příjmy konkrétního záduší či benefícia byla omezena právě ve prospěch nadřízeného faráře, nebyl ani oprávněn provádět veškeré spirituální úkony. Zanedbatelný rozdíl mezi lokalistou a expozitou vedl k tomu, že se obě označení běžně užívala jako synonyma. Poněkud specifickou skupinu pak tvořili administrátoři. Obvykle se jednalo o dočasné duchovní správce osiřelých farností po dobu, než byl kanonicky ustanoven nový farář.¹⁴ Tituly děkan, arcijáhen a probošt byly určeny představitelům významných beneficií a v Čechách byly chápány jako čestné, stejně jako prestižnější varianta arciděkan. Z tohoto hlediska je nutno chápat arciděkanské, děkanské a proboštské úřady jako úřady farní,¹⁵ byť výjimečné svou tradicí a historickým významem. Zároveň je nutno zdůraznit, že se v Čechách děkan, arciděkan, arcijáhen či probošt automaticky nestával zároveň vikářem. Jedná se o dva odlišné úřady, přičemž současné zastávání obou postů vychází pouze z tradice a není právně nárokovatelné či závazné. Za další relikty složitěho historického vývoje lze považovat rovněž úřady zámeckých kaplanů, stálých kaplanů či reálných administrátorů, které lze s výhradou místního specifika v zásadě stavět na roveň lokalistům.

Od poloviny 18. století se mimo jiné v souvislosti s růstem počtu obyvatel setkáváme s kooperátory (kaplany, resp. výpomocnými duchovními) duchovních správců. Ti sice formálně působili u farního chrámu, ale zároveň už mohli trvale či po část roku působit u filiálních kostelů a kaplí. Faráři na tyto spolupracovníky přenášeli část svých povinností, zachovali si však nad nimi dohled. Pokud tomu nebránily jiné okolnosti (nemoc, nepřítomnost, úřední zaneprázdnění), záleželo na zájmu, postavení a finančních možnostech věřícího, zda určitý úkon či svátost (křest, sňatek) vykoná nebo poskytne duchovní správce, popřípadě pouze kooperátor. Ten zároveň mohl vyřizovat po dohodě s farářem určitý druh agendy (například provádět matriční zápisy). Z řad kooperátorů nejčastěji pocházeli nově ustanovení faráři či lokalisté. I nadále se setkáváme se světskými osobami, které při zajišťování duchovní péče a správy záduší nebo benefícia pomáhali duchovním, a to buď dobrovolně a bez nároku na odměnu, nebo na základě smluvního vztahu. Opět se jedná o kostelníky, zvoníky, ředitele kůru, hudebníky (viz výše). Pokud to roční příjem duchovnímu dovoľoval, bylo možné najmout si osobní služebnictvo (služka, kuchařka, čeledín). V tomto

¹⁴ Až do poloviny 20. století však byly jako administrátoři (resp. v tomto případě spíše reální administrátoři) označovány také řeholníci působící nejčastěji na tzv. inkorporovaných farách (tj. farách, které příslušely k panství daného kláštera, který zde vykonával patronátní právo), a dále duchovní ustanovení ke správě farností, jejichž beneficiální příjem nedosáhl kanonické porce (tyto případy vesměs vyřešilo zavedení kongruových příspěvků). V záležitostech administrátorů a tzv. farních administrátorů však existuje řada regionálních specifíků.

¹⁵ Nevztahuje se archivní fondy kapitul a kolegiálních kapitul.

případě však existovala určitá pravidla, která osoba směla tyto pozice zastávat (věk, preferovány byly příbuzné atd.).

Farář či děkan podléhali kontrole nadřízených církevních orgánů, v Čechách vikářů a na Moravě děkanů. Farnosti byly - stejně jako v předchozích letech - podrobovány též vizitacím biskupa, jež mohly být spojeny s biřmováním, a generálního vikáře. Stavební stav a inventáře kostelů a farních budov byly pravidelně kontrolovány zástupcem patrona, který zároveň dohlížel na hospodaření záduší a benefícia. Od roku 1850 do vztahů mezi patronem a duchovním z pověření státu zasahovali představitelé okresních hejtmanství (ve vyšší instanci úředníci místodržitelství či zemské vlády), kteří si nechávali předkládat účty a vyjadřovali se k případným rekonstrukcím kostelů a far. Počátkem 80. let 18. století byla plošně likvidována zbožná bratrstva a jejich majetek byl rozprodáván. Po změně společenského klimatu byla však od poloviny 19. století zřizována nová s cílem aktivizovat náboženský život, obdobnou funkci měly v pozdějších letech i četné spolky. Iniciátory jejich vzniku bývali jednotliví duchovní, kladné stanovisko však musela vydat konzistoř, v některých případech také politické úřady. Vedle bratrstev a spolků vznikaly v témže období místní organizace konfesijních politických stran. Zatímco u zbožných bratrstev musíme počítat s tím, že si farář uchoval přinejmenším duchovní dohled, u politických stran a spolků je situace složitější. V jejich činnosti se mohli církevní představitelé angažovat přímo, nebo se pouze omezit na neformální (byť očividnou) podporu. Zapojení členů bratrstev a politických stran do organizační struktury farnosti a provázanost této činnosti se správou benefícia je nutno posuzovat případ od případu. Stejně konstatování platí pro nejrůznější spolky, jejichž cílem byla výstavba kapličky, oprava chrámu, charitativní poslání atd. Činnost uvedených korporací nesměla být v rozporu s platnou legislativou o právu společným. Obecně lze říci, že organizační struktura farního úřadu nebyla striktně definována a záležela na řadě okolností. Pokud duchovní zvládal veškeré povinnosti vyplývající z církevních a světských norem sám, nemusel mít kooperátora. U chudších beneficií zase nelze očekávat přítomnost služebných atp.

2.2.4. Kancelář

Ačkoliv došlo k výraznému rozšíření agend vykonávaných duchovními, v kancelářské praxi se tato skutečnost ostře neprojevila. V menších venkovských farnostech, lokáliích a expoziturách vykonával veškeré kancelářské práce duchovní samostatně, ve větších farnostech a u významnějších chrámů se na nich podílel kaplan či kooperátor. Kancelář nebyla strukturována do samostatných oddělení podle jednotlivých agend, případné rozdělení

povinností mezi duchovní zůstávalo věci vzájemné dohody,¹⁶ zvyku či delegace. Odpovědnost za správné a včasné vyřízení nesl duchovní správce (děkan, probošt, farář, lokalista). Řádně ustanovený duchovní správce zastupoval farnost při jednáních s patronátními a politickými úřady. Za mimořádných okolností mohla být pravomoc a povinnost vyřízení věci delegována s vědomím vikáře, konzistoře a patrona třetí osobě (zpravidla duchovnímu ze sousední farnosti jako administrátorovi farnosti, popř. mohla být správa farnosti rozdělena na oblast správy duchovní (administrátor in spiritualibus) a správy ekonomické, kterou v krajním případě nemusel zastávat kněz (administrátor in materialibus)). K těmto situacím nedocházelo příliš často a bývaly vyvolány dlouhodobou indispozicí místně příslušného duchovního správce. Řádný výkon agend příslušejících duchovnímu podléhal periodické kontrole při vizitacích. Během vizitací byl rovněž kontrolován farní archiv, zejména písemnosti týkající se majetkové a matriční evidence. Vizitátor často učinil v knihách o provedené kontrole záznam spočívající v datu a podpisu, popřípadě s poznámkou „viděl při kanonické vizitaci“ v různých jazykových mutacích. Písemnosti farního archivu bývaly uchovávány většinou v uzamykatelných skříních s policemi, které byly někdy označeny štítkem s druhem písemností. Systém uložení farní registratury záležel víceméně na duchovním. Roku 1791 sestavil František Xaver Dittrich schéma pro věcné třídění farních registratur v českobudějovické diecézi. Roku 1837 Josef Helfert doporučoval duchovním třídění registratury dle věcných kategorií podle církevního práva s tím, že listiny zakládající a dokládající majetková práva a nároky mají být uchovávány v uzamykatelných skříních a zbytek registratury roztríděn dle navrhovaného schématu. V roce 1860 synoda kléru pražské arcidiecéze v podstatě potvrdila starší návrh na členění farních registratur na listiny a knihy, k nimž se měly poříditi chronologické seznamy písemností i abecední osobní a věcné rejstříky. Reálný dopad těchto doporučení a usnesení však nelze přeceňovat. Samotné roztrídění bylo v případě dlouhodobě existujících farních a děkanských úřadů problematické a sestavování repertářů a dalších pomůcek časově náročné. Od těchto pokusů průběhem času většina duchovních upustila a manipulovala písemnosti ročníkově nebo zvolila vlastní jednoduché věcné schéma s vnitřním chronologickým členěním. Vzhledem k rozsáhlé agendě, kterou byli nuceni duchovní vyřizovat, se od první poloviny 19. století setkáváme s nejrůznějšími návody a příručkami. Jejich cílem bylo umožnit zainteresovaným osobám orientaci v platných právních normách a církevních i světských správních postupech. V roce 1896 pak vydal směrnici o uspořádání registratur také olomoucký arcibiskup Theodor Kohn.

¹⁶ Někde i formou tzv. kaplanských smluv.

Součástí tohoto nařízení byl i pokyn k pořízení registraturních skříní s policemi označenými věcnými skupinami dle této směrnice, do kterých byly písemnosti ukládány. Na řadě farních úřadů se tyto skříně dosud dochovaly. Dle skupin Kohnova schématu byly (alespoň v hrubých rysech) písemnosti většinou ukládány a následně také předávány do okresních archivů a zde takto uloženy.

Literatura

Klement BOROVIČ, *Úřední sloh církevní...*, Praha 1879; Antonín BRYCHTA, *O jmění církevním a jeho správě*, Hradec Králové 1910; Ferdinand ČERNOVSKÝ, *Snoubenci na katolickém farním úřadě. Se zřetelem k novým nařízením a výnosům*, Praha 1911; Wilhelm DIESSL, *Der Pfarrhelfer. Handbuch für Laienhilfe in der Seelsorge*, Warnsdorf 1936; Josef HAUSMANN, *O příjmech ředitelů kůru a kostelníků*, ČKD 1872, č. 3, s. 230-233; Joseph HELFERT, *Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...*, Prag 1837; TÝŽ, *Von dem Kirchenvermögen I und II*, Prag 1834; Antonín JAHŮDKA - Karel ROTTER, *Předpisy o katolické církevní konkurenci na Moravě*, Brno 1939; Stanislava JÍLKOVÁ, *Pražská arcibiskupská konzistoř a její běžná agenda v roce 1784*, Sborník archivních prací 51, 2001, s. 359-394; Jana KUBÍČKOVÁ, *Biskupové, kostelní jednoty a zakládání nových farností a chrámů na konci 19. a na počátku 20. století*, in: *Vývoj církevní správy na Moravě*, Brno 2003, s. 355-362; Johann Baptist KUTSCHKER, *Gesetzliche Bestimmungen über die Errichtung, Verwaltung und Verwendung der Religionsfonde der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder*, Wien 1871; František LAURIN, *Moc zákonodárná a soudní v příčině manželství dle katolického práva církevního*, Praha 1883; Franz LOBERSCHINER, *Das Kirchen-Vermögen oder Die gesetzliche Art der Erwerbung und Verwaltung des Gotteshaus- und Pfründenvermögens*, Budweis 1862; Lenka MARTÍNKOVÁ, *Církevní archivnictví na území českobudějovické diecéze po roce 1785 se stručnou retrospektivou předchozího stavu*, AČ 62, 2012, s. 117-166; Jan MARTINŮ, *Manželské právo církve katolické se zřetelem na manželské právo občanské vůbec, zvláště na manželské právo občanské Republiky československé I a II*, Olomouc 1928 a 1930; Metoděj MARVAN, *Církevní jmění*, Brno 1915; Jan MICHAL, *Kostelní účty čili Snůška nařízení diecesních (arcidieceze olomoucké) a státních o způsobu, jímž se různé druhy církevního jmění, jmění totiž kostela vlastního, jmění nadací mešních i jiných, jmění farního a chudinského ústavu a vůbec jmění fondů správě farních úřadů svěřených zúročitelně a výnosně ukládají a koncem správního roku v kostelních účtech uvádějí*, Praha 1907; Karel NEUBER, *Vzorec účtu*

zádušního s potřebným výkladem a připojení nejdůležitějších předpisů a norem v Čechách platných. Přeložil a doplnil Karel Bloman, Chrudim 1902; Josef NUHLÍČEK, Matriční listinné doklady a jejich hodnota, AČ 19, 1969, s. 91-97; Jan K. PAULY, Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku..., Praha 1902; Michal PELEŠKA, Vývoj matričního zápisu s konkrétními příklady na matrikách farního obvodu Budětice, Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2008 [vyd. 2009], s. 71-77; Rudolf SANDER, České zemské gubernium a církevní záležitosti v době josefínské, Sborník archivních prací 45, 1995, s. 73-130; Klaus SCHATZ, Dějiny papežského primátu, Brno 2001; Věra SLAVÍKOVÁ, Archivní dokumenty uložené na farních úřadech. Historie, pořádání a inventarizace, Olomouc 2014; Hana STOKLASOVÁ, Konzistoriální kurendy a Ordinariátní listy - oběžníky královéhradecké diecéze v 19. století a možnosti jejich badatelského využití, in: 350 let královéhradecké diecéze, Červený Kostelec 2015, s. 69-81; Pavla STUHLÁ, P. Jan František Kfeller ze Sachsengrünü a kontrola archivů far prachatického vikariátu roku 1760, Zlatá stezka 14, 2007, s. 103-117; Jan ŠAFRÁNEK, Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů I, Praha 1913; Jaroslav ŠEBEK, Mezi křížem a národem. Politické prostřední sudetoněmeckého katolicismu v meziválečném Československu, Brno 2006; František TOMÁNEK, Sbírká nejdůležitější předpisů kultových platných v Republice československé, Praha 1928; Rajmund Jiří TRETERA, Církevní právo, Praha 1993; Rajmund Jiří TRETERA, Novodobé předpisy kanonického práva a jejich překlady, Revue církevního práva 1, 2005, č. 2, s. 81-90; Ludwig WAHRMUND, Das Kirchenpatronatrecht und seine Entwicklung in Österreich I und II, Wien 1894 und 1896; Ladislav ZAVADIL, Kongrua roku 1926: zákon, provádění a výklad, Olomouc 1928; Ladislav ZAVADIL, Kostelní konkurence: nálezy nejvyššího správního soudu. Věstník Jednot duchovenstva brněnské a olomoucké diecéze, č. 7-8, Brno 1933; Rudolf ZUBER, Osudy moravské církve v 18. století I, Praha 1987; Rudolf ZUBER, Osudy moravské církve v 18. století II, Olomouc 2003; Miroslav NOVOTNÝ, Rudolf SVOBODA, Lenka MARTÍNKOVÁ, Tomáš VEBER, Marie RYANTOVÁ, Die Diözese Budweis in den Jahren 1785-1850. Das Aschenputtel unter den Diözesen, Berlin, Peter Lang, 2018, Beiträge zur Kirchen- und Kulturgeschichte, Band 30.

2.3. Agendy původce **(řazeno dle obecného pořádacího schématu)**

2.3.1. Správa farnosti (série vyšší úrovně)

2.3.1.1. Normálie (série nižší úrovně)

2.3.1.1 a) Panovnická (státní) nařízení

Nařízení distribuovaná v rukopisné podobě duchovní opisovali, tištěná nařízení ukládali. Zpravidla se panovnická nařízení uchovávala odděleně od nařízení vydávaných nadřízenými církevními instancemi, v některých farnostech však byla ukládána společně. Opisovaná a tištěná nařízení byla opatřována vazbou (od roku 1830 obligatorně). Ke sbírkám nařízení se povinně pořizovaly abecední rejstříky. Význam této agendy v průběhu druhé poloviny 19. století ustupoval do pozadí s tím, jak ubývalo správních agend vykonávaných církví z pověření státu. Nařízení se pak publikovala pouze pro vnitřní potřebu farností, nejčastěji prostřednictvím ordinariátních listů.

Agenda	Panovnická (státní) nařízení
Obsah	Panovnická nařízení v církevních i světských záležitostech doručovaná prostřednictvím konzistoří a vikářů.
Používané knihy	Kniha patentů a generálií; kniha opisů zeměpanských nařízení, patentů a dekretů; kniha tištěných zeměpanských dekretů, patentů a nařízení; kniha zeměpanských nařízení určených k zveřejnění; Liber seu prothocollum ordinationum regiarium in publico ecclesiasticis cum indice alphabetico; Ordinationes Caesaro-Regiae communicatae; Sammlung der Gesetze und Verordnungen in publico-ecclesiasticis; Kaiserlich- und Königliche Verordnungen; abecední soupis zeměpanských nařízení ve veřejných církevních věcech; abecední rejstřík vydaných zeměpanských nařízení; chronologický rejstřík vydaných zeměpanských nařízení; Alphabetischer Index aller k. k. Verordnungen in publico-ecclesiasticis; protokol zeměpanských nařízení; Protokoll der landesfürstlichen Verordnungen in publico ecclesiasticis; společné svazky: kniha zeměpanských a (arci)biskupských nařízení, patentů a dekretů; kniha chronologických výtahů z patentů a kurend; Extractus patentium tum episcopalium tum regiarium in publico ecclesiasticis; Liber patentium seu generalium cum indice alphabetico; indexy ke knihám panovnických a konzistoriálních předpisů a nařízení.
Jiné charakteristické písemnosti	Panovnické výnosy a normálie ukládané v nsvázané podobě.
Odkazy	O ukládání a vazbě tištěných nařízení guberniální nařízení ze dne 13. 2. 1830.

2.3.1.1 b) Církevní (konzistoriální) nařízení

V pražské arcidiecézi byly od roku 1605/1606 vydávány jarní patenty (*patentes vernaes*), později i podzimní patenty (*patentes autumnales*) ve formě synodálních statut či patentů nahrazujících synodální statuta, popřípadě dekrety nebo misivy. Protože tyto písemnosti byly v Čechách zpravidla doručovány prostřednictvím vikářů, byly někdy označovány také jako vikariátní dekrety či vikariátní oběžníky (*currendae vicariales, listae cursoriae*), kurendy, cirkuláře. Dosvědčovaly, že nařízení bylo vikářem rozesláno a doručeno. Doručená nařízení faráři ručně opisovali, v průběhu 18. století však vzrůstal počet nařízení vydávaných v tištěné podobě. Obdobně jako panovnické normy byla i tato nařízení již v 18. století obvykle svazována do knih a opatřována abecedními rejstříky nebo přehlednými výtahy. Forma kurend a způsob ukládání již byly například pro pražskou arcidiecézi stanoveny v § 4 jarních patentů z roku 1744. V první polovině 19. století začala být tato nařízení publikována formou periodicky vydávaných tištěných konzistoriálních kurend (např. v litoměřické diecézi od roku 1825, v hradecké diecézi od roku 1833), které se rovněž obvykle svazovaly. V druhé polovině 19. století začaly jednotlivé diecéze vydávat ordinariátní listy (někde jako náhradu kurend, někde jako jejich variantu s jinak zaměřeným obsahem, zejména určenou pro reprodukci papežských dokumentů), které přetrvaly až do poloviny 20. století, přičemž někde změnilý název na *Acta curiae episcopalis*.

Agenda	Církevní nařízení
Obsah	Nařízení vydávaná ve formě synodálních statut, patentů nahrazující synodální statuta v době nekonaných synod, konzistoriálních kurend.
Používané knihy	Kniha dekretů a patentů vydaných biskupskou konzistoří; kniha opisů jarních patentů (<i>patentium vernalium</i>); kniha opisů konzistoriálních misiv; kniha opisů konzistoriálních kurend s rejstříkem; kniha opisů konzistoriálních misiv; kniha konzistoriálních dekretů; kniha vikariátních dekretů; kniha opisů vikariátních oběžníků; cirkularia; <i>Liber patentium et ordinationes episcopales</i> ; <i>Ordinationes consistoriales</i> ; <i>Liber missivarum archiepiscopalium</i> ; <i>Ordinationes consistoriales</i> ; <i>Geschriebene Consistorial-Currenden</i> ; kniha výtahů a opisů konzistoriálních patentů, dekretů a misiv; kniha chronologických výtahů z patentů a kurend; abecední výtah z konzistoriálních misiv; <i>Extractus patentium tum episcopalium tum regiarium in publico ecclesiasticis</i> ; <i>Extractus alphabeticus ordinationum consistorialium</i> ; abecední přehled konzistoriálních misiv; abecední rejstřík biskupských výnosů a nařízení v různých církevních záležitostech; abecední rejstřík ke knize opisů konzistoriálních misiv a oběžníků; <i>Index supra patentes et ordinationes episcopales</i> ; <i>Elenchus alphabeticus emanatorum ad venerabilem clerum</i> ; <i>Index actorum curiae episcopalis</i> ; <i>Alphabetischer Index der geschriebenen Consistorial-Currenden</i> . O svazcích smíšeného obsahu viz u panovnických nařízení.
Jiné charakteristické	Nevázané konzistoriální patenty, dekrety a misivy.

písemnosti	
Odkazy	Shromazďování tištěných nařízen: nařízen Českého gubernia z 13. 2. 1830, č. 2627, PGSB 1830, č. 34; Pavla STUHLÁ, <i>Oběžníky prachaticko-netolicko-vodňanského vikariátu z let 1681 až 1752 jako historický pramen</i> , Folia historica bohemia 22, 2006, s. 179-210; Hana STOKLASOVÁ, <i>Konzistoriální kurendy a Ordinariátní listy - oběžníky královéhradecké diecéze v 19. století a možnosti jejich badatelského využití</i> , in: 350 let královéhradecké diecéze, Červený Kostelec 2015, s. 69-81.

2.3.1.2. Vikariátní a děkanské úřady (série nižší úrovně)

V některých fondech mohou být dochovány písemnosti vzešlé z činnosti vyšších správních celků, respektive duchovních korporací. Jedná se o instrukce a korespondenci s vikariátními úřady (v Čechách) a děkanskými úřady (na Moravě). Jedná se zpravidla o správní záležitosti benefícia, která mohou souviset rovněž s výše zmíněnými agendami. Zpravidla se jedná o poměrně snadno identifikovatelný materiál (spisy), od jehož detailní deskripce proto upouštíme.

2.3.1.2 a) Podklady pro katalog kléru

Každoroční hlášení o kněžích a o počtech věřících v jednotlivých farnostech, hlášení o správních změnách v jednotlivých církevních obvodech. Na konsistořích byly pro tyto účely nejčastěji vedeny knihy *Catalogus cleri*, pro získání informací duchovní správci využívali soupisy duší či velikonoční seznamy, v pražské arcidiecézi byl vyhotovovaný souhrnný jednotný formulář (Paschal-Consignation).

Agenda	Podklady pro katalog kléru
Obsah	Hlášení o kněžích, evidence duchovních v aktivní službě.
Charakteristické písemnosti	Hlášení o úmrtí duchovního, o nástupu nového duchovního správce, o počtech věřících v jednotlivých farnostech; hlášení o vzniku nových farností či jejich sloučení.
Odkazy	Klement BOROŮVÝ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 293-294, 323-329.

2.3.1.3. Patronátní záležitosti (série nižší úrovně)

Patronátní právo se vyvinulo jako ocenění pozemkových vlastníků za zakládání kostelů na vlastním majetku. Ve většině případů šlo o patronát věcný a dědičný. Došlo-li následkem rozpadu domény k dělení patronátních práv mezi více vlastníků, běží o kompatronát (později byl termín užíván pro kostely téhož patrona na jednom panství). Od 18. století nutno zdůraznit existenci veřejného (původně zeměpanského) patronátu (netýká se tzv. patronátů náboženského fondu, kde platila zvláštní právní úprava). Patronátní právo se skládalo z kostelního podacího a z péče o beneficium. Zletilí světští patroni navrhovali kandidáta na uprázdněné beneficium do čtyř měsíců od jeho uprázdnění, duchovní patroni do šesti měsíců. Od roku 1805 byla lhůta u světských patronů zkrácena na šest týdnů. Duchovní patron musel v rámci konkurzu na uprázdněné beneficium navrhnout kandidáta, jenž byl biskupem označen jako způsobilější. Podle konkordátu z roku 1855 náležel výkon patronátních práv nad farami podléhajícími náboženskému fondu císaři. Toto ustanovení bylo zrušeno v roce 1874. Náležel-li výkon patronátních práv obci, rozhodovala o prezentaci obecní rada bez účasti akatolíků. Rozhodnutí soukromých patronů byla dle zákona z roku 1874 oprávněna zrušit zemská vláda. Patron byl oprávněn sledovat správu benefícia a oznámit biskupovi nesrovnalosti. Zároveň bylo nutné získat souhlas patrona se zásahy do zádušního jmění. Do výkonu duchovních záležitostí patron nesměl zasahovat. Dle zákona č. 50/1874 ř. z. za správu majetku zodpovídali společně patron, farní obec a farní správce. Pokud získal nemovitost nekřesťan, přecházelo patronátní právo na císaře (stát).

Agenda	Patronátní záležitosti
Obsah	Spolupráce s patronátními komisaři, změny v patronátních právech, jmenování patronů aj.
Listiny	Nadační instrumenty (byla-li nadace zřízena vrchností).
Používané knihy a registraturní pomůcky	Knihy protokolů patronátního úřadu, Podací protokol styku s patronátním úřadem.
Jiné charakteristické písemnosti	Oznámení o jmenování patronátním komisařem; alimentální výpomoc patronovi; protokoly o předání patronátní agendy; spory o výkon patronátních práv (včetně rešerší); změna a uznání patrona; sestavování přehledů patronů i s titulaturou; zánik a převod patronátních práv; stížnosti na patronát; dary patrona; sestavování fasí far; malverzace majetku.
Odkazy	Nařízení Českého gubernia ze dne 21. 10. 1785 o vzniku nových far a lokálií, řešení patronátních práv a platů z náboženského fondu; nařízení Českého gubernia ze dne 29. 8. 1789 o hrazení nákladů na opravu kostelů a farních budov; dvorský dekret ze dne 18. 6. 1805 zkracující lhůtu pro prezentaci na statcích soukromých patronů; sdělení Českého gubernia ze dne 8. 11. 1825 o tom, že hřbitovy jsou rovněž součástí patronátních nemovitostí; Konkordát

	<p>mezi Rakouskou říší a Svatým stolcem ze dne 18. 8. 1855, mj. ve věci výkonu patronátních práv u far podléhajících náboženskému fondu, která náležejí císaři (čl. 25); císařské nařízení (reskript) ze dne 18. 2. 1860 o nepřipustnosti výkonu práv plynoucích z věcného patronátu nekřesťany; nařízení ministra kultu a vyučování ze dne 22. 3. 1860 o připustnosti výkonu věcného patronátu protestantů nad katolickými institucemi; zákon č. 50/1874 ř. z. (zejm. § 32-34) o výkonu patronátních práv; Nejvyšší rozhodnutí ze dne 19. 12. 1879 o výkonu patronátních práv náležejících císaři a státu; nařízení správce ministerstva kultu a vyučování ze dne 10. 2. 1880 o výkonu patronátních práv náležejících císaři a státu. Josef DOUBRAVA, Otázka patronátní v Čechách, ČKD 1900-1903, č. 1-10, passim; Isidor KAIM, Das Kirchenpatronatrecht nach seiner Entstehung, Entwicklung und heutige Stellung im Staate, mit steter Rücksicht auf die ordentliche Collatur I und II, Leipzig 1845 und 1866; Peter LANDAU, Ius patronatus. Studien zur Entwicklung des Patronats im Dekretalenrecht und der Kanonistik des 12. und 13. Jahrhunderts, Köln und Wien 1975; Josef PEJŠKA, Církevní právo I. Ústavní právo církevní, Semily 1932, s. 179, 188, 229; TÝŽ, Církevní právo II. Hierarchický řád církevní, Praha 1937, s. 72, 83-90.</p>
--	--

2.3.1.4. Kostelní konkurenční výbor (série nižší úrovně)

V moravských farnostech byly tzv. kostelní konkurenční výbory zřízeny zemským zákonem č. 11 z roku 1864, o úhradě výloh spojených se zřízením a udržováním katolických kostelních a obročních budov a o pořízení kostelních parament, zařízení a potřeb, ve Slezsku pak obdobně zemským zákonem č. 2/1864. Jednalo se o organizaci, jejímž hlavním úkolem bylo dohlížet na vybírání kostelních přirážek a zajišťovat úhrady pro potřeby kostela. Výbory měly mít nejméně 5 členů a byly voleny z členů obecních představenstev a největších daňových poplatníků obce. V čele výboru stál předseda volený většinovým počtem hlasů. Tyto výbory zanikly v souvislosti s vydáním nových církevních zákonů a zestátněním církevního majetku roku 1949. (K faktické likvidaci došlo převážně během roku 1951.)

Agenda	Kostelní konkurenční výbor
Obsah	Dohled na výběr kostelních přirážek a úhrady na kostelní budovy z těchto prostředků, též úhrady platů kostelních zaměstnanců a organizační záležitosti výboru (volby členů apod.) a zejména vzájemná korespondence mezi KKV a farním úřadem.
Používané knihy	Zápisy ze schůzí výboru; evidence výběru kostelních přirážek; kniha příjmů a vydání, pokladní deník.
Jiné charakteristické písemnosti	Výkazy přímých daní podrobených přirážce v obcích farnosti; pozvánky na jednání výboru; žádosti o provedení oprav kostela a farních budov; volby členů výboru; nedoplatky kostelních přirážek; rozpočty oprav; proplácení výdajů na opravy; záležitosti platů kostelních zaměstnanců (kostelník, varhaník).
Odkazy	Zákon č. 11/1864 m. z. z.; zákon č. 2/1864 s. z. z.; BRICHOVÁ, Jaroslava:

	<i>Problémy a úskalí pořádání církevních fondů katolické církve se zvláštním zřetelem na farní a děkanské archivy na Moravě a ve Slezsku, Zpravodaj pobočky ČIS, č. 48, 2004, s. 118-131 (ke KKV na s. 125); EHRMANN, František: Moravský konkurenční zákon, Brno 1905; ZAVADIL, Ladislav: Kostelní konkurence: nálezy nejvyššího správního soudu, Brno 1933; JAHŮDKA, Antonín - ROTTER, Karel: Předpisy o katolické církevní konkurenci na Moravě, Brno 1939; Řád pro vybírání církevních příspěvků církve římsko-katolické v obvodu sudetoněmecké části arcidiecéze olomoucké, Bránice 1939.</i>
--	--

2.3.1.5. Farní (kostelní) rada (série nižší úrovně)

Po vzniku říšské župy Sudety v roce 1938 začala na jejím území platit odlišná pravidla pro příjmy duchovních a správu církevního majetku. V Sudetech neplatil československý modus vivendi a ani německý konkordát. Rozhodnutím místodržícího říšské župy Sudety z 2. května 1939 zanikla agenda veřejných patronů (státních institucí, náboženských fondů), čímž se zkomplikovala majetková situace benefícia i záduší. Částečnou kompenzací těchto příjmů měl být tzv. kostelní příspěvek (Kirchenbeitrag). Pro správu církevního majetku byly zřizovány tzv. farní kostelní rady (Kirchenrat, Pfarrkirchenrat), jejichž členy byly farář, případní kooperátoři a farníci, eventuálně zástupce privátního patrona. Kostelní rada se měla vedle pomoci při výběru příspěvku zabývat záležitostmi správy kostelního jmění a do financování benefícia neměla zasahovat. Spravovala též zádušní hřbitov a mohla zasahovat i do oprav chrámu (zde spíše v rovině spoluúčasti na jednání, resp. částečně přebírala povinnosti patronů).

Agenda	Farní (kostelní) rada
Obsah	Vybírání kostelního příspěvku (Kirchenbeitrag), správa církevního majetku.
Používané knihy	Knihy ze zasedání kostelní rady (Sitzungsbuch des Kirchenrates).
Jiné charakteristické písemnosti	Kartotéka evidující platby kostelního příspěvku od jednotlivých farníků (vedena obvykle podle domů).
Odkazy	Václav KURAL - Zdeněk RADVANOVSKÝ, <i>Sudety pod hákovým křížem</i> , Ústí nad Labem 2002, s. 432; <i>Ordinariats-Blatt für die Leitmeritzer bischöfliche Diözese</i> , Nr. 8, 1939, s. 56-57; <i>Ordinariats-Blatt für die Leitmeritzer bischöfliche Diözese</i> , Nr. 14, 1939, s. 102-106; <i>Řád pro vybírání církevních příspěvků církve římsko-katolické v obvodu sudetoněmecké části arcidiecéze olomoucké</i> . Bránice 1939.

2.3.1.6. Farnost (série nižší úrovně)

2.3.1.6 a) Zřizování a změny hranic, práva farního kostela

Zřizování nových farností bylo komplikovaným procesem, který ovlivňovaly (arci)biskupství, patron a příslušné obce. Farnost mohl zřizovat (arci)biskup „z nutné potřeby“, „zjevného prospěchu“ či „zvelebení bohoslužby“ tam, kde k tomu byly podmínky (kostel v dobrém stavu a zajištěné beneficium). O vzniku každé nové farnosti bylo nutné sepsat zřizovací (erekční) listinu, která v mnoha směrech představuje dohody o zajištění jednotlivých složek příjmů. V josefínském období měl na zřizování nových farností a lokálních kaplanství (případně expozitur) zájem stát, právo zřídit farnost měl pouze biskup (od josefínských dob musel mít i státní souhlas). Zhruba od poloviny 19. století jsou pak lokálie povyšovány na farnosti. Nové farnosti postupně vznikají ještě na počátku 20. století. Biskup také rozhodoval o změně hranic farností, o čemž byly rovněž sepsávány smlouvy, případně i o zrušení dané farnosti či změně jejího sídla.

Agenda	Farnost - zřízení, hranice
Obsah	Zřizování nových farností, změny hranic farností.
Listiny	Zakládací listina farnosti (Instrumentum erectionis, Erections-Instrument, Pfarr-Errichtungs Instrument); povýšení lokálie na farnost; listiny o změně hranic farnosti.
Jiné charakteristické písemnosti	Opisy všech výše uvedených písemností (ověřené i neověřené); korespondence a dílčí dohody (včetně protokolů a zápisů z jednání) o vzniku farnosti; dělicí hraniční protokoly.
Odkazy	Klement BOROŮVÝ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1879, s. 471-473; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 346-349; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, s. 269-271; Radek MARTÍNEK a kolektiv, <i>Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů</i> , Olomouc 2008, s. 50-51.

2.3.1.6 b) Práva farního benefícia a kostelů

Pokud se v příslušném archivním souboru dochovala privilegia svědčící ve prospěch majetkových práv kostela, dále oltářní autentiky, kostelní, farní či oltářní privilegia, lze je vyčlenit do složky či uvést jako samostatné jednotliviny. Privilegia uděluje papež, biskup či opat. Dělí se na dočasná a trvalá. Církevní trvalá privilegia byla udělována nejčastěji kostelům či oltářům. Oltářní privilegia zanikla v souladu s rozhodnutím 2. vatikánského koncilu,

patronátní privilegia v souvislosti se zánikem patronátního systému v roce 1949 (fakticky již dříve). Z privilegií kostelů lze zmínit privilegium k uchovávání Nejsvětější svátosti mimo oltární svatostánek (*Assevatio sanctissimi*), udělované biskupem-ordinářem, případně papeži vyhrazené právo udělit kostelu titul *basilica minor*.¹⁷

Agenda	Práva farního benefícia a kostelů
Obsah	Práva benefícia a kostelů; Instrumenta et acta, iura, realitates, proventus et aedificia concernentia.
Listiny	Kostelní, benefičiální, oltární privilegia; povolení k uchovávání Nejsvětější svátosti; oltární autenticky; papežská breve.
Používané knihy	Kopíř listin privilegií.
Jiné charakteristické písemnosti	Soudní rozhodnutí v záležitostech práv, privilegií, spory o ně, hraniční spory o štólové poplatky a jiné.
Odkazy	Klement BOROŮVÝ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, str. 128-129.

2.3.1.6 c) Generální a kanonické vizitace

Generální vizitace konané biskupem, kanonické vizitace konané vikáři. Program vizitace stanovovaly předpisy jednotlivých diecézí (např. první instrukce pro vizitace v pražské arcidiecézi byly vydány v letech 1629-1630, pro olomouckou diecézi instrukce z r. 1666). Před zahájením vizitace sestavovali duchovní dotazník (předlohu pro vizitaci) o stavu farnosti. Samotné vizitační protokoly (*Protocollum visitationis canonicae*) se ukládaly především u vikariátů a konzistoří.

Agenda	Vizitace
Obsah	Zjišťování stavu benefícia, chrámu a jejich majetku.
Charakteristické písemnosti	Tzv. acta visitationis; přípravné písemnosti, dotazníky, podklady a zprávy; pomocné písemnosti o organizaci vizitace; výjimečně samotné vizitační protokoly.
Odkazy	Instrukce (norma visitationis) pro jednotlivé diecéze. Příklad instrukcí vydaných pro českobudějovickou diecézi viz Ordinariátní list, ročník 1852, č. 2338, s. 65-69, ročník 1861, č. 17, s. 36-38, ročník 1862, č. 1580, s. 65-70; Klement BOROŮVÝ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 255-266; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve</i>

¹⁷ Tohoto označení se začalo udělovat významným kostelům od 18. století, nové regule v této problematice ustanovil dekret *Domus ecclesiae* z roku 1989. Vedle toho existují rovněž tzv. *basilicae maiores*, jedná se však pouze o baziliky v rámci římské diecéze a o dva kostely v Assisi.

	<i>Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 43-52, 856-871; Veronika SEMERÁDOVÁ, <i>Vizitační písemnosti Čech 17. století. Farní kostely a farní klérus pražské arcidiecéze v letech 1623-1694</i> , Sborník archivních prací 47, 1997, s. 125-204.
--	--

2.3.1.6 d) Zřizování veřejných a soukromých kaplí, kapliček, božích muk, křížů, statuí

Pro zřízení veřejné i soukromé kaple bylo třeba svolení biskupa, u veřejných kaplí bylo třeba zajistit prostředky na stavbu a údržbu. Aby se předešlo případným sporům, požadovala konzistoř vydání prohlášení, zda bude kaple sloužit k bohoslužebným účelům, nebo k soukromým pobožnostem. Pokud se v nich měly konat mše, mělo být již od počátku stanoveno, kolikrát ročně se tak bude dít, respektive kdo zajistí dopravu kněze a úhradu cestovních výloh. Obdobná situace panovala i u polních kapliček, soch, božích muk a křížů. Od roku 1835 (dle guberniálního nařízení) neměly být postaveny bez dovození konzistoře. Ta měla dbát na zajištění budoucí údržby objektu (speciální fondy, nadace, věcná břemena zapisovaná do pozemkových knih). Žádost o benedikci podával farář prostřednictvím vikáře či děkana, který připojil své stanovisko, zda je provedení díla důstojné. Ve 20. století se připojovaly fotografie nebo náčrty díla. Na stav objektů dohlížel příslušný farář. Žehnání kaplí a soch není vyhrazeno biskupovi, ale ten konáním těchto úkonů pověřuje vikáře či děkany, případně samotné faráře (prostřednictvím fakult). Farář byl povinen o požehnání drobné sakrální stavby učinit zápis do farní kroniky a výslovně uvést, zda farnost má či nemá závazek budoucí údržby.

Agenda	Zřizování veřejných a soukromých kaplí, kapliček, božích muk, křížů, statuí
Obsah	Záznamy o svěcení drobného sakrálního objektu, vyjádření o přípustnosti stavby a hmotném zajištění její údržby.
Používané knihy	Soupisy kaplí, soch a křížů (někdy v knižní podobě).
Jiné charakteristické písemnosti	Seznam kaplí, soch a křížů farnosti XY; seznam soch v osadě XY; Verzeichniß aller Kapellen, Statuen, Kruzifixe etc. bei der Pfarrei XY; Verzeichniß der im Pfarrbezirke zu XY bisher bestehenden Standbilder; Beschreibung aller in Pfarrbezirke XY befindliche Standbilder; konzistoriální povolení (fakulty) k žehnání křížů; opisy žádostí o žehnání; reversy o budoucí údržbě; protokoly o prohlídkách stavu náboženských soch ve farnosti; pamětní zápisy o žehnání kaplí a soch.
Odkazy	Nařízení Českého gubernia z 30. 5. 1835 (publikované s vlastní diecézní normou); Výnos c. k. Českého místodržitelství ze 7. 12. 1864; výnos Ministerstva školství a národní osvěty RČS z 11. 5. 1937 (platnost dvorského dekretu z 23. 5. 1834, publikovaného Českým guberniem 19. 9. 1834, vztažena

	i na zemi Moravskoslezskou); Klement BOROVI, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1879, s. 327-328; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 181-182; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, s. 271-276; Radek MARTINEK a kolektiv, <i>Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů</i> , Olomouc 2008, s. 79; Karel ROTTER - Antonín JAHŮDKA, <i>Předpisy o katolické církevní konkurenci na Moravě</i> , Brno 1939, s. 174.
--	---

2.3.1.7. Organizace vedení úřední agendy (série nižší úrovně)

2.3.1.7 a) Registraturní pomůcky

Písemnosti se u farních úřadů původně evidovaly především formou soupisů farních registratur (viz farní archiv a registratura). Vedení podacích protokolů (jednacích protokolů) se zde prosazovalo postupně od konce 18. století pod vlivem státní správy. Povinně bylo jejich vedení zaváděno v první polovině 19. století podle jednotlivých diecézí (např. v hradecké roku 1844, v českobudějovické roku 1846).

Agenda	Podací protokoly
Obsah	Evidence a pomocná evidence písemností
Používané knihy a registraturní pomůcky	Podací protokol, Jednací protokol, Exhibitenprotokoll, Gestionsprotokoll, Správní protokol.
Odkazy	Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837; pro novější dobu Klement BOROVI, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 284-285; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 904.

2.3.1.7 b) Farní archiv a registratura

Za farní archiv byl podle církevních předpisů původně označován především soubor listin a knih, které byly kontrolovány při kanonických vizitacích (především zakládací a nadační listiny, oltářní privilegia, autentiky, matriky, knihy zkoušek snoubenců, knihy biřmovaných, knihy opisů konzistorních nařízení, pamětní knihy, kostelní inventáře, farní urbáře, knihy farních a kostelních účtů). Tyto písemnosti se zapisovaly do farních inventářů a kontrolovaly při vizitacích (nejstarší instrukce o kontrole archivů byly vydány v r. 1666 pro olomouckou a

v r. 1697 pro pražskou diecézi). Josef Helfert v roce 1837 rozlišoval farní archiv, který měl zahrnovat sbírku listin dokládajících práva a závazky farnosti (tyto listiny se měly ukládat jednotlivě v uzamčené skříni) a farní registraturu, kterou tvořily další listiny a spisy ukládané ve fasciklech podle věcného schématu. Také usnesení pražské provinciální synody z roku 1860 pokládalo za hlavní část farního archivu listiny a úřední knihy. K archivu se měl pořádit jednak chronologický seznam, jednak abecední osobní a věcný rejstřík. Od konce 18. století byly pro jednotlivé diecéze vydávány čas od času směrnice pro věcné třídění farních registratur po vzoru státních úřadů (známé jsou např. normy Františka Xavera Dittricha pro českobudějovickou diecézi z r. 1791 nebo arcibiskupa Kohna pro olomouckou arcidiecézi z r. 1896). K takto uspořádaným registraturám se pořizovaly repertáře, případně elenchy či jiné pomůcky. V průběhu druhé poloviny 19. století se však v řadě případů od věcného členění ustoupilo a spisová agenda se ukládala do svazků podle ročníků.

Agenda	Farní archiv a registratura
Obsah	Péče o písemnosti z činnosti farního úřadu či farnímu úřadu doručené, jejich řádné a systematické uložení a uchovávání.
Používané knihy	Repertář farní registratury; abecední osobní a věcný rejstřík k registratuře; Repertorium omnium actorum in archivio asservatorum; Repertorium archivii parochialis.
Jiné charakteristické písemnosti	Spisové a registraturní plány; seznamy písemností uložených v registratuře (archivu); inventáře spisů; studium, výpůjčky a ztráty písemností.
Odkazy	Oběžník Českého gubernia z 23. března 1835; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837; Český slovník bohovědný I, Praha 1912, s. 627; Václav POHAN, <i>Jak by se mohla farní listovna uspořádati</i> , ČKD, 1843, s. 332; Klement BOROŤY, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 286-288; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 128-131; Jiří SOCHR, <i>Pořádání a inventarizace římskokatolických farních archivů</i> , <i>Archivní časopis</i> 12, 1962, s. 19-25; Vladimír SPÁČIL, <i>K otázce pořádání a inventarizace římskokatolických farních archivů z oblasti olomoucké arcidiecéze</i> , <i>Archivní časopis</i> 13, 1963, s. 76-81; Jaroslava BRICHOVÁ, <i>Příspěvek k poznání problematiky pořádání a inventarizace římskokatolických farních a děkanských úřadů v oblasti olomoucké arcidiecéze po roce 1989</i> , in: <i>Archivy na prahu tisíciletí</i> , Brno 2000, s. 27-35; Olga HATAŠOVÁ, <i>Soubor archiválií farního úřadu v Přelouči (1730-1950)</i> , <i>Východočeský sborník historický</i> 11, 2002, s. 105-122; Lenka MARTÍNKOVÁ, <i>Archivy far a vikariátů na Pelhřimovsku. Několik poznámek k jejich písemnostem na Pelhřimovsku od pobělohorské doby do počátku 20. století</i> , <i>Archivní časopis</i> 55, 2005, s. 89-116; TÁŽ, <i>Církevní archivnictví na území českobudějovické diecéze po roce 1785, se stručnou retrospektivou předchozího stavu</i> , <i>Archivní časopis</i> 62, 2012, s. 117-166; Pavla STUHLÁ, <i>Jan František Kfeller ze Sachsengrünů a kontrola archivů far prachatického vikariátu roku 1760</i> , <i>Zlatá stezka</i> 14, 2007,

	s. 103-117; Magdalena ČOUPKOVÁ, <i>Pořádání fondů farních úřadů ve Státním okresním archivu Uherské Hradiště</i> , Východní Morava 1, 2011, s. 133-145.
--	---

2.3.1.7 c) Farní knihovna

V případě, že se v příslušném archivním souboru dochovaly seznamy děl ve farní knihovně, případně instrukce o vedení farní knihovny, zařadíme je dle navrženého schématu. Bližší informace o vzniku a organizaci farních knihoven - viz seznamy literatury u dalších agend. K souborům hudebnin a jednotlivým dílům (notovým partům) - srov. níže série **2.3.1.11 Stavby v majetku záduší a beneficia**.

2.3.1.7 d) Organizace vedení úřední agendy, formuláře, typáře a razítka

Do této agendy náleží směrnice, vzory a pomůcky pro vedení úřední agendy, taxy, správní a poštovní poplatky, pečetidla, typáře a razítka.

Agenda	Organizace vedení úřední agendy
Obsah	Předpisy k vedení úřední agendy, formuláře, ověřovací prostředky, poštovní a úřední styk.
Používané knihy	Předpisy o vedení úřední agendy, vzory formulářů, knihy formulářů atd.
Odkazy	Joseph HELFERT, <i>Von den Rechten und Pflichten der Bischöfe und Pfarrer, dann deren beiderseitigen Gehülffen und Stellvertreter II</i> , Prag 1832; TÝŽ, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837; Peter BALDAUF, <i>Das Pfarr- und Decanat-Amt mit seinen Rechten und Pflichten in den k. k. österreichisch-deutschen Ländern I. Die Verwaltung des Pfarr-Amtes mit seinen Rechten und Pflichten in den k. k. österreichisch-deutschen Ländern</i> , Gratz 1846; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902; Lenka MARTÍNKOVÁ, <i>Archivy far a vikariátů na Pelhřimovsku. Několik poznámek k jejich písemnostem na Pelhřimovsku od pobělohorské doby do počátku 20. století</i> , Archivní časopis 55, 2005, s. 89-116; TÁŽ, <i>Die Diözese Budweis 1785-1813. Ein Beitrag zu Organisation, Verwaltung, Schriftgut und Geistlichkeit der Diözese in josephinischer Zeit</i> , Pelhřimov 2011.

2.3.1.8. Memorabilia (série nižší úrovně)

2.3.1.8 a) Pamětní knihy a knihy smíšeného charakteru

Pamětní knihy vedené na římskokatolických farnostech měly zpočátku smíšený charakter, tedy zápisy v nich se netýkaly pouze jedné správní záležitosti. Z počátku suplovaly další typy úředních knih. Těmito úředními knihami smíšeného charakteru (tzv. knihami beneficia) rozumíme ve farních úřadech především správní knihy vedené zejména v 17. a 18. století, jejichž obsahem byly záznamy či opisy písemností důležitých pro správu farnosti. Záznamy byly obvykle uspořádány podle rubrik farářských relací a měly sloužit jednak k sestavování těchto relací, jednak pro orientaci nově ustanovených duchovních. Opisovaly se např. důležité listiny a jiné dokumenty, seznamy plátců církevních dávek, konzistoriální nařízení, seznamy správců farnosti, závazky patrona, štolové poplatky, urbáře či inventáře. Výjimečně obsahovaly tzv. Knihy zázraků. V některých případech se vedly samostatné knihy opisů listin. Jako pamětní knihy se někdy označovaly také farní erekční knihy (knihy nadací), pokud do nich byly vedle opisů nadačních listin, seznamu práv a povinností správce beneficia a jeho majetkového zajištění přepisovány také např. soupisy povinných dávek, opisy dalších důležitých listin, přehledy zádušního majetku nebo výtahy z účtů. Tyto knihy se vedly povinně od 30. let 18. století. Od konce 18. století se konzistoře snažily dát pamětním knihám jednotný obsah a vnitřní strukturu (např. Dittrichova norma pro českobudějovickou diecézi z roku 1791).

K vytvoření nového typu pamětních knih posléze přispělo nařízení z roku 1835. Definovalo pamětní knihy zčásti odlišným způsobem a knihy dostaly jasně vymezený obsah. Zároveň bylo jejich vedení povinné. Na základě tohoto guberniálního nařízení měla pamětní kniha obsahovat dějiny farnosti, popisy kostela, kaple, posloupnost duchovních správců a následně chronologické záznamy o událostech na území dané farnosti týkající se školství, chudinské péče, informací o prováděných stavbách, fungování nadací, dobročinných ústavů, zlepšení či zhoršení poměrů, změn v katastru, záznamů o pobytu významných osobností na faře, popisů svátků či přírodních úkazů, každoročních počtů pokřtěných, sezdaných, zemřelých a celkového počtu obyvatel dané lokality. V praxi však vždy záleželo na svědomitosti konkrétního faráře.

Spíše výjimečně se ve fondech farních úřadů objevují knihy, do nichž by byl současně zaznamenáván větší počet agend. Tyto knihy se obvykle neřadí ke knihám smíšeného charakteru, ale připojují se k agendě, která v jejich obsahu převažuje. Ostatní agendy se zaznamenávají prostřednictvím popisu knihy.

V brněnské diecézi se vyskytuje téměř výlučně forma Hausprotokolu (Protocollum domesticum, Domácí protokol). Z pramenů Diecézního archivu Biskupství brněnského nelze

zjistit, kdy byla tato podoba předepsána, vyskytuje se však již od 1. pol. 17. století. Její dodržování výslovně vyžaduje Norma pro visitationibus canonicis z roku 1789, několik kronik tímto rokem začíná a přímo se odvolává na nařízení biskupa Lachenbauera z roku 1789. Protocollum domesticum dodržuje stabilní strukturu a má představovat jakýsi manuál, ve kterém kněz po svém příchodu do farnosti nalezne všechny informace potřebné pro vedení farnosti.

Agenda	Pamětní knihy a úřední knihy smíšeného charakteru
Obsah	Opisy nadačních listin, urbářů, listin, inventářů, fasí, výtahy z účtů, popis farností, kostelů, jednotlivých osad apod.
Používané knihy	Liber memorabilium, Memorabilia parochiae, Consignatio rerum memorabilium, Matrix ecclesiae, Protocollum domesticum, Annales parochiales, Chronik, Gedenkbuch, Hausprotokoll, Memorabilienbuch, Liber beneficium, Liber memorabilium, item diarium functionum ecclesiasticarum, Liber instrumentorum beneficium seu copiarium.
Jiné charakteristické písemnosti	Písemné podklady a přílohy k pamětním knihám (pomocné záznamy o dějinách farnosti, duchovních, beneficium a jiných historických událostech, opisy dokumentů, nadačních listin, inventáře kostela a farních budov, ustanovení faráře do funkce, soupisy pronájmů farních pozemků apod.).
Odkazy	Nařízení Pražské arcibiskupské konzistoře ze dne 31. 3. 1735 (vést pamětní knihy především pro účely evidence církevního majetku na dané farnosti), České guberniální nařízení ze dne 18. 11. 1795 (provádět pečlivou kontrolu farních kronik), Nařízení Litoměřické biskupské konzistoře ze dne 25. 7. 1827 k vedení a obsahu farních kronik, Nařízení Královéhradecké biskupské konzistoře ze dne 1. 12. 1833 k vedení a obsahu farních kronik, České guberniální nařízení ze dne 31. srpna 1835, č. 5952 (<i>Provinzialgesetzsammlung des königreichs Böhmen für das Jahr 1835</i> , Band 17, Prag 1836, s. 547-552), Instrukce moravského metropolity Theodora Kohna ze dne 23. 1. 1898 (povinné vedení farních kronik na Moravě), Nařízení Brněnské biskupské konzistoře ze dne 3. 4. 1930 k vedení pamětních knih, Interní norma péče o zvony, varhany, movité památky, archiválie a farní kroniky z roku 1999, č. 10 (vydala Česká biskupská konference). Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 248-250; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 126-127; Jaroslava JAROLÍMKOVÁ, <i>Farní kroniky na okrese Česká Lípa</i> , Bezděz 14, 2005, s. 241-263; Jana KROTILOVÁ, <i>Farní kroniky jako historický pramen (Slánsko)</i> , Slánský obzor 14, 2006, s. 17-26; Marie TOŠNEROVÁ, <i>Libeňské farní kroniky</i> , Minulost Berounska 10, 2007, s. 105-124; Eliška HOMOLKOVÁ, <i>Pamětní knihy fary v Němčicích (1759-1939)</i> , in: František Kubů (ed.), <i>Zlatá stezka: sborník Prachatického muzea</i> 18, Prachatice 2011, s. 141-174; Ivo SPERÁT, <i>Občanská farní kronika</i> , Brno 2013; Karel Vojtěch ČERMÁK, <i>Listy z farní kroniky. Horní Újezd</i> , Praha 2015; Jaroslav MRŇA, <i>Farní kroniky jako pramen církevních a sociálních dějin na příkladu pamětních knih farností v děkanství velkomeziříčském</i> , dizertační práce KTF UK 2015; Jana OPPELTOVÁ - Věra SLAVÍKOVÁ, <i>Poklady farních archivů - 2. Pamětní knihy farností</i> , Informace královéhradecké diecéze 2, 2008.

2.3.1.9. Spolupůsobení ve státních a veřejných záležitostech (série nižší úrovně)

2.3.1.9 a) Statistická šetření a topografické práce

Duchovní správci se podíleli na konskripcích, k účelům statistickým měli vypracovávat roční výkazy o obyvatelstvu, dle výnosu c. k. českého místodržitelství ze dne 23. března 1876 č. 16049 měli od roku 1876 čtvrtletně sepsat tabely populační (tzv. tabulky průkazné o pohybování lidnatosti) a zasílat je státním úřadům. Duchovní používali k zajištění této agendy Knihu osadní viz agenda **2.3.2.2 f) Soupisy duší**.

Agenda	Statistická šetření a topografické práce.
Obsah	Hlášení a zprávy duchovních ve věcech soupisů obyvatel či hospodářských poměrů; spolupráce při konskripcích obyvatelstva, při vytváření populačních tabel (Volksbewegungstabellen), statistických příruček.
Charakteristické písemnosti	Instrukce a pokyny krajských a okresních hejtmanství (úřadů) ke spolupráci při jednotlivých šetřeních; výtahy z matrik pro konskripce obyvatel; sumární počty o nově narozených, oddaných a zemřelých; formuláře pro statistická šetření; výkazy pro sčítání lidu; podklady pro statistická a demografická šetření pro tvorbu topografických příruček (Schallerovu, Sommerovu, Eichlerovu, Jakschův lexikon aj.).
Odkazy	Zákon č. 67/1869 ř. z., § 19; výnos c. k. místodržitelství ze dne 23. března 1876; ministerské nařízení ze dne 8. února 1895; Klement BOROŮVÝ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 269-287,293,323-329; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 144, 919; Eduard MAUR a kolektiv, <i>Dějiny obyvatelstva českých zemí</i> , Praha 1996, s. 136-141.

2.3.1.9 b) Zdravotní a hygienické záležitosti

Na základě rozhodnutí světských úřadů byly na duchovní přenášeny povinnosti týkající se například evidence postižených, dohledu nad porodními bábami, byli též státními úřady využíváni k šíření zdravotnické osvěty.

Agenda	Zdravotní a hygienické záležitosti (Sanitätangelegenheiten, Krankenversehung)
Obsah	Hlášení o zdravotních poměrech v příslušné farnosti a o epidemiích, pokyny a instrukce krajských fyziků
Charakteristické písemnosti	Hlášení o nemocných a tělesně postižených; žádosti o umístění do ústavů; boj proti nevhodným léčitelským praktikám a pověrám; podpora

	očkovaní (kázání o prospěšnosti očkovaní); seznamy narozených pro účely očkovaní; očkovací listy, seznamy očkovaných; dohled nad praxí porodních bab a hygienickými opatřeními v pohřebnictví; hlášení o zvířecích nákazách.
Odkazy	Dvorský dekret ze dne 9. července 1836; výnos c. k. ministerstva vnitra ze dne 14. srpna 1887; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 249-250; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 139, 764, 919.

2.3.1.9 c) Vojenské záležitosti

Vzhledem k povinnostem vyplývajícím ze svěřené matriční agendy byli duchovní zodpovědní rovněž za sestavování základních přehledů pro potřeby branné evidence.

Agenda	Vojenské záležitosti
Obsah	Hlášení o osobách podléhajících branné povinnosti
Charakteristické písemnosti	Seznamy jinochů živých i zemřelých; hlášení o absenci rekrutů při odvozech; seznamy narozených i zemřelých chlapců zasílané úřadům; vypracování tzv. rodinných archů za účelem dočasného osvobození od vojenské povinnosti; žádosti o zproštění branné povinnosti u jednotlivých farníků; hlášení o ubytování a stravování vojska; hlášení o vojenských dezertérech; hlášení úmrtí, uzavření sňatku, zaopatření či přestěhování vdovy či sirotka po důstojníkovi; výpisy z matrik atd.
Odkazy	Zákon č. 41/1889 ř. z., § 1; nařízení c. k. ministerstva zemské obrany z 15. dubna 1889, § 21; nařízení c. k. ministerstva zemské obrany ze 4. září 1888, č. 4698; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , s. 241-249; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 725-759.

2.3.1.9 d) Bezpečnostní a soudní záležitosti

Vzhledem k úzkému vztahu k obyvatelstvu regionu byli duchovní žádáni, buď prostřednictvím vikářů a děkanů, popřípadě prostřednictvím politických úřadů, o zjišťování aktuálních nálad obyvatelstva. Jakožto morální autorita rovněž vypracovávali zprávy o původu a rodinném zázemí delikventů, dohlíželi na chování farníků a poskytovali informace nezbytné pro dopadení osob podezřelých z trestních činů. Jejich činnost v této oblasti však byla limitována platnými kanonickými předpisy o zachování zpovědního tajemství. Duchovní byli dále využíváni k šíření informací o pátrání po nebezpečných osobách a k osvětě (prevenci).

Agenda	Bezpečnostní a soudní záležitosti
---------------	--

Obsah	Hlášení o hledaných osobách či dohledávání jejich matričních údajů; zprávy o poměrech a náladách mezi farníky.
Charakteristické písemnosti	Pátrání po osobách, dobropisy a dobrozdání na odsouzené farníky; hlášení existence tajných a podvratných skupin; spolupráce při vyšetřování trestných činů, při požární a civilní obraně; oznámení o nevhodných veřejných vystoupeních či politické agitaci; obdržená hlášení o trestech farníků (Auskunft-Tabelle).
Odkazy	Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 154-162, 456-458.

2.3.1.9 e) Organizování veřejných sbírek

Duchovní byli prostřednictvím svých nadřízených a na základě žádosti politických orgánů žádáni o veřejnou podporu při organizaci sbírek na podporu obětí živelných katastrof apod. V tomto případě se jedná o podporu sbírek zpravidla iniciovaných světskou mocí.

Agenda	Organizování veřejných sbírek
Obsah	Podpora a propagace sbírek mimořádných konaných ve spolupráci se státními orgány.
Charakteristické písemnosti	Válečné sbírky; sbírky na podporu obětí živelných pohrom; pokyny státních úřadů v této oblasti.
Odkazy	Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 438-439; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 230-231.

2.3.1.9 f) Sociální záležitosti

Duchovní býval zpravidla dobře obeznámen se situací ve farnosti, včetně sociální situace jednotlivých farníků. Jako důvěryhodná osoba byl představiteli politických úřadů žádán o informace či dobrozdání o sociální situace konkrétního jedince či rodiny.

Agenda	Sociální záležitosti
Obsah	Stvrzování (koramisace) výplatních listin lidem pobírajícím finanční dávky (penze) od státu; šetření v jednotlivých záležitostech.
Charakteristické písemnosti	Stvrzování měsíčních, čtvrtletních kvitancí ve farnosti žijících invalidů, vdov, sirotků, penzionovaných úředníků, učitelů, kooperátorů placených z Náboženské matice, deficientů; ohlašování jejich smrti či zásadních změn; doporučení pro udělení příspěvku; potvrzení vysvědčení mravnosti zaslaných obecními úřady.
Odkazy	Dekret dvorské komory ze dne 17. dubna 1834; nařízení ministerstva vnitra ze dne 21. března 1872 č. 4110, Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 259-262; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s.

2.3.1.9 g) Veřejné budovy a profánní předměty

Vedle svěcení církevních budov a staveb měli duchovní důležitou úlohu i při svěcení profánních staveb a předmětů. Nejčastěji se jednalo o svěcení školních budov či budov sloužících veřejným potřebám (státu i samospráv). V případě předmětů byli duchovní žádáni o svěcení spolkových praporů. Při vyřizování příslušné žádosti bylo přihlíženo k povaze stavby a k náplni činnosti spolku. Pokud účel stavby či náplň činnosti spolku odporovaly církevnímu učení, zájmům církve, dobrým mravům apod. mohlo být svěcení odepřeno. Veřejné budovy a profánní předměty byly zpravidla benedikovány, tj. při aktu bylo užito svěcené vody. Veřejné svěcení bylo formálně vyhrazeno biskupovi, jenž však tento úkol zpravidla delegoval na podřízeného duchovního. O provedení svěcení duchovní zpravidla učinil záznam do pamětní knihy. O svěcení církevních budov - viz agenda **2.3.1.6 d) Zřizování veřejných a soukromých kaplí, kapliček, božích muk, křížů, statuí** a série **2.3.1.11 Stavby v majetku záduší a benefícia**

Agenda	Svěcení veřejných budov a profánních předmětů
Obsah	Organizace a zmocnění ke svěcení veřejných budov či profánních předmětů, nikoliv církevních budov či náboženských staveb, soch či křížů.
Používané knihy	Pamětní kniha
Jiné charakteristické písemnosti	Žádosti o benedikci budov a předmětů; související korespondence a zmocnění.
Odkazy	Klement BOROVI, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1879, s. 328-332; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, s. 276-279.

2.3.1.10. Personálie (série nižší úrovně)

2.3.1.10 a) Faráři, lokalisté, zámečtí kaplani (plnoprávní duchovní správci)

V relevantních archivních souborech se mohou vyskytovat osobní písemnosti jednotlivých duchovních. V závislosti na množství dochovaného materiálu je nutno zvážit, zda budou tyto písemnosti ponechány ve fondu farního úřadu, nebo z nich bude vytvořen samostatný archivní fond. Písemnosti osobní povahy lze rozčlenit do tří základních okruhů. Jednak se jedná o

materiály týkající se kariérního života, respektive o osobní písemnosti spojené se studiem a svěcením. Druhý okruh představují osobní doklady, dokumentace veřejné činnosti a soukromé písemnosti a konečně třetí okruh písemnosti týkající se kongruy, příspěvků a poplatků.

Agenda	Kariérní život
Obsah	Písemnosti dokumentující kariérní život duchovních správců.
Listiny	Osobní privilegia a dispense (od modlení breviáře, od věku svěcení, povolení opustit rezidenci aj.) udělené papežem, biskupem či opatem.
Používané knihy	Knihy rukopisných kázání; pomocné knihy k pastorační činnosti duchovních; deníky, poznámkové sešity aj.
Jiné charakteristické písemnosti	Jmenovací dekry; farní konkursní zkouška; žádost o propůjčení benefícia; jurisdikce, presentace, investitura, instalace, resignace; osobní privilegia, pochvaly, dispensy; osobní písemnosti spojené s kněžským studiem a svěcením, sbírky kázání aj.
Odkazy	CIC 1917; CIC 1983; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 103-112, 137-179.

Duchovní správci bývali často veřejně činní, rozvíjeli politické i spolkové aktivity. Farní archivy se také stávaly přirozeným úložištěm jejich osobních dokumentů, soukromé korespondence a dalších privátních dokumentů.

Agenda	Osobní záležitosti duchovních
Obsah	Dokumenty dokládající veřejný a osobní život duchovních.
Listiny	Osobní privilegia a dispense (od modlení breviáře, od věku svěcení, povolení opustit rezidenci aj.) udělené papežem, biskupem či opatem.
Používané knihy	Knihy rukopisných kázání, pomocné knihy k pastorační činnosti duchovních.
Jiné charakteristické písemnosti	Inventáře pozůstalostí, písemností o dělení majetku, osobní dokumenty o členství ve spolcích, politických stranách; autobiografie; osobní hospodářské a majetkové doklady (pozemkové archy, akcie, vkladní knížky), korespondence; vědecká a literární činnost; deníky; sešity s poznámkami; pozůstalostní řízení; osobní doklady; diplomy, literární díla, záznamy projevů, majetkové doklady aj.
Odkazy	CIC 1917; CIC 1983; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 1-17.

Duchovní správce byl povinen odvádět ze své prebendy příspěvky do náboženského fondu, jež sloužily k finančnímu krytí činnosti církve a jejích představitelů, respektive k dorovnávání příjmů držitelů chudších beneficií apod. Specifickým poplatkem bylo *seminaristicum* vnímané jako příspěvek na činnost biskupských seminářů a na výchovu kněžského dorostu. Příjemcem těchto prostředků byla sama církev, nikoliv stát či světská vrchnost.

Agenda	Příspěvky do církevních (diecézních) fondů
Obsah	Příspěvky a poplatky odváděné držiteli církevních prebend a řeholních komunit církvi; příspěvky do náboženského fondu (matice, fundus religionis, Religions- und Pfarrkassa), seminaristicum (alumnaticum), poplatkový ekvivalent; taxa z propůjčení církevního úřadu (beneficia); výpomocná daň.
Charakteristické písemnosti	Doklady o zaplacení; platební archy; odvolání proti výši výměru; upomínky k zaplacení; žádosti o prominutí placení; oběžníky.
Odkazy	Dekret dvorské kanceláře z 9. listopadu 1787, zákon č. 50 1874 ř. z.; výnos ministerstva osvěty ze dne 25. března 1875; výnos českého místodržitelství ze 7. prosince 1886; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 594-596; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 329-332; Antonín BRYCHTA, <i>O jmění církevním a jeho správě</i> , Hradec Králové 1910, s. 542-572; Johann Baptist KUTSCHER, <i>Gesetzliche Bestimmungen über die Errichtung, Verwaltung und Verwendung der Religionsfonde der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder</i> , Wien 1871.

Kongruou (lat. *congrua, portio fructuum*, tj. přiměřená část požitků) se rozumí důchod nutný k výživě duchovního. Za církevní službu mělo být duchovnímu zaručeno přiměřené zaopatření. Určení výše zaopatření příslušelo v nejstarší době církvi. Svěcencům měla být předem zaručena služba při některém kostele, včetně výživy. Později bylo preferováno zajištění nových obročí obdarováním pozemky, jejichž výtěžek zajistil duchovním obživu. Vymezena byla pouze spodní hranice požitků v tom smyslu, že kongrua poskytovala duchovnímu prostředky k přiměřené výživě a k odvádění biskupských a jiných dávek. Přesnější výměra důchodu při farních obročích se zřetelem k místním a časovým poměrům náležela do kompetence biskupa. Státní vliv na úpravu kongruí se objevil v 17. století. Církev po dohodě se státem sjednala tzv. solní smlouvu. Dle ní připadlo církvi 15 krejcarů z každé měrice soli, která byla do království přivezena či zde vytěžena. Za císaře Josefa II. r. 1782 splynul příjem ze solní pokladny s Náboženskou maticí, která byla zřízena ze jmění zrušených klášterů a spadala pod státní dohled. Striktní dohled státu na kongruové záležitosti souvisel i s regulací far. Duchovním správcům nově zřízených far se vyplácela z Náboženské matice jiná kongruová částka než správcům starších obročí. Nerovnost a nedostatečná výše příspěvků se stala předmětem vleklých jednání. Po různých pokusech přilepšit duchovenstvu byl 19. dubna 1885 vydán zákon, obsahující prozatímní ustanovení o dotaci duchovenstvu v katolické duchovní správě. Stupeň důchodu se duchovním správcům vyměřoval se zřetelem k zemi a působišti i odslouženým letům. Další zákony poté upravily kongruu profesorům teologických ústavů, vysloužilým kněžím a kanovníkům. Další zlepšení přinesl nový říšský zákon č. 176 ze

dne 19. září 1898. Řešil mj. otázku duchovního zatíženého exekucí, kterému musela být ponechána určitá částka potřebná k výživě. V Československu byl 25. června 1926 přijat nový kongruový zákon (č. 122/1926 Sb. z. a n.) a duchovním tzv. kongruovaných církví (římskokatolické, řeckokatolické, pravoslavné aj.) se vyplácel plat od státu. Ostatní církve (českobratrská, československá aj.) dostávaly pravidelnou státní dotaci. Tento zákon byl novelizován dekretem prezidenta republiky ze dne 27. října 1945 č. 116. Zcela zrušen a nahrazen byl k 1. listopadu 1949 zákonem č. 218/1949 Sb. Státní úřad pro věci církevní sloučil roku 1950 původní zemské fondy český a moravskoslezský a náboženskou základninu na Slovensku v náboženský fond, jenž se nově označoval jako Náboženská matice. Tu spravoval Státní úřad pro věci církevní.

Agenda	Kongrua
Obsah	Zajištění adekvátní výživy duchovnímu z veřejných zdrojů.
Charakteristické písemnosti	Žádosti o příspěvky z náboženského fondu; platové výměry (archy); žádosti o navýšení platu; oznámení o ukončení vyplácení či navýšení příspěvku; přiznání titulu výživy (tzv. titulus mensae); služební výkazy duchovních (Dienst-Tabelle).
Odkazy	Dvorský dekret ze dne 24. září 1785; zákon č. 47/1885 ř. z.; zákon č. 28/1889 ř. z.; zákon č. 56/1907 ř. z.; zákon č. 122/1926 Sb. z. a n.; vyhláška Státního úřadu pro věci církevní č. 352/1950 o náboženském fondu; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 461-469; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, kniha II, § 42; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, § 184; Ladislav ZAVADIL, <i>Kongrua roku 1926</i> , Olomouc 1928; Antonín BRYCHTA, <i>O jmění církevním a jeho správě</i> , Hradec Králové 1910, s. 346-349, 569.

2.3.1.10 b) Kaplani, kooperátoři, pomocní kněží, administrátoři, katecheti

Přirozeně též v případě těchto osob lze uvažovat o přítomnosti písemností osobní povahy, jež byly specifikovány výše. Vedle nich však lze počítat s existencí kaplanských smluv, dekrety, pověření k výuce, interkalární fase, delegace pravomocí atd.

Agenda	Osobní záležitosti duchovních - kaplani, kooperátoři, pomocní kněží, administrátoři, katecheti
Obsah	Písemnosti dokumentující kariérní a soukromý život i veřejné angažmá pomocných duchovních a učitelů náboženství.
Používané knihy	Knihy rukopisných kázání; pomocné knihy k pastorační činnosti duchovních; kniha katechezí; intenční kniha; funkční kniha.
Jiné	Kaplanské smlouvy; příjmy z kaplanských nadací; dekrety; osobní dokumenty;

charakteristické písemnosti	kanonické mise pro výuku náboženství; interkalární fase (dočasná administrace a její finanční plnění z Náboženské matice); delegace pravomocí ad hoc od faráře aj.
Odkazy	CIC 1917, Kán. 471-478; CIC 1983, Kán. 539-552; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 165-169; 552-587.

2.3.1.10 c) Cizí duchovní pobývající ve farnosti, penzionovaní duchovní

Ve farnosti mohli sporadicky pobývat duchovní, kteří neměli postavení faráře či kooperátora. Mohli však v duchovní správě dle svých možností a dle znění delegace vypomáhat, případně dočasně dlít na návštěvě či plnit určité poslání. Jednalo se o penzionované duchovní (ti rovněž mohli vypomáhat v duchovní správě, byli-li k tomu zmocněni), vojenské kaplany (funkci vojenského kaplana mohl vykonávat i běžný duchovní, pokud posádka neměla svého kaplana), řádové duchovní, alumny. Teoreticky mohl být do farnosti umístěn rovněž duchovní, jenž byl kvůli svému chování nebo zdravotnímu stavu dočasně podroben dohledu místního faráře. Ten o něm následně podal zprávu nadřízeným a na jejím základě se rozhodovalo o dalším osudu kontrolovaného.

Agenda	Cizí duchovní pobývající ve farnosti
Obsah	Písemnosti k přítomnosti duchovních, kteří nebyli řádně instalováni ve farnosti a nepůsobili ani jako stálí kooperátoři.
Používané knihy	Intenční knihy; funkční knihy.
Jiné charakteristické písemnosti	Licence na uzavření sňatku; dekrety a delegace; hlášení o chování seminaristů během prázdnin (mravnost, zbožnost, účast na bohoslužbách); kázání.
Odkazy	CIC 1917, Kán. 1094; CIC 1983, Kán 1071; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 235-241.

Penzionovaní duchovní mohli ve farnosti pobývat a dle svých možností také vypomáhat v duchovní správě. Zároveň byli na faře sociálně zaopatřeni - viz též agenda sociální záležitosti.

Agenda	Penzionovaní duchovní
Obsah	Odměny vysloužilým duchovním; výpomoc penzionovaných duchovních.
Používané knihy	Knihy kvitancí; kniha intencí; funkční kniha.
Jiné charakteristické písemnosti	Kvitance; oznámení o úmrtí; úmrtní list; platební arch; tabelární výkaz (Tabellar-Ausweis, Defizienten-Tabelle); delegace.

písemnosti	
Odkazy	Klement BOROVI, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 259-262, 479-481.

2.3.1.10 d) Farní (beneficiární, beneficiální) zaměstnanci

V závislosti na finančních možnostech benefícia, respektive duchovního správce, se setkáváme rovněž s farními zaměstnanci. Jednalo se o kuchařky, jimiž měly být v ideálním případě starší a zbožné ženy, případně příbuzné duchovního. Dále se lze setkat s osobním služebnictvem, které pečovalo o duchovního, a s čeledí, jejímž úkolem byly zejména pomocné práce související s fungováním hospodářského zázemí benefícia a údržba movitého i nemovitého majetku. Jejich angažování bylo v podstatě záležitostí duchovního, případně též kooperátora nebo patrona. Šlo v podstatě o námezdné síly.

Agenda	Farní zaměstnanci
Obsah	Kuchařky, služebnictvo, čeleď.
Charakteristické písemnosti	Ustanovení farního zaměstnance; záležitosti finančních odměn (žádost o zvýšení příjmů, jejich úprava, nemocenské a penzijní pojištění); ukončení služby; přehledy a statistiky farních zaměstnanců; smlouvy.

2.3.1.10 e) Kostelní (zádušní) zaměstnanci

Na rozdíl od farních zaměstnanců se jednalo o pracovní síly placené z prostředků (majetku) kostela. Jednalo se o osoby zajišťující hudební doprovod při mších, správce hřbitova, hrobníky, kostelníky. V případě, že hřbitov či zvonice náležely do majetku třetí osoby (například města), zodpovídala za jejich odměňování ona. Po roce 1948, definitivně pak na základě nařízení ministerstva zdravotnictví č. 8/1955 Sb., přecházely hřbitovy do operativní správy místních národních výborů a za odměňování příslušných zaměstnanců pak zodpovídala lidospóra. Specifické postavení, které mohlo vycházet vedle kanonických předpisů též z lokálních zvyklostí, náleželo kostelníkům. Ti zodpovídali mj. za stav chrámu, podíleli se na správě majetku záduší (kostela), a proto mohli mít i specifický vztah k zástupci patrona. Pokud to odpovídalo lokálním zvyklostem, býval na uvolněná místa vypisován konkurz. Kostelní zaměstnanci mohli být z prostředků chrámu odměňováni (finančně či hmotně), jinde šlo o čestné funkce.

Agenda	Kostelní zaměstnanci
Obsah	Kostelníci, zvoníci, ředitelé kůru, hudebníci, zpěváci.

Používané knihy	Knihy účtů.
Charakteristické písemnosti	Ustanovení kostelního zaměstnance (žádosti, životopis, doporučení, konkurs, doklady o ustanovení); záležitosti odměn (žádost o zvýšení, úpravy, spory o financování, nemocenské a penzijní pojištění); ukončení služby (rezignace, odvolání); přehledy a statistiky kostelních zaměstnanců.
Odkazy	Klement BOROVI, Úřední sloh církevní..., Praha 1879, s. 414; Josef HAUSMANN, <i>O příjmech ředitelů kůru a kostelníků</i> , ČKD 1872, č. 3, s. 230-233.

2.3.1.11. Stavby v majetku záduší a benefícia (série nižší úrovně)

2.3.1.11 a) Kostely a kaple, drobné sakrální památky (kříže, sochy, křížové cesty)

Stavba kostela se obvykle dělá z vůle patrona, který hradil příslušné práce a pozdější úpravy a opravy. Od josefinských reforem se stavba nového kostela hradila ze sbírek mezi farníky a z příspěvků z náboženského fondu, v případě oprav pak z kostelního jmění. Pokud tyto prostředky nedostačovaly, mělo se přistoupit k tzv. stavební konkurenci, na niž se podílely obce a především patron (jednalo se o složité dohody mezi zúčastněnými stranami). Plán nového či upraveného kostela se předkládal ke schválení konzistoři, ke stavbě kostela bylo třeba i povolení zemských úřadů. Totéž platí o veřejných kaplích, soukromé kaple povolovala konzistoř. Nejstarší přehledy vybavení kostelů a kaplí pocházejí ze středověku. Soustavněji jsou dochovány od 17. století, kdy byly zapisovány do pamětních knih. Již v této době se objevují i jako samostatné dokumenty. Obsahovaly přehled o movitých předmětech, zejména liturgického charakteru. K jejich proměně dochází počátkem 19. století, kdy dostávají inventáře pevnou strukturu a bývají vpisovány do předtištěných formulářů. Nalezneme v nich popis kostela, oltářů, hřbitova, věží, zvonů, varhan, následuje výčet liturgického vybavení a dalších předmětů, přehled majetku záduší, vybavení farní budovy a přehled majetku a příjmů benefícia. Nový inventář se měl vždy vyhotovovat podle předešlého, na který měla odkazovat i číselná řada inventovaných předmětů. O vybavení kostela patron pečoval jen na základě zvláštních dohod či z vlastní vůle, jinak byly údržba a opravy hrazeny ze zádušního majetku či sbírek.

Ke svěcení kostelů, kaplí a drobných sakrálních památek - srov. níže **vybavení a ochrana sakrálních budov**.

Agenda	Kostely, kaple, drobné stavby (včetně vybavení)
Obsah	Výstavba a pořizování vybavení kostelů, kaplí a dalších staveb; povolení ke

	zřizování nových oltářů a soch vydané konzistoří.
Listiny	Autentiky - listiny potvrzující pravost ostatků vložených do oltářních kamenů, případně potvrzující konsekraci kalichu či pateny.
Používané knihy	Ojedinele zvláštní účetní knihy evidující příspěvky věřících na stavbu
Jiné charakteristické písemnosti	Inventáře; žádosti o stavby kostelů, případně o jejich úpravy a opravy; biskupská a státní povolení k těmto žádostem; konkurenční dohody a příslušná korespondence; povolení od hejtmanství ke sbírkám; oznámení vad patronátnímu úřadu; konzistorní povolení ke zřizování oltářů a soch.
Odkazy	Klement BOROVIČ, Úřední sloh církevní..., Praha 1879, s. 387-402; Wilhelm DIESSL, <i>Der Pfarrhelfer. Handbuch für Laienhilfe in der Seelsorge</i> , Warnsdorf 1936, s. 126-130; Peter Karl JAKSCH, <i>Gesetzlexikon im Geistlichen, Religions- und Toleranzfache, Neunter Band von L-R</i> , Prag 1830, s. 331-342; Radek MARTÍNEK a kolektiv, <i>Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů</i> , Olomouc 2008, s. 75-79; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 176-181, 199-200, 233-235, 961-970.

2.3.1.11 b) Farní budovy

Při vzniku benefícia představovalo zajištění obydlí budoucího duchovního správce jeden z klíčových problémů. Zřízením a vybavením byl pověřován nejčastěji patron, u lokálií a farností zakládaných v 19. století obvykle náboženský fond. Další péče o údržbu objektu spočívala zejména na držiteli benefícia, který měl rovněž hradit drobné opravy fary. Větší stavební práce mělo platit záduší (měl být brán zřetel i k záduší filiálních kostelů), při nedostatku finančních prostředků pak patron ve spolupráci s farními osadníky. Vybavení farní budovy je zachyceno v inventářích (obvykle společných pro kostel a faru).

Agenda	Farní budovy
Obsah	Péče o farní budovy, jejich výstavba a údržba
Charakteristické písemnosti	Korespondence týkající se stavby, údržby a oprav farní budovy (vedená nejčastěji s patronem, částečně s konzistoří); stavební dokumentace budovy.
Odkazy	Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 310-313.

2.3.1.11 c) Vybavení a ochrana sakrálních budov, drobných sakrálních staveb (kříže, sochy, křížové cesty) - viz též kostely a kaple

Rozlišujeme dva základní typy svěcení, a to konsekraci (s užitím svěceného oleje) a benedikci (s užitím svěcené vody). Konsekrace je vyhrazena biskupovi. Benedikci může provést i kněz. Kostely konsekruje biskup v případě, že v nich je umístěn nehybný oltář (altare fixum). Kostel může být i benedikován, což provádí na základě biskupského povolení obvykle okrskový vikář, později by však mělo dojít také ke konsekraci. Při tzv. poskvrnění kostela dochází k rekonsolidaci, tj. obnovené konsekraci. Biskup dále svěťí oltářní kameny (altare portatile), tj. čtyřhranné kamenné desky s ostatky svatých. Ordinář tento obřad provádí v určených termínech ve své rezidenci, odkud jsou kameny distribuovány po diecézi. Kříže, obrazy a sochy nemusí být benedikovány, kněz tak ale může činit i v soukromí. Veřejné svěcení je vyhrazeno biskupovi, případně jím delegovanému zástupci. Ke zřízení křížové cesty je nutné biskupské svolení, benedikci však provádějí na základě papežského rozhodnutí výhradně františkáni, případně jimi delegovaní kapucíni. Biskupem mají být rovněž konsekrovány kalich a patena. Další bohoslužebné náčiní, které přichází do kontaktu s eucharistií, benedikuje vikář na základě biskupského povolení. Ostatní náčiní nemusí být benedikováno. Obdobně benedikce většiny bohoslužebných rouch přísluší biskupovi, ale vykonává je na základě povolení vikář.

Agenda	Svěcení bohoslužebného náčiní, rouch a dalších předmětů
Obsah	Provádění a organizace svěcení, vydávání zmocnění ke svěcení.
Listiny	Autentiky - listiny potvrzující pravost ostatků vložených do oltářních kamenů, případně potvrzující konsekraci kalichu či pateny.
Jiné charakteristické písemnosti	Žádosti o svěcení chrámu, rekonsolidaci; žádosti o tzv. oltářní kameny (altare portatile); žádosti o benedikování soch, obrazů, křížů, zvonů; příslušné odpovědi; žádosti o benedikci dalšího liturgického náčiní, k tomu se vztahující korespondence; potvrzení o provedených konsekracích a benedikcích.
Odkazy	Klement BOROŮVÝ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1879, s. 328-332; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, s. 276-279.

2.3.1.11 d) Obrazy a relikvie

Tělesné ostatky svatých či blahoslavených, které jsou předmětem úcty věřících a jsou jim přisuzovány zázraky a uzdravení. Do stejné agendy lze zahrnovat rovněž uctívané obrazy či plastiky, jimž jsou rovněž připisovány zázračné vlastnosti. Zejména v případě obrazů a plastik byly divy a zázraky pečlivě prověřovány konzistoi. Při zařazování archiválií do této série či složky neposuzujeme, zda byly ostatky či obrazy uctívány pouze lokálně, případně plošně. Viz též agenda **Zázraky, zjevení, mimořádná uzdravení**.

Agenda	Obrazy a relikvie
Obsah	Tělesné ostatky a díla zobrazivého umění, jimž jsou připisovány zázračné vlastnosti.
Listiny	Ostatkové listiny.
Jiné charakteristické písemnosti	Žádosti o povolení ke svěcení; soupisy obrazů a relikvií; texty svěcení; licence ke svěcení; uctívání, poutě; popis obrazu či relikvie včetně uložení; fotografie.
Odkazy	Ottův slovník naučný XVIII, Praha 1902, s. 924-925.

2.3.1.11 e) Ochrana církevních památek

Zajištění ochrany památek uložených v jednotlivých chrámech a na farách je záležitostí poměrně novou. Důsledně uplatňována pod soustavným dohledem příslušných orgánů veřejné moci je až od druhé poloviny 19. století, určité povědomí (například na základě statistických soupisů či dalších plošně prováděných akcí) o důležitosti jednotlivých objektů (a jejich inventáře) je poněkud staršího data (přibližně počátek 19. století). Od poloviny 19. století za památkový dohled zodpovídala Centrální komise pro péči o památky ve Vídni (s okresními konzervátory spolupracujícími s místními politickými úřady), později Zemský památkový úřad pro České království a následně Památkový úřad v Praze a jeho nástupnická organizace Státní památková správa v Praze. Je třeba upozornit, že sice existoval určitý dohled ze strany centrálních orgánů, ale jejich pravomoci byly při vynucování ochrany historických památek velmi malé. Navíc v mnoha případech byly památkové úřady až nepochopitelně benevolentní a dlouho ignorovaly potřebu ochrany děl z tzv. novější doby (17. a 18. století). Ne zcela odlišné postavení měli s ohledem na své pravomoci i diecézní konzervátoři, kteří byli v některých diecézích ustanoveni na konci 19. století.

Agenda	Ochrana církevních památek
Obsah	Zajištění ochrany sakrálních památek, spolupráce s příslušnými politickými úřady.
Charakteristické písemnosti	Hlášení o výskytu historicky cenných objektů včetně jejich mobiliářů; korespondence s památkovými úřady; zapůjčení vzácných sakrálních předmětů na výstavy; zprávy o stavu památek; zprávy a protokoly o restaurování památek.
Odkazy	Max DVORÁK, <i>Katechismus památkové péče</i> , Praha 2004; Jiřina NESVADBÍKOVÁ, <i>K vývoji památkové péče na území Československa. Přehled právních dokumentů a nástin vývoje 1749-1958</i> , Praha 1983.

2.3.1.11 f) Pojištění církevních objektů

Od poloviny 19. století se prosazovala teze o nutnosti pojištění církevních budov proti následkům přírodních katastrof. Zpočátku tyto snahy narážely na odpor konzervativních duchovních a některých patronů. Tento nesouhlas byl motivován přesvědčením, že jde o nepřipustné kupčení s Boží vůlí, a dále obavami z přílišné (a zbytečné) finanční náročnosti. Plošně se podařilo prosadit pojištění církevních budov tlakem státních orgánů a církevních autorit v poslední třetině 19. století.

Agenda	Pojištění církevních objektů
Obsah	Pojištění církevních nemovitostí proti přírodním živlům.
Charakteristické písemnosti	Pojistné (asekurační) smlouvy; proplácení škod; korespondence s pojišťovnami; soupisy škod, protokoly o pojistných událostech; nabídky pojišťoven na uzavření pojistných smluv aj.
Odkazy	Pražský Ordinariátní list 1873, č. 22; pražský Ordinariátní list 1885, č. 7; výnos c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 5. ledna 1887 č. 25 590; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 517-518; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 314.

2.3.1.11 g) Hřbitovy

Tradiční hřbitovy u kostelů byly v majetku záduší, které je spravovalo. Hřbitovy byly od roku 1784 z hygienických důvodů vykazovány z intravilánu obcí. Až od roku 1870 bylo možné, aby si své hřbitovy zřizovaly obce. Od té doby je třeba rozlišovat konfesní (konfesionální) hřbitovy s výhradním právem pohřbívání pro určitou církev (hřbitovy v majetku záduší, hřbitovy se smluvně ošetřeným charakterem), církevně-komunální hřbitovy, které jsou založeny obcí, ale církev zde má výsadní privilegia (hřbitov je obvykle posvěcen jako celek), a komunální hřbitovy pojaté jako nadkonfesní, resp. interkonfesní. Na nich farář usiloval o vyčlenění určité části pro nekatolíky, respektive naopak pro katolíky. Majitel hřbitova vedl i jeho správu, která spočívala v evidenci hrobových míst a vybírání hrobových poplatků. Zřizování trvalých hrobek na konfesních hřbitovech bylo možné pouze s povolením ordinariátu. Všechny z konfesních hřbitovů vybrané poplatky byly součástí zádušních příjmů. Na základě § 20 odst. 1 nařízení ministerstva zdravotnictví č. 8/1955 Sb. přešla správa hřbitovů (bez ohledu na jejich vlastníka) plošně na příslušné národní výbory. V řadě případů se však dochovaly rovněž dohody o tzv. operativní správě hřbitova, dle nichž přebíraly

v letech 1948-1955 zodpovědnost za správu orgány lidosprávy. Od roku 1819 měla být na každém hřbitově zřízena márnice, za její výstavbu zodpovídala hlavně příslušná obec.

Agenda	Církevní hřbitovy, márnice
Obsah	Zřízení hřbitova a péče o něj, pronájem hrobových míst.
Používané knihy	Evidenční kniha hrobových míst; kniha poplatků za nájem hrobových míst.
Jiné charakteristické písemnosti	Plán hřbitova; plán hrobových míst; hřbitovní řád; jednotlivé spisy a smlouvy k nájmu hrobových míst a zřizování hrobek; protokoly o předání správy hřbitova národnímu výboru.
Odkazy	Zákon č. 68/1870 ř. z., jenž se týče organizace veřejné služby zdravotní; Nařízení ministerstva zdravotnictví č. 8/1955 Sb.; Jan Křtitel PAULY, <i>Hřbitovní a pohřební právo</i> , Praha 1941; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 182-190.

2.3.1.12. Hmotné zajištění benefícia a kostelů (série nižší úrovně)

2.3.1.12 a) Evidence majetku, inventáře

Otázka řádné správy a evidence majetku byla velmi důležitá jak pro samotné duchovní, tak pro nadřízené církevní orgány. Záležitosti majetkové upravovaly četné normy z oblasti kanonického práva, reglementy vydávané jednotlivými diecézemi, dohody se světskou mocí. Ve starších obdobích se na zádušní a benefičiární majetek tzv. potahovaly rovněž světské vrchnosti, které jej mnohdy vnímaly jako vlastní a svévolně s ním nakládaly. V 17. století se situace příliš nezlepšovala, na což opakovaně poukazovali nejvyšší představitelé katolické hierarchie. Od 18. století se do správy zádušního a benefičiárního majetku ve stále větší míře vkládal protomoderní stát ve snaze zabránit svévolné malverzaci, odlivu příjmů do zahraničí a především s cílem zajistit dostatek prostředků pro duchovní. Na příjmech benefícia a záduší závisela mimo jiné existence samostatné farnosti a prostředky bylo možné využít na obecně prospěšné účely. Písemnosti evidující majetek se vedly ve formě knih (i v jiné podobě) a odděleně evidovaly majetek kostela (záduší) a benefícia (obročí), případně majetek jiné duchovní korporace (například bratrstva). U kostelů s rozsáhlejším majetkem mohly být vedeny dílčí inventáře (ve dvou vyhotoveních) nebo samostatné dílčí inventáře (pro obytné budovy, hospodářské příslušenství, bohoslužebné náčiní, skvosty, sochy atp.). Doloženy jsou od 17. století, ale existovaly i dříve. Závaznou podobu získaly v 18. století. Inventář záduší

obsahoval soupisy zádušního a kostelního jmění a byl sestavován obvykle po třech letech dle předepsaného formuláře. Nejdříve byly vyhotovovány dva exempláře, později tři a více (pro záduší, konzistoř, účetní oddělení státních úřadů, patronátní úřady, vikariátní úřady). V periodě mezi pořizováním inventářů se změny zapisovaly do stávajících inventářů. V některých farnostech byly inventáře zaznamenávány do knih evidence majetku (*Liber generalium computuum*), kam se vpišovaly rovněž pohledávky nebo výtahy z účtů. Inventář obročí, který obsahoval soupis statků obročních (farní a hospodářské budovy, pozemky, příjmy), se pořizoval především při uprázdnění obročí a změně správce benefícia. Dílčí inventáře budov se měly každoročně porovnávat se skutečností při kanonické vizitaci. Inventáře pozůstalostí duchovních, jejichž vedení bylo nařízeno již na konci 17. století, náležely do pozůstalostní agendy.

Agenda	Inventáře majetku, knihy evidence majetku
Obsah	Evidence majetku a závazků kostela, benefícia, dalších duchovních korporací.
Používané knihy	Liber generalium computuum; inventář majetku kostela; Inventarium ecclesiae; Kirchenvermögens-Inventar; Kirchenbeilassinventar; inventář majetku fary; Inventarium beneficium; Pfarrbeilassinventar; Liber inventariorum beneficium et ecclesiae; inventář budov; Pfarrgebäude Inventar; popisná kniha; Beschreibungsbuch; seznam obrazů a soch; Standbilderverzeichniss.
Jiné charakteristické písemnosti	Pomocné soupisy a další písemnosti potřebné pro sestavení inventáře; předepsané přílohy inventářů, např. protokoly o prohlídce budov, plány, návrhy, rozpočty, výtahy z účtů.
Odkazy	K inventářům záduší: Dvorský dekret z 3. 8. 1791; dvorský dekret z 24. 12. 1816, č. 26947, nařízení pro Čechy z 6. 5. 1820, nařízení Českého gubernia z 28. 7. 1833, 23. 3. 1835; výnos Českého místodržitelství z 15. 4. 1873; výnos Českého místodržitelství z 20. 2. 1880; dílčí nařízení jednotlivých diecézí, např. výnos královéhradecké konzistoře z 20. 1. 1904; dále viz též Petr Karl JAKSCH, <i>Gesetzlexikon im Geistlichen-, Religions- und Toleranzfache</i> , Band 8, Prag 1829, s. 331-342; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837; Franz LOBERSCHINER, <i>Das Kirchenvermögen, oder, Die gesetzliche Art der Erwerbung und Verwaltung des Gotteshaus- und Pfründenvermögens</i> , České Budějovice 1862; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 434-450 (s příklady formulářů); Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 233-235, 961-1002; Antonín BRYCHTA, <i>O jmění církevním a jeho správě</i> , Hradec Králové 1910; <i>Český slovník bohovědný II</i> , Praha 1916, s. 881.

2.3.1.12 b) Pozemky

Od středověku sloužily pozemky k hmotnému zaopatření duchovních, bylo preferováno zajištění nových obročí obdarováním pozemky, jejichž výtěžek zajistil duchovním obživu.

V některých případech se pozemkový majetek beneficíí natolik rozrostl, že vznikla jeho vícestupňová správa. Výnosy z hospodaření na farních pozemcích náležely do evidence a účtování farního obročí. Naproti tomu výnosy ze zádušních pozemků sloužily zejména k financování nákladů na opravy a údržbu určitého kostela, ale také na pokrytí některých výdajů spojených s bohoslužbami. Lesy, pole a louky byly součástí tzv. záduší.

Církevní statky podléhaly pozemkové reformě, což vedlo k částečnému oslabení hospodářského vlivu. Církevní korporace byly dále postiženy konfiskacemi v roce 1945, neblaze se církve dotkla rovněž revize pozemkové reformy a nová pozemková reforma po roce 1948. Ve vlastní agendě jsou většinou nejvíce zastoupeny písemnosti o pronájmu a hospodaření na farních a zádušních pozemcích.

Agenda	Pozemky (Usus fructus realitatum)
Obsah	Nákup, prodej, pronájem, evidence nemovitého majetku beneficia a kostela.
Listiny	Donace (odpovídají-li svou povahou definici listiny dle Základních pravidel).
Charakteristické písemnosti	Trhové smlouvy; narovnávací smlouvy; soupisy majetku; výtahy z pozemkových knih; pozemnostní archy; benefičiální fše; obnova hranic pozemků; nájemní a pachtovní smlouvy; evidence pachtýřů; výkazy pachtovného; licitační protokoly; úřední korespondence v majetkových záležitostech (s patronem, okresním hejtmanstvím či úřadem apod.); daňové výměry, přehledové mapy, katastrální mapy.

Agenda	Pozemkové reformy
Obsah	První pozemková reforma (1919-1938) a její revize (1947); druhá pozemková reforma (1945-1948).
Charakteristické písemnosti	Písemnosti o nabývání či odnímání pozemků v rámci pozemkových reform; písemnosti a podklady k provádění pozemkové reformy; opisy žádostí pachtýřů a obecních úřadů; záznamy místních rolnických komisí a místních národních výborů (pro léta 1947 a 1945-1948); výměry o výkupu, odvolání proti výměrům; korespondence se Státním pozemkovým úřadem v Praze
Používané knihy	
Jiné charakteristické písemnosti	pozemnostní archy s vlastnickými změnami; evidence dlouhodobých pachtýřů; úřední korespondence v záležitostech prokazování vlastnictví pozemků k faře a záduší; přehledové mapy
Odkazy	Jan KUKLÍK, <i>Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století</i> , Praha 2011; Josef PEKAŘ, <i>Omyly a nebezpečí pozemkové reformy</i> . Praha 1923; Zdeněk KÁRNÍK, <i>České země v éře první republiky</i> , Praha 2017; zákon č. 215/1919 Sb. (záborový zákon); zákon č. 318/1919 Sb. (o výkupu dlouhodobých pachtů); zákon č. 81/1920 Sb. (přídělový

	zákon); zákon č. 329/1920 Sb. (náhradový zákon); zákon č. 142/1947 Sb. (o revizi první pozemkové reformy); zákon č. 46/1948 Sb. (o nové pozemkové reformě)
--	--

2.3.1.12 c) Hospodaření na zemědělské a lesní půdě

Agenda	Hospodaření na zemědělské půdě
Obsah	Hospodaření na zemědělské půdě beneficia a kostela.
Používané knihy	Rejstříky výsevu, sklizně a výmlatu (Wirtschafts-Register, Aussaat-Fechungs-Abdrusch Register); rejstříky sýpek (odpovídají-li svou povahou definici úřední knihy dle Základních pravidel).
Jiné charakteristické písemnosti	Režijní hospodaření, správa farních dvorů, osevní a sklizňové plány.
Odkazy	Nařízení Českého gubernia ze dne 29. 10. 1829, č. 20673; Jiří SOCHR, <i>Pořádání a inventarizace římskokatolických farních archivů</i> , Archivní časopis 12, 1962, s. 19-25.

Agenda	Hospodaření na lesní půdě
Obsah	Hospodaření na lesní půdě beneficia a kostela.
Používané knihy	Lesní hospodářské plány (odpovídají-li svou povahou definici úřední knihy dle Základních pravidel).
Jiné charakteristické písemnosti	Lesní hospodářské plány, ocenění a popisy lesů, výkazy těžby a prodeje dřeva, Lesní mapy (hospodářské, porostní).
Odkazy	Zákon č. 11/1893 č. z. z., o dohledu nad hospodářstvím v obecních lesích; nařízení vlády Republiky československé č. 97 z 26. 7. 1930, jímž se provádí zákon o zatímní ochraně lesů.

2.3.1.12 d) Desátky, štola, deputáty, povinnosti poddaných

V souladu s kanonickým právem a pozdějšími normami vydanými světskou mocí měli poddaní odvádět duchovnímu správci ideální desetinu z hrubého výnosu výroby. Časem tato dávka zevšeobecněla. Po svém prosazení v českých zemích byl desátek vztahován zejména na zemědělskou činnost (tj. desetina sklizně). V souvislosti s rozvojem peněžních vztahů a zemědělské výroby byla tato povinnost kritizována a v praxi byl jeho výběr problematický a diskutabilní, přistupovalo se k jeho relucii. V řadě případů závisel jeho výběr na postoji světské moci, která se požadavkům duchovních vzdírala. Zároveň se měnil rovněž postoj státu, který zastával k tomuto druhu zátěže poddaných rezervovaný postoj. Církev se zrušení desátku velmi dlouho bránila. Desátky tak byly fakticky zrušeny až 7. září 1848, což výslovně potvrdil patent ze 4. března 1849. Nařízení ze dne 27. června 1849 specifikovalo zrušení

desátků v tom smyslu, že zanikly proti mírné náhradě. Konkordát z roku 1855 stanovoval, že desátek se má dále vybírat v místech, kde nebyl zrušen. Toto ustanovení však zůstalo na papíře, protože byl desátek už zrušen plošně. Zákon č. 16/1885 č. z. z. v podstatě stanovil, že závazek (břemeno) desátku lze z pozemkových knih vymazat bez ohledu na to, zda se jeho výkup skutečně provedl. S problematikou desátku souvisí též otázka deputátů, zpravidla hmotných (tj. naturálních) dávek. Ty plynuly ke škole, záduší nebo k beneficiu buď na základě dohody mezi světskou a církevní mocí (duchovním a patronem), nebo na základě dlouhodobé zvyklosti. Deputát spočíval například v pravidelných dávkách piva či vína, vikuálií, palivového dřeva apod. Mohly být ošetřeny smluvně nebo intabulovány. Otázka jeho likvidace byla otevřena až v roce 1869, kdy zákon č. 87/1869 č. z. z. postuloval možnost výkupu, respektive zániku deputátu. Sporadicky se ještě po roce 1918 setkáváme se soudními spory o výkup deputátu u některých duchovních ústavů (například městských far, konventů apod.). Další povinnosti poddaných vůči duchovnímu (například platy za pronájem, železné krávy atd.) byly likvidovány nebo nově smluvně ošetřeny v závislosti na platných právních normách po roce 1848, respektive 1869. Štolové poplatky byly po velmi dlouhou dobu v podstatě interní záležitostí církve. V zásadě šlo o poplatek nárokovaný církví za konkrétní obřad či úkon, který se vyvinul z původně dobrovolného daru duchovnímu. Vyžadovány byly zejména při křtech, sňatcích, pohřbech a při vyhotovování úředních písemností (zpravidla matriční povahy). Výběr těchto poplatků upravuje kanonické právo, podle nějž může štolu duchovní požadovat pouze po těch farnicích, kteří jsou schopni zaplatit. Obřad či úkon nesměl být odepřen v případě neuhrazení taxy, což však neznamenovalo, že jej duchovní nemůže vymáhat zpětně. Vzhledem k četným sporům mezi duchovními a laiky byly roku 1750 vydány patenty upravující výši štolových poplatků a způsob jejich výběru (pro pražská města, pro Čechy a pro Moravu). V roce 1869 sice církev na základě vládní výzvy projednala otázku změny sazebníku, ale hmatatelný výsledek tato akce neměla. Právní nárok na vybírání poplatků za sňatky, pohřby, sňatky a za vydávání matričních dokladů a jiných úředních písemností duchovním výslovně potvrdil zákon č. 50/1874 ř. z.

Agenda	Desátek (Decimatio, Decas, Decima)
Obsah	Výběr desátku, pronájem a reluce desátku, vyvazování.
Používané knihy	Kniha desátků (Liber decimationis, Zehntenbuch aj.) s evidencí povinností; rejstřík desátků (eviduje desátky odevzdané a neodevzdané).
Jiné charakteristické písemnosti	Vyvazovací tabely, jistiny, seznamy; potvrzení; korespondence; spory o výběr.

Odkazy	Císařský patent ze 7. 9. 1848; císařský patent ze 4. 3. 1849; český zemský zákon č. 16 z 27. 2. 1885; Klement BOROVI, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1894, s. 477, 603.
---------------	---

Agenda	Povinnosti poddaných vůči beneficiu a kostelům
Obsah	Povinnosti poddaných vůči beneficiu a kostelu; reluce a výkup poddanských povinností
Používané knihy	Farní urbáře (Liber proventuum).
Jiné charakteristické písemnosti	Písemnosti o reluci a výkupu poddanských povinností; evidence platů, evidence platů z tzv. železných krav; korespondence; spory s poddanými.
Odkazy	Císařský patent ze 7. 9. 1848, císařský patent ze 4. 3. 1849; Radek MARTINEK a kolektiv, <i>Historie, pořádání a inventarizace archiválií uložených na farách</i> , Olomouc 2008, s. 82.

Agenda	Deputáty
Obsah	Příjmy z hmotných a peněžních deputátů.
Jiné charakteristické písemnosti	Výtahy tržních cen; rejstříky výsevu, sklizně a výmlatu (Aussaats-, Fechsungs-, Abdrusch-Register); seznamy setby, sklizně; separační protokoly aj.
Odkazy	Nařízení Českého gubernia z 29. 10. 1829; český zemský zákon č. 37 z 11. 5. 1869; Klement BOROVI, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1894, s. 559-565; Radek MARTINEK a kolektiv, <i>Historie, pořádání a inventarizace archiválií uložených na farách</i> , Olomouc 2008, s. 81.

Agenda	Ofěry (Offertoria; Opfer; funeralia)
Obsah	Výběr peněz ze sbírek a almužen; výběr dalších poplatků.
Jiné charakteristické písemnosti	Účetní doklady; potvrzení; hřbitovní smlouvy, rejstříky hřbitovních poplatků (Funeral-Register); seznamy vybraných peněz a almužen; evidence poplatků vůči záduší a kostelu; poplatky za zvonění, svíčky a lucerny (funeralia).
Odkazy	Klement BOROVI, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1894, s. 435-438.

Agenda	Štolové poplatky (Accidens stolae, Stolgebühren)
Obsah	Poplatky za církevní úkony, které sloužily jako odměna duchovnímu knězi, před rokem 1750 a v současnosti v podobě dobrovolných darů (za křest, ohlášky, sňatky, úvod šestinedělek, pohřeb a za příslušná potvrzení).
Používané knihy	Rejstříky štolových poplatků (Consignatio stolae, Stola-Einkünfte, Stolaregister) - ve formě knih, pokud splňují požadavky postulované ZP.
Jiné charakteristické písemnosti	Rejstříky štolových poplatků; spory mezi farníky a duchovním; korespondence; seznamy plátců; evidence poplatků; kvitance aj.
Odkazy	Císařský patent z 30. května 1750 o štolových poplatcích v království (též

	dne zvláštní patent pro Pražská města, pro Moravu vydáno 30. dubna 1750); zákon č. 122/1926 Sb. z. a n.; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1894, s. 296, 340.
--	---

2.3.1.13. Finanční záležitosti benefícia a kostelů (série nižší úrovně)

2.3.1.13 a) Příjmy záduší a kostela

Příjmy a záduší kostela představují rozsáhlou agendu, která byla řešena církevními autoritami i světskou mocí. Z tohoto důvodu pro další informace srov. rovněž **2.3.1.13 d) Farní účty a 2.3.1.13 e) Zádušní účty, 2.3.1.12 d) Desátky, štola, deputáty, povinnosti poddaných, 2.3.1.12 b) Pozemky, 2.3.1.12 c) Hospodaření na zemědělské a lesní půdě, 2.3.1.12 a) Evidence majetku, inventáře, 2.3.1.3 Patronátní záležitosti.** Podle předpisů přijímaných postupně od roku 1752 se prostředky uložené v zádušních pokladnách měly zhodnocovat půjčováním pod úrok institucím i soukromým osobám, vložením do veřejného fondu či nákupem obligací, např. stavovských. Před polovinou 18. století se půjčování zádušních prostředků řídilo církevními předpisy, sporadicky pravidla upravovala vrchnost z pozice patrona. Kapitály měly být zajištěné obvykle knihovním vkladem a hypotékou na nemovitosti, popř. záznamem v evidenční knize (např. registra desátků). Držba obligací mohla být zajištěna jejich vinkulováním u bankovního ústavu. Od roku 1785 musely být všechny zádušní a fundační peníze ukládány pouze ve veřejných fondech, v roce 1791 byly znovu povoleny i půjčky soukromým osobám. Pravidla pro půjčování prostředků ze zádušního a farního kapitálu upravoval císařský patent z roku 1792. Od druhé poloviny 19. století se zádušní peníze ukládaly především do hypotekárně zajištěných půjček a do nákupu vinkulovaných cenných papírů z emisí vyhovujících kritériím pro ukládání sirotčích peněz (např. státní obligace, zástavní listy hypoteční banky, korunová renta, priority [nikoli však akcie] železnic se státní garancí). Peníze bylo možné použít i k nákupu nemovitostí. Pouze částky nepřesahující 500 zlatých konvenční měny mohly být ukládány jako vklady v záložnách a spořitelnách. Na rozdíl od nákupu státem garantovaných obligací bylo třeba k hypotečně zajištěné půjčce soukromé osobě povolení od konzistoře a příslušného státního úřadu, informován měl být rovněž patronátní úřad.

Agenda	Příjmy záduší - Kapitály a renty
Obsah	Zádušní, fundační, špitální kapitály, z nichž plynul výnos; hypotéční zajištění kapitálů; nedoplatky a likvidace kapitálů; půjčování prostředků ze zádušních pokladny; výkup desátků a deputátů, jejich převod na naturální požitky a renty.

Používané knihy	Knihy obligací (Liber obligationum); účetní knihy záduší a fary.
Jiné charakteristické písemnosti	Obligace a kvitance související s půjčováním zádušních peněz; dluhopisy, cenné papíry; vkladní knížky; vyvazovací elaboráty.
Odkazy	Císařská nařízení z 15. 2. 1752 a 8. 12. 1759; císařský patent z 18. října 1792; nařízení Českého místodržitelství z 10. 10. 1866, č. 2644; Peter Karl JAKSCH, <i>Gesetzlexikon im Geistlichen-, Religions- und Toleranzfache, Band 3</i> , Prag 1828, s. 194-261; <i>Band 8</i> , Prag 1829, s. 447-448; <i>Český slovník bohovědný II</i> , Praha 1916, s. 888-889; Joseph HELFERT, <i>Von dem Kirchenvermögen I. Von dem Kirchenvermögen und dem Religionsfonde</i> , Prag 1834, § 49-54; TÝŽ, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, § 168, 174; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 450-453; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 213, 219-224, 240.

2.3.1.13 b) Dávky, daně, poplatky

Agenda	Daně, dávky a poplatky
Obsah	Placení všeobecných daní i zvláštních poplatků dle jednotlivých období, např. placení daně pozemkové (Grundsteuer), činžovní (Haus-Zinssteuer), z příjmů, placení přírážek k daním (obecní, okresní, školní a zemské přírážky) aj.
Charakteristické písemnosti	Přiznání k dani; platební rozkazy; kvitance; upomínky; korespondence s daňovými úřady; žádosti o prominutí placení daní aj.
Odkazy	Císařský patent ze dne 23. ledna 1820; dekret dvorské kanceláře ze 4. března 1828; dekret dvorské kanceláře z 31. března 1828; dekret dvorské kanceláře z 27. října 1829; výnos ministerstva financí z 29. prosince 1860; výnos ministerstva financí z 8. března 1890; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 587-594, Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 326-329, 332-337; Antonín BRYCHTA, <i>O jmění církevním a jeho správě</i> , Hradec Králové 1910, s. 52-53, 476.

2.3.1.13 c) Farní fase

Periodické zprávy vyhotovované duchovními obvykle ve formě strukturované tabule podle stanoveného formuláře. Obsahovaly údaje o stavu farnosti, příjmech beneficí, duchovenstvu, věřících, škole, chudinských ústavech a počtu nevěřících. Formulář a lhůty předkládání byly odlišné podle jednotlivých diecézí. Vyhotovovaly se ve třech exemplářích určených pro farnost, konzistoř a státní úřady. Jeden exemplář fase býval někdy připojován k vizitačnímu protokolu (českobudějovická diecéze). Třeba odlišovat od obroční fase (*Fassio proventuum*)

podávané duchovními jako přiznání majetku a příjmů pro účely zdanění a obroční fase používané především pro stanovení výše kongruy (viz agenda **2.3.1.13 d) Farní účty**).

Agenda	Farní fase
Obsah	Zprávy duchovních o stavu farnosti a příjmech beneficium.
Charakteristické písemnosti	Farní fase (Pfarr-Fassion).
Odkazy	Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, § 173 a příloha Lit. LL (formulář fase zavedený v r. 1826).

2.3.1.13 d) Farní účty

Do evidence a účtování farního obročí náležely výnosy hospodaření na farních pozemcích, deputát od patrona, dávky odváděné farníky (desátek, letník, koleda, ofěra), mešní stipendia, od 80. let 18. století kongrua a výnos štol. K těmto příjmům se v některých případech pořizovaly samostatné dílčí inventáře či dílčí účty. Další účetní položkou bývaly poplatky odváděné farářem biskupovi (tzv. kanonické dávky, *quotae canonicae*, např. *cathedraticum*, *seminaristicum*, *subsidium charitativum*) a daně odváděné státu, pokud od nich nebylo duchovenstvo osvobozeno. Od konce 18. století byly pro jednotlivé typy účtů zavedeny formuláře se závazně stanovenými rubrikami. Účty správy beneficií vedli duchovní, kteří originály ukládali ve farní registratuře. Povinnost farářů vést účty z hospodaření nebyla původně plošná a někteří faráři si je pořizovali pro vlastní potřebu. Vzácně jsou doloženy i deníkové záznamy příjmů a vydání, které nahrazovaly pokladní deník. Duchovní také sami podepisovali účetní doklady. Dozor nad hospodařením beneficium vykonávaly konzistoře a do jisté míry i patroni a státní úřady. Od roku 1885 vyhotovovali duchovní, kteří žádali o doplnění kongruového příspěvku, výkazy (bilance) příjmů a vydání, tzv. obroční fase, a to ve třech exemplářích (pro farnost, konzistoř a účetní oddělení místodržitelství).

Agenda	Farní (obroční) účty
Obsah	Písemnosti účetní evidence správy obročí (beneficium); tzv. separační protokoly úrody a interkalární účty se vyhotovovaly v případě administrátorské správy neobsazeného beneficium a patří do kontextu agendy obsazování beneficií.
Používané knihy	Hlavní knihy, pokladní deníky, pomocné účetní knihy; účty; Ratiocinia proventuum; farní (obroční) účty; Ratiocinia proventuum beneficium; hospodářské rejstříky; Libelli oeconomici; rejstřík čeledě, Registerium cum famulitio; hospodářský přehled beneficium, Registerium cum officio oeconomico.
Jiné charakteri	Účetní přílohy; dílčí pomocné účty (analytická účetní evidence); makuláře účtů; výtahy z účtů; kvitance; příjmové doklady; obroční fase. Tyto účetní

stické písemnosti	doklady se měly podle dobové doporučené praxe uspořádat podle pořadových čísel a svázat.
Odkazy	Nařízení Českého gubernia z 29. 10. 1829, č. 20673; zákon č. 47/1885 ř. z. ze dne 19. dubna 1885, kterýmž vydávají se prozatímní ustanovení o dotaci duchovenstva v katolické správě duchovní; ministerský výnos ze dne 2. 7.1885; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 485-490; Josef TUMPACH - Antonín PODLAHA, <i>Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do nynější doby II</i> , Praha 1913, s. 706-708; Pavel PUMPR, <i>Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století</i> , Brno 2010; Jana HLAVOVÁ, <i>Správa farního a zádušního majetku farnosti Vlachovo Březí v 17.-18. století</i> , Zlatá stezka 19, 2013, s. 63-100.

2.3.1.13 e) Zádušní (kostelní) účty

Mezi zádušní jmění náležel nemovitý majetek záduší (kostely, kaple, farní budova, hřbitov atd.) a zádušní kapitály, případně další příjmy. Zádušní jmění měl podle církevních předpisů spravovat farář s pomocí dvou zádušníků (starší záduší, Kirchenkämmerer, Kirchenpropste, Kirchenväter)¹⁸ za spoluúčasti patrona nebo jeho zástupce (patronátního komisaře). Tito zádušníci vedli vlastní chronologické rejstříky drobných příjmů a vydání, které předkládali při vyúčtování ke kontrole, zpravidla hospodářským úředníkům patrona. Vlastní skládání zádušních účtů bylo většinou i v této době záležitostí patrona a duchovní k němu byli pouze přizváni. Účty se měly vyhotovovat ve dvou exemplářích, jeden pro patrona a jeden pro duchovní správu. V době josefinských reforem získal rozhodující vliv na vedení zádušních účtů patronátní úřad, který ručil za správu zádušního majetku a jeho účetní evidenci. Od konce 18. století byly pro jednotlivé typy účtů zavedeny formuláře se závazně stanovenými rubrikami. Originály zádušních účtů se ukládaly v registratuře patrona a další exempláře u konzistoře a účtáren státních úřadů, zatímco faráři si pořizovali pouze jejich opisy. Od roku 1790 musely farnosti, které dostávaly příspěvek z náboženského fondu nebo které náležely ke státním či duchovním dominiím, předkládat zádušní účty ke kontrole státní účtárně. Stejná povinnost platila od roku 1797 také pro ostatní záduší s tím, že ta ke kontrole zasílala pouze výtahy z účtů. Zádušní účty vedli zpravidla účetní úředníci (početvedoucí, Rechnungsführer) vybíraní patronem a duchovní potvrzovali jejich správnost. Pouze u poutních kostelů měli vést účty sami duchovní, aby v nich mohli vykázat i dary, mešní peníze a další příjmy. Dohled nad vedením zádušních účtů vykonávaly jednak nadřízené církevní instituce (vikáři,

¹⁸ Viz např. Joseph HELFERT, *Von dem Kirchenvermögen und dem Religionsfonde*, svazek 1, Praha 1824, s. 127. Spíše pro úplnost uvádíme, že tento pojem nelze zaměňovat s teologickým pojmem církevních otců.

konzistoře), jednak politické úřady, resp. státní účtárny při nich zřízené (např. gubernia, později okresní hejtmanství, místodržitelství). Nové předpisy pro správu obročního a kostelního jmění byly zpracovány na sjezdu rakouských biskupů v roce 1858 a doplněny ustanoveními císařského dekretu z 3. 10. 1858 a výnosu ministerstva kultu z 13. 10. 1858. V Čechách nakonec ke změnám nedošlo a josefínský model zde platil až do první poloviny 20. století. V moravských diecézích však došlo na počátku šedesátých let 19. století k částečnému návratu k předjosefínské praxi a k posílení pozice církevních institucí. Na Moravě byly knihy kostelních účtů původně vedeny v jediném svazku, později se vyvinuly v samostatné kostelní, nadační, obroční a chudinské účetní deníky, jež se staly podkladem pro vyhotovování dnešních kostelních účtů. Dozor nad jejich vedením se stal pravidelnou součástí jak generálních, tak kanonických vizitací. Kurendou z 10. 3. 1775 byla na Moravě zavedena povinnost zasílat každoročně na konzistoř výpis z kostelních účtů. Na základě norem z roku 1858 byl brněnskou konzistoří vypracován nový vzor kostelních účtů publikovaný v kurendě č. 17 z roku 1860. Vedení a kontrola účetních knih se tím zkomplikovaly. Účty se skládaly ve třech odděleních, a to z kostelního a zádušního jmění a ze jmění pocházejícího ze zbytků odvedeného chrámového stříbra. Zjednodušení přinesl až vzor kostelních účtů z roku 1911. V brněnské diecézi vypracovával kostelní účty správce obročí, zástupce patronátu je pouze podepisoval. Podpisy kostelních hospodářů byly jen formalitou. Kostelní účty se vždy počátkem kalendářního roku předkládaly děkanovi a ten je hromadně odesílal ke kontrole revizorovi účtů. Kromě vlastních účtů obsahovaly kostelní účty i seznam fundací, výkaz změn ve jmění, někdy i inventář, a dále přílohy k účtům.

Agenda	Zádušní (kostelní) účty kostelů
Obsah	Písemnosti účetní evidence správy zádušního majetku.
Používané knihy	Hlavní knihy; pokladní deníky; pomocné účetní knihy; účty; Ratiocinia proventuum; zádušní (kostelní) účty; kniha kostelních počtů; Kirchenrechnungsbuch; Liber ratiotiniarum ecclesiarum; Ratiocinia ecclesiae.
Jiné charakteristické písemnosti	Účetní přílohy; dílčí pomocné účty; makuláře účtů; rejstřík kostelníků; výtah z účtů; Kirchenrechnungsextrakt; kvitance; příjmové doklady; koncepty žádostí o povolení výdajů nadřízenými církevními a státními úřady s přílohami; rozhodnutí o vyřízení.
Odkazy	Dvorský reskript pro Čechy z 9. 10. 1724; dvorský reskript z 31. 7. 1762 a nařízení Českého gubernia z 11. 9. 1762; dvorské dekrety z 10. 10. 1768, 24. 9. 1774, 23. 7. 1789, 24. 1. 1790; nařízení Českého gubernia z 5. 8. 1795, 17. 12. 1819, 5. 4. 1831, výnos ministerstva kultu a vyučování z 15. 10. 1858, č. 1282; nařízení státního ministerstva z 27. 2. 1862, nařízení Českého místodržitelství z 15. 4. 1873, 18. 12. 1882, výnos Českého místodržitelství z 25. 2. 1899; vzor kostelních účtů pro brněnskou diecézi <i>Acta curiae Brunensis 1911</i> , příloha č. 3. Přehled dalších předpisů o vedení účetní agendy Peter Karl JAKSCH, <i>Gesetzlexikon im Geistlichen-, Religions- und Toleranzfache</i> , Band 3, Prag

1828, s. 366-383, Band 8, Prag 1829, s. 452-457; Josef TUMPACH - Antonín PODLAHA, *Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do nynější doby II*, Praha 1913, s. 695-706; Johann Dominik KASPAR, *Der Rechnungsführer nach Anleitung der Gesetze, oder Sammlung der bestehenden allerhöchsten Gesetze und Verordnungen, welche die Verrechnung des Steuer-, Kirchen-, Waisen-, Depositen- und Armeninstituts-Vermögens... I-IV*, Brünn 1824-1825; Joseph HELFERT, *Von dem Kirchenvermögen I-II*, Prag 1834; TÝŽ, *Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...*, Prag 1837, § 170; Peter BALDAUF, *Das Pfarr- und Decanat-Amt mit seinen Rechten und Pflichten in den k. k. österreichisch-deutschen Ländern I a IV*, Grätz 1846 a 1847, s. 47-48, respektive passim; *Normae legales*, Olomouc 1860; Franz LOBERSCHINER, *Das Kirchenvermögen, oder, Die gesetzliche Art der Erwerbung und Verwaltung des Gotteshaus- und Pfründenvermögens*, Böhmisch Budweis 1862; B. Dr., *Spravování církevního jmění na Moravě*, ČKD 1864, s. 228-229; Klement BOROVIČ, *Úřední sloh církevní...*, Praha 1887, s. 472-481; Jan K. PAULY, *Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...*, Praha 1902, s. 238-240; Karel NEUBER, *Vzorec účtu zádušního s potřebným výkladem a připojení nejdůležitějších předpisů a norem v Čechách platných*, Chrudim 1902; Jan MICHAL, *Kostelní účty čili snůška nařízení diecesních (arcidiecéze olomoucké) a státních o způsobu, jímž se různé druhy církevního jmění, jmění totiž vlastního kostelního, jmění nadací mešních i jiných, jmění farního chudinského ústavu a vůbec jmění fondů správě farních úřadů svěřených zúročitelně a výnosně ukládají a koncem správního roku v kostelních účtech uvádějí*, Praha 1907; Antonín BRYCHTA, *O jmění církevním a jeho správě*, Hradec Králové 1910; Methoděj MARVAN, *Církevní jmění*, Brno 1915; *Český slovník bohovědný II*, Praha 1916, s. 881-901; Milada MUSILOVÁ - Mojmír ŠVÁBENSKÝ, *Konsistoř Brno, dílčí inventář - Kostelní účty 1833-1948*, Inventář Státního archivu v Brně, 1959, s. I-II; Blanka ZILYNSKÁ, *Záduši*, in: *Facta probant homines. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové*, Praha 1998, s. 535-548; Michal ŘEZNÍČEK, *Záduši a jeho správa v Ledčském vikariátu v 17. a první čtvrtině 18. století*, *Časopis Národního muzea, řada historická* 173, 2004, č. 1-2, s. 51-82; Pavel PUMPR, *Beneficia, záduši a patronát v barokních Čechách. Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010; Jana HLAVOVÁ, *Správa farního a zádušního majetku farnosti Vlachovo Březí v 17.-18. století*, *Zlatá stezka* 19, 2013, s. 63-100.

2.3.1.13 f) Mešní a modlitební nadace

Nadace (fundace) je odkazem, který fundátor (zakladatel nadace) učinil ze svého majetku - jedná se o kapitál či nemovitost, přecházející do majetku církve, jejichž výnosy či úroky z nich plynoucí jsou určeny výhradně ke splnění úmyslu fundátora, obvykle na sloužení zádušních mší za fundátora či další osoby, případně na jiný účel (udržování věčného světla, opravy křížů a soch, podpora chudých aj.). Ve druhém případě se už nejedná o mešní nadace. K nadaci je vždy nutné sepsat nadační listinu, která musí být potvrzena vikářem, patronem i

konzistoří. Poté je tato listina opsána do nadační knihy. Průběžně se (obvykle z iniciativy konzistoře) vytvářely také tabelární seznamy mešních nadací, a to zvláště pro farní a filiální kostely. O dodržování nadačních povinností svědčí persoluční knihy, do nichž byly zapisovány k nadáním data celebrowaných mší, případně záznam o splnění dalších nadačních povinností. Další nadační evidenci představoval seznam všech dat s nadačními povinnostmi, který měl být uložen v sakristii. Při zmenšení výnosů z nadačního kapitálu byly (na základě papežské fakulty udělované biskupovi pro tyto účely na několik let) prováděny tzv. redukce nadací, kdy se snižoval počet nadačních povinností, a to zejména s ohledem na výši odměn, které za dodržování nadačních povinností plynuly knězi, hudebníkům, ministrantům apod.

Agenda	Mešní a modlitební nadace
Obsah	Zřizování, redukce a likvidace nadací
Listiny	Nadační listina; nadací listina; Stifurkunde; Stiftsbrief; Stiftbrief.
Používané knihy	Knihy nadací (Consignatio fundationis, Liber fundationum, Fundationsbuch, Stiftungsbuch); persoluční kniha (kniha odsloužených nadačních mší; Liber persolutionis; Persolvierungsbuch); seznam nadačních povinností podle data.
Jiné charakteristické písemnosti	Stiftungsverzeichniß; Summarische Stiftungsübersicht, Redukční tabulky (Reduktionstabelle der Fundationen).
Odkazy	Klement BOROVIČ, Úřední sloh církevní. Praha 1879, s. 355-373; Wilhelm DIESSL, <i>Der Pfarrhelfer. Handbuch für Laienhilfe in der Seelsorge</i> , Warnsdorf 1936, s. 110-114; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 211-226; Radek MARTÍNEK a kolektiv, <i>Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů</i> , Olomouc 2008, s. 73-75.

2.3.2. Duchovní péče (série vyšší úrovně)

2.3.2.1 Bohoslužby, slavnosti, zázraky (série nižší úrovně)

2.3.2.1 a) Organizace bohoslužeb

Každou neděli či ve svátek sděloval na konci mše farář z kazatelny svým farníkům informace k následujícímu týdnu. Tato sdělení se týkala především svátečních či postních dnů, nadačních mší (s informací, za koho bude zádušní mše celebrowána), pobožností, poutí, procesí, biskupských vizitací, personálních změn ve farním duchovenstvu, chystaných sbírek či jiných událostí, např. o žehnání kaplí či křížů. V závěru 18. a v první polovině 19. století byla oznamována i státní nařízení. Zápisy jsou v příslušných knihách uvedeny v pořadí,

v jakém byly sděleny věřícím, a v jazyce, který byl ve farnosti dominantní. Knihy nebyly předtištěné a každý nový zápis byl uveden názvem příslušné neděle či svátku. Do knih se zapisovalo dopředu před mší. Nejstarší knihy ohlášek služeb Božích se objevují ve druhé polovině 18. století. Byly vedeny chronologicky podle církevního roku (se začátkem o první neděli adventní). Není neobvyklé, že v zápisech absentují letopočty.

Agenda	Organizace bohoslužeb a pobožností
Obsah	Organizační zajištění služeb Božích a pobožností; oznámení o pořádku a obsahu služeb Božích.
Používané knihy	Knihy ohlášek bohoslužeb (Promulgatio divinorum, Ordo officii divini, Liber divinorum, Vermeldungsbuch, Verkundigungsbuch); pořádek služeb Božích, kniha prohlášek.
Odkazy	Klement BOROVIČ, Úřední sloh církevní. Praha 1879, s. 247-248; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 124; Hana PÁTKOVÁ, <i>Knihy ohlášek o bohoslužbách a knihy „ordo divinorum“ jako pramen pro výzkum památek středních Brd</i> , Podbrdsko 16, 2009, s. 138-146; Radek MARTINEK a kolektiv, <i>Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů</i> , Olomouc 2008, s. 66.

2.3.2.1 b) Funkce, funkční knihy, binace a trinace, doporučující listy

Duchovní ve farní správě měli povinnost evidovat své liturgické a další duchovní úkony, k čemuž sloužily funkční knihy. Vedly se podle církevního roku (tj. od první neděle adventní) a zapisovat se do nich mělo v den provedení úkonu. Jazykem předtištěné knihy s pevným formulářem byla latina, témata kázání a katechezí měla být zapisována v národním jazyce. Evidovat se měly všechny mše, pobožnosti, kázání a katecheze, případně i další náboženské slavnosti. Do zápisu se uvedlo jméno duchovního, který funkci vykonal. Někdy si duchovní vedli zvlášť knihy kázání a zvlášť knihy katechezí. Na základě funkčních knih, ale i knih výuky náboženství, knih zaopatřování nemocných, knih ohlášek snoubenců a vyučování náboženství ve školách se každoročně na počátku února sepisovala (s výjimkou českobudějovické diecéze) tzv. *Tabela functionum spiritualium*, která obsahovala statistiku všech úkonů za uplynulý církevní rok a předávala se konzistori. Kněží rovněž dostávali tzv. intence, tj. dary (v podstatě zvykově stanovené poplatky), za celebrování mše svaté na úmysl dárce. Kněží si vedli osobní evidenci intencí a za ně odsloužených mší v intenční knize (tyto knihy je však vhodnější, pokud to způsob jejich vedení umožňuje, řadit mezi písemnosti jednotlivých duchovních v rámci tzv. personálií). Mezi vykonané funkce lze řadit rovněž binace a trinace. Jednalo se v podstatě o sloužení dvou nebo tří mší v témže dni od téhož

duchovního. Ve starších obdobích nebyla tato situace neobvyklá, od 11. století to však již bylo nepřipustné. Výjimku tvořil pouze Boží hod vánoční, kdy mohl kněz sloužit za den tři mše svaté. Vzhledem k nedostatku duchovních však bylo v raném novověku a v pozdějších obdobích možno sloužit více mší (dvě až tři) za den, ale pouze na základě povolení biskupa. Ve 20. století se tato praxe stala naprosto běžnou a dnes je kněžím v České republice trvale dovoleno binovat a trinovat.¹⁹ Doporučující listy (*litterae commendatitiae*) byly vydávány biskupem na žádost kněze, který hodlal sloužit mši svatou v cizí diecézi. Dokládaly, že doručitel listu je řádně vysvěceným a bezúhonným knězem, jenž není stížen církevním trestem.

Agenda	Vykonané funkce, binace a trinace, doporučující listy
Obsah	Evidence liturgických a duchovních úkonů, povolení binace a trinace.
Používané knihy	Funkční kniha (Consignatio functionum divinorum; Ordo divinorum, Functionsbuch); pořádek služeb božích (Liber ordinis divinorum); knihy kázání knihy katechezí; Tabela functionum spiritualium; kniha mešních intencí (Liber stipendiorum manualium sacerdotis, Mess-Intentionen-Buch).
Jiné charakteristické písemnosti	Žádosti o povolení binace či trinace, biskupská povolení k nim; doporučující listy (<i>litterae commendatitiae</i>), žádosti o ně.
Odkazy	Klement BOROVIČ, Úřední sloh církevní. Praha 1879, s. 244-245, 245-246; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 125-126, 282-285; Radek MARTÍNEK a kolektiv, <i>Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů</i> , Olomouc 2008, s. 69.

2.3.2.1 c) Kázání

Kázání nebyla do Druhého vatikánského koncilu integrální součástí mši, ale konala se obvykle samostatně před nimi. Bylo obvyklé, že kazatel si svou promluvu připravil dopředu - buď ve formě poznámek či úplného textu. Výjimečné nebyly ani případy, kdy kněží užívali předem připravených kázání, která vycházela knižně, později ve specializovaných časopisech. Tyto rukopisy byly často shromažďovány a ukládány pro případné další použití, v některých případech byly svazovány do knih. Existuje-li samostatný osobní fond dotyčného duchovního, lze uvažovat o přesunu těchto písemností do něj. Zpravidla se totiž podaří určit autora

¹⁹ Např. pro královéhradeckou diecézi upravuje pravidla trinace a kvadrinace nařízení biskupa Dominika Duky v ACRG 4/1999, N. E. 490/99 z 12. 4. 1999, str. 48. Trvá – li nedostatek kněží, dává povolení, aby kněží v duchovní správě mohli trinovat ve všední dny a kvadrinovat o nedělích a zasvěcených svátcích při zachování podmínek uvedených především v ustanovení can. 951 CIC.

konkrétního kázání. Ta byla pronášena většinou v jazyce obvykle užívaném v daném místě. Z tohoto důvodu byla v kněžských seminářích běžně vyučována rovněž čeština. Pro homiletické potřeby byla rovněž vydávána odborná literatura, jež obsahovala svého druhu návod na sestavení kázání pro konkrétní příležitost (ta se nachází většinou ve farních knihovnách).

Agenda	Kázání
Obsah	Veřejné promluvy na náboženské či morální téma.
Charakteristické písemnosti	Rukopisné sbírky kázání (ve vazbě, sešité i volné listy), případně jednotliviny; tištěné sbírky kázání.

2.3.2.1 d) Církevní slavnosti, procesí a pobožnosti, křížové cesty

Tyto akce tvořily nedílnou součást života věřícího, byť byly v době osvícenského státu omezovány a přísně reglementovány. Poutě byly původně slavnosti na památku patrona příslušného chrámu (*festum patrocinií*). Byly chápány rovněž jako projev křesťanské zbožnosti, neboť věřící putoval za významným světce se zbožným či prosebným úmyslem. Oproti tomu posvícení se slavila jako připomínka data vysvěcení kostela, v rámci josefínských reforem byla snaha jeho datum sjednotit v rámci monarchie na tzv. císařské posvícení (na Moravě tzv. císařské hody konané 3. neděli v říjnu). Procesí či prosebný průvod byly organizovány za účelem vyprošení si Boží (či světcovy) milosti a zpravidla se jednalo o hromadné akce věřících z konkrétní lokality. Zpovědníci na poutních místech také mohli zpravidla udílet rozhřešení pro biskupské rezerváty. Křížové cesty a kalvárie byly dalším projevem zbožnosti, neboť na památku umučení Krista byly v krajině či v chrámu rozstavovány obrazy nebo plastiky (bylo jich zpravidla čtrnáct) zobrazující poslední okamžiky Ježíšova pozemského života. Ke zřízení křížové cesty bylo třeba biskupské svolení, její benedikce však na základě papežského rozhodnutí příslušela františkánům, popřípadě kapucínům.

Agenda	Církevní svátky a slavnosti
Obsah	Organizace a dohled nad dodržováním svátků (Velikonoce, Vánoce, letnice, posvícení).
Charakteristické písemnosti	Seznamy; katecheze; kázání; poznámky z příprav; hlášení o porušování nařízených svátků (týká se zejména koncertů, divadla, plesů, zákaz slavných bohoslužeb na 6. 7. od roku 1919); normálie - programy, modlitby; nákresy, mapy umístění kramářských stánků.

Odkazy	CIC 1917, Kán. 1161-1187; CIC 1983, Kán. 1214-1223; <i>Klement BOROVIČ</i> , <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1894, s. 288, 728-729.
---------------	--

Agenda	Poutě, procesí, prosebné průvody (Bittgänge), křížové cesty
Obsah	Organizace poutí, programy, evidence zázraků, sbírky na pořízení křížové cesty, kalvárie.
Listiny	Potvrzení o svěcení křížové cesty či kalvárie (splňuje-li podmínky pro listiny postulované Základními pravidly).
Používané knihy	Modlitební knížky (vázány ke konkrétním významným poutním místům), Knihy zázraků; funkční knihy; knihy ohlášek bohoslužeb.
Jiné charakteristické písemnosti	Nákresy; mapy umístění kramářských stánků (lokálně významnější poutní místa); sbírkové seznamy; plány; kresby; přihlášky; prospekty, programy, památeční lístky, modlitby; povolení zřízení křížové cesty, kalvárie.
Odkazy	Zuzana PROKOPOVÁ, „ <i>Auxilium christianorum, ora pro nobis!</i> “ <i>Barokní knihy zázraků jako dosud málo využitý pramen</i> , <i>Kuděj</i> 6, 2004, č. 1, s. 3 - 16; Jan ROYT, <i>Obraz a kult v Čechách v 17. a 18. století</i> , Praha 1999; <i>Klement BOROVIČ</i> , <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1894, s. 412-413.

Agenda	Eucharistické kongresy, průvody s Eucharistií, slavnost Těla a Krve Páně (tzv. Boží Tělo)
Obsah	Organizace, přípravy, průběh kongresů, průvodů a slavností.
Charakteristické písemnosti	Seznamy; poznámky z příprav; průvody; programy; periodika a výstřižky z nich; dokumenty zachycující přípravu a průběh církevní akce.
Odkazy	Jitka JONOVÁ, <i>Úcta Eucharistie mimo mši. Eucharistické kongresy</i> , Uherské Hradiště 2015.

2.3.2.1 e) Zázraky, zjevení, mimořádná uzdravení

Písemnosti této skupiny jsou v relevantních archivních souborech obsaženy sporadicky. U poutních chrámů a významnějších městských kostelů byly vedeny knihy zázraků. Mimořádné události způsobovala například přimluva světce, zázračný obraz, popřípadě uzdravující pramen. Povědomí o zázracích či mimořádných uzdraveních často šířilo řádové duchovenstvo (kapucíni, augustiniáni, karmelitáni aj.). Již od 17. století bylo běžné, že tyto mimořádné události prošetřovaly církevní autority (konzistoř, biskup) za spolupráce světské moci (vrchnostenský úřad, magistrát aj.). I když se od závěru 18. století snažil stát tyto „pověry“ potírat, setkáváme se se zázračnými událostmi ještě v průběhu 19. století.

Agenda	Zázraky, zjevení, mimořádná uzdravení
Obsah	Evidence, prezentace a prošetřování mimořádných událostí.
Používané	Knihy zázraků,

knihy	
Jiné charakteristické písemnosti	Protokoly o zázracích a uzdraveních; výslechy osob; zprávy adresované konzistoři; pamětní záznamy; tištěné písně; tištěné i rukopisné letáky a brožury.
Odkazy	Zuzana PROKOPOVÁ, „ <i>Auxilium christianorum, ora pro nobis!</i> “ <i>Barokní knihy zázraků jako dosud málo využitý pramen</i> , Kuděj 6, 2004, č. 1, s. 3 - 16; Jan ROYT, <i>Obraz a kult v Čechách v 17. a 18. století, Praha 1999</i> ; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1894, s. 412-413.

2.3.2.2. Udělování svátostí (série nižší úrovně)

2.3.2.2 a) Křty, úvody šestinedělek

Křest je svátost znovuzrození, při které je člověk očištěn od hříchů a stává se členem církve. Křty byly prováděny ve farních chrámech, výjimečně i jinde (zpravidla v soukromém domě)²⁰. Řádným udělovatelem křtu byl kněz, mimořádně jáhen. V nebezpečí smrti směl křtít kterýkoliv křesťan; bylo však možné křest později zopakovat řádným způsobem. K těmto mimořádnostem docházelo především při porodech. Z tohoto důvodu byly o způsobu provedení křtu v nebezpečí smrti důsledně poučovány rovněž porodní báby. Úvod šestinedělek je obřad očisty ženy po porodu, během nějž je jí uděleno požehnání stanovenými modlitbami. Obřad se odehrával v kostele a matka byla jeho prostřednictvím symbolicky navrácena zpět do společenství církve.

Agenda	Křty (Baptisma), úvod šestinedělek (benedictio mulieris post partum)
Obsah	Obřad uvedení křesťana do společenství církve, symbolická očista matky po porodu.
Používané knihy	Kniha pokřtěných.
Jiné charakteristické písemnosti	Organizace křtu; hlášení o křtech; provedení úvodu šestinedělek; žádosti o povolení domácího křtu; záznam o provedení domácího křtu v nebezpečí smrti.

²⁰ Církevní autority se ovšem snažily co možná nejvíce omezit křty v soukromých domech.

Odkazy	Klement BOROVI, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 74-75, 77-79, 86-88, 147, 204-208, 607; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 9-11, 15-18, 20-21, 91-93, 289-290, 840, 845; Václav STÝBLO, <i>Úvod šestinedělek</i> , ČKD, 1897, č. 1, s. 30-39; Michaela VLČKOVÁ, <i>Úvod šestinedělek: Význam obřadu v lidové tradici v liturgii církve</i> , Studia ethnologica Pragensia 1, 2016, s. 27-40; TÁŽ, <i>Význam obřadu žehnání matky po porodu v Čechách a na Moravě v 16. - 20. století. Disertační práce</i> , Olomouc 2011.
---------------	---

2.3.2.2 b) Biřmování

Svátost biřmování uváděla věřící dále do křesťanského života, jelikož jejím prostřednictvím přijímali dar Ducha svatého. Nazývala se také svátostí křesťanské dospělosti. Biřmování směli být pouze pokřtění, kteří již dosáhli věku rozumu (přibližně sedm let), byli poučeni a připraveni obnovit křestní závazky. Při biřmovacím obřadu nesměl chybět kmotr biřmovance, který plnil úlohu pomocníka při plnění biřmovancových křestních slibů. Až do 18. století však bylo poměrně běžné, že biřmování byli dávno dospělí lidé i starci. Svátost biřmování uděluje biskup, pomocný (světící) biskup, mimořádně pověřený kněz. Záznam o biřmování byl proveden v knize biřmovaných na základě biřmovacích lístků, současně byla provedena i poznámka v matrice pokřtěných.

Agenda	Biřmování (Confirmatio)
Obsah	Slavnostní přijetí věřícího do komunity uvědomělých křesťanů.
Používané knihy	Kniha biřmovaných; konfirmační kniha; Liber confirmationum, Consignatio confirmatorum; Confirmations-Buch; Confirmati; Firmungsbuch; Firmlinge; Biřmovací matriky (Matriculae confirmatorum, Matrik der Gefirmten); rejstříky biřmovaných; seznamy biřmovaných (Verzeichnis der Firmlinge, Verzeichnis der Gefirmten, Liber Confirmatorum, Firmverzeichnisse).
Jiné charakteristické písemnosti	Biřmovací lístky (Firmelungs-Zettel, Schedula confirmationis); potvrzení o biřmování; přihláška k biřmování; biřmovací list.
Odkazy	Klement BOROVI, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 266, 269-270, 272-275; Antonín LENZ, <i>O svátosti biřmování</i> , ČKD, 1867, č. 8, s. 569-587; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 47-48, 50-52, 855; Stanislav PŘIBYL, <i>Historické proměny a teologicko-spirituální základy právní úpravy svátosti biřmování</i> , Revue církevního práva 18, 2012, č. 3, s. 45-56.

2.3.2.2 c) Svaté přijímání

Svaté přijímání (*Communio sacramentalis*) je v katolické církvi část mše, při které se požívá (přijímá) chléb v podobě hostie (tělo Kristovo, tělo Páně) a víno (krev Kristova, krev Páně). V období raného středověku bylo běžné, že tělo i krev Páně přijímali i věřící (laikové). V českých zemích se přijímání krve Páně pouze duchovními prosadilo až ve 13. století. V 15. a 16. století přijímali krev Páně utrakvističtí věřící, o čemž se jednalo i na Tridentském koncilu. V praxi by však tento symbolický ústupek mnoho neznamenal. Do přelomu 19. a 20. století bylo v katolické církvi běžné, že věřící přijímali jen několikrát do roka. Mládež k svatému přijímání přistupovala obvykle až po svátosti biřmování (tedy ve věku kolem dvanácti let, záleželo však i na lokálních zvyklostech). Praxe byla změněna za pontifikátu papeže Pia X., který dekretem *Sacra Tridentina Synodus* z 20. 12. 1905 doporučil časté svaté přijímání a dekretem *Quam singulari* z 8. 8. 1910 povolil přijímání dětí již ve věku kolem sedmi let.

Agenda	Svaté přijímání (Communio)
Obsah	Přijímání těla a krve Páně, slavnost prvního svatého přijímání.
Charakteristické písemnosti	Výkazy o svatém přijímání, svaté obrázky - upomínky na první svaté přijímání, fotodokumentace ze slavnosti.
Odkazy	Klement BOROŤY, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 147, 166, 288, 292, 301-302, 614; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 62, 656-657, 667; František Xavier KRYŠTŮFEK, <i>Sv. přijímání</i> , ČKD, 1904, č. 2-8, s. 108-114; 173-176; 246-250; 298-302; 346-350; 459-464; Karel KAŠPAR, <i>O častém sv. přijímání</i> , ČKD, 1906, č. 5, s. 368-369; Josef TUMPACH, <i>Kdy mají děti být vedeny k prvnímu sv. přijímání?</i> ČKD, 1911, č. 2, s. 165-169.

2.3.2.2 d) Svátost nemocných (poslední pomazání)

Duchovní je povinen na základě žádosti, případně na základě zjevné skutečnosti (například těžce nemocní v hospicích) poskytnout nemocnému či umírajícímu poslední útěchu před smrtí. Až do počátku 20. století se poslední pomazání chápalo u věřícího katolíka jako základní znak tzv. dobré smrti, kdy věřící odchází smířen a řádně zaopatřen. Na rozvoj lékařské péče reagovala církev mírnou úpravou a poskytováním svátosti nemocných. O tuto svátost může požádat nemocný či jeho příbuzní (nikoliv však proti vůli chorého) i před

závažným lékařským zákrokem apod. V současné době je jako součást této svátosti, která však není striktně zakotvena v liturgických předpisech, chápána rovněž duchovní péče o nejbližší členy rodiny těžce nemocného, později o pozůstalé. Kněz jim i pacientovi poskytuje útěchu a v některých případech (hospice) provází nevléčitelně nemocného po celou dobu paliativní péče, pozůstalým může poskytovat útěchu i delší dobu po úmrtí blízké osoby.

Agenda	Svátost nemocných (Unctio infirmorum, Unctio extrema)
Obsah	Návštěvy chorých a umírajících, duchovní péče o nemocné, udělování svátosti nemocným, poslední pomazání.
Používané knihy	Knihy zaopatřených; Tabella functionum spiritualium - zaneseny počty nemocných.
Jiné charakteristické písemnosti	Evidence návštěv nemocných, žádosti o návštěvu duchovního, výlohy spojené se zaopatřením nemocných vyjma účtů (povolení zapůjčení koně k zaopatření aj.).
Odkazy	Klement BOROŮVÝ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1894, s. 547; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 117-118, 125-126.

2.3.2.2 e) Svátost smíření (pokání, zpověď, vyznání hříchů, exomologese)

Obecné informace

Poskytování svátosti smíření představuje rozsáhlou a různorodou agendu, která je velmi zevrubně řešena kanonickým právem i církevními teoretiky. Svátost smíření je udělována kajícím, jenž se řádně vysvěcenému a zmocněnému knězi vyzpovídá ze svých hříchů spáchaných po křtu a projeví nad nimi lítost. Posouzení míry závažnosti těchto hříchů je na duchovním. Kněz následně uděluje věřícímu rozhřešení, jež je vnímáno jako úkon svátostný i soudní. Rozhřešení jsou však oprávněni udělit pouze „nástupci apoštolů“, tj. kněží a biskupové. Vzhledem k soudní povaze posuzování závažnosti hříchů musí být zpovědník řádně zmocněn biskupem, neboť biskupovi náleží v diecézi soudní pravomoci. Pouze v případě, že je kající ohrožen na životě, může jej vyzpovídat i jiný kněz. Dospělí věřící jsou od roku 1215 povinni podstoupit zpověď a s tím spojené úkony alespoň jednou ročně. Řádné zmocnění kněze ke zpovědi a rozhřešení je důležité především z hlediska platnosti udělení této svátosti. Generální zpovědi rozumíme vyznání hříchů za delší období než je interval mezi jednotlivými „periodickými“ zpověďmi (například zpověď za část života). Je nutná, pokud existuje pochybnost o platnosti předchozí zpovědi, například z důvodu

nedostatečné kvalifikace zpovědníka aj. V jiných případech prostřednictvím generální zpovědi kněz získává informace o hříšném životě věřícího, například před jeho sňatkem či před smrtí. Do této série jsou proto zařazovány agendy, které přímo souvisely s organizací či kontrolou svaté zpovědi, nebo k ní byly využity (soupisy duší).

2.3.2.2 f) Soupisy duší

Jedná se o soupis obyvatel kolatury (farníků), jehož úkolem bylo důslednou evidencí věřících zlepšit stav církevní správy a duchovní péče v období po Tridentském koncilu. Tyto soupisy byly ideálně vedeny v knize strukturované dle jednotlivých obcí ve farnosti a v rámci obcí po jednotlivých rodinách a domech. Zachycoval informace o členech rodiny, jejich vzájemném příbuzenském poměru a také o neusedlém obyvatelstvu (čeledi) po delší časové období, včetně postupných revizí starších zápisů. Soupisy postupně zahrnovaly i děti předzovědního věku a s výjimkou dětí nultého věku obsahovaly veškeré obyvatelstvo. Předepsaná forma se většinou nedodržovala, jednotlivé diecéze ponechávaly značnou volnost duchovním správcům a respektovaly zvyklosti místních duchovních úřadů, popřípadě vydávaly jednorázové předpisy reagující na konkrétní požadavky (např. tereziánský dvorský dekret 1774). Množství shromažďovaných informací, forma zápisu i název proto kolísají. Mnohde se formou i obsahem přibližují či zaměňují s velikonočními zpovědními seznamy, v 19. století často de facto splynuly se zpovědními seznamy v útvar, který sloužil jak k evidenci duší, tak ke kontrole jejich zpovědi či k zaznamenání dalších údajů (docházka na vyučování, očkování, pevnosti ve víře, vojenská povinnost apod.). Na přelomu 19. a 20. století prakticky mizí.

Agenda	Soupis duší
Obsah	Soupis obyvatelstva kolatury sloužící ke zlepšení duchovní správy v potridentském období.
Používané knihy	Soupis duší, Status animarum; rejstřík duší, Seelenregister; Pfarrliche Seelenbeschreibung, Seelenverschreibung; kniha osadní; Consignatio animarum parochiae; Seelenverzeichnis; Verzeichnis der Häuser; Seelenverhältnsbuch; popis hlav; Liber domorum; Liber animarum; Liber status animarum; Čelednice; Mannschaftsbuch; Summarium (pro) Anno XXXX; seznam všech lidí; poznamenání duší; Seelenkataster; soupis osadníků; Consignatio parochianorum; popisní kniha přířazených majitelů usedlostí; Descriptio animarum; popis obyvatelstva; popis všech duší; popis vejročních poznamenaných duší.
Jiné charakteristické	Podklady ve formě výpisů z matrik, poznámkových lístků, zprávy o farnících, hlášení o odstěhování a přistěhování osadníků, pomocné soupisy farníků.

písemnosti	
Odkazy	K předepsané formě zápisu <i>Synodus archi-dioecesana Pragensis: Habita ab Illustrissimo & Reverendissimo Domino, Domino Sbigneo Berka, Dei et Apostol. Sedis Gratia Archi-Episcopo Pragensi etc.</i> , Pragae 1605, pag. 142-143 (reedice 1684 a 1762); <i>Rituale Pragense Ad Usus Romanum Accommodatum ussu & Autoritate eminentiss et reverendiss Domini Domini Ernesti Adalberti Card. Ab Harrach, archiepiscopus Pragensis</i> , Pragae 1642, pag. 478-479; dvorský dekret k vymýcení kacířství v Čechách z 12. 8. 1775; Eduard MAUR, <i>Církevní soupisy obyvatel v katolické a protestanské Evropě</i> , Historická demografie 4, 1970, s. 7; Marie VOJTÍŠKOVÁ, <i>Farní archivy a historicko-demografické bádání</i> , Historická demografie 4, 1970, s. 39-40; Eliška ČÁNOVÁ, <i>Seznamy obyvatel vzniklé při rekatolizační činnosti jako prameny pro demografickou statistiku</i> , Historická demografie, 8, 1983, s. 61-74; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, § 209 a vzor formuláře v příloze.

2.3.2.2 g) Velikonoční a zpovědní seznamy

a) Soupisy farníků, kteří dosáhli zpovědního věku. Sloužily ke kontrole vykonání velikonoční zpovědi. Mají jednodušší formu než soupisy duší, vznikaly každoročně o velikonočním půstu, často ve formě seznamu s připojenými odstřížky, které sloužily k fyzické evidenci věřících při zpovědi, či s druhou odškrtnutou řadou jmen. V základní podobě obsahují jména komunikantů řazená dle domů a rodin. Nebyly revidovány, mnohdy ale jeden seznam posloužil k tvorbě základního soupisu v následujícím roce. Forma a způsob zápisu závisely na lokálních zvyklostech, typické jsou ucelené řady formálně totožných seznamů z doby působení jednoho duchovního správce. Nejstarší soupisy pocházejí z předbělohorského období, ale soustavněji jsou dochovány od poloviny 18. století, nejčastěji pro první polovinu 19. století. To však už často splynuly se soupisy duší v útvar, který sloužil k evidenci duší, kontrole zpovědi či k zaznamenání dalších údajů. Samotný název není odlišujícím znakem. Na přelomu 19. a 20. století mizí.

b) V pražské arcidiecézi formulář (Paschal-Consignation) povinně zasílaný konzistoři, v němž byly vykazovány po obcích počty duší, matričních událostí a změny víry, a to mimo jiné i pro účely státem vyžadovaných statistických hlášení.

Agenda	Velikonoční a zpovědní seznamy
Obsah	a) Soupis farníků ve zpovědním věku pro kontrolu vykonání velikonoční zpovědi; b) v pražské arcidiecézi formulář (Paschal-Consignation) zasílaný na konsistoř s výkazem počtu duší dle obcí, matričních událostí a změn víry.

Používané knihy	Velikonoční seznamy, Consignatio Paschalis, Consignatio confessionis et communionis Paschalis, Paschal-Consignation; Beichtzettelregister; zpovědní seznamy.
Jiné charakteristické písemnosti	Seznamy farníků, záznamy o příchozích a odstěhovaných farnících, seznamy dětí připuštěných poprvé k svaté zpovědi, poznámky o důvodech nevykonání svaté zpovědi u farníků.
Odkazy	Eduard MAUR, <i>Církevní soupisy obyvatel v katolické a protestanské Evropě</i> , Historická demografie 4, 1970, s. 7; Marie VOJTÍŠKOVÁ, <i>Farní archivy a historicko-demografické bádání</i> , Historická demografie 4, 1970, s. 39-40; Eliška ČÁŇOVÁ, <i>Seznamy obyvatel vzniklé při rekatolizační činnosti jako prameny pro demografickou statistiku</i> , Historická demografie, 8, 1983, s. 61-74; Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), <i>Zpovědní seznamy arcidiecéze pražské z let 1671 - 1725</i> , Praha 1909-1938; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, § 91 a vzor formuláře v příloze.

2.3.2.2 h) Návštěvy vězňů

Agenda	Návštěvy vězňů
Obsah	Návštěvy duchovních u farníků pobývajících ve vězení.
Charakteristické písemnosti	Žádosti o návštěvu faráře, povolení k návštěvě faráře, delegace pro faráře, výkazy o návštěvách ve vězení.
Odkazy	Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 463.

2.3.2.3. Pastorační péče (série nižší úrovně)

2.3.2.3 a) Křesťanská cvičení, lidové misie, exercicie

Náboženské vzdělávání dospělých mělo různou podobu: křesťanská cvičení, lidové misie, tematická (cyklická) kázání, příprava na svátosti (zejména manželství) nebo exercicie. Křesťanská cvičení (*Christenlehre*) probíhala ve farním kostele zpravidla v neděli odpoledne. Jejich obsahem byl zejména výklad katechismu. Měla prohlubovat náboženské vzdělání, které farníci dříve získali v rámci školního vyučování. Křesťanská cvičení byla povinná pro mládež, která navštěvovala opakovací hodiny (viz agenda **Školství - opakovací hodiny**). Kromě těchto pravidelných katechezí měl duchovní konat občas křesťanská cvičení také ve všech obcích, které náležely k jeho farnosti. Mohla se konat ve filiálním kostele, ve škole nebo v soukromém domě. Po zrušení nedělních škol význam křesťanských cvičení upadá. Lidové misie se ve farnosti konaly jednou za několik let. Farář do farnosti pozval příslušníky

některého řádu, jenž se na misie specializoval (jezuité, redemptoristé, kapucíni). Ti pak ve farnosti po několik dní kázali, zpovídali a konali bohoslužby. Misie vyžadovaly souhlas biskupa. Po roce nebo dvou se mohla konat ještě tzv. renovace. Exercicie neboli duchovní cvičení jsou několikadenní duchovní rozjímání pod vedením zkušeného kněze pro skupinu duchovních nebo laiků. Pro laiky jsou dobrovolné, pro duchovní povinné (CIC 1917 stanovoval povinnost exercicií jednou za tři roky). Kratší obdobou exercicií jsou tzv. rekolekce.

Agenda	Křesťanská cvičení, lidové misie, exercicie
Obsah	Náboženské vzdělávání dospělých.
Charakteristické písemnosti	Schvalování lidových misí biskupem, zpráva o výsledku misí, korespondence s řeholníky, žádosti o finanční příspěvek na misie.
Odkazy	Klement BOROVIČ, Úřední sloh církevní..., Praha 1879, s. 242-244; Josef HAUSMANN, <i>Křesťanské cvičení</i> , ČKD, 1871, č. 1, s. 53-59; Eduard BRYNYCH, <i>O křesťanském cvičení</i> , ČKD, 1874, č. 3, s. 220-225; František Ladislav RIEGER, <i>Slovník naučný IV</i> , Praha 1886, s. 990.

2.3.2.3 b) Odpustky

Prominutí časných trestů před Bohem za spáchané hříchy čili milost propůjčená od církve kajícím se křesťanům, aby za hříchy své nemuseli snášet časné tresty na zemi nebo v očistci. Předpokladem získání jsou úmysl odpustky získat a vykonání některého předem stanoveného dobrého činu (svatá zpověď, přijetí Těla Páně a vyplnění předepsané podmínky). Duším v očistci se může dostat odpustků jen prostřednictvím církevní přímluvy. Papežové vydávali kostelům nebo privilegovaným oltářům odpustkové listiny, kterými se udělovaly odpustky věřícím, kteří je v určené dny navštívili a splnili předepsané podmínky.

Agenda	Odpustky (Indulgentiae)
Obsah	Prominutí časných trestů.
Listiny	Odpustkové listiny.
Jiné charakteristické písemnosti	Udělování, propůjčení, potvrzování a obnovování odpustků. Potvrzení o udělení odpustků a další případné seznamy a evidence farníků za účelem získání odpustků.

Odkazy	CIC 1917, Kán. 911-936; CIC 1983, Kán. 992-997; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 268; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 46; <i>Ottův slovník naučný XVIII</i> , Praha 1902, s. 639-640.
---------------	---

2.3.2.3 c) Dispence v nematrimoniálních záležitostech (zejména půsty, sliby)

Půst znamená zřeknutí se požívání některých pokrmů a nápojů po určitou dobu. Církevní předpisy rozeznávaly několik druhů postu: půst zdrženlivosti (od masitých pokrmů), půst újmy (pouze jednou za den se lze najíst dosyta), přísný půst (spojení obou předešlých), lačnost (po určitou dobu nejíst ani nepít). Půst byl předepsán každý pátek, v době postní a adventní, v předvečer některých svátků, o tzv. suchých dnech, před přijetím některých svátostí (eucharistie, biřmování, kněžské svěcení). Postní praxe mohla být zmírňována dispencí. K výrazné změně postní praxe došlo po 2. vatikánském koncilu. Slavnostní slib či přísaha byly chápány jako právně závazný veřejný příslib, za jehož nedodržení hrozily světské i církevní tresty. Pro zproštění povinnosti dodržet onen veřejný závazek bylo nutno splnit určité podmínky. Dispence od půstu i od slibu mohly být uděleny světským i duchovním osobám.

Agenda	Dispence - půsty
Obsah	Zřeknutí se požívání určitých pokrmů, nápojů.
Charakteristické písemnosti	Povolení dispence; nařízení půstu.
Odkazy	Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 122; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 63; <i>Ottův slovník naučný XX</i> , Praha 1903, s. 1011-1012.

Agenda	Dispence - slavnostní sliby a přísahy
Obsah	Ius iurandum, slavnostní forma svědectví, závazku před Bohem.
Charakteristické písemnosti	Zproštění slibu a přísahy; texty slibu a přísahy; popis aktu; žádosti o zrušení závaznosti slibu a přísahy; žádosti o dispenci slibu.
Odkazy	Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 649-651; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 464-467.

2.3.2.3 d) Vysvědčení mravnosti

Duchovní byl oprávněn vydávat osvědčení o mravném chování a zachovalosti či křesťanském životě věřících žijících v obvodu jeho obročí, a to pro potřeby církevních i světských úřadů, případně na žádost uchazeče o stipendium, podporu, přijetí do biskupského semináře (později i pro studium laické teologie), do církevního spolku apod.

Agenda	Vysvědčení mravnosti
Obsah	Osvědčení o mravném chování a zachovalosti, osvědčení o řádném původu.
Charakteristické písemnosti	Vysvědčení mravnosti, mravů, zachovalosti (Sittenzeugnis); potvrzení vysvědčení mravnosti vydané příslušným obecním úřadem.
Odkazy	Výnos c. k. ministerstva vnitra ze dne 4. 2. 1872; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1894, s. 265-266; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 150; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, § 127.

2.3.2.3 e) Konkubináty

Konkubinátem se rozumělo soužití církevně neodaných osob. Za konkubinát bylo považováno i manželství pokřtěných osob uzavřené před civilním úřadem. Na tyto osoby se vztahovala řada omezení (nemohly se stát kmotry, nemohly mít církevní pohřeb apod.).

Agenda	Konkubináty
Obsah	Soužití svobodných osob na území dané farnosti.
Charakteristické písemnosti	Konkubinátní spisy; záznamy o pohovorech s provinilci; oznámení o konkubinátech (udání konkubinátu).
Odkazy	Dekret Tametsi ze dne 11. 11. 1563 (12 kánonů o manželství dle Tridentského koncilu); císařský patent ze dne 1. 6. 1811 vyhlašující Všeobecný zákoník občanský; dvorský dekret ze dne 4. 1. 1825; císařské nařízení ze dne 20. 4. 1854; Dekret Sboru inkvisičního ze dne 20. 2. 1888; Josef TUMPACH, <i>Sňatky na smrtelné posteli těch, kdož v konkubinátě nebo v manželství občanském již nežijí, jimž však vadí nějaká překážka zrušující. K výkladu dekretu posv. Sboru inkvis. z 20. února 1888</i> , ČKD 1900, č. 1, s. 62-64; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 444; Mořic PÍCHA, <i>Může-li duchovní správce dáti potvrzení o vdovství ženě, požívající státní podpory pro válečné poškozence, o níž ví, že žije v konkubinátě?</i> , ČKD 1924, č. 6, s. 439-440; Jan MARTINŮ, <i>Manželské právo církve katolické se zřetelem na manželské právo občanské vůbec, zvláště na manželské právo občanské Republiky československé I</i> , Olomouc 1928; Georg DENZLER, <i>Zakázaná slast. Dva tisíce let</i>

2.3.2.4. Matriční záležitosti (série nižší úrovně)

2.3.2.4 a) Vedení matrik

Právní úprava vedení matrik, sestavování evidenčních hlášení a statistických přehledů založených na druhotných matričních dokladech a matrikách je velmi rozsáhlá. Geneze matriční agendy je poměrně složitá a souvisí s vnitřním vývojem církve, reformací i protireformací a se zásahy státu. Z tohoto důvodu srov. rovněž další agendy (matriky pokřtěných, oddaných a zemřelých). V zájmu protomoderního státu bylo podchycení populačního vývoje a evidence změn vyvolaných migrací obyvatelstva. Tyto informace byly důležité z důvodu vojenské evidence, sociální i rodící se zdravotní péče. Rovněž církve měla zájem o detailnější přehled o lidnatosti jednotlivých farností, především z důvodu konsekventních změn ve své správní struktuře. Z tohoto důvodu byly sestavovány populační tabule a další statistické přehledy. Základními podklady pro jejich přípravu se z logických důvodů staly matriky a matriční písemnosti. Samotné matriky a jejich druhopisy (viz agendy **2.3.2.4.1 a) Opisy matrik pokřtěných, 2.3.2.4.2. a) Opisy matrik oddaných a 2.3.2.4.3 a) Opisy matrik zemřelých**) netvoří nikdy součást archivního fondu farního úřadu. Do něj mohou být zařazovány pouze triplikáty (popřípadě další multiplikáty) matrik, pokud se v příslušných archivních fondech zachovaly originály a opisy dané matriční knihy.

Agenda	Matriky - populační tabule, statistické přehledy
Obsah	Populační tabule o pohybu počtu obyvatel ve farnosti, statistické zprávy kvůli pohybu lidnatosti.
Charakteristické písemnosti	Matriční tabule; evidenční listy církevní statistiky z matrik; seznamy příslušníků obce římsko-katolického vyznání; seznamy narozených, oddaných, zemřelých mimo farnost (zemi); statistické přehledy narozených, oddaných, zemřelých podle věku a místa bydliště (Populations-Tabellen).
Odkazy	Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 237-254; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 144, <i>Statistika v duchovní správě</i> , ČKD, 1945, č. 1, s. 34-37.

2.3.2.4 b) Rodokmeny, rodopisné vývody

Z utilitárních i morálních důvodů bylo nutné disponovat přehledem o vzájemných příbuzenských vztazích mezi věřícími, respektive o stupni jejich příbuzenství. Již od starověku byly empiricky známy důsledky vztahu příbuzných osob pro jejich případné potomky a bylo v celospolečenském zájmu, aby morální autorita (církve) těmto vztahům zabránila. Z tohoto důvodu kanonické právo zakazovalo sňatky blízkých příbuzných. Při vzdálenějším stupni příbuzenství bylo možné požádat o dispenz. Ten býval vydáván různými představiteli církevní správy (biskupem, metropolitou, papežem), a to s ohledem na stupeň příbuzenství či mocenské postavení snoubenců. Příbuzenství představovalo závažnou překážku k uzavření sňatku a také zřejmě vůbec nejužívanější důvod k pozdějšímu rozvodu, respektive anulování sňatku (zejména v prostředí aristokracie a nobility). Pokud došlo ke sňatku bez dispence, mohlo být manželství později anulováno a zplozené potomstvo bylo považováno za nelegitimní. To představovalo další důvod pro evidenci příbuzenských vztahů, jež začala být v zárodečné formě vedena již v raném středověku. Další důvod k sestavování vývodů lze označit za sekundární, přičemž církevních záznamů v tomto případě využívala světská moc. Běželo především o potvrzení řádného zplození potomka z důvodu obhajoby dědických nároků mezi urozenci a později i mezi nižšími vrstvami obyvatelstva. Otázku obecného mocenského zneužívání dispence z titulu příbuzenství církví i světskými hodnostáři ponecháváme stranou. Za nepřipustné byly považovány též sňatky tzv. duchovně spřízněných osob, například kmotra a kmotřenky. Až později byly rodokmeny a rodopisné vývody sestavovány na základě výslovných požadavků státu či na základě žádosti potomků šlechtických rodů (za účelem obnovení šlechtického stavu apod.).

Agenda	Rodopisné vývody a dispence
Obsah	Sledování příbuzenských vztahů snoubenců.
Používané knihy	Knih rodopisných vývodů; Kniha rodokmenů; Stammbäume der Brautleute.
Jiné charakteristické písemnosti	Dispence k sňatku z kanonických či občanských příčin - žádosti s přílohami; rodokmeny; dispence z důvodu příbuznosti, pohlavní neschopnosti, duševních vad; povolení k sňatku mimo obvyklou dobu; dispence od lhůty vdovské; žádosti o konvalidaci manželství; schémata rodokmenů.

<p>Odkazy</p>	<p>Císařský patent ze dne 14. 8. 1781 nařizující obyvatelům království obracet se s žádostí o dispens při sňatku na arcibiskupa nebo biskupa-ordináře; císařský patent ze dne 16. 1. 1783 (manželský patent), císařský patent ze dne 1. 6. 1811 vyhlášující Všeobecný zákoník občanský (zvláště §§ 60-68, 83-88); dvorské dekrety ze dnů 7. 11. 1843 a 14. 12. 1843; zákon č. 47 /1868 ř. z.; zákon č. 111/1872 ř. z. (dispens od křestního listu, dispens od vdovské lhůty apod.); zákon č. 320/1919 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství; ministerský výnos ze dne 18. 3. 1884 (sňatek katolíka s osobou bez vyznání); vládní nařízení č. 186 ze dne 18. 12. 1929 o udělování dispenze od překážky pokrevenství; dekret Posvátného sboru inkvizičního ze dne 20. 2. 1888 o udělení pravomoci biskupům dispenzovat; Nařízení Arcibiskupské konzistoře v Praze ze dne 2. 10. 1894 (žádosti o dispens); CIC 1917, Kán. 1035-1080; souhrn nařízení o manželských dispensích pro foro externo pro pražskou arcidiecési viz příloha <i>Ordinariátního listu Pražského</i> č. 4, Praha 1903; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i>, Praha 1893, s. 520-529, 548-578; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i>, Praha 1902, s. 377-404; Josef TUMPACH - Antonín PODLAHA, <i>Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913</i>, Praha 1913, s. 728-737; Jan MARTINŮ, <i>Manželské právo církve katolické se zřetelem na manželské právo občanské vůbec, zvláště na manželské právo občanské Republiky československé II</i>, Olomouc, 1930, s. 188-376; Margareth LANZINDER, <i>Verwaltete Verwandtschaft. Eheverbote, kirchliche und staatliche Dispenspraxis im 18. und 19. Jahrhundert</i>, Wien 2015.</p>
----------------------	---

2.3.2.4.1. Matriky pokřtěných (série podřízená matričním záležitostem)

2.3.2.4.1 a) Opisy matrik pokřtěných

Matriční opisy byly pořizovány pro případ, že by došlo ke ztrátě originálu matriky. Opisy, zejména druhopisy, měly být vedeny současně s originály, což se však ne vždy dělo. Na Moravě od roku 1784 (k dalším specifikům tamějšího vývoje viz níže) a v Čechách od roku 1799 byly k matričním zápisům pořizovány opisy, které se měly každoročně odevzdávat konzistoři. Existují však i starší opisy matrik, které si duchovní pořizoval pro svou potřebu či z bezpečnostních důvodů. Nařízení českého gubernia o vedení druhopisů začalo platit pro vojenský rok začínající 1. listopadu 1799 a končící 31. října 1800. Tzv. vojenský rok byl zrušen až roku 1828, ze setrvačnosti se však tato časová periodizace místně užívala i později. Nejprve byly zhotovovány dva opisy pololetně, od roku 1800 jeden opis ročně. Dekrety z let 1835 a 1836 stanovovaly, že se mají vyhotovovat dva stejnopisy matrik s platností originálu.

Tyto opisy v mnoha případech nahrazují matriky, které se nedochovaly. Od roku 1844 byly většinou vytvářeny chronologicky pro celou farnost, nikoliv pro jednotlivé matriční obce. Bylo však pouze na duchovních, zda si vyhotoví rovněž další opisy (triplikáty a multiplikáty). Ty zůstávaly uloženy většinou na farách a sloužily zřejmě každodenní potřebě. Při odesílání duplikátů matrik konzistoři byly zasílány i údaje o matričních změnách, které se musely poznamenat do duplikátů. Konzistoř pověřovala funkcí revizora matriky zpravidla penzionované či méně vytížené kněze. Pokud byly matriční zápisy nedostatečné, vracela je konzistoř k doplnění faráři. Záznam matriční změny do multiplikátu, jehož vedení úřady nenařizovaly a nekontrolovaly, zůstával na duchovním. Na Moravě byly druhopisy matrik zavedeny nařízením olomouckého biskupa Karla z Lichtenštejna-Castelcornu roku 1682. Prakticky se toto nařízení realizovalo až v letech 1687-1688. Matriční opisy pro brněnskou diecézi se téměř nedochovaly, jelikož byly ztraceny při převozu z Olomouce do Brna roku 1803 během realizace archivní rozluky. Vzhledem ke starším zvyklostem se tudíž moravských farností nařízení z roku 1784 příliš nedotklo; světská moc jím fakticky pouze sankcionovala už existující stav. Dochované matriční opisy brněnské diecéze začínají nejčastěji rokem 1777 (u farností, které byly součástí diecéze od počátku), případně rokem 1783 (pokud byly připojeny až v tomto roce). Pouze farnosti připojené teprve v roce 1863 mají dochovány matriky ze 17. století. Po skončení kalendářního roku se opisy matrik soustřeďovaly u děkana. Na biskupskou konzistoř byly postupovány prostřednictvím arcijáhna, který je na děkanstvích vybíral jednou za dva roky při pravidelné arcijáhenské vizitaci. Na základě nařízení brněnské konzistoře z 11. 8. 1787 je posílali na konzistoř přímo děkani, a to spolu se zprávami o provedených kanonických vizitacích, od roku 1833 už odděleně od vizitačních akt. Děkan je při vizitaci zrevidoval, podepsal a jeden z nich zaslal konzistoři. Druhý opis zůstával na faře. Za brněnského biskupa Nöttiga bylo nařízením z 16. 4. 1874 předepsáno vést ho v knižní podobě jakožto „*Matrica ad usum ecclesiasticum*“. V Olomoucké arcidiecézi byly matriky „ad usum ecclesiasticum“ vedeny v latinském jazyce v letech 1875–1897. Dnes jsou matriční opisy do roku 1949 soustředěny v příslušných oblastních či okresních archivech (v Čechách) v tzv. Sbírcích opisů/druhopisů matrik. Součástí farních archivů jsou až matriční triplicáty. Matriční opisy nejsou zcela spolehlivé, protože opravy se do nich zanášely až opožděně a mnohdy neúplně.

Agenda	Opisy matrik pokřtěných - multiplikáty, opisy
Obsah	Triplikáty a multiplikáty matrik, které nejsou uloženy v příslušných sbírkách zemských a oblastních, respektive okresních a městských archivů.

Používané knihy	Opis matriky; rejstříky, indexy.
Jiné charakteristické písemnosti	Opisy matrik ve formě nevázaného jednorázového seznamu.
Odkazy	Císařský patent ze dne 20. února 1784 o vedení matrik narozených, oddaných a zemřelých farními úřady; dvorský dekret ze dne 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik; dvorský dekret ze dne 15. září 1786 o vedení matrik humanitními ústavy, nemocnicemi, porodnicemi a nalezinci; dvorský dekret ze dne 6. října 1788 o zápisu svědků křtu na místě křtu; dvorský dekret ze dne 30. dubna 1789, jímž se stanoví formuláře křestních, oddacích a úmrtních listů; dekret dvorské kanceláře ze dne 9. srpna 1810 o zápisu kmotrů do křestních matrik; dekret dvorské kanceláře ze dne 25. července 1811 o doplnění poškozených a obnovení ztracených matrik; dekret dvorské kanceláře ze dne 22. května 1812 o zápisu dne narození vedle dne křtu do zvláštní rubriky matriky; dekret dvorské kanceláře ze dne 21. října 1813 o vedení matrik narozených; dekret dvorské kanceláře ze dne 13. ledna 1814, jímž se vydává dodatek k poučení o vedení matrik narozených; dvorský dekret ze dne 1. ledna 1816 o zápisu jména křtícího kněze; dekret dvorské kanceláře ze dne 2. července 1825 o zápisu jména porodní asistentky do křestní matriky; dekret dvorské kanceláře ze dne 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik, jakož i o duplikátech křestních a oddacích matrik; dekret dvorské kanceláře ze dne 19. února 1836 o rozšíření dosavadních předpisů o úschově křestních a oddacích matrik také na úmrtní matriky; guberniální dekret ze dne 2. ledna 1840, kterým se vydávají ustanovení, jak mají postupovat duchovní správci při zápisu porodních asistentek do křestní matriky; dekret dvorské kanceláře ze dne 5. dubna 1844, o dodatečných zápisech do matriky; zákon č. 47/1868 ř. z. ze dne 25. 5. 1868; zákon č. 49/1868 ř. z. z 25. 5. 1868; uherský zákonný článek XXXIII z roku 1894 o státních matrikách ve znění novely uh. zák. čl. XXXVI/1904; zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní....</i> , Praha 1887, s. 87, 168, 171; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku....</i> , Praha 1902, s. 83, 88; Karel DOSKOČIL, <i>Vývoj farních matrik v českých zemích ve světle právních předpisů</i> , Časopis rodopisné společnosti v Praze 12, 1940, č. 2, s. 41-50.

2.3.2.4.1 b) Doklady k matrice pokřtěných, výpisy, výtahy (matriční přílohy)

Matriční doklady byly podkladem pro provedení zápisu do matriky či změně stávajícího zápisu. Výpisy a výtahy z matrik byly prováděny pro úřední potřebu, případně pro potřebu duchovního. Výpisy a výtahy z matrik vznikaly rovněž v situaci, kdy došlo ke změně církevně správní struktury. Například pro potřeby nově vzniklé lokálie byly pořizovány výpisy ze

stávající matriky pokřtěných, jež zachycovaly narozené a pokřtěné pouze z určitých vesnic apod. Tyto výpisy mnohdy pocházejí z období před rokem 1799, nelze je však považovat za plnohodnotný opis originálu. Nemusely mít mj. požadovanou právní relevanci.

Agenda	Doklady ke křtům, výpisy, výtahy aj.
Obsah	Písemnosti sloužící k provedení zápisu či změny zápisu do matriky pokřtěných, výpisy a výtahy z matrik pokřtěných.
Charakteristické písemnosti	Sbírký listin k matrikám (pokud nejsou uloženy v zemských a oblastních archivech, resp. okresních archivech – v rámci MZA); povolení k zápisu do matriky o adopci, žádost o opravení příjmení, změna příjmení v matrice; protokol o přihlášení za otce; legitimační protokol; úřední rozhodnutí o legitimaci; určení pořadí křestních jmen; zrušení manželského původu; hlášení o porodu a oznámení o narození dítěte; úřední povolení k vydání křestního listu; oznámení změny vyznání (Religionübertritte), oznámení o provedení křtu cizím farářem.
Odkazy	Císařský patent ze dne 20. února 1784 o vedení matrik narozených, oddaných a zemřelých farními úřady; dvorský dekret ze dne 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik; dvorský dekret ze dne 15. září 1786 o vedení matrik humanitními ústavy, nemocnicemi, porodnicemi a nalezinci; dvorský dekret ze dne 6. října 1788, o zápisu svědků křtu na místě křtu; dvorský dekret ze dne 30. dubna 1789, jímž se stanoví formuláře křestních, oddacích a úmrtních listů; dekret dvorské kanceláře ze dne 9. srpna 1810 o zápisu kmotrů do křestních matrik; dekret dvorské kanceláře ze dne 22. května 1812 o zápisu dne narození vedle dne křtu do zvláštní rubriky matriky; dekret dvorské kanceláře ze dne 21. října 1813 o vedení matrik narozených; dekret dvorské kanceláře ze dne 13. ledna 1814, jímž se vydává dodatek k poučení o vedení matrik narozených; dvorský dekret ze dne 1. ledna 1816, o zápisu jména křtícího kněze; dekret dvorské kanceláře ze dne 2. července 1825 o zápisu jména porodní asistentky do křestní matriky; dekret dvorské kanceláře ze dne 18. července 1834 o vystavování křestních listů (vysvědčení) pro děti legitimované následujícím sňatkem; dekret dvorské kanceláře ze dne 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik, jakož i o duplikátech křestních a oddacích matrik; guberniální dekret ze dne 2. ledna 1840, kterým se vydávají ustanovení, jak mají postupovat duchovní správci při zápisu porodních asistentek do křestní matriky; dekret dvorské kanceláře ze dne 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matriky; zákon č. 47/1868 ř. z. ze dne 25. 5. 1868; zákon č. 49/1868 ř. z. z 25. 5. 1868; uherský zákonný článek XXXIII z roku 1894 o státních matrikách ve znění novely uh. zák. čl. XXXVI/1904; nařízení č. 80.000/1906 B. M., o úpravě vedení státních matrik; nařízení č. 99.156/1914 B. M., jímž se mění postup, jak jest zaznamenávati do matriky legitimování dítěte nastalé legitimačním sňatkem; zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách; Klement

	BOROVÝ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887, s. 88, 171,178, 180-181, 184-189, 194, 196, 324-336, 573-583, 608-623, 635-647; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 87-89, 102-109, 112-113, 140, 366-369, 388-415, 418, 887-889, 914-918, 1112-1113, 1123-1154, 1179, 1197; Josef NUHLÍČEK, <i>Matriční listinné doklady a jejich hodnota</i> , Archivní časopis 19, 1969, s. 91-97; Jaroslav LAMEŠ, <i>Matriční doklady a jejich dokumentární hodnota</i> , Archivní časopis 29, 1979, s. 20-51.
--	---

2.3.2.4.2. Matriky oddaných (série nižší úrovně)

2.3.2.4.2 a) Opisy matrik oddaných

Vztahuje se na triplikáty a další multiplikáty - další údaje viz opisy matrik pokřtěných.

Agenda	Opisy, multiplikáty matrik oddaných
Obsah	Triplikáty a multiplikáty matrik, které nejsou uloženy v příslušných sbírkách zemských a oblastních, respektive okresních a městských archivů.
Používané knihy	Opis matriky; rejstříky, indexy.
Jiné charakteristické písemnosti	Opisy matrik ve formě nevázaného jednorázového seznamu.
Odkazy	Císařský patent ze dne 20. února 1784 o vedení matrik narozených, oddaných a zemřelých farními úřady; dvorský dekret ze dne 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik; dvorský dekret ze dne 30. dubna 1789, jímž se stanoví formuláře křestních, oddacích a úmrtních listů; dekret dvorské kanceláře ze dne 25. července 1811 o doplnění poškozených a obnovení ztracených matrik; dekret dvorské kanceláře ze dne 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik, jakož i o duplikátech křestních a oddacích matrik; dekret dvorské kanceláře ze dne 5. dubna 1844, o dodatečných zápisech do matriky; uherský zákonný článek XXXIII z roku 1894 o státních matrikách ve znění novely uh. zák. čl. XXXVI/1904; zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách; Klement BOROVÝ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902; Karel DOSKOČIL, <i>Vývoj farních matrik v českých zemích ve světle právních předpisů</i> , Časopis rodopisné společnosti v Praze 12, 1940, č. 2, s. 41-50.

2.3.2.4.2 b) Zkoušky snoubenců a manželské překážky

Protokoly o zkouškách snoubenců obsahují záznam rozhovoru mezi farářem a oběma snoubenci a jejich svědky v rámci přípravy snoubenců na vstup do manželství. Po rozhovoru farář posoudil, zda splňují všechny potřebné předpoklady k uzavření sňatku. Protokoly vznikaly před zamýšleným sňatkem a byly pro jeho uzavření nezbytné. Postupně se obsah rozhovoru formalizoval a standardizoval. Protokol obsahoval jméno a příjmení snoubenců, jejich vyznání, datum narození, bydliště, stav a údaje o rodičích. Zpočátku se jednalo o zkrácené záznamy psané rukou, později již kompletní protokolární záznam o rozhovoru vyplňovaný do předtištěných formulářů.

Agenda	Zkoušky snoubenců
Obsah	Příprava manželů na svatbu, zjišťování překážek k uzavření sňatku.
Používané knihy	Protokoly o zkouškách snoubenců; kniha zkoušek snoubenců; snubní protokol; sňateční protokol; protokol snoubenců; Liber examinis sponsorum; Examen sponsorum supra impedimenta matrimonii; Examina sponsorum et testium; Consignatio examinum ante matrimonialium; Brautprüfungs-Protokoll.
Jiné charakteristické písemnosti	Doklady ke snubním protokolům, protokol o zasnubě, protokol v příčině zamýšleného sňatku, žaloba ve věci zasnoubení, narovnání ve věci slibu zasnoubení, otcovské svolení k sňatku, zkušební tabulka pro snoubence, vysvědčení o zkoušce z náboženství, snubní protokol při sňatku na smrtelném loži.
Odkazy	Dekret Tametsi ze dne 11. 11. 1563 (12 kánonů o manželství dle Tridentského koncilu 1545-1563); císařský patent ze dne 30. 8. 1782, jímž se ruší povinnost uzavírání zasnubních smluv; císařský patent ze dne 16. 1. 1783 (tzv. manželský patent); císařský patent ze dne 1. 6. 1811, jímž se vyhláší Všeobecný zákoník občanský; císařský patent ze dne 8. 10. 1856, jímž se provádí ustanovení Konkordátu ze dne 18. 8. 1855 mezi Apoštolskou stolicí a Rakouským císařstvím ve věcech manželských; dvorský dekret ze dne 23. 8. 1819 o soudních řízení ve věcech manželských; Ordinariátní list Arcidiecéze pražské z roku 1867 zavádějící povinnost sepisovat protokol o zkouškách snoubenců; zákon č. 47/1868 ř. z., jímžto se obnovují nařízení druhé kapitoly obecného zákonníka občanského o manželském právě katolickém, přidává se moc soudní u věcech manželských katolíků se týkajících k soudům světským a ustanovuje se, kdy se může sňatek manželský předsevzítí před úřady světskými (tzv. květnové zákony); prováděcí nařízení č. 80 ze dne 1. 7. 1868, CIC 1917, Kán. 1019-1021; zákon ze dne 22. 5. 1919, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství; vládní nařízení ze dne 27. 6. 1919; Emanuel DOLEŽAL, <i>O zkouškách snoubenců</i> , ČKD 1846, č. 1-4, s. 65-91, 265-277, 487-515, 631-653; Eduard BRYNYCH, <i>Zkouška z náboženství a poučení snoubenců</i> , ČKD 1886, č. 1-2, s. 10-14, 92-104; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 502-509; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a</i>

	<p>ve Slezsku..., Praha 1902, s. 124-125, 375-476; Ferdinand ČERNOVSKÝ, <i>Snoubenci na katolickém farním úřadě. Se zřetelem k novým nařízením a výnosům</i>, Praha 1911; Josef TUMPACH - Antonín PODLAHA, <i>Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913</i>, Praha 1913, s. 725-728; <i>Nepostradatelný rádce občanů bez vyznání. Co musí každý vědět o sňatku, manželství, narození, úmrtí a pohřbu</i>, Praha 1926; Jan MARTINŮ, <i>Manželské právo církve katolické se zřetelem na manželské právo občanské vůbec, zvláště na manželské právo občanské Republiky československé</i>, Olomouc 1930, s. 5-122; Jiří KLABOUCH, <i>Manželství a rodina v minulosti</i>, Praha 1962; Jiří KAŠNÝ, <i>Manželství v západní tradici</i>, České Budějovice 2006; Zuzana ČEVELOVÁ, <i>Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století. Možnosti interpretace katolických normativních pramenů</i>, Pardubice 2012; Zuzana PAVELKOVÁ - ČEVELOVÁ, <i>Každodennost manželství 19. století v Čechách pohledem soudních akt a příruček pro katolické kněze</i>, Pardubice 2015.</p>
--	---

2.3.2.4.2 c) Neuskutečněné sňatky

Písemnosti vztahující se k neuskutečněným sňatkům se zejména v menších farních úřadech vyskytují zřídka. Pokud došlo k porušení slibu manželství, respektive slibu zasnoubení, byla záležitost řešena jednak církevními autoritami (diecézním soudem) a zároveň světskými autoritami, protože se jednalo o delikt (podvod). Sňatek však mohl být duchovním po provedení zkoušky snoubenců zamítnut z titulu překážky dle kanonického i světského práva (příbuzenský vztah, duševní či fyzická vada, absence souhlasu vrchnosti apod.), k níž nebyl udělen dispens. Duchovní měl v případě, že se sňatek neuskutečnil z důvodu porušení slibu jedním ze snoubenců, působit na sporné strany a pokusit se spor vyřešit smírem. K těmto záležitostem srov. agendy zkoušky snoubenců, ohlášky snoubenců, rodokmeny a rodopisné vývody.

Agenda	Neuskutečněné sňatky
Obsah	Žaloba ve věci zasnoubení, narovnání ve věci slibu zasnoubení; neúspěšné dispence sňatku z kanonických či občanských příčin.
Charakteristické písemnosti	Žaloba ve věci zasnoubení, narovnání ve věci slibu zasnoubení, zasnoubení; doklady neúspěšné dispence sňatku z kanonických či občanských příčin s přílohami.
Odkazy	Dekret Tametsi ze dne 11. 11. 1563 (12 kánonů o manželství dle Tridentského koncilu 1545-1563); císařský patent ze dne 30. 8. 1782, jímž se ruší povinnost uzavírání zasnubních smluv; císařský patent ze dne 16. 1. 1783 (tzv. manželský patent); císařský patent ze dne 1. 6. 1811, jímž se vyhláší Všeobecný zákoník občanský; císařský patent ze dne 8. 10. 1856, jímž se provádí ustanovení Konkordátu ze dne 18. 8. 1855 mezi Apoštolskou stolicí a Rakouským císařstvím ve věcech manželských; dvorský dekret ze dne 23. 8. 1819 o soudních řízeních ve

	<p>věcech manželských; Ordinariátní list Arcidiecéze pražské z roku 1867 zavádějící povinnost sepisovat protokol o zkouškách snoubenců; zákon č. 47/1868 ř. z., jímžto se obnovují nařízení druhé kapitoly obecného zákonníka občanského o manželském právě katolickém, přidává se moc soudní u věcech manželských katolíků se týkajících k soudům světským a ustanovuje se, kdy se může sňatek manželský předsevzítí před úřady světskými (tzv. květnové zákony); prováděcí nařízení č. 80 ze dne 1. 7. 1868, CIC 1917, Kán. 1019-1021; zákon ze dne 22. 5. 1919, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství; vládní nařízení ze dne 27. 6. 1919; Emanuel DOLEŽAL, <i>O zkouškách snoubenců</i>, ČKD 1846, č. 1-4, s. 65-91, 265-277, 487-515, 631-653; Eduard BRYNYCH, <i>Zkouška z náboženství a poučení snoubenců</i>, ČKD 1886, č. 1-2, s. 10-14, 92-104; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i>, Praha 1893, s. 502-509; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i>, Praha 1902, s. 124-125, 375-476; Ferdinand ČERNOVSKÝ, <i>Snoubenci na katolickém farním úřadě. Se zřetelem k novým nařízením a výnosům</i>, Praha 1911; Josef TUMPACH - Antonín PODLAHA, <i>Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913</i>, Praha 1913, s. 725-728; <i>Nepostradatelný rádce občanů bez vyznání. Co musí každý vědět o sňatku, manželství, narození, úmrtí a pohřbu</i>, Praha 1926; Jan MARTINŮ, <i>Manželské právo církve katolické se zřetelem na manželské právo občanské vůbec, zvláště na manželské právo občanské Republiky československé</i>, Olomouc 1930, s. 5-122; Jiří KLABOUCH, <i>Manželství a rodina v minulosti</i>, Praha 1962; Jiří KAŠNÝ, <i>Manželství v západní tradici</i>, České Budějovice 2006; Zuzana ČEVELOVÁ, <i>Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století. Možnosti interpretace katolických normativních pramenů</i>, Pardubice 2012; Zuzana PAVELKOVÁ - ČEVELOVÁ, <i>Každodennost manželství 19. století v Čechách pohledem soudních akt a příruček pro katolické kněze</i>, Pardubice 2015.</p>
--	---

2.3.2.4.2 d) Ohlášky snoubenců

V neděli či ve svátek ohlašoval na konci mše farář z kazatelny snoubence chystající se uzavřít sňatek. Nejstarší knihy ohlášek se objevují ve druhé polovině 18. století. Byly vedeny chronologicky podle církevního roku (tedy se začátkem o první neděli adventní). Sňatek měl vedle náboženského rozměru rovněž povahu veřejnou. Důsledně bylo uzavření sňatku podřízeno církevní kontrole v podstatě až s prosazením zásad Tridentina. Ohlášky lze považovat za veřejný projev vůle snoubenců k uzavření sňatku, veřejný vzájemný slib obou snoubenců a zároveň i za podnět k případnému oznámení překážky k uzavření sňatku, jež by byla známa někomu z farníků. Za překážku k uzavření sňatku byl považován rovněž předchozí příslib manželství další osobě. Dokladem o ohlášení (prohlášení) sňatku byl záznam v knize ohlášek, který obsahoval jména a příjmení snoubenců, jejich povolání, stav,

bydliště, věk, údaje o rodičích. Zpravidla byly ohlášky provedeny ve třech termínech, bylo však možno dosáhnout výjimky (dispence). První termín ohlášek následoval až po provedení zkoušky snoubenců.

Agenda	Ohlášky (prohlášky) snoubenců
Obsah	Oznámení zamýšleného sňatku.
Používané knihy	Knihy ohlášek snoubenců; kniha snubních ohlášek; Liber promulgandum ex ambona; Liber promulgationum matrimonialium; Liber sponsorium promulgandum; Liber promulgationum sponsorum; Liber promulgationis; Liber bannorum; Liber publicationum; Brautleute; Eheverkündigungsbuch; Verkündigungsbuch.
Jiné charakteristické písemnosti	Dispens od 2. a 3. ohlášek; dispens od všech tří ohlášek; prohlášení list; doklady ke knize prohlášek (např. potvrzení o ohláškách v jiné farnosti), povolení k sňatku; žádosti o povolení sňatku; opisy křestních listů snoubenců; propouštěcí list; protokol s námitkami proti sňatku; protokol v příčině zamýšleného sňatku; žádost o vykonání prohlášek; sdělení farního úřadu, proč nechce prohlásit a oddat snoubence.
Odkazy	Dekret Tametsi ze dne 11. 11. 1563 (12 kánonů o manželství dle Tridentského koncilu); císařský patent ze dne 16. 1. 1783; císařský patent ze dne 1. 6. 1811 vyhlašující Všeobecný zákoník občanský (zvláště §§ 69-82); zákon č. 47/1868 ř. z.; zákon č. 111/1872 ř. z.; výnos č. 7205 ze dne 9. 12. 1874; konzistoriální nařízení Arcibiskupství pražského ze dne 2. 12. 1887; konzistoriální nařízení Arcibiskupství pražského ze dne 12. 1. 1893; CIC 1917, Kán. 1022-32; vládní nařízení č. 362 ze dne 27. 6. 1919; zákon č. 219 ze dne 15. října 1925 Sb. z. a n.; František AUERHANN, <i>Co jest zasnoubení k manželství?</i> , Praha 1858; Josef KUPKA, <i>Ohlášky manželské a promíjení jich</i> , ČKD 3, 1862, s. 169-179; Klement BOROVIČ, <i>Ohlášky manželství</i> , ČKD 9, 1868, č. 5, s. 387-388; TÝŽ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 510-519; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 124-125, 404-412; Ferdinand ČERNOVSKÝ, <i>Snoubenci na katolickém farním úřadě. Se zřetelem k novým nařízením a výnosům</i> , Praha 1911; Josef TUMPACH - Antonín PODLAHA, <i>Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913</i> , Praha 1913, s. 725-730; <i>Nepostradatelný rádce občanů bez vyznání. Co musí každý vědět o sňatku, manželství, narození, úmrtí a pohřbu</i> , Praha 1926; Jan MARTINŮ, <i>Manželské právo církve katolické se zřetelem na manželské právo občanské vůbec, zvláště na manželské právo občanské Republiky československé II</i> , Olomouc 1930, s. 33-96; Jiří KLABOUCH, <i>Manželství a rodina v minulosti</i> , Praha 1962; Jiří KAŠNÝ, <i>Manželství v západní tradici</i> , České Budějovice 2006; Zuzana ČEVELOVÁ, <i>Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století. Možnosti interpretace katolických normativních pramenů</i> , Pardubice 2012; Zuzana PAVELKOVÁ - ČEVELOVÁ, <i>Každodennost manželství 19. století v Čechách pohledem soudních akt a příruček pro katolické kněze</i> , Pardubice 2015.

2.3.2.4.2 e) Doklady k jednotlivým sňatkům, protokoly o zkouškách snoubenců s přílohami

Zpravidla se jedná o písemnosti sloužící k provedení zápisu do matriky, respektive dokumenty umožňující uzavření sňatku obecně. Obsah této série reflektuje právní zvyklosti země a požadavky církve, částečně podléhá evolučním změnám reagujícím na společenský vývoj (například časem mizí vrchnostenská povolení ke sňatku apod.). Tyto archiválie řadíme dle let a jednotlivých sňatků, neboť je stejným způsobem manipulovali původci.

Agenda	Doklady ke sňatkům, přílohy k protokolům o zkouškách snoubenců (matriční přílohy)
Obsah	Sbírka dokladů sloužících jako podklad pro pořízení matričního zápisu.
Charakteristické písemnosti	Sbírký listin k matrikám (nejsou-li uloženy odděleně od fondů farních úřadů v zemských a oblastních archivech, resp. okresních archivech – v rámci MZA); oznámení změny vyznání (Religionübertritte); oznámení o sňatku; oznámení o vystoupení z církve; oznámení o přijetí do církve; prominutí manželských překážek; ohláškové listy (Aufgebotschein, Verkündschein); dispens od ohlášek; prohlášení o zletilosti (Volljährigkeitserklärung); rozhodnutí o platnosti sňatku; oddavky bez úmrtního listu předchozího manžela; smlouvy manželů o katolické výchově dětí; udělení souhlasu účastnit se předsvatebního ponaučení mimo rodnou obec; doklady k sňatku mimo rodnou obec či zemi; delegační listina (Delegationsurkunde); ohláškový a propouštěcí list (Verkündschein, Entlassschein), domovské listy snoubenců (Heimatschein), potvrzení o domovské příslušnosti (Zuständigkeitszertifikat), křestní listy snoubenců (Taufscheine), otcovské nebo vrchnostenské povolení k sňatku (väterliche/obvormundschaftliche Einwilligung), vysvědčení o svobodném stavu (Ledigschein), vysvědčení o bydlišti (Wohnungszeugnis, Hausherrnzeugnis), povolení osobám podléhající odvodní povinnosti (Stellungspflichtige), povolení vojenským osobám k sňatku (Heiratsbewilligung, Heiratlizenz, Ehelizenz), propouštěcí ohláškový list vojenské duchovní správy (Entlassungsklausel), vysvědčení o náboženství (Religionszeugnis) a mravech (Sittenzeugnis), úmrtní list zemřelého manžela (Totenschein), prohlášení za mrtva (Todeserklärung), doklady související s vdovskou lhůtou (Witwenfrist), překážky k sňatku, rodokmeny snoubenců, písemnosti o prominutí příbuzenství - pokrevní (Blutsverwandschaft), švagrovství (Schwägerschaft), rozvodové listy, oznámení zemské politické správy o rozloučení manželství, doklady o občanských sňatcích.

Odkazy	<p>Císařský patent ze dne 20. února 1784 o vedení matrik narozených, oddaných a zemřelých farními úřady; dvorský dekret ze dne 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik; dvorský dekret ze dne 30. dubna 1789, jímž se stanoví formuláře křestních, oddacích a úmrtních listů; dekret dvorské kanceláře ze dne 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik, jakož i o duplikátech křestních a oddacích matrik; guberniální dekret ze dne 2. ledna 1840, kterým se vydávají ustanovení, jak mají postupovat duchovní správci při zápisu porodních asistentek do křestní matriky; dekret dvorské kanceláře ze dne 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matriky; zákon č. 47/1868 ř. z. z 25. května 1868; zákon č. 49/1868 ř. z. z 25. 5. 1868, uherský zákonný článek XXXIII z roku 1894 o státních matrikách ve znění novely uh. zák. čl. XXXVI/1904; nařízení č. 80.000/1906 B. M., o úpravě vedení státních matrik; nařízení č. 99.156/1914 B. M., jímž se mění postup, jak jest zaznamenávati do matriky legitimování dítěte nastalé legitimačním sňatkem; zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách; Klement BOROVI, <i>Úřední sloh církevní...</i>, Praha 1887, s. 88, 171, 178, 180-181, 184-189, 194, 196, 324-336, 573-583, 608-623, 635-647; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i>, Praha 1902, s. 87-89, 102-109, 112-113, 140, 366-369, 388-415, 418, 887-889, 914-918, 1112-1113, 1123-1154, 1179, 1197; Josef NUHLÍČEK, <i>Matriční listinné doklady a jejich hodnota</i>, Archivní časopis 19, 1969, s. 91-97; Jaroslav LAMEŠ, <i>Matriční doklady a jejich dokumentární hodnota</i>, Archivní časopis 29, 1979, s. 20-51.</p>
---------------	---

2.3.2.4.2 f) Delegované sňatky

Papež, biskup či generální vikář nebo farář mohl zmocnit jiného duchovního k vykonání oddavek. Delegační listina byla udělena příslušnému knězi na omezené časové období a obsahoval základní údaje k oddávajícím snoubencům a průběhu sňatku.

Agenda	Manželské záležitosti - delegované sňatky
Obsah	Zmocnění duchovního k uzavření sňatku.
Charakteristické písemnosti	Delegace listina; delegace k oddávkám s pasivní asistencí; oznámení vykonaných oddavek z delegace.
Odkazy	Výnos pražské konzistoře č. 125 ze dne 4. 1. 1904 o vyhotovení delegace k oddávkám v jiné farnosti; Klement BOROVI, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 541-544; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 413-415; Josef TUMPACH - Antonín PODLAHA, <i>Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913</i> , Praha 1913, s. 741-743.

2.3.2.4.2 g) Doklady k matrice oddaných, výpisy, výtahy

Výpisy a výtahy z matrik byly prováděny pro úřední potřebu, případně pro potřebu duchovního. Výpisy a výtahy z matrik vznikaly rovněž v situaci, kdy došlo ke změně církevně správní struktury. Například pro potřeby nově vzniklé lokálie byly pořizovány výpisy ze stávající matriky, jež zachycovaly oddané pouze z určitých vesnic apod. Tyto výpisy mnohdy pocházejí z období před rokem 1799, nelze je však považovat za plnohodnotný opis.

Agenda	Doklady k matrice oddaných, výpisy, výtahy, vydávání dokladů
Obsah	Výpisy, výtahy, rešerše z matrik oddaných, kopie dokladů.
Charakteristické písemnosti	Korespondence; opisy oddacích listů a žádosti o ně; žádosti o matriční pátrání v matrice oddaných; výkazy smíšených manželství; hlášení občanských sňatků (oznámení o sňatcích dle občanského práva); výpisy a výtahy z matrik oddaných.
Odkazy	Císařský patent ze dne 20. února 1784 o vedení matrik narozených, oddaných a zemřelých farními úřady; dvorský dekret ze dne 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik; dvorský dekret ze dne 30. dubna 1789, jímž se stanoví formuláře křestních, oddacích a úmrtních listů; dekret dvorské kanceláře ze dne 25. července 1811 o doplnění poškozených a obnovení ztracených matrik; dekret dvorské kanceláře ze dne 18. července 1834 o vystavování křestních listů (vysvědčení) pro děti legitimované následujícím sňatkem; dekret dvorské kanceláře ze dne 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik, jakož i o duplikátech křestních a oddacích matrik; dekret dvorské kanceláře ze dne 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matriky; zákon č. 47/1868 ř. z. z 25. května 1868; zákon č. 49/1868 ř. z. z 25. 5. 1868, uherský zákonný článek XXXIII z roku 1894 o státních matrikách ve znění novely uh. zák. čl. XXXVI/1904; nařízení č. 80.000/1906 B. M., o úpravě vedení státních matrik; nařízení č. 99.156/1914 B. M., jímž se mění postup, jak jest zaznamenávati do matriky legitimování dítěte nastalé legitimačním sňatkem; zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902; Josef NUHLÍČEK, <i>Matriční listinné doklady a jejich hodnota</i> , Archivní časopis 19, 1969, s. 91-97; Jaroslav LAMEŠ, <i>Matriční doklady a jejich dokumentární hodnota</i> , Archivní časopis 29, 1979, s. 20-51.

2.3.2.4.2 h) Doklady k matrice oddaných - smíšená manželství

Do agendy dokladů okrajově zasahuje rovněž evidence smíšených manželství. Jejich existence zadržovala často příčinu ke sporům mezi katolickými a nekatolickými duchovními,

respektive mezi rodinami snoubenců. Z hlediska duchovního představoval případný odchod z církve pouze jeden z problémů; tím dalším byla výchova dětí. O její podobě mohli snoubenci uzavřít ještě před sňatkem dohodu. Zároveň však do záležitosti vstupovaly lokální zvyklosti. Místně bylo běžné, že dítě následovalo ve vyznání otce, případně byla výchova řešena dle pohlaví (dcery nekatolické matky byly vychovávány v její víře, synové následovali otce a byli členy katolické církve atp.). Je přirozené, že oba manželé byli sledováni duchovními obou církví a členy příslušných konfesních komunit.

Agenda	Smíšená manželství
Obsah	Evidence smíšených manželství
Charakteristické písemnosti	Výkazy a formuláře o evidenci smíšených manželství, hlášení smíšených manželství.
Odkazy	Klement BOROŮVÝ, <i>Úřední sloh církevní...</i> Praha 1893, s. 262-263; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 143, 420-423; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, § 150 (vzor formuláře v příloze); zákon ze dne 31. prosince 1868 ř. z.; Ordinariátní list pražské arcidiecéze na rok 1868, č. 7, str. 56.

2.3.2.4.2 i) Zneplatnění, rozluky a rozvody

Úřední dokumentace vztahující se k průběhu rozluky manželství či později rozvodu nebo zneplatnění manželství zpravidla obsahující základní údaje o manželích, včetně důvodů vedoucích k rozluce či rozvodu a popis průběhu řešení vzneseného požadavku rozluky nebo zneplatnění stávajícího manželství, včetně rozhodnutí v této věci. Rozluka, rozvod a zneplatnění jsou termíny s rozdílným právním významem a praktickými dopady. Setkávají se zde dva právní systémy. Kanonické právo hledí na všechny sňatky jako na platné a strana/y prokazují u soudu neplatnost. To znamená, že již před sňatkem existovaly právně definované překážky, které vůbec neumožnily uzavření platného manželství. Manželská smlouva kvůli překážkám tedy nemohla nikdy vzniknout. Na rozdíl od rozvodu u civilního soudu, kterého dosáhnou všichni, je v případě zneplatnění církevním soudem úspěšnost žadatelů výrazně nižší. Do farního archivu se tak mohou dostat především rozhodnutí o neplatnosti sňatku, které duchovní musí zaznamenat do matriky vč. případného zákazu dalšího manželství.

Agenda	Rozluky a rozvody
Obsah	Písemnosti vztahující se k rozlukám a rozvodům.
Charakteristické písemnosti	Rozluky manželství od stolu a lože; zneplatnění manželství (manželský soud); neplatné sňatky; žaloba o rozvod; žaloba v příčině rozvedení od

	<p>stolu a lože na čas celého života; záznam faráře o žalobě o rozvod (protokol o žalobě); zpráva faráře o provedení tří pokusů smíření; vyjádření farních úřadů; manželských soudů a manželů k zamýšlenému rozvodu od stolu a lože; rozvod světským soudem.</p>
Odkazy	<p>Dekret Tametsi ze dne 11. 11. 1563, císařský patent ze dne 24. 8. 1782, jímž se obyvatelům království oznamuje, v kterém případě je možno se odvolat při rozvodu od stolu a lože do Říma; císařský patent ze dne 17. 7. 1788 o uzavírání sňatku rozvedených osob; císařský patent ze dne 1. 6. 1811 vyhlášující Všeobecný zákoník občanský (zvláště §§ 93-122); dvorský dekret ze dne 4. 5. 1841; zákon č. 47/1868 ř. z., zákon č. 5/1868 ř. z.; CIC 1917, Kán. 1118-1032; zákon č. 320 ze dne 22. 5. 1919, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství; vládní nařízení ze dne 27. 6. 1919, zákon č. 161/1921 Sb. z. a n. (zrušení povinnosti povolávat k řízení o rozluce tzv. obhájce manželství); František TUNA, <i>Rozvod a rozluka. Populární výklad a praktická příručka s rozhodnutími nejvyššího soudu až do nejnovější doby o sporech manželských, o neplatnosti manželství, oduznání manželského původu dítěte, o alimentech</i>, Praha b.d.; Alois Dominik ŠPACHTA, <i>Rozvedení manželů od stolu a lože</i>, ČKD 1842, č. 1 a 2, s. 55-68, 255-272; Vojtěch MOKRÝ, <i>O církevních zákonech stran manželství. Jak by se jich plnění usnadnilo a rozličným nesnázem předešlo</i>, ČKD 1820, č. 3, s. 114-130; Klement BOROVIČ, <i>Manželský soud v Praze</i>, ČKD 1868, č. 3, s. 222-223; František LAURIN, <i>Moc zákonodárná a soudní v příčině manželství dle katolického práva církevního</i>, Praha 1883; Josef PAZDERKA, <i>Rozvod od stolu a lože</i>, ČKD 1887, č. 3-5, s. 165-172, 213-222, 270-284; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i>, Praha 1902, s. 438-450; Alois SOLDÁT, <i>O jedinosti a nerozlučnosti manželství</i>, Praha 1906; <i>Nepostradatelný rádce občanů bez vyznání. Co musí každý vědět o sňatku, manželství, narození, úmrtí a pohřbu</i>, Praha 1926; Jan MARTINŮ, <i>Manželské právo církve katolické se zřetelem na manželské právo občanské vůbec, zvláště na manželské právo občanské Republiky československé I</i>, Olomouc 1928; Jiří KLABOUC, <i>Manželství a rodina v minulosti</i>, Praha 1962; Jiří KAŠNÝ, <i>Manželství v západní tradici</i>, České Budějovice 2006; Zuzana PAVELKOVÁ - ČEVELOVÁ, <i>Každodennost manželství 19. století v Čechách pohledem soudních akt a příruček pro katolické kněze</i>, Pardubice 2015.</p>

2.3.2.4.3. Matriky zemřelých (série nižší úrovně)

2.3.2.4.3 a) Opisy matrik zemřelých

Agenda	Opisy, multiplikáty matrik zemřelých
---------------	---

Obsah	Triplikáty a multiplikáty matrik, které nejsou uloženy v příslušných sbírkách zemských a oblastních, respektive okresních a městských archivů.
Používané knihy	Opis matriky, rejstříky, indexy.
Jiné charakteristické písemnosti	Opisy matrik ve formě nevázaného jednorázového seznamu.
Odkazy	Císařský patent ze dne 20. února 1784 o vedení matrik narozených, oddaných a zemřelých farními úřady; dvorský dekret ze dne 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik; dvorský dekret ze dne 30. dubna 1789, jímž se stanoví formuláře křestních, oddacích a úmrtních listů; dekret dvorské kanceláře ze dne 25. července 1811 o doplnění poškozených a obnovení ztracených matrik; dekret dvorské kanceláře ze dne 5. dubna 1844, o dodatečných zápisech do matriky; zákon č. 47/1868 ř. z. z 25. května 1868; zákon č. 49/1868 ř. z. z 25. 5. 1868, uherský zákonný článek XXXIII z roku 1894 o státních matrikách ve znění novely uh. zák. čl. XXXVI/1904; zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902; Karel DOSKOČIL, <i>Vývoj farních matrik v českých zemích ve světle právních předpisů</i> , Časopis rodopisné společnosti v Praze 12, 1940, č. 2, s. 41-50.

2.3.2.4.3 b) Doklady k matrice zemřelých (včetně sebevražd)

Agenda	Doklady k matrice zemřelých, výpisy, vydávání dokladů
Obsah	Výpisy, rešerše z matrik zemřelých, kopie dokladů, protokoly, ohledací lístky aj.
Charakteristické písemnosti	Úmrtní a ohledací lístky; korespondence; opisy úmrtních listů; žádosti o matriční pátrání v matrice zemřelých; umrlčí pasy; prohlášení za mrtva; pitevní protokoly; povolení k exhumaci; prošetřování podezřelého úmrtí (sebevražda, vražda, nehoda).
Odkazy	Císařský patent ze dne 20. února 1784 o vedení matrik narozených, oddaných a zemřelých farními úřady; dvorský dekret ze dne 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik; dvorský dekret ze dne 30. dubna 1789, jímž se stanoví formuláře křestních, oddacích a úmrtních listů; dekret dvorské kanceláře ze dne 25. července 1811 o doplnění poškozených a obnovení ztracených matrik; dekret dvorské kanceláře ze dne 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matriky; zákon č. 47/1868 ř. z. z 25. května 1868; zákon č. 49/1868 ř. z. z 25. 5. 1868, uherský zákonný článek XXXIII z roku 1894 o státních matrikách ve znění novely uh. zák. čl. XXXVI/1904; zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1887; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve</i>

	<i>Slezsku...</i> , Praha 1902; Josef NUHLÍČEK, <i>Matriční listinné doklady a jejich hodnota</i> , Archivní časopis, 19, 1969, s. 91-97; Jaroslav LAMEŠ, <i>Matriční doklady a jejich dokumentární hodnota</i> , Archivní časopis 29, 1979, s. 20-51.
--	--

2.3.2.5. Záležitosti nekatolíků (série nižší úrovně)

2.3.2.5 a) Změny vyznání

Agenda	Změny vyznání
Obsah	Evidence změn vyznání; vystoupení z katolické církve a vstup do jiné církve či bezkonfesního stavu; návrat do katolické církve.
Používané knihy	Knihy změn vyznání; kniha změn náboženství, Religionsveränderungsbuch, Liber apostatarum; Liber conversorum.
Jiné charakteristické písemnosti	Sumární výkazy o změnách náboženství; hlášení politických úřadů (většinou okresních hejtmánství) o změně vyznání; úřední protokoly o změně vyznání; písemné relace farářů o důvodech odpadnutí katolických osadníků; vysvědčení o výuce žadatelů o konverzi ke katolické víře; potvrzení o absolvování „šestinedělního cvičení“ k vystoupení z katolické církve; žádosti duchovního o plnomocenství k přijetí nekatolíka do katolické církve.
Odkazy	Zákon o poměrech interkonfesních z 25. května 1868; pražský Ordinariátní list na rok 1868, č. 10; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 84-92; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 16-22; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, §§ 146-149 (vzory formulářů v příloze).

2.3.2.5 b) Potírání nekatolíků v předtolerančním období

V pobělohorském období se katolická konfese stala jediným povoleným a zároveň státním náboženstvím. Nekatolictví bylo zločinem proti státu a zejména po roce 1721 státní úřady a soudy zásadně zasahovaly do církevní jurisdikce v oblasti stíhání heretiků. Kromě vlastního zájmu církve tak existoval i státní tlak v oblasti potírání tajných nekatolíků.

Agenda	Potírání nekatolíků v předtolerančním období
Obsah	Vyšetřování a potírání tzv. heretiků.
Používané knihy	Knihy výsledků heretiků, Libri pravitatis hereticorum.
Jiné charakteristické písemnosti	Protokoly výsledků podezřelých heretiků; slavnostní přísahy vyznání víry; korespondence ohledně jednotlivých případů (držení nekatolických knih, návštěvy tajných kazatelů) s konsistoří či krajským úřadem; odpovědi na

	vyhlášené pátrací akce; seznamy zakázaných knih; styky se zahraničními emisary.
Odkazy	Obnovené zřízení zemské dědičného našeho království Českého 1627, Obnovené zřízení zemské dědičného Markrabství moravského 1628, císařský patent z 10. 12. 1717, císařský reskript z 29. 8. 1721; místodržiteléské patenty ze dnů 15. 3. 1721, 23. 6. 1721, 23. 1. 1722, 25. 2. 1723 a 4. 2. 1724, dvorský dekret z 12. 8. 1775; Tomáš Václav BÍLEK, <i>Reformace katolická, neboli, Obnovení náboženství katolického v království Českém po bitvě bělohorské</i> , Praha 1892; Howard LOUTHAN, <i>Obracení Čech na víru aneb Rekatolizace po dobrém a po zlém</i> , Praha 2011.

2.3.2.5 c) Nekatolické církve

Po vydání tolerančního patentu v roce 1781 dohlížela katolická církev na činnost státem povolených církví. Duchovní správci podávali relace o zřizování modliteben; o působení pastorů, o případném porušování zákazu nekatolické agitace či o sporech svých či farníků s nekatolíky.

Situace se změnila po vydání tzv. protestantského zákona z 8. dubna 1861 (č. 41/1861 ř. z.), kterým se reorganizovalo postavení protestantů v rakouské monarchii. Nová legislativa přinesla relativní zrovnoprávnění evangelických církví s církví římskokatolickou v rakouské části monarchie. Tento proces poté završila prosincová ústava z roku 1867. Přesto v agendě farních úřadů existují dokumenty o četných sporech mezi katolíky a nekatolíky z druhé poloviny 19. století.

Agenda	Nekatolické církve
Obsah	Dohled a spolupráce (zejména po vydání tzv. protestantského zákona ze dne 8. dubna 1861 a prosincové ústavě 1867) s nekatolickými, státem uznanými církvemi.
Jiné charakteristické písemnosti	Zřizování modliteben; nekatoličtí duchovní; spory s nekatolíky; zákazy nekatolické agitace; potlačování šíření nekatolických knih; porušování tolerančních předpisů (tzv. toleranční excesy); výkazy o nekatolicích; evidence a hlášení nekatolíků, pastorů aj.
Odkazy	Císařský patent z 13. října 1781 (tzv. toleranční patent); zákon ze dne 8. dubna 1861; Peter Karl JAKSCH, <i>Gesetzlexikon im Religions-, Geistlichen- und Toleranzsache für Königreich Böhmen von 1601 bis Ende 1800 I-VI</i> , Praha 1828; Friedrich GOTTAS, <i>Die Geschichte des Protestantismus in der Habsburgermonarchie</i> , in: <i>Die Habsburgermonarchie 1848-1918 IV. Die Konfessionen</i> , Wien 1985, s. 489-595; Joseph HELFERT, <i>Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle...</i> , Prag 1837, §§ 143, 144, 145 (vzory formulářů v příloze).

2.3.2.5 d) Náboženští blouznivci, státem neuznané církve a náboženská společenství

Na konci 18. století se i přes uvolnění situace v otázkách víry vyskytovali mezi obyvatelstvem českých zemí četní přívrženci státem neuznaných církví, a to zejména evangelických, navazujících na tradici Jednoty bratrské, či různých sekt. Duchovní správci podávali zprávy o jejich činnosti nadřízeným církevním orgánům, stejně jako o z hlediska víry podezřelém chování jednotlivých stoupců.

Agenda	Náboženští blouznivci, sekty, státem neuznané církve
Obsah	Hlášení a evidence náboženských blouznivců a sekt, hlášení aktivit státem neuznaných církví a sekt.
Jiné charakteristické písemnosti	Výkazy a zprávy o náboženských blouznivcích a sektách; výsledky blouznivců a sektářů; hlášení o výskytu stoupců státem neuznaných církví (Baptisté, Svobodná reformovaná církev aj.); přestupy sektářů do katolické církve viz změna vyznání.
Odkazy	Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 92, 293; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 12-20; Zdeněk NEŠPOR, <i>Víra bez církve</i> , Ústí nad Labem 2004, s. 58-135.

2.3.2.5 e) Židovské záležitosti

Restrikce vůči Židům se v první polovině 18. století stupňovaly. Karel VI. vydal translokační reskript (1726), který nařizoval opětovné uzavření Židů do ghett, a familiantský zákon stanovující numerus clausus (maximální počet židovských rodin v zemi). Nicméně ještě tvrdší opatření představoval výnos Marie Terezie (1744), kterým Židy kvůli údajné spolupráci s protivníkem při válce s Pruskem vypověděla z Čech a o rok později i z Moravy i Slezska. Oficiálně byl Židům povolen návrat roku 1748 za tzv. toleranční daň. Za vlády Josefa II. se jejich postavení částečně zlepšilo, i když numerus clausus zůstal nadále v platnosti, stejně jako toleranční daň. Na uvedená nařízení reagovala i duchovní správa. Místní faráři pro potřeby státu i nadřízených církevních orgánů vypracovávali hlášení o pobytu Židů, jejich případném vystěhování či příchodu nových židovských rodin. Zároveň zasílali sumární přehledy o Židech v dané kolatuře.

Po revoluci v roce 1848 Židé získali svobodu pohybu, usídlování a sňatků, zároveň byla ukončena platnost dřívějších restrikcí. Roku 1867 tyto změny stvrdila ústava, která Židům přiznala stejná práva jako ostatním obyvatelům země. Přes nabyté svobody se někteří nechávali dále pokřtít, o čemž duchovní vedli přesnou evidenci.

Agenda	Židovské záležitosti
Obsah	Hlášení o pobytu Židů a jejich případném vystěhování či příchodu.
Charakteristické písemnosti	Nařízení úřadů o evidenci Židů; výkazy o Židech; křty Židů.
Odkazy	Tomáš PĚKNÝ, <i>Dějiny Židů v Čechách a na Moravě</i> , Praha 1993; Alexandr PUTÍK - Olga SIXTOVÁ, <i>Dějiny Židů v Čechách a na Moravě. Od počátků po emancipaci</i> , Praha 2005.

2.3.3. Chudinské a sociální záležitosti (série vyšší úrovně)

2.3.3 a) Péče o chudé, nemocné a zdravotně postižené

Při výskytu většího množství materiálu oddělíme péči o chudé od péče o nemocné dle obecného pořadacího schématu.

Agenda	Péče o chudé
Obsah	Shromažďování prostředků a péče o chudé a nemajetné, nemocné a zdravotně postižené.
Listiny	Nadační listiny špitálů, chorobinců, opatroven, sociálních ústavů.
Používané knihy	Hlavní knihy; pokladní deníky účtů chudinského ústavu (Armeninstitut); opatroven; špitálních účtů.
Jiné charakteristické písemnosti	Seznamy a výkazy chudých a potřebných osob (nevidomých, hluchoněmých, slaboduchých, mrzáků); soupisy patentovaných invalidů; výkazy peněz rozdělených chudým; žádosti o příspěvek; vypisování dobročinných sbírek (peněz, šatstva, potravin, potřeb pro pohořelé, postižené živelními pohromami, válkou); potvrzení o nemajetnosti; žádosti o umístění chudých, nemocných a nemohoucích v příslušných ústavech; evidence chudinských nadací; statistiky, zprávy o situaci ve farnostech během výskytu epidemií.
Odkazy	Jiří SOCHR, <i>Pořádání a inventarizace římskokatolických farních archivů</i> , Archivní časopis 12, 1962, s. 19-25; Lenka MARTÍNKOVÁ, <i>Archivy far a vikariátů na Pelhřimovsku (Několik poznámek k jejich písemnostem na Pelhřimovsku od pobělohorské doby do počátku 20. století)</i> , Archivní časopis 55, 2005, s. 89-116.

2.3.3 b) Péče o chudé žáky

Agenda	Podpora chudých žáků
Obsah	Sociální podpora chudých žáků a studentů.
Používané knihy	Knihy podpor žáků (<i>Liber stipendiorum tum fundationalium tum manualium</i>).

Jiné charakteristické písemnosti	Evidence chudých žáků; osvobození chudých žáků od školního poplatku; rozdělování příspěvků pro chudé žáky; pořizování knih a učebnic pro chudé žáky; zajištění ubytování a stravování pro chudé studenty.
---	---

2.3.3 c) Péče o sirotky a nalezenec

Místní duchovní měli důležitou roli při ochraně nalezců a sirotků i péči o ně. K evidenci potřebných dětí sloužily knihy nalezců, které evidovaly sirotky a nalezenec na území farního obvodu. Obsahovaly údaje o dítěti, pěstunech, poznámky o podpoře, příspěvku či hmotné pomoci potřebné k péči o nalezenec. Tyto knihy sloužily při sepisování poručnických a opatrovnických dekretů a při dohledu nad nalezcem, sestavování seznamů pro pravidelná hlášení o počtu nalezců ve farnosti, případně ke kontrole péče poskytované pěstouny.

Agenda	Péče o sirotky a nalezenec
Obsah	Evidence dětí z nalezců, sirotků.
Používané knihy	Knihy nalezců, knihy evidence nalezců vychovávaných u pěstounů ve farnosti; matrika nalezců, Matrik über die Findelkinder aus der Findelanstalt.
Jiné charakteristické písemnosti	Žádosti o přidělení dítěte do péče; dobrozdání farářů ke způsobilosti žadatelů o vzetí dítěte do péče; hlášení farářů o počtu nalezců a péči o ně; výkazy počtu nalezců a sirotků přidělených do péče pěstounům; zpráva o nalezcích ve farní osadě; vysvědčení chudoby; vysvědčení pro zájemce o péči o nalezenec; příspěvky pro pěstouny; dohled nad pěstouny a nad poměry nalezců.
Odkazy	Nařízení Bettler- Schub- und Verpflegsordnung z roku 1754 (zásady chudinské péče); Direktivní pravidla Josefa II. z roku 1781, dvorský dekret ze dne 26. 11. 1784 a prováděcí nařízení pro Čechy ze dne 19. 8. 1785 (o péči o chudé a sirotky náležející pod správu farního úřadu); císařský patent ze dne 1. 6. 1811 vyhlášující Všeobecný zákoník občanský; dvorský dekret ze dne 21. 4. 1820 o adopci; dvorský dekret ze dne 17. 4. 1834 (o příspěvcích na výchovu nezaopatřených dětí); císařský patent ze dne 9. 8. 1854 (o adopci); zákon č. 18/1862 ř. z. přenášející záležitosti chudinství a sirotků do působnosti farního obvodu; zákon č. 59/1868 č. z. z.; zákon č. 78/1902 č. z. z.; zákon č. 56/1928 Sb. z. a n.; zákon č. 256/1921 Sb. z. a n.; vládní nařízení č. 29 z roku 1930; zákon č. 48/1947 Sb. o reorganizaci péče o mládež; Klement BOROVIČ, <i>O křtu nalezců</i> , ČKD 1868, č. 3, s. 221-222; Klement BOROVIČ, <i>Úřední sloh církevní...</i> , Praha 1893, s. 196-199; Jan K. PAULY, <i>Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...</i> , Praha 1902, s. 108-109, 557-565; Jan KAPRAS, <i>Poručenství nad sirotky v právu českém</i> , Praha 1904; Karel ENGLIŠ, <i>Chudinství v království českém na počátku 20. století</i> , Praha 1908; Jaroslava HOFFMANNOVÁ, <i>K vývoji sociální péče o děti a mládež v Čechách</i> , Sborník archivních prací 32, 1982, s. 419-445; Miloslava

	TURKOVÁ, <i>Nalezenci v Čechách na konci 19. století</i> , in: Děti, studenti, pedagogové, Praha 1993, s. 40-55; Jan SAHEB, <i>Sírotčí agenda na mensálních statcích olomouckého biskupství v 16. a 17. století na příkladu hukvaldského panství</i> , Časopis Matice moravské 126, 2007, č. 2, s. 267-283; Martina HALÍŘOVÁ, <i>Zemský nalezinec v Praze a sirotčí péče počátkem 19. století</i> , in: Rodina a domácnost v 16. - 20. století, Praha 2010, s. 89-96; TÁŽ, <i>Koncept chudoby v dlouhém 19. století a podoby péče o chudé v Čechách</i> , in: Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén, Praha 2013, s. 83-99.
--	--

2.3.4. Školství (série vyšší úrovně)

2.3.4 a) Škola

Agenda	Škola
Obsah	Zakládání škol, výstavba a údržba budov, svěcení budov, vybavení škol, školní příjmy (desátky, poplatky, nadace, deputáty).
Charakteristické písemnosti	Žádosti o založení školy; pozemky pro školu; petice občanů; školní fasa, nadační listiny; spory o školní patronát, spory o deputát poskytovaný škole aj.

2.3.4 b) Školní knihovny

Agenda	Školní knihovny
Obsah	Pořizování publikací do školní knihovny.
Charakteristické písemnosti	Seznamy knih; nákup a dary knih.
Odkazy	Nařízení c. k. ministra duchovních záležitostí a vyučování ze dne 12. července 1875 (Věstník vládní u věcech škol obecných v Království českém, roč. 1875, část VII, s. 99).

2.3.4 c) Osobní záležitosti učitelů

Agenda	Osobní záležitosti učitelů
Obsah	Kariérní a osobní život učitelů, jejich hmotné zabezpečení.
Charakteristické písemnosti	Ustanovení a odvolání učitelů (žádosti, rozhodnutí, doporučení, dotazy na osobu žadatele); osobní dokumenty učitelů (potvrzení o působení na škole, vysvědčení mravnosti); odměny učitelů (žádosti, rozhodnutí, spory o zaplacení); příprava učitelů (učitelské ústavy); spory učitelů s farním úřadem; učitelští pomocníci; smuteční oznámení; sociální zabezpečení učitelových vdov.
Odkazy	Všeobecný školský řád z 6. 12. 1774; politické zřízení obecných škol z 11. 8. 1805; zákon č. 48/1868 ř. z.; zákon č. 62/1869 ř. z.; nařízení ministra záležitostí duchovních a vyučování č. 130/1869 ř. z.; tzv. malý školský

2.3.4 d) Dozor nad výukou

Do školské reformy z roku 1869 vykonával místní duchovní spolu s okresním vikářem (v Čechách) nebo děkanem (na Moravě) dozor nad školou.²¹ Duchovní společně s vrchností ustanovoval školdozorce, který dohlížel mj. na školní docházku dětí. Od roku 1869 byly ustanovovány místní a okresní školní rady. Místní duchovní byl stálým členem místní školní rady. V okresní školní radě byl zastoupen duchovní každé církve, která měla v okrese více než 2000 příslušníků. Obligatorní členství duchovních ve školních radách bylo zrušeno v roce 1920.

Agenda	Školství - dozor nad výukou a žáky
Obsah	Kontrola způsobu výuky a vyučované látky.
Charakteristické písemnosti	Výkazy o školství; organizace školních obvodů a jejich změny; školní vizitace; ustanovení školdozorce; sledování školní docházky; trestání rodičů, kteří neposílají děti do školy; potvrzení o návštěvě školy; evidence školou povinných dětí; záležitosti místní a okresní školní rady (pozvánky k jednání, zápisy z jednání).
Odkazy	Všeobecný školský řád z 6. 12. 1774; politické zřízení obecných škol z 11. 8. 1805; zákon č. 48/1868 ř. z.; nařízení ministra záležitostí duchovních a vyučování č. 19/1869 ř. z.; zákon č. 26/1869 č. z. z., jenž se týče dohlídky ku školám; zákon č. 3/1870 m. z. z. o dozoru ke školám; vládní nařízení č. 608/1920 Sb. z. a n.; Jan ŠAFRÁNEK, <i>Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů I</i> , Praha 1913, s. 255-259; Jiří TOPINKA, <i>Příspěvek k pořádání školských fondů</i> , Archivní časopis 58, 2008, s. 82-84, 105-107.

2.3.4 e) Katecheze

Výuka náboženství byla povinným školním předmětem. Povinnost částečně zmínil tzv. malý školský zákon roku 1922. Výuka náboženství byla nadále povinná pouze pro žáky, kteří byli členy státem uznané církve, přičemž mohli být na žádost rodičů z výuky odhlášeni. Výuku náboženství jako běžný školní předmět ponechával ještě školský zákon z roku 1948. Tuto praxi změnilo ministerstvo školství, věd a umění v roce 1952, kdy byla zavedena povinnost rodičů přihlašovat děti k výuce náboženství a tím byla tato výuka postavena na roveň nepovinným předmětům. K výuce náboženství patřila ještě tzv. křesťanská (náboženská, církevní) cvičení, jejichž obsahem byly modlitby při vyučování, povinná návštěva bohoslužeb

²¹ Písemnosti vzniklé z činnosti okresního vikáře/děkana jsou součástí fondu vikriátní/děkanský úřad.

ve všední den i v neděli, zpověď, svaté přijímání, církevní procesí (nezaměňovat s křesťanským cvičením pro mládež a dospělé – viz agenda 2.3.2.3 a) **Křesťanská cvičení, lidové misie, exercicie**). Učitelé měli při bohoslužbách vykonávat nad žáky dozor. Výuka náboženství byla všeobecným školským řádem z roku 1774 svěřena duchovním. Na triviálních školách vyučoval místní farář či kaplan, na hlavních školách bylo zřizováno místo učitele náboženství – *katechety*. Po školské reformě z roku 1869 byla výuka náboženství jedinou částí vyučování, kterou mohla církev přímo ovlivnit. Na venkovských školách vyučovali náboženství opět místní duchovní, na větších školách ve městech bylo zřizováno místo katechety. Pokud nemohl zajistit výuku místní ani jiný vhodný duchovní, mohli vyučovat náboženství jiní učitelé ze školy. Ve 20. století při stoupajícím nedostatku duchovních církev zajišťuje výuku pomocí laických, tzv. výpomocných učitelů a učitelek náboženství, kteří absolvovali katechetický kurz. K výuce náboženství byla třeba tzv. kanonická (církevní) mise od církevního představeného (biskupa). Místní duchovní vyučovali na místní škole zpravidla zdarma, na školách v okolí měli nárok pouze na náhradu za dopravu, případně na zajištění dopravy od místní obce. Státní úřady mohly duchovnímu přiznat za výuku na víceletné obecné škole nebo na měšťanské škole, kde nebylo zřízeno místo katechety, finanční náhradu (remuneraci).

Agenda	Školství - výuka náboženství (katecheze) školních žáků
Obsah	Výuka náboženství na školách všech stupňů.
Používané knihy	Knihy katechezí (Liber catechesium).
Jiné charakteristické písemnosti	Zřízení místa katechety; udělování kanonické (církevní) mise; výpomocní učitelé náboženství (doporučení farního úřadu uchazeče pro konzistoř, jmenování); zajištění výuky náboženství (zástup v době nemoci, oznámení, žádosti o zajištění výuky, spory o povinnost zajistit výuku, počty učebních hodin, úpravy školního rozvrhu); záležitosti návštěvy bohoslužeb a křesťanských cvičení; dotazníky a statistiky o výuce náboženství; doprava katechetů do venkovských škol (zajištění dopravy, peněžní náhrady, vymáhání náhrad).
Odkazy	Všeobecný školský řád z 6. 12. 1774; politické zřízení obecných škol z 11. 8. 1805; zákon č. 62/1869 ř. z.; nařízení ministra záležitostí duchovních a vyučování č. 130/1869 ř. z.; zákon č. 86/1872 ř. z.; výnos c. k. České zemské školní rady č. 11764 z 24. 12. 1872 o církevních cvičeních na obecných školách u katolických žáků (Věstník vládní u věcech škol obecných v Království českém, roč. 1873, část II, s. 24), tzv. malý školský zákon č. 226/1922 Sb. z. a n.; vyhláška ministerstva školství, věd a umění z 23. 6. 1952 (Věstník ministerstva školství, věd a umění, 1952, roč. VIII, sešit 18, s. 247); k náplni výuky náboženství a křesťanských cvičení viz např. nařízení královéhradecké konzistoře č. 3553 z 9. 6. 1870 (Konsistorial-Kurrenten 1870, č. 38, s. 239-242); Klement BOROVIČ, Úřední sloh církevní..., Praha 1879, s. 132-133; Josef HRONEK,

	<i>Katechetika: duch a forma katolického vyučování náboženského</i> , Praha 1946; Marie ZIMMERMANNOVÁ, <i>ThDr. Josef Hronek jako katechetik a pedagog. Disertační práce</i> , Praha 2013.
--	--

2.3.4 f) Nedělní škola (opakovací hodiny)

Pro mládež od 12 do 20 let (později byla horní hranice snižována), která již nepodléhala povinné školní docházce, nařizoval Všeobecný školský řád z roku 1774 opakovací hodiny. Výuka se konala obvykle v neděli po bohoslužbách, proto byla také nazývána nedělní škola. Součástí výuky byla tzv. křesťanská cvičení - viz agenda **2.3.2.3 a) Křesťanská cvičení, lidové misie, exercicie**. Opakovací hodiny zanikly po prodloužení povinné docházky do 14 let školským zákonem z roku 1869. Prováděcí ministerské nařízení ukládalo zachování opakovacích hodin do školního roku 1871/1872.

Agenda	Nedělní škola (opakovací hodiny)
Obsah	Výuka náboženství pro starší děti a mládež.
Používané knihy	Knihy pilnosti pro křesťanská cvičení (Fleißkatalog über die Christenlehrenschüler).
Jiné charakteristické písemnosti	Potvrzení o účasti na opakovacích hodinách a na křesťanských cvičeních; žádosti mistrů o potvrzení účasti učňů na opakovacích hodinách a křesťanském cvičení.
Odkazy	Všeobecný školský řád z 6. 12. 1774; politické zřízení obecných škol z 11. 8. 1805; nařízení ministra záležitostí duchovních a vyučování č. 130/1869 ř. z.; Jan ŠAFRÁNEK, <i>Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů I</i> , Praha 1913, s. 259-260.

2.3.5. Spolky, bratrstva a politická sdružení (série vyšší úrovně)

Náboženská bratrstva (*pia confraternitas, sodalitas, congregatio, confederatio, Bruderschaft*) se rozvíjela především v 17. a 18. století. Podle kultu, který pěstovala, je dělíme na bratrstva s kultem Krista (např. Nejsvětější svátosti), mariánská (škapulířová, růžencová aj.), s kultem svatých (zejména sv. Barbory) a bez jednoznačného kultu (tzv. pohřební či zádušní bratrstva). Založení bratrstva podléhalo souhlasu biskupa. Hlavními účely bratrstev byly příprava členů na zbožnou smrt, zajištění církevního pohřbu a modlitby za spásu duše zesnulých. Členové bratrstev konali skutky milosrdenství, posty, modlitby, účastnili se bohoslužeb (často u vlastního oltáře) a snažili se o získání odpustků. Z tohoto důvodu byla bratrstvům udělována odpustková privilegia. Některá bratrstva vlastnila poměrně značný majetek (především nadace, ale i pozemkový majetek). Vedle bratrstev byly hojné literátské kůry a sdružení

terciářů (třetí řády). Od poloviny 18. století byla všechna tato náboženská sdružení postupně omezována. Od roku 1748 byl potřeba k založení nového bratrstva státní souhlas. Od roku 1772 nemohly třetí řády přijímat nové členy a v roce 1782 byly zrušeny. Dvorským dekretem z 22. května 1783 byla zrušena také bratrstva. Likvidace bratrstev probíhala do roku 1790. Ač tato nařízení postihla rovněž literátské kúry, některé z nich pokračovaly i nadále v činnosti. Novodobá bratrstva vznikala zejména ve druhé polovině 19. století (Jednota k ustavičnému klanění se Nejsvětější svátosti oltární, Bratrstvo sv. růžence, Bratrstvo Nejsvětějšího srdce Páně, Bratrstvo Nejsvětějšího srdce Panny Marie). Po formální stránce se podobala původním bratrstvům, jejich náplň se však přizpůsobovala soudobému spolkovému životu (kromě společných bohoslužeb se jednalo o vzdělávání členů, společné slavnosti, pořádání dobročinných aktivit apod.). Církevní spolky vznikaly zejména na základě zákona o právu spolčovacím č. 134 z roku 1867, který nahradil starší zákon č. 253 z roku 1852 a platil až do roku 1951. Ve farnostech působily například Jednota katolická, Jednota katolicko-politická, Jednota katolických tovaryšů, různé spolky na údržbu či výstavbu kostela, ve 20. století také Tělocvičná jednota Orel, Sdružení katolické mládeže, Svaz katolických žen a dívek, Svaz katolických skautů, *Legio angelica* (ministranti) aj. V sudetoněmeckém prostředí působily zejména Der Volksbund der deutschen Katholiken a Katholischer Frauenbund, z mládežnických spolků např. Reichsbund der deutschen katholischen Jugend. Ve spisech farního úřadu se dále setkáme s řadou celostátních spolků (většinou v podobě žádosti o finanční příspěvek), kupř. Spolek sv. Josefa (podpora kněží), Spolek sv. Rafaela (podpora krajanů v cizině), Jednota sv. Bonifáce (podpora katolíků v protestantských zemích), Leopoldinská nadace (podpora misí v Americe), Děťství Ježíšovo (podpora vydávání dětských publikací), Svatojánské dědictví (vydávání konfesijní literatury). K této agendě řadíme také Katolickou akci. Jednalo se o hnutí založené papežem Piem XI. Jeho účelem bylo zapojit laiky do života církve, vzdělávat je apod. V českých zemích byla vyhlášena v roce 1927. Neměla podobu samostatné organizace, k jejímu programu se však hlásila řada církevních spolků (Sdružení katolické mládeže). V roce 1938 byl v královéhradecké diecézi učiněn pokus dát jí pevnou organizační strukturu v podobě Katolicko-národních jednot.

Agenda	Spolky, bratrstva a politická sdružení
Obsah	Činnost bratrstev, laických sdružení při řeholních institucích (terciářů či třetích řádů), cechů, místních spolků, místních organizací politických stran, Katolické akce, kontakty farního úřadu s celostátními a zahraničními spolky (do agendy se nezařazují archiválie, které náleží do samostatných fondů bratrstev a spolků viz 4.7. Vymezení archivního souboru).
Používané knihy	Seznamy členů bratrstev, zápisy ze spolkových schůzí.

Jiné charakteristické písemnosti	Likvidace bratrstev po roce 1783 (soupisy majetku, výtahy z účtů); stanovy; výroční zprávy; oznámení o založení spolku; schválení spolku biskupem a politickými úřady; pozvánky a programy schůzí; záležitosti členů; osvobození členů spolku od štolových poplatků při pohřbu; žádosti o finanční příspěvek; poděkování za zasláný dar; propagační tiskoviny.
Odkazy	Dvorské dekrety z 22. 5. 1783 a 9. 8. 1783 o zrušení bratrstev; Ordinariátní list Královéhradecké diecéze 1936, č. 12, s. 115 (Katolická akce); Klement BOROVIČ, Úřední sloh církevní..., Praha 1879, s. 85-90; Jiří MIKULEC, <i>Barokní náboženská bratrstva v Čechách</i> , Praha 2000; Rudolf SANDER, <i>České zemské gubernium a církevní záležitosti v době josefínské</i> ; Sborník archivních prací 45, 1995, č. 1, s. 86; Jaroslav ŠEBEK, <i>Mezi křížem a národem. Politické prostředí sudetoněmeckého katolicismu v meziválečném Československu</i> , Brno 2006, s. 40-66.

3. DOSAVADNÍ METODIKY PRO POŘÁDÁNÍ FARNÍCH A DĚKANSKÝCH ÚŘADŮ

Archivní fondy církevních úřadů jsou v našich archivech početně zastoupeny a v rámci okresních archivů patří tradičně k archivním souborům obsahujícím nejstarší archiválie vztahující se k danému teritoriu. Církevní potažmo farní archivy se staly předmětem zájmu odborné archivní literatury v souvislosti s diskusí nad pojmem složitý (složený, smíšený) fond, uplatněním provenienčního principu či úpravy církevního archivnictví²², stejně tak se archivy samotné i jejich archiválie staly předmětem řady dílčích studií v oblasti církevní správy, práva, pomocných věd historických atd. (viz kapitola 9).

Při zpracování se v minulosti vycházelo v první řadě z platných obecných metodických instrukcí, pokynů a návodů - Základních pravidel pro zpracování archivního materiálu (1958), Metodických návodů a instrukcí pro zpracování archivního materiálu (1960) či Archivní příručky (1965).

Konkrétní ucelený metodický pokyn nebyl vydán, ale především na přelomu padesátých a šedesátých let minulého století byla oblast zpracování církevních fondů věnována v archivních periodikách a publikacích řada drobnějších příspěvků. Z nichž se především návody Jiřího Sochra zejména pro archivy s fondy z české církevní provincie a Vladimíra Spáčila pro ty z moravské staly na dlouhá desetiletí základním východiskem pořádacích prací.²³

U těchto typů církevních úřadů nevznikl nikdy všeobecně přijímaný jednotný registraturní pořádek či spisový plán, pokusy o vytvoření a prosazení jednotného systému se děly výhradně v rámci a mocí jednotlivých diecézí, řada farních úřadů nikdy nepřijala sofistikovanější registraturní řád a většina spisů tak končila pouze v chronologicky vedených ročníkových ukládacích balíčcích, nebo naopak v individuálně nastaveném a dočasně dodržovaném systému vycházejícím ze zkušeností a názoru jednotlivých duchovních správců. Proto i výše zmíněné návody sice zohledňovaly vybraná starší nařízení či v případě severomoravských archivů tzv. Kohnovu spisovou normu z roku 1896, v podstatě ale předkládaly zcela či

²²Václav BABIČKA, *Legislativní úpravy církevního archivnictví*. Archivní časopis (dále jen AČ) 44, 1994, s. 129-136; Týž, *Legislativní úpravy církevního archivnictví*. Revue církevního práva, 1995; Václav BABIČKA, Tomáš KALINA, *Historický a provenienční princip a archivnictví*. AČ 38, 1988, s. 137-153; s. 193-206; AČ 39, 1989, s. 2-18; František HOFFMANN, *Složitý archivní fond*. AČ 24, 1974, s. 6-25 a 71-91.

²³Ivan KRŠKA, *Pořádání písemností římskokatolických farních úřadů*. Severomoravské archivy, 1960, č. 4., s. 1-7; Bořivoj BENETKA, *Farní archivy - nevyužitý pramen*. Jihočeský sborník historický 26, 1957, s. 29; Vladimír SPÁČIL, *Pořádání děkanských archivů*. Severomoravský archivní zpravodaj 1962, s. 17-19; Jiří SOCHR, *Pořádání a inventarizace římskokatolických farních archivů*. AČ 12, 1962, s. 19-25. Vladimír SPÁČIL, *K otázce pořádání a inventarizace římskokatolických farních archivů z oblasti olomoucké arcidiecéze*. AČ 13, 1963, s. 76-81.

alespoň pro větší část dochovaných dokumentů umělé archivní pořádací schéma vycházející z předepsané struktury inventárního seznamu platnými základními pravidly. Návody byly dále rozpracovány jednotlivými archiváři a lze konstatovat, že míra úprav v jednotlivých okresních archivech nabyla v mnohých archivech jistého stupně vlastní postupně rozvíjené tradice.

Pozornost se k farním archivům obrátila především po společenských změnách následujících po roce 1989. Z pera Vojtěcha Cekoty byl péčí sekretariátu České biskupské konference vydán vzorový Spisový a skartační řád pro děkanské (vikariátní) a farní úřady, který by měl být návodnou pomůckou pro spisovny dnešních církevních úřadů.²⁴ I v souvislosti s moderním řešením úpravy uložení církevních archiválií ve státních archivech se problematice pořádání a zpřístupňování farních archivů věnovala řada badatelů. Především Jaroslava Brichová rozvíjela tradici Spáčilova návodu při pořádání farních, ale i moravských děkanských (vikariátních) úřadů s důrazem na Kohnovu spisovou normu, která se v rámci olomoucké arcidiecéze po roce 1896 prosadila jako závazný ukládací systém. V prostředí Olomoucké univerzity se úspěšně rozvinul projekt na záchranu a inventarizaci drobných církevních fondů, který vyústil mimo jiné i v inspiraci řady studentských prací, ve kterých byl uspořádán materiál farních archivů uložených jak ve státních archivech, tak i na samotných farních úřadech. Zásadní část věnovanou pořádání a inventarizaci připravila Věra Slavíková, přičemž v tvorbě pořádacího schématu zohlednila jak zachování původního uspořádání (příkladově opět Kohnova norma či ukládací schéma brněnského biskupa Václava Urbana rytíře Stufflera), tak zcela umělé schéma (zohledňující i starší Sochrův návod) za současného respektování základního třídění do předepsaných kapitol dle starších základních pravidel pro zpracování archiválií z roku 1960. Lenka Martínková se pak podrobně věnovala budějovické diecézi a mimo jiné také další plně nasazené spisové normě u všech farních úřadů jedné diecéze, a to tzv. Ditrichově spisové manipulaci pro farní archivy, která měla zásadní vliv na uspořádání a uložení dokumentů farních archivů budějovické diecéze od přelomu 18. a 19. století do přelomu 40. a 50. let 19. století.²⁵

²⁴ Vojtěch CEKOTA, *Péče o farní a děkanské archivy*, in: Interní normy péče o zvony, varhany, movité památky, archiválie a farní kroniky, Česká biskupská konference, Velehrad 1998, s. 32-40.

²⁵ Jaroslava BRICHOVÁ, *Příspěvek k poznání problematiky pořádání a inventarizace římskokatolických farních a děkanských úřadů v oblasti olomoucké arcidiecéze po roce 1989*, in: Archivy na prahu tisíciletí, Brno 2000, s. 27-35.; Jaroslava BRICHOVÁ, *Problémy a úskalí pořádání církevních fondů katolické církve se zvláštním zřetelem na farní a děkanské archivy na Moravě a ve Slezsku*, Zpravodaj pobočky ČIS 48, 2004, s. 118-131.; Magdalena ČOUPKOVÁ, *Pořádání fondů farních úřadů ve Státním okresním archivu Uherské Hradiště*, Východní Morava 1, 2011, s. 133-145.; Olga HATAŠOVÁ, *Soubor archiválií farního úřadu v Přelouči (1730-1950)*, Východočeský sborník historický 11, 2002, s. 105-122. Ivana KUBÍČKOVÁ, *K zpřístupnění fondů farních archivů v SOKA Olomouc*. Olomoucký archivní 2012, s. 22-30; Lenka MARTÍNKOVÁ, *Archivy far a vikariátů na Pelhřimovsku (Několik poznámek k jejich písemnostem na Pelhřimovsku od pobělohorské doby do počátku 20. století)*, AČ 55, 2005, s. 89-116.; Lenka MARTÍNKOVÁ, *Církevní archivnictví na území*

V září 2017 se péče o farní a děkanské archivy stala předmětem samostatného panelu na sjezdu českých historiků (P19 - Desideria et desiderata péče o farní písemnosti).²⁶

Vývoj archivní diskuse nad pořádáním archivních fondů daného původce se stal cenným východiskem pro analýzu agend, funkcí a činností daných úřadů, tvorbu i složení pořádacích schémat, které přinášíme v dalších kapitolách.

českobudějovické diecéze po roce 1785 se stručnou retrospektivou předchozího stavu, AČ 62, 2012, s. 117-166; Lenka MARTÍNKOVÁ, *Die Diözese Budweis 1785-1813. Ein Beitrag zu Organisation, Verwaltung, Schriftgut und Geistlichkeit der Diözese in josephinischer Zeit*, Pelhřimov 2011; Radek MARTINEK a kol., *Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů*, Olomouc 2008.; Věra SLAVÍKOVÁ, *Archivní dokumenty uložené na farních úřadech. Historie, pořádání a inventarizace*, Olomouc 2014.

²⁶Martin BARUS, Věra SLAVÍKOVÁ. *Desideria et desiderata péče o farní písemnosti. Informace týkající se péče o farní archivy, knihovny a notový materiál v českých a moravských diecézích římskokatolické církve, v českobratrské církvi evangelické, jednotě bratrské, starokatolické církvi, československé církvi husitské a řeckokatolické církvi*. Olomouc 2017. Plánuje se vydání klíčových příspěvků panelu v Archivním časopise.

4. SITUACE PŘED PŘEVZETÍM DO ARCHIVU A VÝBĚR ARCHIVÁLIÍ

4.1. Praxe při nakládání s dokumenty před převzetím do archivu

Počátky církevního archivnictví lze v českých zemích hledat již ve středověkém období, kdy právě pečlivé ukládání dokumentů zajišťovalo církevním subjektům obhajobu jejich práv. Na jednotlivých farních úřadech lze však systematickost v této oblasti dokladovat až od raného novověku, a to především v oblasti vedení matričních knih v potridentinském období.

Pozornost věnovaná farním registraturám (a potažmo i archivům) stoupá obecně s nárůstem celkové písemné agendy zejména od osvěcenských dob. Postupně byly na farách pořizovány speciální truhly, později skříně a někde i celé místnosti sloužící pro uchovávání starších písemností. Obyčejně lze pozorovat zcela přirozenou snahu o to, aby písemnosti byly ukládány v místech neohrožovaných nepříznivými podmínkami, jako např. ohněm, vodou, živelnými pohromami, stejně jako lidským činitelem. Důraz byl rovněž kladen na možnost jejich snadného přesunu v případě nebezpečí. Při stavbě nových farních budov se už během jejich plánování obvykle počítalo s vybudováním zvláštní místnosti, archivu. V některých případech se objevují i první pokusy o uspořádání farní registratury, obvykle však značně individualizované. Výjimku v tomto ohledu představuje např. Dittrichovo schéma v českobudějovické diecézi, ne zcela úspěšně zavedené pořádací schéma brněnského biskupa Stuffera z roku 1820, a především proslulá Kohnova spisová norma závazná od roku 1896 pro olomouckou arcidiecézi.

Pro registraturní praxi zejména v 19. století bývalo obvyklé, že aktový materiál byl vázán přeložený podélně do fasciklů opatřených kartonovými deskami pro jejich ochranu. Úřední knihy a zejména matriky byly z prostorových důvodů ukládány odděleně od spisového materiálu. Zpravidla byly vedeny registraturní pomůcky ve formě rejstříků (indexů, repertářů). Ukládací schémata bývala připevněna na dveře archivních skříní. Duchovní správci vedli spisovou službu formou podacího protokolu. Kontroly byly prováděny během kanonických a generálních vizitací (srov. kap. 2.2.4).

Relativně svébytný, fungující a do značné míry poměrně autonomní systém doznal výrazné změny ve 20. století. Datovat počátek procesů, které vedly k rapidnímu zhoršení úrovně vedení administrativní agendy jednotlivých farních úřadů a tím k menšímu zájmu o registraturu a archiv, nelze i s ohledem na regionální specifika jednoznačně. Zásadní změna v obsazení farností v pohraničí po roce 1945, nástup komunistické strany k moci, zavedení tzv. církevních zákonů (č. 217 a 218/1949 Sb.), odebírání státního souhlasu k duchovenské

činnosti četným kněžím, likvidace mužského řeholního života, to vše byly faktory, které v období po 2. světové válce zásadním způsobem ovlivnily činnost římskokatolického duchovenstva. Zejména v Čechách pak docházelo často k tomu, že kněz musel vedle své vlastní farnosti spravovat také jednu či několik okolních farností tzv. *excurrendo*, přičemž v dlouhodobějším horizontu docházelo ke smíšení úředních agend jednotlivých farních úřadů. V některých případech mizí i vedení spisové služby jako takové.

Zásadní státní zásahy do farních archivů lze datovat přijetím zákona č. 268/1949 Sb., na jehož základě byly farním úřadům odňaty matriční knihy a jejich druhopisy. V souvislosti se vznikem státního archivnictví a povědomím o cennosti a významu historických archivních materiálů farních úřadů prováděli pracovníci okresních archivů již ve druhé polovině 50. let 20. století ve farních budovách první průzkumy a pořizovali dílčí soupisy starých farních písemností (obvykle před rokem 1945). V letech 1959-1960 uzavřely jednotlivé konzistoře dohody o začlenění církevních archiválií do operativní správy státních archivů, na jejichž základě byly v následujícím období předávány písemnosti z far do okresních archivů. Horní hranicí byl v těchto případech rok 1945, resp. 1949. Nelze se však domnívat, že k předání došlo v úplnosti. Přejímány nebyly tzv. živé písemnosti (např. knihy ohlášek). Mnozí duchovní dále pracovníky státních archivů jakožto zaměstnance ministerstva vnitra, k nimž projevovali jistou obezřetnost a nedůvěru, neinformovali zdaleka o všech písemnostech, které se na faře nacházely. Ještě komplikovanější byly v tomto ohledu případy *excurrendo* administrovaných far, které mohly být v této době již pronajaty či dokonce prodány. V mnoha případech takto došlo k rozdělení fondu, které se v některých případech někdy díky pozdější předávce podařilo alespoň částečně napravit, v nemalém počtu případů se však již jednalo o konečný stav, neboť písemnosti ponechané na farách byly z různých důvodů ztraceny či zlikvidovány.

Po roce 1989 dochází k dohodě mezi Českou biskupskou konferencí a Archivní správou Ministerstva vnitra a v jejím důsledku k postupnému nahrazování předchozích dohod o operativní správě depozitními smlouvami, byť k uzavření některých došlo až v období po roce 2000. Tyto depozitní smlouvy zakládají vlastnictví jednotlivých archivních souborů příslušnými římskokatolickými farnostmi, které jsou právními nástupci historických farních úřadů.

Právě v období uzavírání těchto smluv docházelo v některých diecézích k novému průzkumu farních budov, ať už byl iniciován ze strany státních archivů, jednotlivých duchovních

správců či příslušných biskupství, jehož důsledkem bylo (a je) postupné předávání dalších písemností do péče státních archivů a scelování historicky rozdělených fondů.

4.2. Akvizice archiválií a jejich uložení

V období do účinnosti zákona č. 499/2004 Sb. bylo obvyklé předávat písemnosti do státních archivů na základě předávacího protokolu. Tento postup ještě mnohdy trvá, byť nemá právní ukotvení. S ohledem na to, že většina farností nemá přijatý spisový řád a že předávané písemnosti jsou mnohdy staršího data, se akvizice archiválií děje nejčastěji na základě žádosti o provedení výběru archiválií mimo skartační řízení podle §11 zákona č. 499/2004 Sb. v aktuálním znění zákona č. 298/2016 Sb. Tuto žádost podává zpravidla příslušné biskupství (konkrétně pracovník archivu biskupství), které má od jednotlivých farností dle znění depozitní smlouvy potřebné zplnomocnění. Samostatná podání však mohou učinit i jednotlivé farnosti, zde záleží především na vnitřních předpisech a úmlouvách mezi farnostmi a biskupstvími v jednotlivých diecézích. Ve výjimečných případech se archiválie farních úřadů dostávají do státních archivů jako nálezy, přičemž se obvykle postupuje podle ustanovení jednotlivých depozitních smluv, a to s ohledem na Metodický návod č. 1/2015 odboru archivní správy a spisové služby MV, týkajícího se vymezení a označení vlastnictví archivních souborů v majetku římskokatolické církve, církevních řádů a kongregací v evidenci Národního archivního dědictví.

4.3. Výběr z rozsáhlých agend a vnitřní skartace

Rozsáhlé agendy se ve fondech farních úřadů vyskytují pouze zřídka. Asi nejtypičtějším případem jsou matriční přílohy. V mnoha případech se jednalo o písemnosti, v nichž byly pouze shromážděny údaje následně přepsané do matričních knih (např. úmrtní lístky), případně jejich informativní přínos přesahuje matriční zápisy jen do určité míry (např. snubní protokoly). Obecně se doporučuje tyto dokumenty ve fondu ponechávat jako celek. Vnitřní skartace je v tomto ohledu možná vždy na základě souhlasu vlastníka fondu.

4.4. Nahrazení originálu kopií

a) Originál se kopií nahrazuje především v případě, kdy lze originál důvodně pokládat za ztracený (viz ZP 2.9.2).

b) Kopie existujícího dokumentu (typicky farní pamětní kniha dosud uložená na farním úřadu) se nezařazuje do fondu, ale do jiného vhodného archivního souboru.

4.5. Ponechání duplicit a multiplicit

a) Tištěné normálie a další písemnosti (konzistoriální kurendy, ordinariátní listy, patentes atd.) zasílané pro informaci farnímu úřadu se ve fondu ponechají, pokud v nich byly duchovními správci činěny poznámky k vydaným nařízením nebo se v jednotlivinách týkají přímo dané farnosti. Nadbytečné svazky či fascikly by se měly po dohodě předat vlastníkovi, přičemž každý okresní archiv by měl mít k dispozici alespoň jednu, pokud možno kompletní řadu těchto normálií. Knižní publikace lze z fondu vyřadit na základě dohody s vlastníkem, jemuž by tyto měly být vráceny, pokud není stanoveno vzájemnou dohodou jinak.

b) Z fondu se vyřadí rovněž opisy a kopie dalších dokumentů ve fondu dochovaných, pokud neobsahují specifické informace dokládající např. důležité údaje o doručení atd.

c) Dokumenty, které jsou v dalším vyhotovení uloženy v jiném fondu (např. zádušní účty, triplikáty matrik, nadační písemnosti atd.), se ponechají ve fondu farního úřadu.

d) Koncepty ke zprávám odesílaným jiným úřadům se ve fondu ponechávají, i když lze předpokládat dochování konečného vyhotovení ve fondech těchto úřadů.

4.6. Uložení archiválií téhož původce ve více institucích

a) V současnosti by nemělo dojít k tomu, že se dokumenty jednoho farního úřadu nachází ve dvou okresních archivech. Pokud by taková situace nastala, bude zpracovatel iniciovat scelení fondu.

b) Jiná situace může existovat u muzeí a obdobných paměťových institucí (kulturně vědeckých institucí, přičemž v těchto případech by mělo být ve spolupráci s vlastníkem usilováno o případné soustředění jednoho fondu v jednom archivu. Pokud k dohodě nedojde, provede zpracovatel prohlídku archiválií, pořídí jejich popis a zjištěné skutečnosti zaznamená v archivní pomůcce.

c) Na dokumenty, které byly z farních úřadů zcizeny před rokem 1948 a staly se přirozenou cestou archiváliemi jiných archivních souborů (např. Bočkova sbírka v Moravském zemském archivu v Brně, fondy velkostatků, fondy archivů měst či obcí), a u nichž tedy nelze dosáhnout scelení se zpracovávaným archivním fondem, by měl zpracovatel odkázat v pomůcce a v dotčeném archivním souboru, obsahujícím takové archiválie, vyznačit jako původce i příslušný farní úřad.

4.7. Vymezení archivního souboru

Archivní soubor farní úřad v sobě obsahuje všechny písemnosti z proveniencí daného farního úřadu v době jeho existence a jeho přímých předchůdců (lokálního kaplanství, expozitury, zámeckého kaplanství). Do fondů jsou dále zařazeny písemnosti podřízených zámeckých kaplanství, u nichž nedošlo k povýšení na samostatný farní úřad.

Součástí fondů farních úřadů jsou také písemnosti farních kostelních rad (Pfarrkirchenrat), přestože je považujeme za samostatného původce. Vzhledem k jejich torzovitosti, krátkému časovému období a provázanosti písemností s farní agendou netvoříme samostatné fondy.

Pro kostelní konkurenční výbory obvykle vytváříme samostatné fondy. Písemnosti konkurenčních výborů ponecháme ve fondu farního úřadu za těchto podmínek:

1. Jde o naprosto minimální množství dokumentů, které nemá smysl vyčleňovat jako samostatný fond (zlomek korespondence, účty nebo rozpočty oprav apod.);
2. Nelze jednoznačně určit, zda se jedná o "registraturu" (či její zbytek) kostelního konkurenčního výboru (obvykle zároveň platí bod 1), nebo zda jde o část písemností farního úřadu ve vztahu ke KKV (účty, rozpočty oprav aj.);
3. Jde jednoznačně o písemnosti farního úřadu ve vztahu ke KKV (vzájemná korespondence).

Totéž platí i pro osobní pozůstalosti duchovních, náboženská bratrstva či spolky. Ve všech jmenovaných případech je pak třeba vytvoření zvláštního archivního fondu zaznamenat v archivní pomůcce.

Součástí fondu nejsou historické farní knihovny či jejich dílčí součásti (srov. výše). Dílčí nejasnosti o zařazení mohou vzniknout u některých literárních rukopisů (např. vylíčení dějin farnosti, literární dílo některého z duchovních apod.), u nichž je vždy nutné obrátit se s konzultací na vlastníka fondu, neboť je možné dané rukopisy zařadit také do fondu farní knihovny.

Pokud došlo k rozdělení archiválií z jednoho farního úřadu do dvou archivních souborů (zpravidla stejného názvu odlišených římskou číslicí) z důvodu různého vlastnictví obsažených archiválií, mělo by pokud možno dojít ke scelení archivního fondu s vyznačením odlišení vlastnictví v rámci evidence NAD v souladu s platným metodickým návodem.²⁷

4.8. Časové vymezení fondu, nástupci a předchůdci, zařazování prior a posterior

- a) Dolní hranice časového rozsahu fondu Farní úřad je vznik či obnova farnosti, případně vznik jeho předchůdce (lokálního kaplanství či expozitury)
- b) Horní hranice fondů farních úřadů není stanovena, neboť se jedná o původce dosud existující nebo zaniklé relativně nedávno. Jedná se tedy o fondy neuzavřené.
- c) Jako priora ve fondu ponecháváme archiválie, které nevznikly v gesci farního úřadu a jeho předchůdců (lokálie, expozitury), ale mají úzkou souvislost s pozdějším farním chrámem (typicky účetní knihy vedené původně pro záduší filiálního kostela, nadační a nadační listiny, dary na zřízení farnosti, účty a další dokumenty související se stavbou kostela či fary apod.). Méně často se ve fondu mohou nalézat též archiválie pocházející z období středověku či raného novověku, byť jejich původce po roce 1420 či 1620 zanikl a mezi jeho zánikem a vznikem lokálie, expozitury či novodobého farního úřadu existuje značná cézura. Tyto archiválie rovněž ponecháme ve fondu jako priora. Pokud k zániku původce nedošlo a fara existuje kontinuálně od středověku či raného novověku, považujeme její písemnosti za řádnou součást fondu (blíže viz příklad popisu původce typu „fara“).
- d) Posteriora se vzhledem k výše uvedenému ve fondech farních úřadů nevyskytují.

4.9. Vnitřní organizační jednotky, podřízené a volně přidružené složky

Farní úřady nedisponovaly obvykle žádnými vnitřními organizačními jednotkami.

4.10. Řešení případů, kdy nelze původce určit, nebo se na vzniku archiválie podílelo více původců

²⁷ Metodický návod č. 1/2015 odboru archivní správy a spisové služby MV týkající se vymezení a označení vlastnictví archivních souborů v majetku římskokatolické církve, církevních řádů a kongregací v evidenci Národního archivního dědictví, čj. MV-167945-1/AS-2014.

a) Pokud nelze určit původce a vazbu na něj, zařadí se archiválie do příslušné sbírky, případně k původci jiné hierarchické úrovně vykonávajícímu podobnou věcnou agendu apod.

b) Pokud se na vzniku archiválie podílelo více původců, rozhoduje se v souladu se Základními pravidly. Farní úřad má obvykle přednost před ostatními původci. Příkladem takové archiválie může být smlouva mezi farářem a kaplanem, kterou mohli spoluvytvářet také okrskoví vikáři a biskup.

4.11. Řešení torzovitě dochovaných archivních souborů

Při zpracování torzovitě dochovaných fondů, které by měly být za obvyklého stavu zpracovány na základě např. Kohnovy manipulace, lze přistoupit k jejich uspořádání na základě obecného schématu.

4.12. Rozhodný okamžik pro uzavření archivního souboru

Rozhodným okamžikem pro uzavření archivního souboru je zpravidla zánik farnosti, který se formálně provádí jejím sloučením s blízkou farností, která se tak stává jejím právním nástupcem.

4.13. Rozhodný okamžik pro zahájení zpracování

Jak bylo uvedeno výše, jedná se vesměs o archivní soubory původců dosud existujících nebo zaniklých relativně nedávno. Z toho důvodu nelze předpokládat, že se podaří shromáždit všechny dokumenty původce a archivní soubor uzavřít. V praxi je však akceptován a touto metodikou předpokládán jako časový mezník rok 1949 (1950). Jakmile budou předány dokumenty původce do roku 1949 a vyřešeny případné problémy se scelením fondu, je možné zahájit zpracování.

4.14. Název archivního souboru

Název archivního souboru je vytvářen podle hlavy XII Metodického návodu č. 1/2012 odboru archivní správy a spisové služby MV a tvoří jej historický název původce typu farní úřad, s přihlédnutím k čestnému názvu tohoto úřadu, s nominativem příslušného místního jména. Např. Farní úřad XY, Děkanský úřad XY atp.

5. ZPRACOVÁNÍ ARCHIVNÍHO SOUBORU

5.1. Postup před zahájením zpracování

- a) Zjištění údajů z aktuální evidence NAD, lokačních seznamů a spisu o fondu, mj. dokumentace o předání, depozitní smlouvy, smlouvy s biskupstvími.

- b) Seznámení se s vývojem farnosti a její správy, shromáždění údajů z dostupné literatury (církevní místopisy, katalogy kléru, regionální historická literatura), včetně údajů o patronech a o výkonu patronátního práva. Pokud jsou dostupné údaje torzovité, lze potřebné informace doplnit studiem dokumentů uložených v archivu příslušného biskupství.

- c) Soustředění dokumentů fondu, provedení předběžného průzkumu fondu a oddělení těch dokumentů, které do fondu nepatří (např. části registratur vikariátů/děkanátů z doby, kdy funkci vikáře/děkana vykonával správce farnosti, osobní doklady duchovních, které by měly být součástí osobního fondu, dokumenty správy školy, dokumenty církevních spolků, dokumenty nearchivní povahy).

- d) Zjištění, zda se části fondu nenacházejí ve fondech far, s nimiž měla farnost v minulosti společnou duchovní správu.

- e) Posouzení, zda soubor dokumentů představuje podstatnou část fondu, případně seznámení vlastníka fondu se záměrem jeho archivního zpracování a navržení doplnění archivované části fondu o dokumenty nacházející se dosud v jeho správě.

- f) Zjištění, zda jsou ve fondu dochovány původní registraturní pomůcky, zda byl při správě farnosti používán spisový plán či jiná forma ukládání dokumentů, nebo zda byly v minulosti konány pokusy o pořádání fondu.

- g) Kontrola fyzického stavu fondu, zjištění případné potřeby dodatečné očisty, dezinfekce či konzervátorských zásahů.

5.2. Archivní pomůcky

Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná zpravidla o neuzavřené archivní fondy, u nichž tato metodika předpokládá jako časový mezník rok 1949, bude standardním typem pomůcky dílčí inventář.

5.3. Ochrana osobních údajů a citlivých osobních údajů, autorská práva

a) V novějších částech farních fondů se mohou nacházet osobní a citlivé osobní údaje žijících osob, s nimiž je nutné zacházet v souladu s ustanoveními zákonů o ochraně osobních údajů (zákon č. 101/2000 Sb., zákon č. 499/2004 Sb., nařízení EU č. 2016/679).

b) K některým archiváliím se mohou vztahovat autorská práva podle zákona č. 121/2000 Sb. Tato skutečnost se vyznačí v archivní pomůcce.

5.4. Vnitřní skartace

a) Vzhledem k více či méně torzovitému dochování většiny farních fondů jsou možnosti pro vnitřní skartaci dokumentů omezené. Kromě běžné makulatury a multiplicitně dochovaných dokumentů lze o vyřazení uvažovat víceméně pouze u hromadně šířených tištěných a množených dokumentů zasílaných duchovním správcům státními a církevními institucemi, pokud nemají přímý vztah k původci (zákony, instrukce, normálie, zde je třeba předem zjistit, zda tyto dokumenty neobsahují dodatečné originální poznámky či přípisky), nebo u obsahově bezvýznamných dokladů k dochovaným účetním knihám (viz kap. 4.5).

b) Návrh na vyřazení dokumentů předloží zpracovatel vlastníkovu archiválií, který rozhodne, jakým způsobem bude s těmito dokumenty naloženo.

c) Po projednání s vlastníkem se o vnitřní skartaci pořizuje protokol, který se zakládá do spisu o fondu a poznamenává se v úvodu archivní pomůcky.

5.5. Vlastní zpracování fondu

a) Při pořádání a inventarizaci fondu a sestavení archivní pomůcky se postupuje podle Základních pravidel pro zpracování archiválií (2.7) a podle platných metodických pokynů pro daný typ archivního souboru.

b) Při pořádání fondu se vychází z jednoznačných významových a logických vazeb mezi archiváliemi bez ohledu na jejich vzhled, formu nebo uložení. Pokud je nutné některé archiválie ze specifických důvodů fyzicky uložit odděleně od fondu, zaznamená se tato skutečnost prostřednictvím prvku popisu Ukládací číslo.

c) V případě farních fondů se lze obvykle setkat s těmito typy dobové spisové manipulace:

- registraturní systémy prosazované biskupskými ordinariáty (např. Dittrichova norma v budějovické diecézi, Kohnova norma v olomoucké diecézi - viz kap. 2.2.4),
- ukládání dokumentů v chronologických řadách,
- kombinované systémy, které vycházely z doporučeného rozdělení dokumentů na farní archiv (listovnu) a spisovnu (registraturu), přičemž další vnitřní členění bylo prováděno buď podle věcných skupin označovaných písmeny nebo číslicemi, nebo tak, že se vyhraněné agendy ukládaly samostatně (např. matriční nebo nadační záležitosti), zatímco zbývající agenda, především charakteru korespondence, byla ukládána do ročních fasciklů či balíků.

d) Registratury nebo části registratur ukládané u původce podle centrálně zpracovaných norem se pořádají podle těchto norem za předpokladu, že jejich ustanovení byla aplikována na většinu dokumentů. Nemanipulované dokumenty se pak začlení do této struktury.

e) Jiné dobové způsoby ukládání dokumentů se při pořádání respektují pouze v případě, pokud měly podobu uceleného systému používaného po dlouhé časové období, způsob členění je patrný i ze značek, jimiž byly dokumenty opatřovány, a struktura tohoto systému vyhovuje současným potřebám z hlediska přehlednosti. Za stejných podmínek lze zachovat původní strukturu registratury i v případech (v praxi spíše výjimečných), kdy k ní byly podle doporučení soudobé literatury pořízeny rejstříky (indexy), pokud tyto rejstříky umožňují spolehlivé vyhledání požadovaných dokumentů.

f) V ostatních případech se fondy pořádají podle umělého pořádacího schématu, které je uvedeno v příloze tohoto pokynu.

g) V případě, že podle některého z uvedených systémů je manipulována pouze část původní registratury a zbývající dokumenty byly ukládány věcně nebo chronologicky, uspořádají se tyto zbývající archiválie podle stejného systému a obě části registratury se spojí. Vzhledem k malému fyzickému rozsahu většiny farních fondů se nepředpokládá, že v rámci fondu bude použit větší počet pořádacích schémat, s výjimkou případů, kdy by jednotlivé části registratury byly již původcem ukládány podle několika plně vyhraněných ukládacích systémů.

h) Pokud byly dokumenty ukládány do fasciklů podle věcných skupin, je možné toto členění na úrovni popisu složka zachovat, zejména v případech, kdy byly k jednotlivým fasciklům pořizovány soupisy obsahu, případně je vhodným způsobem upravit. Původní věcně netříděné chronologické řady dokumentů, k nimž nejsou k dispozici žádné soudobé pomůcky, se nerespektují a tyto písemnosti se vzhledem k omezenému rozsahu uměle roztrídí podle zvoleného pořádacího schématu.

i) Dokumenty nejednotného charakteru, především knihy smíšeného typu, se zařadí do schématu podle nejdůležitějšího či převládajícího obsahu nebo podle původního určení. Zároveň se jejich vnitřní struktura popíše, i s ohledem na technické možnosti a zvyklosti daného archivu, buď v prvku popisu Obsah, regest, nebo popisem všech obsažených součástí na nižší úrovni (část jednotlivosti) podřízené jednotce popisu dané archiválie.

Postupovat lze také cestou ideálního archivního popisu těchto obsažených součástí jako samostatných jednotek popisu na místě, které by jim v schématu archivního souboru patřilo, pokud by se jednotlivé části takového nejednotného dokumentu vyskytovaly ve fyzicky oddělených entitách. V tomto případě se pak pomocí vhodných prvků popisu (stejný obsah prvku Ukládací číslo, zaznamenání v prvku popisu Obsah, regest, zaznamenání v prvku popisu Způsob a forma dochování apod.) ideální archivní popis jednotlivých částí propojit s jednotkou popisu té části, která vyjadřuje nejdůležitější či převládající obsah nebo byla jako nejdůležitější určena od původce.

j) Pokud se ve výše uvedených případech při zpracování fondu ponechá zčásti nebo zcela původní řazení dokumentů, používají se při archivním popisu aktuálně platné názvy entit

(zejména u geografických jednotek), případně se podle potřeby do archivní pomůcky začlení převodní tabulka historických a současných názvů.

k) Zpracování části archivního souboru formou katalogu (např. archiválií starších roku 1750) nebo prohloubení archivního popisu v části pomůcky typu inventář na úroveň vyžadovanou ZP pro katalogizaci není vyloučeno.

6. POPIS ARCHIVÁLIÍ

6.1. Zásady popisu archiválií

Obecné zásady popisu archivního souboru jsou stanoveny v ZP, kap. 3.1 a 3.2:

- popis směřuje od obecného ke specifickému, tedy od archivního souboru přes série a složky až k jednotlivým archiváliím;
- informace a hloubka popisu odpovídá úrovni popisu a druhu zamýšlené archivní pomůcky, přičemž je možno podle potřeby zvolit pro část fondu popis podrobnější;
- pro každou jednotku popisu se určuje přesné místo v celé hierarchii popisu;
- informace uvedené u vyšších jednotek popisu nemusí být znovu explicitně opakovány u jednotek nižších.

6.2. Úrovně popisu

Úrovně popisu jsou vymezeny v ZP, kap. 3.3:

a) Archivní soubor

Nejvyšší úroveň popisu, která se používá pro vymezený archivní soubor pouze jednou.

b) Série

Série je jednotkou popisu, kterou musí obsahovat každý archivní soubor. Členění sérií vychází ze zvoleného pořádacího schématu. Pokud je fond uspořádán dle manipulačních období, jsou tato období nejvyššími sériemi (u fondů farních úřadů se ovšem rozdělení na více manipulačních období nepředpokládá).

c) Složka

Složka je jednotka popisu vždy podřízená úrovni série a popisuje archiválie evidované prostřednictvím evidenčních jednotek karton, fascikl nebo prostřednictvím souboru jednotlivostí - např. soubor fotografií.

Pokud jsou věcně související archiválie uloženy ve více evidenčních jednotkách, nebo pokud je potřeba vyjádřit provázanosti mezi částmi jedné složky, vytvářejí se podsložky.

d) Jednotlivost

Jednotlivost je vždy podřízena úrovni série nebo úrovni složka a popisuje buď archiválie definované pomocí evidenčních jednotek (např. úřední knihy, rukopisy, podací protokoly,

indexy, razítka, mapy, technické výkresy apod.), nebo archiválie či jejich části na nejnižší úrovni v rámci složek a podsložek (např. fotografie, tisky, které jsou součástí spisu).

U inventářů a dílčích inventářů, které budou základní archivní pomůckou u archivních fondů farních úřadů, jsou závaznou hloubkou popisu úrovně složka a jednotlivost. Jednotlivosti, uvedené v ZP kap. 3.4.2, nesmí být sloučeny do složek: listiny (do roku 1850 i po roce 1850), úřední knihy, podací protokoly/deníky, indexy, elenchy a repertáře, kartotéky, pečeti, mapová díla, atlasy, fotoalba, tisky do roku 1800.

6.3. Prvky popisu

Univerzální prvky popisu archiválií jsou definovány v ZP, kap. 4, rozšířený popis je obsahem kap. 5. Prvky popisu používané při vytváření archivní pomůcky typu manipulační seznam jsou detailně popsány v příloze č. 12 ZP, pro archivní pomůcky typu inventář v příloze č. 13 ZP a pro katalog v příloze č. 14 ZP. Použití dalších prvků popisu či podrobnějšího popisu než je dle ZP vyžadovaný pro daný typ archivního popisu (např. uvádění počtu listů u úředních knih do roku 1850 u inventáře apod.) není vyloučeno.

V následujícím textu jsou uváděny prvky a zásady specifické pro fond Farní úřad.

6.3.1 Prvek Jiné označení (ZP 4.2.2)

Prvek se využije obvykle jen pro signatury přidělené původcem. Zavádění nových umělých signatur je nadbytečné, neboť popisované archiválie jsou dostatečně identifikovány jiným způsobem.

6.3.2 Prvek Formální název jednotky popisu (ZP 4.2.4)

Prvek se používá pro:

- název archivního souboru na úrovni archivní soubor podle platné metodiky evidence NAD a ZP,
- původní názvy dokumentů (například názvy pamětních knih - Liber memorabilium, Chronik, Gedenkbuch) s výjimkou autorských děl, pro něž je používán prvek 5.2.2 Název autorského díla.

6.3.3 Prvek Přímý zdroj akvizice (ZP 4.3.5)

V prvku se uvádí se všechny údaje o okolnostech výběru a předání archiválií do archivu s odkazy na příslušné dokumenty (protokoly o výběru, smlouva o úschově). Neuvádí se údaje o

vlastnictví, které jsou obsahem prvku Podmínky přístupu, práva k jednotce popisu a její reprodukci.

6.3.4 Prvek Podmínky přístupu, práva k jednotce popisu a její reprodukci (ZP 4.4.1)

V prvku se uvádí

- údaje o vlastnických právech (případně autorských právech),
- informace o omezení přístupnosti archiválií.

Na úrovni archivního souboru se uvádí informace o vlastníkově většiny archiválií (obvykle farnost, která je původcem archiválií, nebo její právní nástupce) a všeobecné podmínky přístupnosti dle smlouvy o úschově.

Příklad:

Vlastník archivního souboru: Římskokatolická farnost XY. Archivní soubor je v archivu uložen na základě smlouvy o úschově č. 1/2009 mezi SOA Zámorsk a Biskupstvím královéhradeckým, č. j. SOA-969/ZA-2009, uzavřené dne 4. 9. 2009.

Fond je dle smlouvy o úschově přístupný bez omezení s výjimkou matričních záležitostí.

Na úrovni jednotlivých sérií, složek či jednotlivostí se uvádí údaje o odlišném držiteli vlastnických práv (zejména v případě archiválií ve vlastnictví státu, srov. Metodický návod č. 1/2015 odboru archivní správy a spisové služby MV týkající se vymezení a označení vlastnictví archivních souborů v majetku římskokatolické církve, církevních řádů a kongregací v evidenci Národního archivního dědictví, č. j. MV-167945-1/AS-2014.) a úprava přístupnosti některých druhů archiválií dle podmínek smlouvy o úschově, z důvodů ochrany osobních údajů (např. matriční záležitosti) nebo s ohledem na existenci studijní kopie.

Příklady:

Vlastník archiválie: Česká republika na základě darovací smlouvy ze dne 5. 5. 2018.

Dle smlouvy o úschově č. 1/2009 přístupné pouze se svolením Biskupství královéhradeckého.

Pamětní kniha je dle smlouvy o úschově č. 1/2009 nepřístupná do roku 2030.

Pamětní kniha je nepřístupná z důvodu existence studijní kopie.

Obsahuje osobní údaje.

6.3.4 Prvek Název autorského díla (ZP 5.2.2)

Prvek se používá pro popis autorského díla u rukopisů, map, tisků do roku 1800 a po roce 1800, hudebnin, grafiky a kreseb, kinematografických filmů a zvukových archiválií. Pamětní knihy nejsou považovány za autorská díla.

6.4. Výběr pořadacího schématu

Výběr se vždy řídí zásadami uvedenými v ZP (kap. 2.7.3) a v kapitole 5.5 tohoto metodického pokynu.

6.5. Evidenční jednotky

Při určování a popisu evidenčních jednotek se vychází z platné metodiky evidence NAD a ZP (kap. 2.9).

V následujícím textu jsou uváděny příklady typických evidenčních jednotek pro fond farní úřad.

6.5.1 Listiny do roku 1850 a po roce 1850

Ve fondech farních úřadů se vyskytují zejména odpustkové listiny a oltářní privilegia, erekční listiny (založení kostela, kaple či oltáře), listiny o úpravě hranic farnosti, nadační listiny, autentiky (potvrzení o pravosti ostatků) a potvrzení o svěcení kostela či oltáře. Mohou se objevit také listiny, které by provenienčně náležely spíše do jiných archivních souborů (listiny upravující např. práva kostela nebo patrona). Listina musí být opatřena ověřovacími prostředky dle právního úzu své doby (pečeť, razítko, podpis). Jako listiny evidujeme i ověřené opisy listin.

Za listiny nejsou naopak považovány osobní dokumenty, diplomy, jmenovací dekrety, stanovy spolků, cenné papíry, zhostné listy, tovaryšské listy apod.

Listinu, která je nedílnou součástí jiné archiválie (např. spisu nebo pamětní knihy), neevidujeme jako samostatnou evidenční jednotku, nicméně je možné ji popsat jako listinu v rámci podřízené jednotlivosti či části jednotlivosti.

6.5.2. Úřední knihy

Nejčastější typy úředních knih jsou knihy opisů normálií, úřední knihy smíšeného charakteru, pamětní knihy, inventáře majetku, hospodářské rejstříky, rejstříky desátků, farní a kostelní účty, knihy nadací a nadačních mší, ohlášky bohoslužeb a funkční knihy, soupisy duší, knihy biřmovaných, protokoly o zkouškách snoubenců (ale nesvázané protokoly uložené společně se snubními doklady evidujeme prostřednictvím evidenční jednotky karton nebo fascikl),

knihy ohlášek snoubenců, knihy změn vyznání, knihy katechezí, zápisy z jednání farní kostelní rady, spolků apod. Účetní písemnosti představují specifický problém, neboť v řadě případů nejsou dochovány v úplnosti a užívaný účetní systém lze obtížně rekonstruovat. Z tohoto důvodu považujeme za účetní knihy takové archiválie, které byly dlouhodobě vedeny či užívány (hlavní knihy, deníky, aprobační knihy, pomocné knihy i průběžně vedené rejstříky). Jednorázově sestavený „účet“ za předem stanovené období (kalendářní, účetní/vojenský rok) lze chápat jako účetní závěrku, a za knihu ho proto nepovažujeme. Za spisy považujeme též rozpočty, účetní přílohy (včetně druhotně svázaných) a jednorázově sestavené rejstříky.

6.5.3 Rukopisy

Mezi rukopisy řadíme zejména hudebniny, pokud lze rozlišit jednotlivá díla (kancionály, liturgické knihy s notací, partitury k hudební mši). Ostatní hudebniny evidujeme prostřednictvím evidenční jednotky karton nebo fascikl. Mezi rukopisy dále patří např. pamětní knihy spolků a bratrstev, rukopisy literárních a vědeckých děl, osobní deníky.

6.5.4 Registraturní pomůcky

Ve fondech farních úřadů se setkáme především s podacím protokolem, indexem a repertářem farní registratury, méně často s elenchem.

6.5.5 Kartotéky

Ve farních úřadech byla formou kartotéky vedena evidence farníků pro účely výběru kostelního příspěvku na území Říšské župy Sudety v letech 1938-1945.

6.5.6 Kartony, fascikly

Karton a fascikl slouží k evidenci spisů, tištěných úředních akt (oběžníky, úřední vyhlášky), korespondence, účtů, technické dokumentace (nikoli však samostatných plánů a technických výkresů, které jsou vykazovány jako samostatná evidenční jednotka), výstřížků, tisků (novin, časopisů, propagačních letáků) po roce 1800 a hudebnin, u nichž nelze rozlišit jednotlivá díla.

6.5.7 Tisky

Tisky do roku 1800 slouží k evidenci tištěných knih (např. liturgických knih, homiletických příruček apod., pokud jsou zařazeny ve fondu farního úřadu), brožur, periodik, tištěných

normálií (dochovaných jednotlivě i svázaných do konvolutů), devočních (tzv. svatých) obrázků apod. Nepatří sem tištěné hudebniny (evidovány jako rukopisy nebo prostřednictvím evidenčních jednotek karton/fascikl), mapy, atlasy, grafické listy.

Tisky po roce 1800 slouží k evidenci pouze neperiodických publikací, které obsahují literární, vědecké nebo umělecké dílo. Ostatní tisky (periodika, letáky, normálie apod.) evidujeme prostřednictvím evidenční jednotky karton nebo fascikl.

Pohlednice, plakáty, cenné papíry a štočky jsou evidovány pomocí samostatné evidenční jednotky.

7. POPIS PŮVODCE (PŮVODCŮ)

7.1. Zásady popisu původce

Popis původce se řídí zásadami, které jsou zveřejněny v Základních pravidlech v rámci kapitoly 6 (s. 81-87), přičemž je nutno mezi původce v závislosti na obsahu příslušného souboru řadit jak korporaci (korporace), tak osobu. Jako osoba je zpravidla vnímán duchovní, jehož osobní písemnosti jsou v příslušném souboru ponechány po dohodě s vlastníkem. Za korporaci se považuje příslušný farní (v Čechách též označovaný jako děkanský či arciděkanský) úřad či lokálie nebo expozitura, případně kuracie (na Moravě), dále také politická a společenská organizace, patronátní úřad apod., jejichž písemnosti mohou být v souboru uloženy a eventuální delimitace do fondu příslušného velkostatku (archivu města) je neúčelná či problematická z hlediska vlastnických vztahů k archiváliím, popřípadě není z výše naznačených důvodů z písemností například politické či společenské organizace zřízen samostatný archivní soubor.

Popis původce je nezávislý na popisu archivního souboru.

V informačním systému (elektronické podobě archivní pomůcky) se prvky popisu původce nacházejí na odpovídajícím místě struktury souboru. V tištěné pomůcce je řazen popis původců za sebou. Je vhodné volit pořadí popisu jednotlivých původců dle množství dochovaných archiválií vzniklých v jejich gesci.

Při popisu původce je třeba přihlídnout k metodickému pokynu Odboru archivní správy MV č. 3/2017, přestože je primárně určen pro evidenci původců v evidenci NAD. Upozornit je třeba zejména na zásady použití cizojazyčné formy názvu jako preferovaného jména (kap. 3.1.3). V případě původců zaniklých před rokem 1918 (např. lokální kaplanství povýšené v 19. století na farní úřad) se použije cizojazyčná forma, pokud byla dobově preferována. Toto pravidlo bude využito především v oblastech obývaných v minulosti cizojazyčnými menšinami.

7.2. Typy původců

Ve fondech typu farní (děkanský, arciděkanský) úřad se popisují následující původci, jsou-li jejich archiválie ve fondu obsaženy:

plebánie

Poznámka: *Pro rozlišení středověkých a raně novověkých základních jednotek církevní správy od novodobých farních úřadů bylo z pracovních důvodů zvoleno pojmenování*

„plebánie“. V případě, že některý z původců archivního souboru užíval jiné historické označení, přizpůsobíme název užívaný v popisu původce této skutečnosti (například Arcijáhenství Bílina, Děkanství Chrudim aj.). Blíže viz příklady popisu původců.

lokálie či expozitura případně kuracie farního úřadu XY včetně alespoň rámcové datace existence (jsou-li písemnosti ve fondu a jedná-li se o přímého předchůdce pozdějšího farního úřadu, na nějž přešel rovněž výkon majetkových práv či nároky pramenící z usufrukuačních práv a především povinnost vyřizovat příslušnou agendu; v běžné úřední agendě se případné povýšení na samostatný farní úřad nemuselo s výjimkou oficiální hlavičky projevit);

farní úřad od - do (případně rámcová datace jeho existence či jednotlivých období jeho existence, neexistoval-li kontinuálně);

děkanský úřad od - do (pouze v Čechách v případě formálního/čestného povýšení farního úřadu);

arciděkanský úřad od - do (v případě formálního/čestného povýšení, v Čechách);

vikariátní úřad (v Čechách) / děkanský úřad (na Moravě) ve výjimečném případě, že není vyčleněn do samostatného fondu;

patronátní úřad (v případě, že je to z hlediska množství dochovaných archiválií účelné či nebylo dosaženo souhlasu vlastníka archiválií s přesunem do příslušného archivního souboru);

politické či společenské organizace (místní odbory lidové strany, charity, sdružení mládeže, spolky pro stavbu či údržbu kaplí apod. v případě, že je to z hlediska množství dochovaných archiválií účelné a archiválie nejsou vyčleněny do samostatného fondu);

bratrstva a spolky (pokud nejsou archiválie vyčleněny do samostatného fondu);

kostelní konkurenční výbory a rady (v případě, že nejsou vyčleněny do samostatného fondu);

osoby (písemné pozůstalosti osob, které nebyly vyčleněny do samostatného fondu);

školy a školní rady (je-li to z hlediska obsahu archiválií či jejich množství účelné, nelze-li přesunout/delimitovat do příslušného fondu a nelze-li tyto materiály považovat za písemnosti osobní povahy);

další korporace, jejichž definice odpovídá zásadám popisu původců v ZP, kapitola 6 (s. 81-87).

Na písemnosti uložené v relevantních souborech a vzniklé činností biskupských či arcibiskupských konzistoří (zejména kurendy) lze nahlížet jako na dokumenty původci doručené a sloužící jako reglement jeho činnosti, které však vznikly bez přímé vazby na konkrétního původce a byly určeny většímu množství příjemců. Z tohoto důvodu není nutno příslušnou konzistoř zmiňovat mezi původci.

Příklady popisu původců typu Farní úřad, Plebánie, Kurácie, Děkanský úřad, Lokálie, Lokálie s expozitou, Expozitura, Zámecké kaplanství tvoří přílohu č. 4 tohoto pokynu.

8. REJSTŘÍKY

Tvorba rejstříků se řídí zásadami uvedenými v ZP (kap. 7, s. 89 - 99) s ohledem na další metodologický vývoj v této oblasti, především pak v souvislosti s přípravou centrálního sdílení přístupových bodů v rámci českého archivnictví (projekt Centrální archivní místo). Zda se při zpracování archivního souboru přistoupí ke tvorbě rejstříků, je ponecháno na úvaze zpracovatelů, doporučeny jsou především rejstříky osobní a korporativní.

9. LITERATURA A PRAMENY

Při sestavování přehledu literatury bylo přihlédnuto k časovému rámci, z něhož se dochovalo v relevantních archivních souborech nejvíce písemností, tj. období od 17. století do roku 1949. Odkazy na specializovanou literaturu k období středověku lze dohledat v níže uvedených titulech.

a) staré tisky

Synodus archi-dioecesana Pragensis: Habita ab Illustrissimo & Reverendissimo Domino, Domino Sbigneo Berka, Dei et Apostol. Sedis Gratia Archi-Episcopo Pragensi etc., Pragae 1605.

Rituale Pragense Ad Usum Romanum Accommodatum Jussu & Autoritate eminentiss et reverendiss Domini Domini Ernesti Adalberti Card. Ab Harrach, archiepiscopus Pragensis, Pragae 1642.

b) obecná literatura

František AUERHANN, *Co jest zasnoubení k manželství?*, Praha 1858.

Tomáš BALETKA, *Proměny farní sítě na Moravě mezi pozdním středověkem a raným novověkem*, in: *Církevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku*, Praha 2007 s. 139-143.

Stanislav BALÍK, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Brno 2013.

Tomáš Václav BÍLEK, *Reformace katolická neboli Obnovení náboženství katolického v království Českém po bitvě bělohorské*, Praha 1892.

Zdeněk BOHÁČ: *Atlas církevních dějin českých zemí 1918 - 1999*, Kostelní Vydří 1999.

Klement BOROVIČ, *Manželský soud v Praze*, Časopis katolického duchovenstva (dále jen ČKD), 1868, č. 3, s. 222-223.

Klement BOROVIČ, *Ohlášky manželství*, ČKD 1868, č. 5, s. 387-388.

Klement BOROVIČ, *O křtu nalezců*, ČKD 1868, č. 3, s. 221-222.

Klement BOROVIČ, *Úřední sloh církevní. Příručná kniha praktického úřadování pro katolické duchovenstvo*, 1. vyd., Praha 1879 (nebo 1880). V textu jen Klement BOROVIČ, *Úřední sloh církevní...*, Praha 1879 (nebo 1880).

Klement BOROVIČ, *Úřední sloh církevní. Příručná kniha praktického úřadování pro katolické duchovenstvo*, 2. rozmnožené vyd., Praha 1887. V textu jen Klement BOROVIČ, *Úřední sloh církevní...*, Praha 1887.

Klement BOROVIČ, *Úřední sloh církevní. Příručná kniha praktického úřadování pro katolické duchovenstvo*, 3. rozmnožené vyd., Praha 1893, (nebo 1894). V textu jen Klement BOROVIČ, *Úřední sloh církevní...*, Praha 1893 (nebo 1894).

- Jaroslava BRICHOVÁ, *Problémy a úskalí pořádání církevních fondů katolické církve se zvláštním zřetelem na farní a děkanské archivy na Moravě a ve Slezsku*, Zpravodaj pobočky ČIS 48, 2004, s. 118-131.
- Jaroslava BRICHOVÁ, *Příspěvek k poznání problematiky pořádání a inventarizace římskokatolických farních a děkanských úřadů v oblasti olomoucké arcidiecéze po roce 1989*, in: *Archivy na prahu tisíciletí*, Brno 2000, s. 27-35.
- Antonín BRYCHTA, *O jmění církevním a jeho správě*, Hradec Králové 1910.
- Eduard Jan Nepomuk BRYNYCH, *O křesťanském cvičení*, ČKD 1874, č. 3, s. 220-225.
- Eduard Jan Nepomuk BRYNYCH, *Zkouška z náboženství a poučení snoubenců*, ČKD 1886, č. 1 a 2, s. 10-14 a 92-104.
- Vojtěch CEKOTA, *Farní organizace na Moravě v 18. století*, in: *Vývoj církevní správy na Moravě*, Brno 2003, s. 133-139.
- Vojtěch CEKOTA, *Péče o farní a děkanské archivy*, in: *Česká biskupská konference*, Velehrad 1998, s. 32-40.
- Eliška ČÁŇOVÁ, *Seznamy obyvatel vzniklé při rekatolizační činnosti jako prameny pro demografickou statistiku*, *Historická demografie* 8, 1983, s. 61-74.
- Ferdinand ČERNOVSKÝ, *Snoubenci na katolickém farním úřadě. Se zřetelem k novým nařízením a výnosům*, Praha 1911.
- Český slovník bohovědný I*, Praha 1912.
- Český slovník bohovědný II*, Praha 1916.
- Zuzana ČEVELOVÁ, *Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století. Možnosti interpretace katolických normativních pramenů*, Pardubice 2012.
- Magdalena ČOUPKOVÁ, *Pořádání fondů farních úřadů ve Státním okresním archivu Uherské Hradiště*, *Východní Morava* 1, 2011, s. 133-145.
- Wilhelm DIESSL, *Der Pfarrhelfer. Handbuch für Laienhilfe in der Seelsorge*, Warnsdorf 1936.
- Emanuel DOLEŽAL, *O zkouškách snoubenců*, ČKD 1846, č. 1-4, s. 65-91, 265-277, 487-515, 631-653.
- Karel DOSKOČIL, *Vývoj farních matrik v českých zemích ve světle právních předpisů*, *Časopis rodopisné společnosti v Praze* 12, 1940, č. 2, s. 41-50.
- Josef DOUBRAVA, *Otázka patronátní v Čechách*, ČKD 1900-1903, č. 1-10, passim.
- Zdeněk DOUBRAVSKÝ, *Vývoj organizace církevní správy na severozápadní Moravě od Bílé Hory do josefínských reforem*, in: *Vývoj církevní správy na Moravě*, Brno 2003, s. 155-163.
- Max DVOŘÁK, *Katechismus památkové péče*, 2. vydání, Praha 2004.

- Jan EDL, *Standesamt. Stručný průvodce dějinami úřadu a jeho činností*, Západočeské archivy 2015 [VI.], s. 102–123.
- František EHRMANN, *Moravský konkurenční zákon*, Brno 1905.
- Karel ENGLIŠ, *Chudinství v království českém na počátku 20. století*, Praha 1908.
- Josef FOLTÝNOVSKÝ, *Duchovní správa*, Olomouc 1936.
- Karel GERLICH, *Rozvod, rozluka, alimenty*, Praha 1934.
- Friedrich GOTTAS, *Die Geschichte des Protestantismus in der Habsburgermonarchie*, in: *Die Habsburgermonarchie 1848-1918, Band IV - Die Konfessionen*, Wien 1985.
- Josef GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*” - *svatební a křestní obřad v období raného novověku. Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století*, *Historická demografie* 24, 2000, s. 49-82.
- Martina HALÍŘOVÁ, *Zemský nalezinec v Praze a sirotčí péče počátkem 19. století*, in: *Rodina a domácnost v 16. - 20. století*, Praha 2010, s. 89-96.
- Martina HALÍŘOVÁ, *Vývoj péče o sirotky v Čechách a okresní sirotčinec v Pardubicích do roku 1914*, *Východočeský sborník historický* 20, 2011, s. 69-92.
- Martina HALÍŘOVÁ, *Koncept chudoby v dlouhém 19. století a podoby péče o chudé v Čechách*, in: *Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén*, Praha 2013, s. 83-99.
- Martina HALÍŘOVÁ, *Role duchovních v chudinské a nalezenecké péči*, *Historie - Otázky - Problémy* 1, 2009, č. 2, s. 133-137.
- Olga HATAŠOVÁ, *Soubor archiválií farního úřadu v Přelouči (1730-1950)*, *Východočeský sborník historický* 11, 2002, s. 105-122.
- Josef HAUSMANN, *O příjmech ředitelů káru a kostelníků*, *ČKD* 1872, č. 3, s. 230-233.
- Josef HAUSMANN, *Křesťanské cvičení*, *ČKD* 1871, č. 1, s. 53-59.
- Joseph HELFERT, *Von den Rechten und Pflichten der Bischöfe und Pfarrer, dann deren beiderseitigen Gehülffen und Stellvertreter II*, Prag 1832
- Joseph HELFERT, *Von dem Kirchenvermögen I und II*, Prag 1834.
- Joseph HELFERT, *Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle nach dem gemeinen und dem oesterreichischen Kirchenrechte*, Prag 1837. V textu jen Joseph HELFERT, *Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyle....*, Prag 1837.
- Milan HLAVAČKA, *Bekämpfung der Armut in den böhmischen Ländern im 19. Jahrhundert. Eine Institutionelle und legislative Übersicht*, *Moderní dějiny* 20, 2012, č. 2, s. 17-40.
- Jana HLAVOVÁ, *Správa farního a zádušního majetku farnosti Vlachovo Březí v 17.-18. století*, *Zlatá stezka* 19, 2013, s. 63-100.

- Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Farní síť ve středověkých Čechách a možnosti jejího studia*, in: *Církevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku*, Praha 2007, s. 23-32.
- Jaroslava HOFFMANNOVÁ, *K vývoji sociální péče o děti a mládež v Čechách*, *Sborník archivních prací* 32, 1982, s. 419-445.
- Eliška HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy fary v Němčicích (1759-1939)*, *Zlatá stezka* 18, 2011, s. 141-174.
- Ladislav HOSÁK, *Územně správní vývoj státních a společenských institucí a organizací na Moravě a ve Slezsku 1848-1960*, Ostrava 1966.
- Josef HRONEK, *Katechetika: duch a forma katolického vyučování náboženského*, Praha 1946.
- František HRUBÝ, *Církevní zřízení v Čechách a na Moravě od X. až do XIII. st. a jeho poměr k českému státu*, *ČČH* 23, 1917, s. 38 - 73.
- Alois HRUDIČKA, *Topografie diecese brněnské*. Brno 1908.
- Antonín JAHŮDKA - Karel ROTTER, *Předpisy o katolické církevní konkurenci na Moravě*, Brno 1939.
- Libor JAN, *Die Anfänge der Pfarrorganisation in Böhmen und Mähren*, in: *Pfarreien im Mittelalter. Deutschland, Polen, Tschechien und Ungarn im Vergleich*, Göttingen 2008, s. 183-199.
- Libor JAN, *K otázce hradských kostelů, velkofar a arcikněží v přemyslovském panství (10. až 12. stol.)*, in: *Kościół w monarchiach Przemysławów i Piastów*, Poznań 2009, s. 193-203.
- Petr Karl JAKSCH, *Gesetzlexikon im Geistlichen-, Religions- und Toleranzsache*, Band I-X, Prag 1828-1830.
- Jaroslava JAROLÍMKOVÁ, *Farní kroniky na okrese Česká Lípa*, *Bezděz* 14, 2005, s. 241-263.
- Petr JOKEŠ, *Farní organizace na středověké západní Moravě*, Brno 2011.
- Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin*, 1. a 2. díl, Praha 1991.
- Isidor KAIM, *Das Kirchenpatronatrecht nach seiner Entstehung, Entwicklung und heutige Stellung im Staate, mit steter Rücksicht auf die ordentliche Collatur I und II*, Leipzig 1845 und 1866.
- Jan KAPRAS, *Poručenství nad sirotky v právu českém*, Praha 1904.
- Johann Dominik KASPAR, *Der Rechnungsführer nach Anleitung der Gesetze, oder Sammlung der bestehenden allerhöchsten Gesetze und Verordnungen, welche die*

Verrechnung des Steuer-, Kirchen-, Waisen-, Depositen- und Armeninstituts-Vermögens, Band I-IV, Brünn 1824-1825.

Jiří KAŠNÝ, *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006.

Jiří KLABOUCH, *Manželství a rodina v minulosti*, Praha 1962.

Vladimír KORONTHÁLY, *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948-2010 I (A-L)*, Praha 2013.

Vladimír KORONTHÁLY, *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948-2010 II (M-Ž)*, Praha 2013.

Vladimír KORONTHÁLY, *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948-2010 III (Lexikon)*, Praha 2013.

Jana KROTILOVÁ, *Farní kroniky jako historický pramen (Slánsko)*, Slánský obzor 14, 2006, s. 17-26.

Ivan KRŠKA, *Pořádání písemností římskokatolických farních úřadů*, Severomoravské archivy 4, 1960, s. 1-7.

František Xaver KRYŠTŮFEK, *Císař František Josef I. Dějiny církve katolické v Rakousku od roku 1852 do roku 1859*, ČKD 1881, č. 9, s. 544-559.

František Xaver KRYŠTŮFEK, *Svaté přijímání*, ČKD 1904, č. 2-6, s. 108-114, 173-176, 246-250, 298-302, 346-350, 459-464.

Ivana KUBÍČKOVÁ, *K zpřístupnění fondů farních archivů v SOkA Olomouc*. Olomoucký archivní sborník 2012, s. 22-30

Jana KUBÍČKOVÁ, *Biskupové, kostelní jednoty a zakládání nových farností a chrámů na konci 19. a na počátku 20. století*, in: *Vývoj církevní správy na Moravě*, Brno 2003, s. 355-362.

Josef KUPKA, *Ohlášky manželské a promíjení jich*, ČKD 1862, č. 3, s. 169-179.

Johann Baptist KUTSCHKER, *Gesetzliche Bestimmungen über die Errichtung, Verwaltung und Verwendung der Religionsfonde der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder*, Wien 1871.

Jaroslav LAMEŠ, *Matriční doklady a jejich dokumentární hodnota*, Archivní časopis (dále AČ) 29, 1979, s. 20-51.

Peter LANDAU, *Ius patronatus. Studien zur Entwicklung des Patronats im Dekretalenrecht und der Kanonistik des 12. und 13. Jahrhunderts*, Köln und Wien 1975.

Margareth LANZINDER, *Verwaltete Verwandtschaft. Eheverbote, kirchliche und staatliche Dispenspraxis im 18. und 19. Jahrhundert*, Wien 2015.

František LAURIN, *Moc zákonodárná a soudní v příčině manželství dle katolického práva církevního*, Praha 1883.

Antonín LENZ, *O svátosti biřmování*, ČKD 1867, č. 8, s. 569-587.

Franz LOBERSCHINER, *Das Kirchen-Vermögen oder Die gesetzliche Art der Erwerbung und Verwaltung des Gotteshaus- und Pfründenvermögens*, Budweis 1862.

Howard LOUTHAN, *Obracení Čech na víru aneb Rekatolizace po dobrém a po zlém*, Praha 2011.

Miloslav MARTÍNEK, *Přehled vývoje rakouského zákonodárství v oblasti chudinství, zdravotnictví a sociální správy*, Sborník k dějinám 19. a 20. století 4, 1977, s. 63-85.

Radek MARTINEK a kol., *Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů*, Olomouc 2008.

Lenka MARTÍNKOVÁ, *Archivy far a vikariátů na Pelhřimovsku (Několik poznámek k jejich písemnostem na Pelhřimovsku od pobělohorské doby do počátku 20. století)*, AČ 55, 2005, s. 89-116.

Lenka MARTÍNKOVÁ, *Církevní archivnictví na území českobudějovické diecéze po roce 1785 se stručnou retrospektivou předchozího stavu*, AČ 62, 2012, s. 117-166.

Lenka MARTÍNKOVÁ, *Die Diözese Budweis 1785-1813. Ein Beitrag zu Organisation, Verwaltung, Schriftgut und Geistlichkeit der Diözese in josephinischer Zeit*, Pelhřimov 2011.

Jan MARTINŮ, *Manželské právo církve katolické se zřetelem na manželské právo občanské vůbec, zvláště na manželské právo občanské Republiky československé I a II*, Olomouc 1928 a 1930.

Methoděj MARVAN, *Církevní jmění*, Brno 1915.

Eduard MAUR, *Církevní soupisy obyvatel v katolické a protestanské Evropě*, Historická demografie 4, 1970, s. 4-18.

Jan MICHAL, *Kostelní účty čili Snůška nařízení diecesních (arcidiecese olomoucké) a státních o způsobu, jímž se různé druhy církevního jmění, jmění totiž kostela vlastního, jmění nadací mešních i jiných, jmění farního a chudinského ústavu a vůbec jmění fondů správě farních úřadů svěřených zúročitelně a výnosně ukládají a koncem správního roku v kostelních účtech uvádějí*, Praha 1907.

Jiří MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000.

Vojtěch MOKRÝ, *O církevních zákonech stran manželství. Jak by se jich plnění usnadnilo a rozličným nesnázem předešlo*, ČKD 1850, č. 3, s. 114-130.

Nepostradatelný rádce občanů bez vyznání. Co musí každý vědět o sňatku, manželství, narození, úmrtí a pohřbu, Praha 1926.

Jiřina NESVADBÍKOVÁ, *K vývoji památkové péče na území Československa. Přehled právních dokumentů a nástin vývoje 1749-1958*, Praha 1983.

Zdeněk NEŠPOR, *Víra bez církve*, Ústí nad Labem 2004.

Karel NEUBER, *Vzorec účtu zádušního s potřebným výkladem a připojení nejdůležitějších předpisů a norem v Čechách platných. Přeložil a doplnil Karel Bloman*, Chrudim 1902.

Ludmila NOVOTNÁ, *Standesamty jako nová součást Sbírký matriky západních Čech*, Archivní časopis 67, 2017, č. 4, s. 410–416.

Miroslav NOVOTNÝ, Rudolf SVOBODA, Lenka MARTÍNKOVÁ, Tomáš VEBER, Marie RYANTOVÁ, *Die Diözese Budweis in den Jahren 1785-1850. Das Aschenputtel unter den Diözesen*, Berlin, Peter Lang, 2018, Beiträge zur Kirchen- und Kulturgeschichte, Band 30.

Josef NUHLÍČEK, *Matriční listinné doklady a jejich hodnota*, AČ 19, 1969, s. 91-97.

Zuzana PAVELKOVÁ ČEVELOVÁ, *Každodennost manželství 19. století v Čechách pohledem soudních akt a příruček pro katolické kněze*, Pardubice 2015.

Hana PÁTKOVÁ, *Knihy ohlášek při bohoslužbách a knihy „ordo divinorum“ jako pramen pro výzkum památek středních Brd*, Podbrdsko 16, 2009, s. 138-146.

Jan Křtitel PAULY, *Hřbitovní a pohřební právo*, Praha 1941.

Jan Křtitel PAULY, *Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Systematický soubor církevních a státních zákonů, nařízení, rozhodnutí, norem a příslušných formulářů s praktickým návodem pro duchovní správu*, Praha 1902. V textu jen Jan K. PAULY, *Právní rádce pro duchovní správu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...*, Praha 1902.

Josef PAZDERKA, *Rozvod od stolu a lože*, ČKD 1887, č. 3-5, s. 165-172, 213-222, 270-284.

Tomáš PĚKNÝ, *Dějiny Židů v Čechách a na Moravě*, 1. vydání, Praha 1993.

Michal PELEŠKA, *Vývoj matričního zápisu s konkrétními příklady na matrikách farního obvodu Budějice*, Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2008 [vyd. 2009], s. 71-77.

Mořic PÍCHA, *Může-li duchovní správce dáti potvrzení o vdovství ženě, požívající státní podpory pro válečné poškozence, o níž ví, že žije v konkubinátě?*, ČKD 1924, č. 6, s. 439-440.

Václav POHAN, *Jak by se mohla farní listovna uspořádati*, ČKD 1843, s. 332.

Pravidla o vedení matrik pro arcidiecézi olomouckou, Olomouc 1903.

Miloslav POJSL, *Počátky církevní správy na Moravě, biskupství a arcibiskupství v Olomouci*, Uherské Hradiště 2015.

Zuzana PROKOPOVÁ, *„Auxilium christianorum, ora pro nobis!“ Barokní knihy zázraků jako dosud málo využitý pramen*, Kuděj 6, 2004, č. 1, s. 3 - 16.

- Stanislav PŘIBYL, *Historické proměny a teologicko-spirituální základy právní úpravy svátosti biřmování*, Revue církevního práva 18, 2012, č. 3, s. 45-56.
- Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010.
- Alexandr PUTÍK - Olga SIXTOVÁ, *Dějiny Židů v Čechách a na Moravě. Od počátků po emancipaci*, Praha 2005.
- Jan ROYT, *Obraz a kult v Čechách v 17. a 18. století*, Praha 1999.
- Řád pro vybírání církevních příspěvků církve římsko-katolické v obvodu sudetoněmecké části arcidiecéze olomoucké, Bránice 1939.
- Michal ŘEZNIČEK, *Záduší a jeho správa v Ledčském vikariátu v 17. a první čtvrtině 18. století*, Časopis Národního muzea - řada historická 173, 2004, č. 1-2, s. 51-82.
- Jan SAHEB, *Siroťčí agenda na mensálních statcích olomouckého biskupství v 16. a 17. století na příkladu hukvaldského panství*, Časopis Matice moravské 126, 2007, č. 2, s. 267-283.
- Rudolf SANDER, *České zemské gubernium a církevní záležitosti v době josefínské*, Sborník archivních prací 45, 1995, s. 86.
- Veronika SEMERÁDOVÁ, *Vizitační písemnosti Čech 17. století. Farní kostely a farní klérus pražské arcidiecéze v letech 1623-1694*, Sborník archivních prací 47, 1997, s. 125-204.
- Antonín SKOČDOPOLE, *Výtahy z matrik farských*, ČKD 1888, č. 6, s. 321-331.
- Věra SLAVÍKOVÁ, *Archivní dokumenty uložené na farních úřadech. Historie, pořádání a inventarizace*, Olomouc 2014.
- Jiří SOCHR, *Pořádání a inventarizace římskokatolických farních archivů*, AČ 12, 1962, s. 19-25.
- Alois SOLDÁT, *O jedinosti a nerozlučnosti manželství*, Praha 1906.
- Vladimír SPÁČIL, *K otázce pořádání a inventarizace římskokatolických farních archivů z oblasti olomoucké arcidiecéze*, AČ 13, 1963, s. 76-81.
- Ivo SPERÁT, *Občanská farní kronika*, Brno 2013.
- Souhrn nařízení o manželských dispensích „pro foro externo“ pro pražskou arcidiecesi vydaných*, příloha Ordinariátního listu Pražského č. 4, Praha 1903.
- Statistika v duchovní správě*, ČKD 1945, č. 1, s. 34-37.
- Hana STOKLASOVÁ, *Konzistoriální kurendy a Ordinariátní listy - oběžníky královéhradecké diecéze v 19. století a možnosti jejich badatelského využití*, in: 350 let královéhradecké diecéze, Červený Kostelec 2015, s. 69-81.
- Pavla STUHLÁ, *P. Jan František Kfeller ze Sachsegrünu a kontrola archivů far prachatického vikariátu roku 1760*, Zlatá stezka 14, 2007, s. 103-117.

- Pavla STUHLÁ, *Oběžníky prachaticko-netolicko-vodňanského vikariátu z let 1681 až 1752 jako historický pramen*, Folia historica Bohemica 22, 2006, s. 179-210.
- Václav STÝBLO, *Úvod šestinedělek*, ČKD 1897, č. 1897, s. 30-39.
- Jan ŠAFRÁNEK, *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů I*, Praha 1913, s. 255-259.
- Jaroslav ŠEBEK, *Mezi křížem a národem. Politické prostředí sudetoněmeckého katolicismu v meziválečném Československu*, Brno 2006.
- Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecéze pražské z let 1671 - 1725*, Praha 1909-1938.
- Alois Dominik ŠPACHTA, *Rozvedení manželů od stolu a lože*, ČKD 1842, č. 1-2, s. 55-68, 255-272.
- Jan TENORA, *Arcijáhenství znojenské od r. 1600. Příspěvek k vývoji církevního zřízení na Moravě*, Hlídka 1929, č.7, s. 217-227, č. 8, s. 253-261.
- František TOMÁNEK, *Sbírka nejdůležitější předpisů kultových platných v Republice československé*, Praha 1928.
- Jiří TOPINKA, *Příspěvek k pořádání školských fondů*, AČ 58, 2008, s. 82-84, 105-107.
- Rajmund Jiří TRETERA, *Církevní právo*, Praha 1993.
- Rajmund Jiří TRETERA, *Novodobé předpisy kanonického práva a jejich překlady*, Revue církevního práva 1, 2005, č. 2, s. 81-90.
- Marie TOŠNEROVÁ, *Libeňské farní kroniky*, Minulostí Berounska 10, 2007, s. 105-124.
- Josef TUMPACH, *Ius ecclesiasticum*, Pragae 1902.
- Josef TUMPACH, *Sňatky na smrtelné posteli těch, kdož v konkubinátě nebo v manželství občanském již nežijí, jimž však vadí nějaká překážka zrušující. K výkladu dekretu posvátného Sboru inkvisičního z 20. února 1888*, ČKD 1900, č. 1, s. 62-64.
- František TUNA, *Rozvod a rozluka. Populární výklad a praktická příručka s rozhodnutími nejvyššího soudu až do nejnovější doby o sporech manželských, o neplatnosti manželství, oduznání manželského původu dítěte, o alimentech*, Praha b.d.;
- Miloslava TURKOVÁ, *Nalezenci v Čechách na konci 19. století*, in: Děti, studenti, pedagogové, Praha 1993, s. 40-55.
- Michaela VLČKOVÁ, *Úvod šestinedělky. Význam obřadu v lidové tradici v liturgii církve*, Studia ethnologica pragensia 1, 2016, s. 27-40.
- Michaela VLČKOVÁ, *Význam obřadu žehnání matky po porodu v Čechách a na Moravě v 16. - 20. století*, disertační práce na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého, Olomouc 2011.

Marie VOJTÍŠKOVÁ, *Farní archivy a historicko-demografické bádání*, Historická demografie 4, 1970, s. 39-40.

Ludwig WAHRMUND, *Das Kirchenpatronatrecht und seine Entwicklung in Österreich I und II*, Wien 1894 und 1896.

Gregor WOLNY, *Kirchliche Topographie von Mähren meist nach Urkunden und Handschriften (Abtheilung I - Olmützer Ärzdiöcese, II - Brünnner Diöcese)*, Brünn 1855-1866.

Ladislav ZAVADIL, *Kongrua roku 1926: zákon, provádění a výklad*, Olomouc 1928.

Ladislav ZAVADIL, *Kostelní konkurence: nálezy nejvyššího správního soudu. Věstník Jednot duchovenstva brněnské a olomoucké diecése*, č. 7-8, Brno 1933.

Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, in: *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 535-548.

Bohumil ZLÁMAL, *Průručka českých církevních dějin I - VII*, Olomouc 2005-2010.

Rudolf ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století I*, Praha 1987.

Rudolf ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století II*, Olomouc 2003.

c) normy (do roku 1949)

Při sestavování přehledu právních norem bylo přihlédnuto k časovému rámci, z něhož se dochovalo v relevantních archivních souborech nejvíce písemností, tj. období od 17. století do roku 1949. Odkazy na normy z období středověku, na normy z 16. století a po roce 1949 lze dohledat v literatuře citované v příslušném oddíle metodiky. Normy jsou řazeny chronologicky s přesností na roky.

Ustanovení diecézní synody v Olomouci z roku 1591 o povinném vedení matrik.

Císař Rudolf II. dne 22. července 1602 nařizuje obyvatelům Království českého uzavření pikhartských, valdenských a bratrských sborů a dodržování majestátu krále Vladislava z 10. srpna 1508, který zároveň znovu vyhlašuje.

Obnovené zřízení zemské dědičného našeho království Českého 1627.

Obnovené zřízení zemské dědičného Markrabství moravského 1628.

Císařský patent z 13. května 1627 nařizující obyvatelům Království českého, aby se srovnali s katolickou vírou; pro ty, kteří tak neučiní, ponechává v platnosti předchozí nařízení o odprodeji statků a vystěhování ze země a zakazuje pod tresty přechovávání osob zběhlých pro víru.

Císařský patent z 31. července 1627 nařizující obyvatelům království, zejména vyšším stavům, aby se do šesti měsíců od uveřejnění patentu srovnali s katolickou vírou, nebo aby se ze země vystěhovali a všechny své statky sami nebo prostřednictvím katolických zmocněnců

v dalších šesti měsících prodali (dne 6. prosince 1627 lhůta prodloužena o dalších šest měsíců).

Nařízení místodržících Království českého z 11. září 1628, jímž se přikazuje obyvatelům dodržovat půsty a církevní svátky vůbec, žít podle přikázání; hejtmani a ostatní úředníci se pověřují dohledem nad plněním příkazu.

Císařský patent z 12. listopadu 1629 nařizující obyvatelům Království českého, aby byli nápomocni pražskému arcibiskupovi Arnoštu z Harrachu a jeho zástupcům při generální vizitaci pražské arcidiecéze a aby se podíleli na ustavení farářů na neobsazené fary.

Císařský patent z 13. února 1637 zakazující pobyt a přechovávání emigrantů v Království českém.

Nařízení místodržících Království českého ze 4. února 1639, aby nekatolíci do 24. března 1639 přistoupili ke katolické víře, nebo aby se vystěhovali ze země.

Císařský patent ze 4. května 1651, jímž se nařizuje obyvatelům království, kteří ještě nepřistoupili ke katolické víře, aby tak neprodleně učinili a nařizuje vrchnostem dbát na dodržování tohoto i předchozích nařízení vydaných v tom smyslu.

Nařízení místodržících Království českého z 22. října 1654 o svěcení svátků a nedělí pod přísnými tresty.

Císařský patent z 10. prosince 1717 o stíhání a trestání nekatolíků a predikantů.

Císařský reskript z 29. srpna 1721 o stíhání nekatolíků, predikantů a trestání distribuce zakázaných knih (další normy v téže věci ze dnů 15. března 1721, 23. června 1721, 23. ledna 1722, 25. února 1723, 7. února 1724, 3. února 1725, 10. března 1730, 3. července 1734 a 21. března 1735).

Dvorský reskript z 9. října 1724 o způsobech vedení kostelních a zádušních účtů (v téže věci reskript z 31. července 1762 a dvorský dekret z 24. září 1774).

Císařský reskript z 18. září 1725 upravující patronátní práva kostelů a způsob správy kostelního majetku v Markrabství moravském.

Nařízení Arcibiskupské konzistoře v Praze z 31. března 1735 o vedení pamětní knih pro účely evidence majetku, práv a nároků dané farnosti.

Instrukce Arcibiskupské konzistoře v Praze z 2. ledna 1741 pro misionáře v arcidiecézi.

Císařský patent z 30. května 1750 o štolových poplatecích v království (téhož dne zvláštní patent pro Pražská města, pro Moravu vydáno 30. dubna 1750).

Císařský patent z 8. srpna 1750, jímž se vydávají ustanovení o zajištění a půjčování kostelního jmění.

Nařízení Českého gubernia z 1. února 1765 o provádění kanonických vizitací.

Císařský patent ze 17. května 1769 nařizující obyvatelům Markrabství moravského přiznání veškerých duchovních i světských nadací ve lhůtě tří měsíců ode dne uveřejnění patentu a stanoví způsoby přiznání.

Císařský patent z 11. června 1770, jímž se upravují správa a péče o farní obydlí s příslušnými staveními.

Císařský patent z 6. prosince 1774, jímž se vyhláší Všeobecný školský řád.

Dvorský dekret z 12. srpna 1775 o vymýcení kacířství v Čechách.

Císařský patent ze 14. srpna 1781, dle něž se mají obyvatelé království obracet s žádostí o dispens při sňatku na arcibiskupa nebo biskupa-ordináře.

Císařský patent z 13. října 1781 o toleranci vyznavačů augspurské konfese, helvetů a nesjednocených Řeků (tzv. Toleranční patent).

Císařský patent z 24. srpna 1782, jímž se určuje, kdy je možno odvolat se při rozvodu od stolu a od lože do Říma.

Direktivní pravidla z 16. dubna 1781 pro zřizování nalezinců, porodnic a sirotčinců.

Císařský patent z 30. srpna 1782 ruší povinnost uzavírání zásnubních smluv.

Císařský patent z 5. října 1782 obnovuje dřívější nařízení a zakazuje prodej, výměnu nebo věnování duchovního (beneficiárního) či kostelního majetku bez schválení vlády.

Císařský patent z 16. ledna 1783 o uzavírání světských manželských smluv, o stanovení původu dětí a o manželském právu vůbec.

Dvorský dekret z 22. května a 9. srpna 1783 o rušení náboženských bratrstev a likvidaci jejich jmění.

Císařský patent z 20. února 1784 o způsobech vedení matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých.

Dvorský dekret z 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik.

Dvorský dekret z 26. listopadu 1784 o péči o chudé a sirotky náležející pod správu farního úřadu (19. srpna 1785 prováděcí nařízení v téže věci).

Císařský patent z 16. září 1785 o zasňubování a uzavírání manželských smluv poddanými dědičných zemí dlíci v cizině.

Dvorský dekret z 24. září 1785 o příjmech duchovenstva a výpomoci z náboženského fondu.

Dvorský dekret z 15. září 1786 o vedení matrik humanitními ústavami, nemocnicemi, porodnicemi a nalezenci.

Dvorský dekret z 9. listopadu 1787 o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Císařský patent ze 17. července 1788 vydávající patent o uzavírání sňatku rozvedených osob.

Dvorský dekret z 6. října 1788 o zápisu svědků křtu na místě křtu.

Dvorský dekret z 30. dubna 1789 o podobě formulářů křestních, oddacích a úmrtních listů.

Dvorský dekret z 23. července 1789 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů (v téže věci též dekrety z 24. ledna 1790 a 3. srpna 1791 a nařízení Českého gubernia č. 22464 z 5. srpna 1795, další novelizace 17. prosince 1819 a 5. dubna 1831).

Císařský patent z 18. října 1792 postulující podmínky, za nichž lze rozpůjčovat kostelní, zádušní, studijní, náboženský (benefiční) a jiný kapitál.

Nařízení Českého gubernia z 18. listopadu 1795 o provádění pečlivé kontroly farních kronik.

Nařízení Českého gubernia z 21. září 1799 a 21. května 1800 o vedení druhopisů matrik.

Nařízení Českého gubernia z 2. srpna 1803 o sestavování inventářů benefícia (v téže věci též dvorský dekret č. 26947 z 24. prosince 1816 a nařízení Českého gubernia z 6. května 1820 a 28. července 1833).

Dvorský dekret č. 34 z 9. srpna 1810 o zápisu kmotrů do křestních matrik.

Dvorský dekret č. 946 z 1. června 1811, jímž se vyhláší Všeobecný občanský zákoník.

Dvorský dekret č. 10716 z 25. července 1811 o doplnění poškozených a obnovení ztracených matrik.

Dvorský dekret č. 59 z 22. května 1812 o zápisu dne narození vedle křtu do zvláštní rubriky matriky.

Dvorský dekret č. 49 z 21. října 1813 o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 13. ledna 1814, jímž se vydává dodatek k zásadám o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 22. prosince 1814 upravující podmínky uzavírání manželství s cizozemci.

Dvorský dekret z 1. ledna 1816 o zápisu jména křtícího kněze.

Dvorský dekret z 28. ledna 1816 upravující způsoby legitimizace nemanželských dětí.

Dvorský dekret č. 1595 z 23. srpna 1819 o soudních řízeních ve věcech manželských.

Císařský patent Františka I. z 23. ledna 1820 o způsobech výběru daní (k čemuž též dvorské dekrety č. 705 a 1226 ze dnů 4. a 31. března 1828 a č. 2942 z 27. října 1829).

Dvorský dekret č. 1659 z 21. dubna 1820 o způsobech provádění adopce.

Dvorský dekret ze 4. ledna 1825 upravující záležitosti osob žijících v konkubinátě.

Dvorský dekret č. 63 z 2. července 1825 o zápisu jména porodní asistentky do matrik.

Nařízení Českého gubernia č. 20673/1829 ve věci deputátů kněžích a způsobech vedení rejstříků výsevu, výmlatu a sklizně.

Nařízení Českého gubernia č. 2627/1830 o ukládání, shromažďování a vazbě tištěných nařízení.

Dvorský dekret ze 17. dubna 1834 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech a o příspěvcích na výchovu nezaopatřených dětí.

Dvorský dekret č. 83 z 18. července 1834 o vystavování křestních listů pro děti legitimované následným sňatkem.

Dvorský dekret č. 97 z 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik a o duplikátech křestních a oddacích matrik.

Nařízení arcibiskupa olomouckého Ferdinanda Marii hraběte Chotka a olomoucké konzistoře z 15. dubna 1835 o uspořádání registratury děkanských archivů.

Nařízení Českého gubernia č. 11935/1835 o sestavování inventářů far a záduší, správě zádušního majetku a dále přehled povinně vedené agendy farních úřadů.

Nařízení Českého gubernia z 30. května 1835 ve věci zřizování a udržování náboženských soch, statuí atd.

Nařízení Českého gubernia č. 5952/1835 o vedení pamětních knih.

Dvorský dekret č. 38 z 19. února 1836 o rozšíření dosavadních předpisů o úschově křestních a oddacích matrik také na úmrtní matriky.

Dvorský dekret č. 13192 z 9. července 1836 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Nařízení Českého gubernia č. 2/1840 o způsobech zápisu jména porodních asistentek do křestní matriky.

Dvorský dekret č. 531 ze 4. května 1841 upravující podmínky rozluky manželství.

Nařízení papeže Řehoře XVI. Cum Romanus Pontifex z 22. května 1841 upravující podmínky smíšeného manželství.

Dvorský dekret č. 799 z 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matrik.

Výnos c. k. ministerstva věcí duchovních a vyučování č. 1954/1852 upravující sňatky osob cizí národnosti (též výnos ministra kultu a vyučování č. 17602/1859, výnos státního ministerstva č. 2392/1865, výnosy ministerstva vnitřních věcí č. 1702/1874, 17461/1882 a 24123/1900).

Zákon č. 253/1852 ř. z. o spolčování.

Císařský patent z 20. dubna 1854 upravující postavení osob žijících v konkubinátě.

Císařský patent č. 208/1854 o způsobech provádění adopce.

Císařský patent z 5. listopadu 1855 č. 195/1855 ř. z., kterým se vyhlašuje úmluva (konkordát) uzavřená mezi Svatým Stolicem a Rakouským císařstvím 18. srpna 1855.

Císařský patent z 8. října 1856 o provádění ustanovení Konkordátu mezi Rakouským císařstvím a Apoštolským stolicem ve věcech manželských ze dne 18. srpna 1855.

Nařízení papeže Pia IX. Etsi Sanctissimus z 15. listopadu 1858 upravující podmínky uzavření smíšeného manželství.

Zákon č. 51/1861 ř. z., patent císařský, jímžto se pořádají záležitosti církve evangelické vyznání augšpurského i helvetského.

Nařízení státního ministerstva č. 2211/1862 mj. o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů.

Zákon č. 105/1863 ř. z. o právu domovském (včetně péče o chudé).

Výnos českého místodržitelství č. 228/1864 o právních poměrech soukromých kaplí, soch, křížů atd.

Zákon č. 2/1864 Sb. s. z. z. Vévodství slezského o zapravování nákladův na stavbu a opravu katolických budov kostelních a prebendních, pak na zjednání paramentův, náradí a potřeb.

Zákon č. 11/1864 m. z. z. o zapravování nákladův na stavbu a opravu katolických budov kostelních a prebendních, pak na zjednání paramentův, náradí a potřeb.

Nařízení českého místodržitelství č. 2644/1866 o správě zádušních peněz, kapitálů a rent.

Zákon č. 134/1867 ř. z. o právu spolčovacím.

Zákon č. 45/1868 ř. z., jímžto se obnovují nařízení druhé kapitoly obecného zákoníka občanského o manželském právě katolickém, předává se moc soudní u věcech manželských katolíků se týkajících k soudům světským a ustanovuje se, kdy se může sňatek manželských předsevzítí před úřady světskými.

Zákon č. 46/1868 ř. z., jímžto se vydávají základní pravidla o postavení školy k církvi.

Zákon č. 47/1868 ř. z., jímžto se pořádají poměry mezináboženské občanů státních v příčinách v něm jmenovaných.

Zákon č. 59/1868 č. z. z. v příčině opatrování chudých.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 3649/1869 zmocňující faráře k provádění legitimizace.

Zákon č. 2/1869 ř. z., jenž se týče izraelitských matrik narozených, oddaných a zemřelých.

Zákon č. 4/1869 ř. z., jenž se týče smířování manželů před soudním jich rozvedením.

Zákon č. 5/1869 ř. z. o tom, jak se má předsejítí, když chtějí v manželství vejítí vyznavači rozdílných konfesí křesťanských.

Nařízení ministra záležitostí duchovních a vyučování č. 19/1869 ř. z., jímžto se prozatím činí opatření v příčině dohlížení ke školám.

Zákon č. 26/1869 č. z. z. , jenž se týče dohlídky ku školám.

Zákon č. 59/1869 ř. z., jímžto se ustanovují pravidla vyučování ve školách obecných.

Zákon č. 62/1869 ř. z., jímžto se povoluje ministerium záležitostí duchovních a vyučování úvěr dodatkový na rok 1869.

Zákon č. 3/1870 m. z. z. o dozoru ke školám.

Zákon č. 51/1870 ř. z. o manželství osob takých, které nenáleží k žádné církvi neb společnosti náboženské zákonem uznané, a o vedení rejstříků narozených, oddaných a zemřelých v příčině osob těchto.

Zákon č. 68/1870 ř. z., jenž se týče organizace veřejné služby zdravotní.

Zákon č. 105/1870 ř. z., jímžto se zavádí Řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 4110/1872 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech.

Výnos c. k. české zemské školní rady č. 11764/1872 o náboženských cvičeních na obecných školách u katolických žáků.

Zákon č. 86/1872 ř. z. o tom, kdo jest povinen opatřovati vyučování náboženství ve veřejných školách obecných a středních, též na vzdělavatelstvích učitelských a vésti náklad na toto vyučování.

Zákon č. 111/1872 ř. z., jímžto některé úřední výkony v záležitostech manželských politickým úřadům zemským se odnímají a k politickým úřadům okresním se přikazují.

Výnos českého místodržitelství č. 19303/1873 o pořizování inventářů církevního majetku.

Zákon č. 50/1874 ř. z., jímžto se vydávají ustanovení, kterými se upravují zevnitřní právní poměry církve katolické.

Zákon č. 51/1874 ř. z., jímžto se vyměřují příspěvky k náboženskému fondu na uhrazení potřeb na účely církve katolické.

Nařízení Arcibiskupské konzistoře v Olomouci z 27. července 1874 o pořizování opisů matrik pro církevní potřeby.

Výnos českého místodržitelství č. 2535/1880 o způsobech sestavování inventářů kostelního majetku.

Výnos českého místodržitelství č. 82983/1882 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 13197/1883 o legitimizaci nemanželských dětí (v téže věci výnos z 25. ledna 1897 č. 31989).

Zákon č. 47/1885 ř. z., kterýmž vydávají se prozatímní ustanovení o dotaci duchovenstva v katolické správě duchovní.

Výnos českého místodržitelství č. 46503/1886 mj. o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Výnos c. k. ministerstva věcí duchovních a vyučování č. 25590/1887 o pojištění církevních budov.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 14298/1887 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Dekret Sboru inkvizičního z 20. února 1888 o pravomocích biskupa k dispensaci.

Zákon č. 41/1889 ř. z., jímž se uvádí nový zákon branný.

Výnos českého místodržitelství č. 35940/1892 k legitimizaci nemanželských dětí.

Instrukce olomouckého arcibiskupa Theodora Kohna z 21. září 1893, č. 2221, týkající se zbožných nadací. (Instructio pro venerabili clero Archidioecesis olomucensis ratione piarum foundationum de anno 1893).

Nařízení Arcibiskupské konzistoře v Praze ze dne 2. října 1894 o žádosti o dispenz ve věcech manželských.

Zákon č. 16/1894 ř. z., jímž mění se § 1 zákona ze dne 13. dubna 1890 z. ř. 65 (zlepšení kongruy římsko-katolických a řecko-katolických exponovaných duchovních pomocných).

Nařízení arcibiskupa olomouckého Theodora Kohna z 1. září 1896 č. 4580 o uspořádání farních archivů (Dispositio de archivis parochialibus ordinandis).

Zákon č. 222/1896 ř. z., jímž mění se některá ustanovení zákona ze dne 3. prosince 1863 z. ř. č. 105, kterým byly uspořádány poměry domovské.

Instrukce arcibiskupa Theodora Kohna z 23. ledna 1898 o vedení farních kronik v Olomoucké arcidiecézi.

Zákon č. 176/1898 ř. z., jímž se vydávají ustanovení o dotaci katolického duchovenstva ve správě duchovní.

Zákon č. 62/1901 ř. z. o tom, jak upotřebeno býti má části správních přebytků hromadných pokladen sirotčích.

Zákon č. 78/1902 č. z. z., kterým stanoví se bližší předpisy, jak upotřebiti se má částí správních přebytků společných pokladen sirotčích přidělených království Českému říšským zákonem ze dne 3. června 1901 č. 62 ř. z.

Nařízení ministra věcí duchovních a vyučování a ministra financí č. 7/1904 ř. z. ze dne 14. ledna 1904, jímž se mění předpisy §§ 2 a 15 ministerského nařízení ze dne 16. listopadu 1898 z. ř. č. 208, jak poukazují se platy, které podle zákona ze dne 19. září 1898 z. ř. č. 176 přísluší katolickým správcům duchovním.

Výnos Arcibiskupské konzistoře v Praze č. 31989/1906 k legitimizaci nemanželských dětí.

Zákon č. 56/1907 ř. z., kterým se ustanovuje zvýšení nejmenšího příjmu a výslužného katolických správců duchovních podle jejich služebního času.

CIC 1917, Kán. 471-478 o dočasné výpomoci ve správě farnosti.

CIC 1917, Kán. 1019-1080 o podmínkách uzavření manželství, dispenciacích z titulu příbuzenství aj.

CIC 1917, Kán. 1094 o licenci výpomocných duchovních k uzavírání sňatku.

CIC 1917, Kán. 1161-1187 o církevních svátcích a slavnostech.

CIC 1917, Kán. 2327 o odpustcích.

Zákon č. 320/1919 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství.

Zákon č. 161/1921 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení zákonů o soudní příslušnosti a soudním řízení v občanských věcech a o projednání pozůstalostí.

Zákon č. 256/1921 Sb. z. a n. o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských.

Zákon č. 226/1922 Sb. z. a n., jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských.

Zákon č. 219/1925 Sb. z. a n., kterým se promíjí překážka platnosti sňatků, při nichž vyhlášky neb oddavky vykonali duchovní církve československé nebo řeckovýchodní.

Zákon č. 122/1926 Sb. z. a n. o úpravě platů duchovenstva církví a náboženských společností státem uznaných, případně recipovaných (prováděcí předpis č. 99/1930 Sb. z. a n.)

Zákon č. 56/1928 Sb. z. a n. o osvojení.

Nařízení vlády Republiky československé č. 186/1929 Sb. z. a n. o udělování dispense od překážky pokrevenství.

Zákon č. 48/1947 Sb. o organizaci péče o mládež.

Zákon č. 46/1948 Sb. o nové pozemkové reformě.

Zákon č. 217/1949 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní.

Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

Zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách (prováděcí vyhláška Ministerstva vnitra RČS, Úřední list RČS, částka 214/1949, č. 1225)

d) přehledy duchovních

Uvedeny pouze názvy a časové rozsahy většinou periodicky vydávaných katalogů po jednotlivých (arci)diecézích. Zahrnutý pouze diecéze vzniklé do roku 1949.

Pražská arcidiecéze:

Designatio Archidiaconorum, Praepositorum, Decanorum et Parochorum, de Anno currente 1648, in Archidioecesi Pragensi

Beneficia curata circa 1681 in archidioecesi Pragensis extincta

Seznam držitelů beneficií 1734-1806;

Catalogus universi cleri archidioecesani Pragensis...1831

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis 1856, 1913-1920, 1928, 1930, 1932-1937

Catalogus cleri archidioeceseos Pragensis 1940, 1942,

Handbuch des Erzbistums Prag für das Jahr 1945

Catalogus cleri archidioeceseos Pragensis anno Domini 1948

Jmenný seznam duchovenstva v činné službě v arcidiecési pražské podle stavu ke dni března 1971

Catalogus cleri archidioecesis Pragensis 1975, 1980

Katalog kněží a farnost arcidiecéze pražské 1986

Přehled farností, tvořících diecézi plzeňskou a farností připojených k Arcidiecézi pražské 1993

Adresář kněží a jáhnů Arcidiecéze pražské, Praha, leden 1994

Katalog Pražské arcidiecéze 1995-1997, 2000, 2002-2004, 2006-2007

Olomoucká arcidiecéze:

Catalogus Petrino – Sarcandrianus z let 1746-1784(?)

Catalogus venerabilis cleri archidioecesis Olomucensis 1785-1938

Catalogus cleri Archidioecesis Olomucensis 1940, 1941, 1943, 1946

Katalog kněžstva arcidiecése olomoucké 1949, 1969, 1973, 1974, 1976, 1979, 1986

Duchovní služba ve farnostech v Olomoucké arcidiecézi – stav k 1. 10. 1995

Litoměřická diecéze:

Catalogus Unversi Cleri Episcopalis Dioecesis Litomericensis An. 1765 in cura Animarum existentis

Catalogus Unversi Cleri Episcopalis Dioecesis Litomericensis An. 1777 in cura Animarum existentis

Catalogus Unversi Cleri Dioecesis Litomericensis 1784-1790 (v rámci direktáře)

Catalogus Unversi Cleri Dioecesis Litomericensis in cura animarum existentis 1793-1824 (v rámci direktáře)

Catalogus Unversi Cleri Dioecesis Litomericensis tum saecularis, tum regularis Anno 1825-1880 (v rámci direktáře)

Catalogus Venerabilis Cleri saecularis et regularis Dioeceseos Litomericensis Anno 1881-1938 (v rámci direktáře, ale přibližně od počátku 20. století se lze setkat s katalogy jakožto samostatnými tisky)

Catalogus Venerabilis Cleri saecularis et regularis Dioeceseos Litomericensis Anno 1939

Catalogus Venerabilis Cleri saecularis et regularis Dioeceseos Litomericensis Anno in protectoratu Boh. sitae 1939

Handbuch der Diözese Leitmeritz 1941 (župní část, ve stručném výtahu i protektorátní)

Catalogus cleri saecularis et regularis partis Litomericensis in protectoratu Boh. sitae pro Anno 1941

Personalangaben der Geitslichkeit der Diözese Leitmeritz (stand vom 1. Jänner 1944.) (župní část, ve stručném výtahu i protektorátní)

Katalog der Welt- und Ordensgeistlichkeit des Protektoratsteiles der Leitmeritzer Diözese 1944

Litoměřická diecése v přehledu 1948

Královéhradecká diecéze:

Catalogus universi cleri saecularis, et regularis episcopalis dioecesis Reginae-Hradecensis in cura animarum existentis sub Glorioso Regimine...de Anno 1772,

Catalogus universi cleri episcopalis dioeceseos Reginae Hradecensis 1817-1851,

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis dioeceseos Reginae-Hradecensis 1872-1937.

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis dioeceseos Reginae-Hradecensis pro anno Domini nostri Jesu Christi 1938

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis dioeceseos Reginae-Hradecensis pro anno Domini nostri Jesu Christi 1942

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis dioeceseos Reginae-Hradecensis pro anno Domini nostri Jesu Christi 1943

Schematismus duchovenstva diecése královéhradecké na rok 1947

Schematismus duchovenstva diecése královéhradecké na rok 1949

Brněnská diecéze:

Catalogus universi cleri almae dioecesis Brunensis 1783,

Catalogus venerabilis cleri almae dioecesis Brunensis 1784-1833,

Personalstand der Sekular- und Regular- Geistlichkeit des Bisthums Brünn in Mähren 1834-1839,

Personalstand der Secular- und Regular- Geistlichkeit der brünner Diözese in Mähren 1840-1868,

Catalogus venerabilis cleri dioeceseos Brunensis 1869-1902,

Catalogus cleri dioeceseos Brunensis 1903-1942.

Generální vikariát Mikulov:

Kirchlicher Handweiser für Südmähren. Pfarr- und Personalstand des ostmärkischen Teiles der Diözese Brünn 1940-1941,

Kirchlicher Handweiser des Generalvikariates Nikolsburg. Pfarr- und Personalstand des zum Reichsgau Niederdonau gehöriges Teiles der Diözese Brünn 1944.

Českobudějovická diecéze:

V některých letech vydáváno jako samostatná publikace, v některých letech společně s Direktoriem (Directorium divini officii ...).

Catalogus ecclesiasticus almae dioecesis Bohemo-Budvicensis 1794-1813,

Catalogus universi cleri episcopalis dioeceseos Boh-Budvicensis in cura animarum existentis 1814,

Catalogus universi cleri episcopalis dioeceseos Bohemo-Budvicensis in cura animarum existentis 1817-1826,

Catalogus universi cleri tum saecularis tum regularis episcopalis dioeceseos Bohemo-Budvicensis 1827-1852,

Catalogus universi cleri dioecesani Bohemo-Budvicensis, tum saecularis, tum regularis 1853-1883,

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis dioeceseos Bohemo-Budvicensis 1884-1922,

Catalogus saecularis et regularis cleri dioeceseos Bohemo-Budvicensis 1923-1942,

Catalogus saecularis et regularis cleri dioeceseos Budvicensis 1943,

Catalogus saecularis et regularis cleri dioeceseos Bohemo-Budvicensis 1948.

10. LATINSKO-ČESKÝ SLOVNÍČEK pojmů a terminologických spojení užitých v metodickém návodu

Slovníček pojmů

acta, orum, n.	akta, spisy
ad honorem	čestný
administrator, oris, m.	administrátor (<i>dočasný duchovní správce</i>)
aedes (aedis), is, f.	budova, dům, místnost, příbytek
altare, is, n.	oltář
alumnaticum, i, n.	příspěvek do fondu pro alumny (<i>seminaristy</i>)
ambo, onis, m.	kazatelna
ambona, ae, f.	kazatelna
anima, ae, f.	duše, přeneseně věřící člověk
annales, ium, m.	anály, letopisy
anniversalis, e	výroční
anniversarium, ii, n.	výročí, výroční pobožnost
apostata, ae, m.	odpadlík
(archi)episcopalıs, e	(arci)biskupský
(archi)episcopus, i, m.	(arci)biskup
archiv(i)um, (i)i, n.	archiv
autumnalis, e	podzimní
bannus, i, m.	klatba
baptisma, atis, n.	křest
baptismalis, e	křestní
baptizans, antis, m.	křtitel
baptizatus, a, um	křtěnec, pokřtěný
baptizatus, i, m.	křtěnec
benedictio, onis, f.	požehnání
beneficium, ii, n.	beneficium, obročí
bona, orum, n.	jmění, majetek
caesareus, a, um	císařský
canonicus, a, um	kanonický
canonicus, i, m.	kanovník

cantatus, a, um	zpívaný
cantor, oris, m.	kantor, učitel (<i>obvykle též varhaník</i>)
capella, ae, f.	kaple
capellanus, i, m.	kaplan
capitulum, i, n.	kapitula
catalogus, i, m.	katalog
catechesis, is (ae), f.	katecheze
cathedra, ae, f.	kazatelna
celebrans, antis, m.	celebrant, celebrující duchovní
celebratio, onis, f.	slavení, sloužení (mší)
celebro, are, avi, atum	celebrovat, slavit, sloužit
circularium, ii, n.	cirkulář, oběžník
clerus, i, m.	duchovenstvo, klérus
collator, oris, m.	patron
collatura, ae, f.	farnost
communicans, antis, m.	komunikant (<i>osoba přistupující ke svatému přijímání</i>)
communio, onis, f.	svaté přijímání
computus, us, m.	počet, účet
concio (contio), onis, f.	kázání
confessio, onis, f.	zpověď
confirmatio, onis, f.	biřmování, potvrzení
confirmatus, i, m.	biřmovanec
confirmo, are, avi, atum	biřmovat, potvrzovat
confraternitas, atis, f.	bratrstvo
congrua, ae, f.	kongrua
consecratio, onis, f.	(po)svěcení, proměňování
consignatio, onis, f.	poznámenání, přehled, seznam, soupis
consiliarius, ii, m.	rada
consistorialis, e	konzistoriální, konzistorní
consistorium, ii, n.	konzistoř
convertita, ae, m.	konvertita
cooperator, oris, m.	kooperátor

copia, ae, f.	opis
copulatus, a, um	oddaný
coramisatio, onis, f.	koramizace (<i>připojení doložky „coram me“ – „v mé přítomnosti“</i>)
curatus, i, m.	farář
currenda, ae, f.	oběžník
curia, ae, f.	kurie (arcibiskupská, biskupská, papežská), též dvůr (včetně hospodářského)
decanus, i, m.	děkan
decretum, i, n.	dekret
dedicatio, onis, f.	věnování; zasvěcení (<i>ve smyslu obřadu</i>)
defunctus, a, um	zemřelý
descriptio, onis, f.	popis
devotio, onis, f.	pobožnost
dispensatio, onis, f.	dispens
divina, orum, n.	církevní úkony, úžeji bohoslužby
domesticus, a, um	domácí
domus, us, f.	dům
ecclesia, ae, f.	církev, kostel, přeneseně i kapitula
ecclesiasticus, a, um	církevní, kostelní
elenchus, i, m.	elench
emanatum, i, n.	emanatum (<i>koncept písemnosti vydané arcibiskupskou kanceláří</i>)
erectio, onis, f.	vyzdvižení, zřízení
Eucharistia, ae, f.	Svátost oltářní
examen, aminis, n.	zkouška
exercitium, ii, n.	cvičení
exhorta, ae, f.	exhorta (<i>krátká duchovní promluva</i>)
exposita, ae, m.	expozita
expositura, ae, f.	expozitura
extractus, us, m.	extrakt, výtah
facultas, atis, f.	fakulta, možnost, povolení
fassio, onis, f.	fase, přiznání

festum, i, n.	slavnost, svátek
filialis, e	filiální
foraneus, a, um	okreskový
fructus, us, m.	důchod, požitek, užitek, výnos
functio, onis, f.	úkon
fundatio, onis, f.	nadace, fundace
fundationalis, e	nadační, fundační
fundatus, a, um	nadační, fundační
generalis, e	generální, hlavní
gratiosus, a, um	milostný (obraz, socha)
gubernialis, e	guberniální
haeresis (heresis), is, f.	hereze, kacířství
haereticus (hereticus), i, m.	heretik, jinověrec, kacíř
imago, inis, f.	obraz, socha
immobilis, e	nemovitý
impedimentum, i, n.	překážka
index, icis, m.	index, seznam
indulgentiae, arum, f.	odpustky
infirmus, a, um	nemocný
installatio, onis, f.	instalace (<i>uvedení do úřadu</i>)
institutum, i, n.	ústav, zařízení
instrumentum, i, n.	instrument, listina
inventarium, ii, n.	inventář
ius, iuris, n.	právo
libellus, i, m.	knížka
liber, bri, m.	kniha
litania, ae, f.	litanie
litterae, arum, f.	dopis, list
localia, ae, f.	lokálie, též obydlí lokalisty
localis, e	lokální
localista, ae, m.	lokalista
locumtenetialis, e	místodržitelský
ludimagister, tri, m.	učitel

matricula, ae, f.	matrika
matrimonialis, e	manželský
matrimonium, ii, n.	manželství
matrix, icis, f.	matrika
memorabilia, um, n.	pamětihodnosti
memorabilis, e	památný, pamětihodný
miraculosus, a, um	zázračný
missa, ae, f.	bohoslužba, mše
missiva, ae, f.	missiv
mobilis, e	movitý
monumentum, i, n.	památník, pomník
mortuus, a, um	zemřelý
norma, ae, f.	norma, předpis
notarius, ii, m.	notář
obligatio, onis, f.	dluhopis, obligace
oeconomicus, a, um	hospodářský
officium, ii, m.	povinnost, úkon, úřad
ordinarius, ii, m.	ordinář
ordinatio, onis, f.	nařízení, vysvěcení (kněze)
organista, ae, m.	varhaník
organum, i, n.	varhany
parochia, ae, f.	fara, farnost
parochialis, e	farní, farský
parochianus, i, m.	farník
parochus, i, m.	farář
paschalis, e	velikonoční
patens, entis, m.	patent
patrocinium, ii, n.	zasvěcení (kostela, kaple)
patronus, i, m.	patron
peculium, ii, n.	jmění, majetek, peníze
pecunia, ae, f.	jmění, majetek, peníze
persolutio, onis, f.	odsloužení, vykonání (mše)
personalis, e	osobní

persolvo, ere, solvi, solutum	odsloužit, splnit, vykonat
portio, onis, f.	částka, podíl, porce
pr(a)esentatio, onis, f.	prezentace (<i>výkon podacího práva</i>)
privilegiatus, a, um	privilegovaný
privilegium, ii, n.	privilegium, výsada
proclamatio, onis, f.	prohláška, vyhlášení
promulgatio, onis, f.	ohláška, prohláška
prot(h)ocollum, i, n.	protokol
protodecanus, i, m.	prvoděkan
protonotarius, ii, m.	protonotář
protoparochus, i, m.	prvofarář
proventus, us, m.	úroda, výnos
publicanda, orum, n.	informace určené ke zveřejnění
publicatio, onis, f.	ohláška, prohláška, zveřejnění
publicus, a, um	veřejný
quota, ae, f.	kvóta, porce
ratiocinia, ium, n.	účty
rector, oris, m.	rektor, ředitel, správce, vedoucí
regens, entis, m.	ředitel, vedoucí
registerium, ii, n.	rejstřík
reconciliatio, onis, f.	rekonciace, znovuvysvěcení (kostela, kaple)
regius, a, um	královský
relatio, onis, f.	zpráva
repertorium, ii, n.	repertář
res, rerum, f.	události, věci, záležitosti
sacellum, i, n.	kaple
sacerdos, dotis, m.	kněz
sacramentum, i, n.	svátost
secretarius, ii, m.	sekretář
seminaristicum, i, n.	příspěvek do fondu pro seminaristy
sepultus, a, um	pohřbený
schedula, ae, f.	cedulka, lístek
schola, ae, f.	škola

scholasticus, a, um	školní
sodalitas, atis, f.	bratrstvo (zbožné)
sodalis, is, m.	sodál (<i>člen zbožného bratrstva</i>)
spiritualis, e	duchovní
sponsus, i, m.	snoubenec
statua, ae, f.	socha
status, us, m.	situace, stav
syllabus, i, m.	sylabus
syngrapha, ae, f.	dluhopis, dlužní úpis
tabella, ae, f.	tabela
territorianus, i, m.	farník
territorium, ii, n.	farní obvod (osada), farnost
testimonium, ii, n.	doklad, svědectví
testis, is, m.	svědek
titulus, i, m.	titul, zasvěcení (kostela, kaple)
unctio, onis, f.	pomazání
venerabilis, e	ctihodný, uctíváný
vernalis, e	jarní
vicariatus, us, m.	vikariát
vicarius, ii, m.	vikář
visitatio, onis, f.	vizitace
votivus, a, um	děkovný, věnovaný, votivní

Slovníček terminologických spojení

acta curiae	list (arci)biskupské kurie, ordinariátní list
acta visitationis	vizitační akta, vizitační spis
aedes (aedis) parochialis	Fara
aedes (aedis) scholaris	škola, školní místnosti
altare maius (summum)	hlavní oltář
altare portatile (viaticum)	oltářní kámen (<i>s vloženými ostatky</i>), přenosný oltář
altare privilegiatum	privilegovaný oltář

annales parochiales	farní letopisy
canonicus ad honorem	čestný kanovník
capella publica	veřejná kaple
capellanus arcensis	zámecký kaplan
capellanus domesticus	domáci (soukromý) kaplan
capellanus fundatus	fundační (nadační) kaplan
capellanus personalis	osobní kaplan
capellanus residentialis	rezidenční kaplan
capitulum cathedrale	katedrální kapitula
capitulum collegiatum	kolegiátní kapitula
capitulum metropolitanum	metropolitní kapitula
catalogus cleri	katalog duchovenstva
catechesis ecclesiastica	církevní katecheze
celebratio divinorum extra ecclesiam	konání (slavení) bohoslužeb mimo kostel
consignatio animarum parochiae	soupis farníků
consignatio concionum (nec non catechesium)	soupis kázání a katechezí
consignatio confessionis et communionis Paschalis	soupis velikonočních zpovědí a přijímání
consignatio confirmatorum	soupis biřmovanců (biřmovaných)
consignatio examinum ante matrimonialium	soupis předmanželských zkoušek
consignatio functionum divinorum	přehled bohoslužebných (církevních) úkonů
consignatio missarum fundatarum	přehled fundačních (nadačních) mší
consignatio parochianorum	soupis farníků
consignatio Paschalis	velikonoční soupis
consignatio proventuum	přehled (soupis) výnosů
consignatio rerum memorabilium	poznámenání pamětihodných věcí (pamětihodností, památných událostí)

consignatio sacerdotum in ecclesia per annum celebrantium et numerus in hac ecclesia per annum communicantium	přehled kněží sloužících během roku v kostele a statistika věřících, kteří zde přistupují ke svatému přijímání (komunikantů)
consiliarius consistorialis	konzistorní rada
curatus loci	místní duchovní správce, místní farář
decanus personalis (ad personam)	osobní děkan
decreta (archi)episcopalia	(arci)biskupské dekry
decreta consistorialia	konzistorní dekry
decreta gubernialia	guberniální dekry
decreta locumtenentia	místodržitelské dekry
descriptio animarum	soupis farníků
domus parochialis	fara
ecclesia filialis	filiální kostel
ecclesia parochialis	farní kostel
elenchus alphabeticus emanatorum ad venerabilem clerum	abecední elench emanat (<i>konceptů odeslaných písemností z arcibiskupské kanceláře</i>) ctihodnému duchovenstvu
examen sponsorum supra impedimenta matrimonii	zkoušky snoubenců ohledně překážek manželství
examina sponsorum et testium	zkoušky snoubenců a svědků
exercitia spiritualia	duchovní cvičení
expositio Sanctissimi	výstav Nejsvětější Svátosti
extractus alphabeticus ordinationum consistorialium	abecední výtah konzistorních nařízení
extractus patentium tum episcopalium tum regiarum in publico ecclesiasticis	výtah biskupských a královských patentů v církevně-veřejných záležitostech
extrema unctio	poslední pomazání (svátost nemocných)
fassio proventuum	přiznání (fase) výnosů

fundationes persolutae	naplněné fundace, vykonané nadační závazky
index supra patentes et ordinationes (archi)episcopales	index (arci)biskupských patentů a nařízení
instrumentum erectionis	zřizovací instrument
instrumentum foundationis	fundační (nadační) instrument
inventarium beneficii	inventář benefícia
inventarium ecclesiae (capellae, sacelli)	inventář kostela (kaple)
inventarium parochiae (domus parochialis)	inventář fary
ius patronatus	patronát, patronátní právo
libelli oeconomici	hospodářské knížky
liber (libellus) confirmationum	kniha (knížka) udělených biřmování
liber animarum	kniha duší
liber apostatarum et convertitarum	kniha odpadlíků a konvertitů
liber bannorum	kniha klateb
liber baptisatorum (pro usibus ecclesiasticis)	kniha pokřtěných (pro církevní účely)
liber beneficii	kniha benefícia
liber catechesium	kniha katechezí
liber catechesium scholasticarum	kniha školních katechezí
liber copulatorum (pro usibus ecclesiasticis)	kniha oddaných (pro církevní účely)
liber conversorum	kniha konverzí (<i>změn vyznání</i>)
liber defunctorum (pro usibus ecclesiasticis)	kniha zemřelých (pro církevní účely)
liber divinorum	kniha bohoslužeb
liber domorum	kniha domů
liber examinis sponsorum	kniha zkoušek snoubenců
liber generalium computuum	hlavní účetní kniha
liber infirmorum	kniha (zaopatřených) nemocných

liber instrumentorum beneficii seu copiarum	kniha listin beneficia čili opisů (kopiář)
liber inventariorum beneficii et ecclesiae	kniha inventářů beneficia a kostela
liber memorabilium	pamětní kniha
liber memorabilium, item diarium functionum ecclesiasticarum	pamětní kniha a současně deník církevních úkonů
liber missivarum (archi)episcopalium	kniha (arci)biskupských missivů
liber patentium et ordinationes (archi)episcopales	kniha patentů a (arci)biskupských nařízení
liber patentium seu generalium cum indice alphabetico	kniha patentů čili generálií s abecedním rejstříkem
liber persolutionis	kniha odsloužených mší
liber proclamationum	kniha prohlášek
liber promulgandorum ex ambona	kniha těch, kdo mají být prohlášeni z kazatelny
liber promulgationis	kniha prohlášek
liber promulgationis divinatorum officiorum	kniha ohlášek církevních úkonů
liber promulgationum matrimonialium	kniha manželských prohlášek
liber promulgationum sponsorum	kniha prohlášek snoubenců
liber publicationum	kniha prohlášek
liber ratiocinium ecclesiae (capellae, sacelli)	kniha účtů kostela (kaple)
liber sepulorum	kniha pohřbených
liber seu prothocollum ordinationum regiarum in publico ecclesiasticis cum indice alphabetico	kniha čili protokol královských nařízení v církevně- veřejných záležitostech s abecedním indexem
liber sponsalium proclamandorum	kniha sňatků, jež mají být prohlášeny
liber sponsorum promulgandorum	kniha snoubenců, kteří mají být prohlášeni
liber status animarum	kniha evidence farníků
libri pravitatis h(a)reticorum	knihy nekatolíků (kacířů)

littera baptismalis	křestní list
littera commendatita	doporučující list
matricula confirmatorum	matrika biřmovanců (biřmovaných)
matrix ecclesiae	matrika kostela
memorabilia parochiae (ecclesiae, capellae, sacelli)	pamětihodnosti (památnosti) fary (kostela, kaple)
monumentum bellicum	válečný pomník
norma visitationis	vizitační předpis
notarius episcopalis	biskupský notář
ordinationes Caesaro-Regiae communicatae	oznámená císařsko-královská nařízení
ordinationes consistoriales	konzistorní nařízení
ordo divinorum	pořádek bohoslužeb
ordo officii divini	pořádek bohoslužeb
patentes autumnales	podzimní patenty
pecunia fundationalis	fundační (nadační) jmění, majetek, peníze
patentes vernaes	jarní patenty
portio fructuum	příděl požitků
privilegium altaris	oltářní privilegium
promulgatio divinorum	ohlášky bohoslužeb
promulgationes nuptiales	snubní prohlášky
promulgationes sponsorum	prohlášky snoubenců
protocollum (relatio) visitationis canonicae	protokol (zpráva) z kanonické vizitace
protocollum confirmatorum	protokol biřmovanců (biřmovaných)
protocollum domesticum	domácí protokol
quotae canonicae	kanonické kvóty, kanonické porce
ratiocinia ecclesiae (capellae, sacelli)	kostelní účty (účty kaple)
ratiocinia proventuum beneficialium	účty výnosů beneficia

regens (rector) chori	regenschori, ředitel kůru, varhaník
repertorium archivi(i) parochialis	repertář farního archivu
repertorium omnium actorum in archiv(i)o asservatorum	repertář všech spisů uložených v archivu
secretarius vicariatus	vikariátní sekretář
schedula confirmationis	biřmovací cedulka (lístek)
status animarum	soupis duší (<i>evidence farníků</i>)
sub divo	pod širým nebem
syllabus missarum, concionum, communicantium et litaniarum cantatarum	syllabus mší, kázání, komunikantů a odzpívaných litaní
tabela functionum spiritualium	tabela duchovních úkonů
territorium parochiale	farní obvod (osada), farnost
titulus mensae	vyživovací nadace (<i>pro čerstvě vysvěcené kněze</i>)
via crucis	křížová cesta
vicarius (archi)episcopalis	(arci)biskupský vikář
vicarius foraneus	okrskový vikář
vicarius generalis	generální vikář

Poznámka: v závorkách jsou uváděny alternativní pojmy nebo rozvíjející údaje; kurzívou jsou vyznačeny vysvětlující informace.

11. NĚMECKO-ČESKÝ SLOVNÍČEK pojmů a terminologických spojení užitých v metodickém návodu

Alphabetischer Index aller k. k. Verordnungen in publico-ecclesiasticis	abecední rejstřík všech c. k. nařízení ve věcech veřejných a církevních
Alphabetischer Index der geschriebenen Consistorial-Currenden	abecední rejstřík psaných konzistoriálních kurend
Anbauregister	osevní rejstřík
Armeninstitut	ústav chudých, chudobinec
Armeninstituts-Rechnungsbuch	kniha účtů ústavu chudých
Armenstiftung	chudobinská nadace
Aufgebotschein	ohláskový list
Auskunft-Tabelle	hlášení - bezpečnostní a soudní záležitosti
Aussaats-Fechsungs-Abdrusch Register	rejstříky výsevu, sklizně a výmlatu
Beichtzettelregister	zpovědní seznam, rejstřík zpovědních lístků
Beschreibung aller in Pfarrbezirke XY befindlichen Standbilder	popis všech ve farnosti XY nalézajících se soch
Beschreibungsbuch	popisná kniha
Blutsverwandtschaft	pokrevní příbuzenství
Brautleute	kniha ohlášek snoubenců
Brautprüfungsprotokoll, Brautprüfungs-Protokoll	protokol o zkoušce snoubenců
Chronik	kronika
Confirmations-Buch	kniha biřmovanců
Deficienten-Tabelle	tabelární výkaz <i>(při žádosti o výslužné)</i>
Defizienten-Tabelle	tabulka kněží deficientů
Delegationsurkunde	delegační listina
Dienst-Tabelle	služební výkaz
Ehelizenz	povolení vojenským osobám k sňatku
Eheverkündigungsbuch	kniha ohlášek snoubenců
Entlassschein	propouštěcí list
Entlassungsklausel	propouštěcí ohláskový list vojenské duchovní správy
Erections-Instrument	zřizovací listina farnosti

Errectionsurkunde	zakládací listina
Exhibitenprotokoll	jednací protokol
Firmelungs-Zettel	biřmovací lístek
Firmlinge	kniha biřmovanců
Firmungsbuch	kniha biřmovanců
Firmverzeichnisse	soupisy biřmovanců
Fleißkatalog über die Christenlehrenschüler	kniha pilnosti pro křesťanská cvičení
Functionsbuch	funkční kniha
Fundationsbuch	kniha nadací
Fundationsinstrument	nadační listina
Funeral-Register	rejstřík hřbitovních poplatků
Gedenkbuch	pamětní kniha
Geschriebene Consistorial-Currenden	psané konzistoriální kurendy
Gestions-Protokoll	jednací protokol
Grundbesitzbogen	pozemkový/ pozemnostní arch
Grundertragsbogen	výkaz výnosů z pozemků
Grundsteuer	pozemková daň
Hausprotokoll	pamětní kniha
Haus-Zinssteuer	činžovní daň
Heimatschein	domovský list
Heiratlizenz	povolení vojenským osobám k sňatku
Heiratsbewilligung	povolení vojenským osobám k sňatku
Kassajournal	pokladní deník
Katechesen-Buch	kniha katechezí
Kirchenbeilassinventar	kostelní inventář
Kirchenbeitrag	příspěvek v oblastech náležejících v letech 1938-1945 k Německu
Kirchenrechnungsbuch	kniha kostelních účtů
Kirchenvermögens-Inventar	kostelní inventář
Ledigschein	vysvědčení o svobodném stavu
Mannschaftsbuch	čelednice
Matrik der Gefirmten	biřmovací matrika
Matrik über die Findelkinder aus der	kniha nalezců, kniha evidence nalezců

Findelanstalt.	vychovávaných u pěstounů ve farnosti; matrika nalezců
Memorabilienbuch	pamětní kniha
Messenstiftung	mešní nadace
Mess-Intentionen-Buch	knihy mešních intencí
obervormundschaftliche Einwilligung	vrchnostenské povolení k sňatku
Pachtvertrag	pachtovní smlouva
Paschal-Consignation	velikonoční seznam (<i>jednotný formulář užívaný v pražské arcidiecézi</i>)
Persolvierungsbuch	persoluční kniha
Pfarrbeilassinventar	farní inventář
Pfarr-Errichtungs Instrument	zřizovací listina farnosti
Pfarrgebäude Inventar	farní inventář, inventář farní budovy
Pfarrliche Seelenbeschreibung	soupis duší (kniha osadní)
Populations-Tabellen	populační tabely
Predigten	kázání
Protokollbuch des Kirchenrates	knihy protokolů zasedání kostelní rady
Register der St. (Michaels) Bruderschaft	rejstřík bratrstva sv. (Michaela)
Religions- und Pfarrkassa	příspěvky do náboženského fondu a farní pokladna
Religionsübertritte	změny náboženství
Religionsveränderungsbuch	knihy změn vyznání, knihy změn náboženství
Religionszeugnis	vysvědčení o náboženství
Sammlung der Gesetze und Verordnungen in publico-ecclesiasticis; Kaiserlich- und Königliche Verordnungen	sbírka nařízení a zákonů ve věcech veřejných a církevních, císařsko-královská nařízení
Schuldverschreibung	dluhopis
Schwägerschaft	švagrovství
Seelenkataster	poznámenání duší
Seelenregister	soupis duší (kniha osadní)
Seelenverhältnsbuch	soupis duší (kniha osadní)
Seelenverschreibung	soupis duší (kniha osadní)

Seelenverzeichnis	soupis duší (kniha osadní)
Sittenzeugnis	osvědčení o mravní zachovalosti
Sitzungsbuch des Kirchenrates	protokol zasedání farní kostelní rady
Staatsanleihe	státní půjčka
Stammbäume der Brautleute	kniha rodokmenů, rodokmeny snoubenců
Standbilderverzeichnis	soupis soch
Stellungspflichtige	osoby podléhající odvodní povinnosti
Stiftungsbuch	kniha nadací
Stiftungskapital	nadační kapitál
Stiftungsverbindlichkeit	nadační závazek
Stiftungsvermögen	nadační jmění
Stiftungsverzeichnis	seznam nadací
Stifturkunde, Stiftsbrief	nadační listina, nadační list
Stola-Einkünfte	rejstřík štolových poplatků
Stolaregister	rejstřík štolových poplatků
summarische Stiftungsübersicht	sumární přehled nadací
Tabellar-Ausweis	tabelární výkaz
Taufschein	křestní list
Tischtitel	stolní titul
Todeserklärung	prohlášení za mrtvého
Totenschein	úmrtní list
väterliche Einwilligung	otcovské povolení k sňatku
Verkündigungsbuch	kniha ohlášek snoubenců
Verkündigungsbuch	kniha ohlášek bohoslužeb
Verkündschein	ohláškový list
Vermeldungsbuch	kniha ohlášek bohoslužeb
Verzeichnis aller Kapellen, Statuen, Kruzifixe etc. bei der Pfarrei XY	soupis všech kaplí, křížů atd. ve farnosti XY
Verzeichnis der Firmlinge	rejstřík (seznam) biřmovaných
Verzeichnis der Gefirmten	rejstřík (seznam) biřmovaných
Verzeichnis der Häuser	soupis duší (kniha osadní)
Verzeichnis der im Pfarrbezirke zu XY bisher bestehenden Standbilder	seznam všech ve farnosti XY nalézajících se soch

Verzeichnis der Mitglieder	soupis členů
Volljährigkeitserklärung	prohlášení o zletilosti
Wirtschafts-Register	hospodářský rejstřík (rejstřík výsevu, sklizně a výmlatu)
Witwenfrist	vdovská lhůta
Wohnungszeugnis, Hausherrnzeugnis	vysvědčení o bydlišti
Zehntenbuch	kniha desátků
Zelebret	celebret
Zuständigkeitszertifikat	potvrzení o domovské příslušnosti

V německy psané korespondenci farních úřadů se lze rovněž setkat s různými výrazy pro členy kapitul. Čeština užívá jednotného označení kanovník, avšak v němčině je nutno rozlišovat: Domherr, Domkapitular značí člena stoličné kapituly, tedy kapituly při katedrálním chrámu. Členové kapitul kolegiálních (německy Stift) se nazývají Stiftsherr, Stiftsdechant.

Poznámka: v závorkách jsou uváděny alternativní pojmy nebo rozvíjející údaje; kurzívou jsou vyznačeny vysvětlující informace.

12. ZKRATKY

ACEL - Acta curiae episcopalis Litomericensis

AČ - Archivní časopis

apod. - a podobně

atd. - a tak dále

B. M. - královské uherské ministerstvo vnitra

CIC 1917, 1983 - Codex Iuris Canonici (kodex církevního práva) z roku 1917, 1983

č. - číslo

č.j. - číslo jednací

č. z. z. – Český zemský zákoník

ČČH - Český časopis historický

ČIS - Česká informační společnost

ČKD - Časopis katolického duchovenstva

Č.S.R. - Česko-Slovenská republika

EU - Evropská unie

ed. - editor

fol. - folium

IČO - Identifikační číslo osoby

INTERPI - Interoperabilita mezi paměťovými institucemi (projekt DF11P01OVV023 schválený v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI) vyhlášeném a financovaném Ministerstvem kultury České republiky probíhající od 1.2.2011 do 31.12.2015 a též výsledná společná znalostní databáze paměťových institucí dostupná na <http://www.interpi.cz/>)

inv. č. - inventární číslo

Kán. - kánon(y)

kar. - karton

KKV - kostelní konkurenční výbor

Lit. – littera

MZA – Moravský zemský archiv v Brně

m. z. z. – Moravský zemský zákoník

MV - ministerstvo vnitra

NAD - Národní archivní dědictví

např. - například

r (po čísle folia) - recto

RČS - Republika československá

Rkp - rukopis

ř. z. - Říšský zákoník

s. - strana(y)

s. z. z. – Slezský zemský zákoník

Sb. - Sběrka (právních norem)

Sb. z. a n. - Sběrka zákonů a nařízení

SOA - Státní oblastní archiv

SOkA - Státní okresní archiv

st. - století

SÚC - Státní úřad pro věci církevní

sv. - svatý

sign. - signatura

tj. - to je

tzv. - takzvaný, takzvaně

uh. zák. čl. – uherský zákonný článek

v (po číslu folia) - verso

ZP - Základní pravidla pro zpracování archiválií (Michal WANNER a kol., Základní pravidla pro zpracování archiválií, Druhé, opravené a rozšířené vydání. Odbor archivní správy a spisové služby MV ČR, Praha 2015.)

z.z. - Zemský zákoník

13. AUTOŘI

Martin Barus

Vladimír Červenka

Magdalena Čoupková

Radka Holendová

Ladislav Holoubek

Jan Kafka

Zdeněk Martínek

Nikola Michňová

David Novotný

Jiří Pavlík

Marie Plevová

Radek Pokorný

Martin Rechterik

14. NABYTÍ ÚČINNOSTI

Tento metodický pokyn nabývá účinnosti dnem 31. ledna 2019.

PhDr. Jiří Úlovec
ředitel odboru archivní správy a
spisové služby MV
podepsáno elektronicky

V Praze dne 25. ledna 2019

PŘÍLOHA Č. 1:**Obecné umělé pořádací schéma dle Základních pravidel pro zpracování archiválií**

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
série	Správa farnosti					
série		Normálie				
série			Panovnická (státní) nařízení			
					Normálie	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: kniha patentů a generálií; kniha opisů zeměpanských nařízení, patentů a dekretů; kniha tištěných zeměpanských dekretů, patentů a nařízení; kniha zeměpanských nařízení určených k zveřejnění; abecední soupis zeměpanských nařízení ve veřejných církevních věcech; abecední rejstřík vydaných zeměpanských nařízení; chronologický rejstřík vydaných zeměpanských nařízení; protokol zeměpanských nařízení; společné svazky: kniha zeměpanských a (arci)biskupských nařízení, patentů a dekretů; kniha chronologických výtahů z patentů a kurend; indexy ke knihám panovnických a konzistoriálních předpisů a nařízení; nesvázané panovnické (státní)

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						výnosy a normálie.
série			Církevní nařízení			
					Normálie	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: kniha patentů a dekretů (arci)biskupských, kniha (arci)biskupských oběžníků s rejstříkem, kniha opisů farních patentů; kniha opisů konzistoriálních kurend s rejstříkem; kniha opisů konzistoriálních misiv; kniha konzistoriálních dekretů; kniha vikariátních dekretů; kniha opisů vikariátních oběžníků; kniha výtahů a opisů konzistoriálních patentů, dekretů a misiv; kniha chronologických výtahů z patentů a kurend; abecední výtah z konzistoriálních misiv; abecední přehled konzistoriálních misiv; abecední rejstřík biskupských výnosů a nařízení v různých církevních záležitostech; abecední rejstřík ke knize opisů konzistoriálních misiv a oběžníků; nesvázané - konzistoriální patenty, dekreta a misivy
série		Vikariát/Děkanství				vyšší územní jednotky české a moravské církevní provincie
složka					instrukce a	

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
					korrespondence	
složka					podklady pro katalog kléru	hlášení o úmrtí duchovního; o nástupu nového duchovního správce; o počtech věřících v jednotlivých farnostech; hlášení o vzniku nových farností či jejich sloučení
série		Patronát				
					patronátní záležitosti	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: knihy protokolů patronátního úřadu; oznámení o jmenování patronátním (vojtovním) komisařem; alimentální výpomoc patronovi (po roce 1948); protokoly o předání patronátní agendy; spory o výkon patronátních práv (včetně rešerší); změna a uznání patrona; sestavování přehledů patronů i s titulaturou; zánik a převod patronátních práv; dary patrona; stížnosti na patronát; spory s patronem; malverzace majetku (bez schválení patrona)
série		Kostelní konkurenční výbor				písemnosti farního úřadu ve vztahu ke KKV; pokud neexistuje samostatný fond, též dokumenty KVV (viz kap. 4.7 pokynu)
jednotlivost					zápisy ze zasedání	ve výjimečných případech, pokud nebylo vytříděno do samostatného fondu, též knihy ze zasedání KKV
					jednotlivé záležitosti či	jednotlivosti nebo složky dle druhu

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
					korespondence s KKV	dochovaného materiálu: evidence plateb přírážky obecní daně; volby, dotazy a spory, účty a rozpočty jednotlivých oprav, vyúčtování příjmů a vydání, ve výjimečných případech, pokud nebylo vytrženo do samostatného fondu, též pokladní deníky
série		Farní kostelní rada				Pfarrkirchenrath, vytváří se, pokud nebylo přistoupeno k tvorbě samostatného souboru
					zápisy ze zasedání	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: knihy ze zasedání kostelní rady (Sitzungbuch des Kirchenrates); někdy ve společné knize se zápisy různých korporací před rokem 1938 - spolky, kostelní výbor, hřbitovní výbor
					evidence členů, jednotlivé záležitosti či korespondence s kostelní radou	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: kartotéka evidující platby kostelního příspěvku od jednotlivých farníků (vedena obvykle podle domů); dotazníky farníků
série		Farnost				
série			Zřízení, povýšení, rozdělení a zánik farnosti, hranice farnosti			
					zakládací listiny	jednotlivosti nebo složky dle druhu

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
					farnosti	dochovaného materiálu: Instrumentum erectionis; Erections-instrument; Pfarr-Errichtungs Instrument; povýšení lokálie na farnost; neověřené opisy listin; koncepty, korespondence a dílčí dohody (včetně protokolů a zápisů z jednání) o vzniku farnosti; písemnosti k zániku farnosti
					listiny o změně farních hranic, dělicí hraniční protokoly	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu
série			Práva farního benefícia a kostelů			
					privilegia a práva	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: kopiář listin privilegií; povolení k uchovávání Nejsvětější svátosti; oltářní autentiky; kostelní, beneficiální, oltářní privilegia; soudní rozhodnutí v záležitostech práv; privilegií, spory o ně
série			Generální a kanonické vizitace			
složka					generální vizitace	pomocné písemnosti o organizaci vizitace, korespondence
složka					kanonické vizitace	tzv. acta visitationis; přípravné písemnosti; dotazníky; podklady a zprávy; pomocné písemnosti o organizaci vizitace; výjimečně

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Náповěda, poznámky
						samotné vizitační protokoly
série			Záležitosti veřejných a soukromých kaplí, kapliček, božích muk, křížů, soch, křížových cest			
					seznamy	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: seznam kaplí, soch a křížů farnosti; seznam soch v osadě; Verzeichniß allen Kapellen, Statuen, Kruzifixe etc. bei der Pfarrei; Verzeichniß der im Pfarrbezirke zu XXX bisher bestehenden Standbilder, Beschreibung aller in Pfarrbezirke XXX befindliche Standbilder
					jednotlivé objekty	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: povolení (fakulty) k žehnání křížků ze strany konzistoře (případně přeposílaná prostřednictvím vikariátu), opisy žádostí o žehnání, protokoly o prohlídkách stavu náboženských soch ve farnosti, pamětní zápisy o žehnání kaplí a soch, nadace na údržbu objektů
série		Organizace vedení úřední				

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
		agendy				
série			Registraturní pomůcky			
jednotlivost					jednotlivé pomůcky	podací protokol; jednací protokol; Exhibitenprotokoll; Gestionsprotokoll
série			Farní archiv a registratura			
					jednotlivé knihy nebo registraturní plány	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: repertář farní registratury; abecední osobní a věcný rejstřík k registratuře; Repertorium omnium actorum in archivio asservatorum; Repertorium archivii parochialis; spisové a registraturní plány, seznamy písemností uložených v registratuře (archivu), inventáře spisů, studium, výpůjčky a ztráty písemností
série			Farní knihovna			
					vedení knihovny	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: seznamy knih, instrukce o vedení, také záležitosti tzv. farní knihovny pro lid (nutno odlišit oba případné knižní soubory)
série			Úřední formuláře			
					jednotlivé knihy nebo záležitosti	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: knihy úředních formulářů; předpisy o

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						vedení úřední agendy; vzory formulářů; taxy; správní a poštovní poplatky
série			Typáře a razítka			
jednotlivost					jednotlivé typáře, razítka, otisky	
série		Memorabilia				
série			Pamětní knihy a úřední knihy smíšeného charakteru			
jednotlivost					jednotlivé knihy	pamětní kniha; Liber memorabilium; Memorabilii parochiae; Consignatio rerum memorabilium; Matrix ecclesiae; Protocollum domesticum; Annales parochiales, Chronik, Gedenkbuch, Hausprotokoll; Memorabilienbuch; Liber beneficii; Liber memorabilium, item diarium functionum ecclesiasticarum; Liber instrumentorum beneficii seu copiarium
série			Dokumentace k historii farnosti (včetně fotodokumentace)			
složka					podklady a fotodokumentace	písemné podklady a přílohy k pamětním knihám (pomocné záznamy o dějinách farnosti; duchovních, beneficiu a jiných

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						historických událostech; opisy dokumentů; novinové výstřižky; pátrání po pamětních knihách
série		Spolupůsobení ve státních a veřejných záležitostech				
série			Statistická šetření a topografické práce			
složka					konskripce, šetření	instrukce a pokyny krajských a okresních hejtmanství (úřadů) ke spolupráci při jednotlivých šetřeních; výtahy z matrik pro konskripce obyvatel, pokud nelze zařadit do série Vedení matrik; sumární počty o nově narozených, oddaných a zemřelých; formuláře pro statistická šetření; výkazy pro sčítání lidu; podklady pro statistická a demografická šetření pro tvorbu topografických příruček (Schallerova, Sommerova, Eichlera, Jakschův lexikon aj.)
série			Zdravotní a hygienické záležitosti			
složka					předpisy, hlášení, porodní babičky	hlášení o nemocných a tělesně postižených; žádosti o umístění do ústavů; boj proti nevhodným léčitelským praktikám a pověrám;

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						podpora očkování (kázání o prospěšnosti očkování); seznamy narozených pro účely očkování; očkovačí listy; seznamy očkovaných; dohled nad praxí porodních bab a hygienickými opatřeními v pohřebnictví; hlášení o zvířecích nákazách
série			Vojenské záležitosti			militaria
složka					evidence, hlášení	seznamy jinochů živých i zemřelých; hlášení o absenci rekrutů při odvozech; seznamy narozených i zemřelých chlapců zasílané úřadům; vypracování tzv. rodinných archů za účelem dočasného osvobození od vojenské povinnosti; žádosti o zproštění branné povinnosti u jednotlivých farníků; hlášení o ubytování vojska, jeho stravování a vojenských dezertérech; hlášení úmrtí, uzavření sňatku, dosažení zaopatření či přestěhování vdovy či sirotka po důstojníkovi; výtahy z matrik pro vojenskou evidenci a vojenské konskripce; povolení k sňatku u osob vojenského stavu či podléhající odvodní povinnosti (pokud není součástí jednotných

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						matričních příloh k provedenému sňatku); propustný list vojáka k sňatku od vojenského duchovního (pokud není součástí jednotných matričních příloh k provedenému sňatku), delegace k sňatku pro vojenské kaplany; matriční listiny (přílohy) o sňatku vojenské osoby, kterou vykonal delegovaný třetí duchovní, který provedl zápis do matriky, ale listiny postoupil zpět delegujícímu úřadu
série			Bezpečnostní a soudní záležitosti			
složka					dobrozdání, zprávy a hlášení	pátrání po osobách; dobropisy a dobrozdání na odsouzené farníky; hlášení existence tajných a podvratných skupin; spolupráce při vyšetřování trestných činů; při požární a civilní obraně; hlášení o porušování veřejného klidu o svátcích; oznámení o nevhodných veřejných vystoupeních či politické agitaci; obdržené hlášení o trestech farníků (Auskunft-Tabelle); hlášení o úmrtích ve farnosti pro potřeby úřadů jednajících v dědických řízeních
série			Věřejné sbírky			
složka					jednotlivé sbírky	válečné sbírky; sbírky na podporu obětí živelných pohrom; pokyny

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						státních úřadů v této oblasti
série			Sociální záležitosti			
složka					stvrzování sociálních podpor	koramisace - stvrzování měsíčních, čtvrtletních kvitancí ve farnosti žijících invalidů, vdov, sirotků, penzionovaných úředníků, učitelů, kooperátorů placených z Náboženské matice, deficientů; ohlašování jejich smrti či zásadních změn; doporučení pro udělení příspěvku; spolupotvrzení vysvědčení mravnosti zaslaných obecními úřady viz vysvědčení mravnosti; vysvědčení chudoby (Armuthzeugniss) a vysvědčení nemajetnosti (Mittellosigkeitszeugniss) na žádost úřadů
série			Veřejné budovy a profánní předměty			
složka					svěcení nebo žehnání jednotlivých budov, objektů a profánních předmětů	školy, úřady, hřbitovy, hasičské zbrojnice, spolkové prapory, hasičské stříkačky apod.; svěcení sakrálních budov a liturgických předmětů je součástí série Sakrální stavby v majetku záduší a beneficia (včetně vybavení a péče) , svěcení kaplí, božích muk a křížů je součástí série Záležitosti veřejných a soukromých kaplí, kapliček, božích muk, křížů, statuí,

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						křížových cest
série		Personálie				
série			Faráři			
					jednotliví duchovní	<p>složky nebo série dle druhu dochovaného materiálu, naznačené vnitřní členění je maximální, při velkém objemu materiálu je nutné popsat duchovního jako samostatného původce či materiál vyčlenit do samostatného fondu:</p> <p><i>Kariérní život - osobní písemnosti spojené s kněžským studiem a svěcením: jmenovací dekry; farní konkursní zkouška; žádost o propůjčení benefícia; jurisdikce; presentace; investitura; instalace; resignace; osobní privilegia; dispensy (např. povolení opustit rezidenci, od modlení breviáře, od věku svěcení, atd.); dispensy podobně jako privilegia kodexem kanonického práva vymezeny pro papeže, biskupa, opata; rukopisná skripta, poznámky, knihy rukopisných kázání; pomocné knihy k pastorační činnosti duchovních; deníky, poznámkové sešity;</i></p> <p><i>Veřejná činnost, osobní doklady a soukromé písemnosti osobní dokumenty různého charakteru -</i></p>

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						<p>členství ve spolcích kněžských či mešních (v královéhradecké diecézi <i>Quinque vulnerum domini nostri Jesu Christi</i>), ale také civilních spolků - sportovních, včelařských, rybářských, divadelních; autobiografie, osobní hospodářské a majetkové doklady (pozemkové archy, akcie); dopisy; koncepty; blahopřání, dokumenty k osobní vědecké či literární činnosti; <i>Osobní příjmy - kongrua, odváděné příspěvky a poplatky</i>: žádosti o příspěvky z náboženského fondu; příspěvky a poplatky odváděné držiteli církevních prebend pro potřeby církve, příspěvky do náboženského fondu (matice, fundus religionis, Religions-und Pfarrkassa), poplatek tzv. seminaristicum (alumnaticum), poplatkový ekvivalent, taxa z propůjčení církevního úřadu (beneficia), výpomocná daň; platové výměry (archy); žádosti o navýšení platu; oznámení o ukončení vyplácení či navýšení kongruy; přiznání titulu výživy (tzv. titulus mensae); služební výkazy duchovních (Dienst-Tabelle); doklady o zaplacení povinných</p>

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						příspěvků; platební archy; odvolání proti výši výměru; upomínky k zaplacení; žádosti o prominutí placení; oběžníky; dokumenty o sporech mezi farníky a duchovním nebo mezi duchovními; separační protokoly (fassio proventuum) podávané duchovními jako přiznání majetku a příjmů pro účely zdanění; evidence mešních intencí (především knihy mešních intencí, viz též sérii Příjmy beneficia a záduší); <i>Pozůstalost</i> - inventáře pozůstalostí, písemností o dělení majetku
série			Kaplani, kooperátoři, pomocní kněží, administrátoři, katecheté			
složka					jednotliví duchovní	kaplanské smlouvy; příjmy z kaplanských nadací, dekrety; osobní dokumenty; kanonické mise (misio canonica) pro výuku náboženství; interkalární fassio (dočasná administrace a její finanční plnění z Náboženské matice); dokumenty zajišťující práva a povinnosti pomocných duchovních; smlouvy a dohody mezi farářem a kaplanem/y; delegace pravomocí ad

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						hoc od faráře; evidence mešních intencí (především knihy mešních intencí, viz též sérii Příjmy benefícia a záduší)
série			Cizí duchovní osoby ve farnosti			
složka					krátkodobě ve farnosti pobývající duchovní	kázání; dokumenty o delegaci; jurisdikce; evidence mešních intencí (především knihy mešních intencí, viz též sérii Příjmy benefícia a záduší)
složka					penzionovaní duchovní	kázání; dokumenty o delegaci; jurisdikce; evidence mešních intencí (především knihy mešních intencí, viz též sérii Příjmy benefícia a záduší)
složka					vojenští duchovní	kázání; dokumenty o delegaci; jurisdikce
složka					alumnové	kázání; dokumenty o delegaci; jurisdikce
série			Farní zaměstnanci			
složka					kuchařky a hospodyně	ustanovení farního zaměstnance; záležitosti finančních odměn (žádost o zvýšení, úpravy, nemocenské a penzijní pojištění); ukončení služby; přehledy a statistiky farních zaměstnanců
složka					služebnictvo a čeleď	ustanovení farního zaměstnance; záležitosti finančních odměn (žádost o zvýšení, úpravy, nemocenské a

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						penzijní pojištění); ukončení služby; přehledy a statistiky farních zaměstnanců; přehledy čeledě
série			Kostelní zaměstnanci			
složka					kostelník	ustanovení kostelního zaměstnance (žádosti, životopis, doporučení, konkurs doklady o ustanovení); záležitosti odměn (žádost o zvýšení, úpravy, spory o financování, nemocenské a penzijní pojištění); ukončení služby (rezignace, odvolání); přehledy a statistiky kostelních zaměstnanců
složka					ředitel kůru a varhaník	ustanovení kostelního zaměstnance (žádosti, životopis, doporučení, konkurs doklady o ustanovení); záležitosti odměn (žádost o zvýšení, úpravy, spory o financování, nemocenské a penzijní pojištění); ukončení služby (rezignace, odvolání); přehledy a statistiky kostelních zaměstnanců
složka					hrobník	ustanovení kostelního zaměstnance (žádosti, životopis, doporučení, konkurs doklady o ustanovení); záležitosti odměn (žádost o zvýšení, úpravy, spory o financování, nemocenské a penzijní pojištění); ukončení služby (rezignace,

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						odvolání); přehledy a statistiky kostelních zaměstnanců
složka					ostatní funkce (ministranti, hudebníci, zpěváci)	
série		Stavby v majetku záduší a beneficia (včetně vybavení a péče)				
série			Kostely a kaple			
složka					jednotlivé stavby	žádosti o stavby kostelů, případně o jejich úpravy a opravy; biskupská a státní povolení k těmto žádostem; konkurenční dohody a příslušná korespondence; povolení od hejtmanství ke sbírkám; oznámení na patronát o vadách kostela; návrhy, plány, rozpočty staveb a oprav budov, oltářů a soch; konzistorní povolení ke zřizování oltářů a soch v kostelech a kaplích; svěcení farního kostela/filiálního kostela/kaple
série			Farní budovy			
složka					fara	korespondence týkající se údržby a

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						oprav farní budovy (vedená nejčastěji s patronem, částečně s konzistoří), plány budovy a plánovaných oprav či novostaveb
složka					hospodářské budovy	stavby, opravy a korespondence ohledně hospodářských budov (stodola, chlévy, apod.)
série			Vybavení a ochrana sakrálních budov			
složka					soupisy posvátných obrazů a relikvií	
					jednotlivé předměty - obrazy, relikvie	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: uctívání, popisy obrazu či relikvie včetně uložení, fotodokumentace
					zvony	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: pořizování, sbírky, rekvizice, opisy nápisů na rekvírovaných zvonech
					svěcení sakrálních předmětů	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: žádosti o posvěcení oltářního kamene, oltářní autentiky; svěcení oltářních kamenů, soch, obrazů, křížů, bohoslužebného náčiní (kalichy, pateny) ad.
složka					vybavení kostelů a kaplí včetně oprav	(vybavování pořizované hromadně) korespondence související

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
					vybavení	s vybavováním kostelů a kaplí, nabídky, opravy vybavení, opravy varhan, hudebních nástrojů, ideálně pro každý objekt zvlášť
složka					soubory hudebnin roztríděných dle různých kritérií (podle doby vzniku, podle určení)	soubory hudebnin, kde nelze rozlišit jednotlivá díla
jednotlivost					notový materiál - jednotlivá díla	kancionály, partitura k hudební mši
složka					památková ochrana a péče	hlášení o výskytu historicky cenných objektů včetně jejich mobiliářů; zapůjčení vzácných sakrálních předmětů na výstavy; zprávy a protokoly o restaurování památek; instrukce, pokyny, korespondence
složka					pojistné smlouvy	pojistné (asekurační) smlouvy; proplácení škod; korespondence s pojišťovny; soupisy škod; protokoly o pojistných událostech; nabídky pojišťoven na uzavření pojistných smluv
série			Záležitosti křížů, soch, křížových cest v majetku záduší			
					jednotlivé objekty	jednotlivosti nebo složky dle druhu

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						dochovaného materiálu: jen písemnosti těch objektů, které mají jednoznačnou majetkovou souvislost se záduším, v případě nejasností zařadit do skupiny kaplí, soch a křížů; nadace, sbírky, opravy
série			Hřbitov/y			pokud jich je víc, může se zřídit série pro každý z nich
jednotlivost					evidenční knihy	evidenční kniha hřbových míst; kniha poplatků za nájem hřbových míst, řazeno dle druhu a chronologicky
složka					jednotlivé záležitosti	zřizování hřbitova; rozšíření; spory o charakter; plány hřbitova; plán hřbových míst; hřbitovní řád; jednotlivé spisy a smlouvy k nájmu hřbových míst a zřizování hrobek
série		Hmotné zajištění benefícia a kostelů				
série			Evidence majetku			
jednotlivost					knihy evidence majetku	liber generalium computuum
jednotlivost					inventáře majetku	inventář majetku kostela; Inventarium ecclesiae; Kirchenvermögens-Inventar.

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						Kirchenbeilassinventar; inventář majetku fary; Inventarium beneficium; Pfarrbeilassinventar; Liber inventariorum beneficium et ecclesiae; inventář budov; Pfarrgebäude Inventar; popisná kniha; Beschreibungsbuch
složka					drobné evidenční soupisy, podklady	Písemnosti neknihovní povahy s výše uvedenými názvy; pomocné soupisy a další písemnosti potřebné pro sestavení inventáře; předepsané přílohy inventářů, např. protokoly o prohlídce budov, plány, návrhy, rozpočty, výtahy z účtů
série			Pozemky			
složka					evidence zemědělských a lesních pozemků	soupisy majetku; výtahy z pozemkových knih; pozemnostní archy; obnova hranic pozemků; úřední korespondence v majetkových záležitostech (s patronem, okresním hejtmanstvím či úřadem apod.); přehledové mapy, katastrální mapy, ocenění a popisy lesů,
složka					nabývání a zcizování pozemkového majetku, pozemkové reformy	písemnosti o nabývání či zcizování pozemků; soupisy pozemkového majetku v rámci pozemkových reforem; korespondence se Státním pozemkovým úřadem

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						a ministerstvem zemědělství
série			Hospodaření na zemědělské a lesní půdě beneficia a kostela			
jednotlivost					hospodářské rejstříky	Wirtschafts-Register; rejstřík výsevu, sklizně a výmlatu (Aussaat-Fechungs-Abdrusch Register); sýpečné rejstříky; hospodářský přehled beneficia, Registerium cum officio oeconomico
složka					režijní hospodaření	správa farních dvorů; osevní a sklizňové plány
složka					pacht	nájemní a pachtovní smlouvy; evidence pachtýřů; výkazy pachtovního; licitační protokoly
složka					lesní hospodaření	výkazy těžby a prodeje dřeva; lesní mapy (hospodářské, porostní) - nezřídka jako přílohy k lesním hospodářským plánům
série			Desátky, deputáty, povinnosti poddaných			
jednotlivost					knihy desátků	eviduje seznam povinností
jednotlivost					rejstřík desátků	eviduje desátky odevzdané a neodevzdané

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
jednotlivost					farní urbář	
složka					správa poddanských povinností a jejich výkup	roboty; poddanské platy, platy za tzv. železné krávy; výkup desátku; korespondence
série		Finanční záležitosti beneficia a záduší				
série			Příjmy beneficia a záduší			
jednotlivost					kniha obligací	Liber obligationum; účetní knihy záduší a fary
složka					půjčování zádušních peněz, příjmy z kapitálů a rent	obligace a kvitance související s půjčováním zádušních peněz; dluhopisy; státní dluhopisy; cenné papíry; vkladní knížky; vyvazovací elaboráty
složka					ofěry	sbírky; almužny; poplatky vůči záduší a kostelu
jednotlivost					rejstříky předplacených míst v kostelních lavicích	
					štola a intence	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: rejstříky štolových poplatků (Consignatio stolae, Stola-Einkünfte,

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						Stolaregister), spory o výši poplatku či jeho odpuštění, seznamy poplatků; knihy mešních intencí (Liber stipendiorum manualium sacerdotis, Mess-Intentionen-Buch), pokud byly vedeny kontinuálně více duchovními a nelze je tedy zařadit k jednotlivým duchovním (viz série Personálie)
série			Dávky, daně, poplatky			
složka					farní fase sloučené po letech	Pfarr-Fassion; třeba odlišovat od farní fase (Fassio proventuum) podávané duchovními jako přiznání majetku a příjmů pro účely zdanění (viz série Faráři) a obroční fase používané především pro stanovení výše kongruy (viz série Farní účty)
složka					platba daní	daňové výměry; přiznání k dani; platební rozkazy; kvitance; upomínky; korespondence s daňovými úřady, žádosti o prominutí placení daní aj.
série			Farní účty			
jednotlivost					účetní knihy obročí	hlavní knihy; pokladní deníky; pomocné účetní knihy; účty, Ratiocinia proventuum; farní (obroční) účty, Ratiocinia proventuum beneficialium; řazeno

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						dle druhů a následně chronologicky
složka					účetní přílohy	dílčí pomocné účty; makuláře účtů; výtahy z účtů; kvitance; příjmové doklady; obroční fase (přiznání čistého příjmu pro stanovení výše kongruy), deputát od patrona
série			Zádušní a kostelní účty			
jednotlivost					účetní knihy záduší (kostela)	hlavní knihy; pokladní deníky; pomocné účetní knihy; účty, Ratiocinia proventuum; zádušní (kostelní) účty; kniha kostelních počtů; Kirchenrechnungsbuch; Liber ratiotiniarum ecclesiarum; Ratiocinia ecclesiae; řazeno chronologicky
složka					účetní přílohy	účetní přílohy; dílčí pomocné účty; makuláře účtů; rejstřík kostelníků; výtah z účtů Kirchenrechnungsextrakt; kvitance; příjmové doklady; koncepty žádostí o povolení výdajů nadřizenými církevními institucemi a státními úřady s přílohami podle výše částky; rozhodnutí o vyřízení; účetní doklady se měly podle dobové doporučené praxe uspořádat podle pořadových čísel a svázat; v případě nesvázané podoby, zvláště řadit

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						účetní přílohy farního a filiálních kostelů, případně také kaplí (resp. záduší kaplí), pro které byly účty rovněž vedeny
série			Mešní a modlitební nadace			
jednotlivost					knihy nadací	Knih nadaci; Consignatio foundationis; Liber foundationum; Fundationsbuch; Stiftungsbuch, řazeno chronologicky
jednotlivost					persoluční knihy	persoluční kniha; kniha odsloužených nadačních mší; liber persolutionis; Persolvierungsbuch; řazeno chronologicky
složka					seznamy a korespondence	seznam nadačních povinností podle data
složka					jednotlivé nadace	abecedně, možno sloučit dle dochovaného materiálu
série	Duchovní péče					
série		Bohoslužby, slavnosti, zázraky				
série			Organizace bohoslužeb			
jednotlivost					knihy ohlášek bohoslužeb	Promulgatio divinorum; Ordo officii divini; Liber divinorum; Vermeldungsbuch;

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						Verkündigungsbuch; pořádek služeb božích; kniha prohlášek
jednotlivost					funkční knihy	Consignatio functionum divinorum; Ordo divinorum; Functionsbuch; pořádek služeb božích; Liber ordinis divinorum
složka					přehledy vykonaných funkcí	Tabela functionum spiritualium; spory o konání bohoslužeb ve filiálních kostelech
složka					binace a trinace	žádosti o povolení binace či trinace, biskupská povolení k nim
složka					litterae commenditiae	litterae commenditiae a žádosti o ně
složka					kázání	podklady ke kázání na mších, pokud nelze zařadit do osobního fondu nebo do série Personálie ke konkrétnímu duchovnímu
série				Církevní slavnosti, procesí a pobožnosti		
složka					dle typu akce (slavnosti, poutě, procesí, prosebné průvody, pobožnost křížové cesty, eucharistické kongresy)	prospekty; programy; památeční lístky; modlitby; povolení zřízení křížové cesty, kalvárie, potvrzení o svěcení, mapy umístění kramářských stánků (zejména lokálně významnější poutní místa); sbírkové seznamy.
série				Zázraky, zjevení, mimořádná uzdravení		
					jednotlivé případy	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: knihy zázraků; protokoly o zázracích a

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						uzdraveních; výsledky dotčených osob; zprávy adresované konzistori
série		Udělování svátostí				svátosti kněžství a manželství jsou obsahem jiných sérií
série			Křty			
složka					organizace křtů	pokud nelze zařadit do série Doklady k matrice pokřtěných: protokoly o svědectví křtu; žádosti o křest; hlášení o křtech; žádosti o povolení domácího křtu; žádosti o povolení křtu dospělého
série			Břmování			
jednotlivost					kniha břmovaných	konfirmační kniha; Liber confirmationum; Consignatio confirmatorum; Confirmations-Buch; Confirmati
složka					břmování dle roku udělení	břmovací lístky (Firmelungs-Zettel), potvrzení o břmování; přihláška k břmování; břmovací list
série			Svaté přijímání			
složka					výkazy o sv. přijímání	svaté obrázky - upomínky na 1. sv. přijímání, fotodokumentace ze slavnosti
série			Svatost nemocných			
jednotlivost					knihy zaopatřených	
složka					jednotlivé záležitosti návštěv nemocných	evidence návštěv nemocných; žádosti o návštěvu duchovního; výlohy spojené se zaopatřením nemocných vyjma účtů (povolení zapůjčení koně k zaopatření aj.)

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
série			Svátost smíření			
jednotlivost					soupisy duší	nejprve řazeny soupisy pro celou farnost, poté soupisy dle jednotlivých obcí, status animarum; rejstřík duší; Seelenregister, Pfarrliches Seelenbeschreibung, Seelenverschreibung, kniha osadní; Consignatio animarum parochiae; Seelenverzeichnis; Verzeichnis der Häuser; Seelenverhältnisbuch; popis hlav; Liber domorum; Liber animarum; Liber status animarum; čelednice, Mannschaftsbuch; summarium (pro) Anno, seznam všech lidí; poznamenání duší; Seelenkatastr; soupis osadníků; Consignatio parochianorum; popisní kniha přiřazených majitelů usedlostí; Descriptio animarum; popis obyvatelstva; popis všech duší; popis vejročních poznamenaných duší
jednotlivost					velikonoční zpovědní seznamy	Consignatio paschalis; Consignatio confessionis et communis paschalis; Paschal-consignation; Beichtzettelregister; zpovědní seznamy
složka					podklady k soupisům duší, zpovědním seznamům	výpisy z matrik, poznámkových lístků; zprávy o farnících, hlášení o odstěhování a přistěhování osadníků; pomocné soupisy farníků; seznamy

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						děti připuštěných poprvé k svaté zpovědi; poznámky o důvodech nevykonání svaté zpovědi u farníků
složka					návštěvy vězňů	žádosti o návštěvu faráře; povolení k návštěvě faráře; delegace pro faráře, výkazy o návštěvách ve vězení
série		Pastorační péče				
složka					lidové misie	schvalování lidových misí biskupem; zpráva o výsledku misí; korespondence s řeholníky; žádosti o finanční příspěvek na misie
složka					exercicie	křesťanská meditace; kontemplace; rekolekce; exercitia spiritualia - korespondence, organizace
složka					záležitosti odpustků a dispensací	odpustkové listy; udělování, propůjčení, potvrzování a obnovování odpustků; dispensace od slibu, od půstu; korespondence (dispensace k manželským překážkám viz Zkoušky snoubenců a manželské překážky)
složka					vysvědčení mravnosti	
složka					konkubináty	záznamy o pohovorech s provinilci, oznámení o konkubinátech
složka					pohřby	pokud nelze zařadit do série Doklady k matrice zemřelých: potvrzení o katolickém vyznání pro účely katolického pohřbu; organizace

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						pohřbů; pohřební průvody
série		Matriční záležitosti				
série			Vedení matrik			
složka					instrukce a revize matrik	
složka					populační tabely a statistické přehledy	matriční tabely; evidenční listy církevní statistiky z matrik; seznamy příslušníků obce římsko-katolického vyznání narozených, oddaných, zemřelých mimo farnost, zemi; statistické přehledy narozených, oddaných, zemřelých podle věku a místa bydliště; Populations-Tabellen
jednotlivost					kniha rodopisných vývodů/ kniha rodokmenů	Stammbäume der Brautleute
složka					rodopisné podklady, žádosti a potvrzení pro prokázání původu	rodokmeny
série			Matriky pokřtěných			
série				Opisy matrik pokřtěných		
jednotlivost					jednotlivé opisy	pokud nelze zařadit do příslušného archivního souboru (triplikáty a další multiplikáty od dochovaných originálů a druhopisů matričních knih)
série				Doklady k		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
				matrice pokřtěných		
složka					podklady pro zápis	povolení k zápisu do matriky o adopci (rozhodnutí); změna příjmení v matrice; prohlášení za otce - protokol o přihlášení za otce, legitimizační protokol; úřední rozhodnutí o legitimizaci; určení pořadí křestních jmen; zrušení manželského původu; hlášení o porodu/oznámení o narození dítěte; úřední povolení k vydávání křestního listu, oznámení o provedení křtu cizím farářem; křestní vysvědčení pro nemanželské dítě; křestní vysvědčení pro dítě legitimizované; oznámení o legitimizaci nemanželského dítěte; oznámení o narození nemanželského dítěte pro ustanovení poručníka, zápis mrtvé narozeného dítěte
složka					výpisy a výtahy z matrik pokřtěných, vydávání dokladů	korespondence v matričních záležitostech, dodatečně vystavené rodné (křestní) listy a žádosti o ně; žádosti o dohledání v matrice, výkazy o legitimizaci nemanželských dětí, výkazy o nemanželských dětech, výkazy dětí školou povinných
série			Matriky oddaných			

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
série				Opisy matrik oddaných		
jednotlivost					jednotlivé opisy	pokud nelze zařadit do příslušného archivního souboru (triplikáty a další multiplikáty od dochovaných originálů a druhopisů matričních knih)
série				Zkoušky snoubenců a manželské překážky		pokud jsou protokoly o zkouškách snoubenců vedené mimo knihu součástí dokladů k jednotlivým sňatkům (série Sňatky a rozvody), zní název série, pokud je naplněna, pouze Manželské překážky
jednotlivost					protokoly o zkouškách snoubenců	knihy zkoušek snoubenců; snubní protokol; sňateční protokol; protokol snoubenců; Liber examinis sponsorum; Examen sponsorum supra impedimenta matrimonii; Examina sponsorum et testium; Consignatio examinum ante matrimonialium; Brautprüfungs-Protokoll
složka					neuskutečněné sňatky	žaloba ve věci zasnoubení, narovnání ve věci slibu zasnoubení; neúspěšné dispence sňatku z kanonických či občanských příčin (žádosti s přílohami, rodokmeny, dispence z důvodu příbuznosti, pohlavní neschopnosti, duševních vad, povolení k sňatku mimo obvyklou

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						dobu, dispenze od lhůty vdovské, žádosti o konvalidaci manželství, schémata rodokmenů)
série				Ohlášky snoubenců		
jednotlivost					kniha ohlášek snoubenců	Knihy snubních ohlášek; Liber promulgandorum ex ambona; Liber promulgationum matrimonialium; Liber sponsorium promulgandorum; Liber promulgationum sponsorum, Liber promulgationis; Liber bannorum; Liber publicationum; Brautleute, Ehever kündigungsbuch; Verkündigungsbuch; pokud jsou protokoly vedeny na samostatných listech, doporučuje se je spojit společně se snubními doklady uskutečněných sňatků
složka					doklady k ohláškám	pokud nejsou součástí dokladů k provedení sňatku, především u ohlašovaných sňatků jiných úřadů, řazeno chronologicky (dispens od 2. a 3. ohlášek, dispens od všech tří ohlášek, prohlášení list, doklady ke knize prohlášení např. potvrzení o prohláškách v jiné farnosti, povolení k sňatkům, žádosti o povolení sňatku, opisy křestních listů snoubenců, propouštěcí list, protokol s námitky proti sňatku, protokol v

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						příčině zamýšleného sňatku, žádost o vykonání prohlášek, sdělení farního úřadu, proč nechce prohlásit a oddat snoubence)
série				Sňatky, zneplatnění a rozvody		
složka					snubní doklady k jednotlivým uskutečněným sňatkům, popř. protokoly o zkouškách snoubenců s doklady	řazeno dle let a sňatků, prominutí manželských překážek; ohláškové listy (Aufgebotschein, Verkündschein), dispens od ohlášek; prohlášení o zletilosti (Volljährigkeitserklärung); rozhodnutí o neplatnosti sňatku; oddavky bez úmrtního listu předchozího manžela (manželky); smlouvy manželů o katolické výchově dětí; udělení souhlasu účastnit se předsvatebního ponaučení mimo rodnou obec, doklady k sňatku mimo rodnou obec (rodnou zem) - delegační listina (Delegationsurkunde), ohláškový a propouštěcí list (Verkündschein, Entlassschein), domovské listy snoubenců (Heimatschein), potvrzení o domovské příslušnosti (Zuständigkeitszertifikat); křestní listy snoubenců (Taufscheine); otcovské nebo vrchnostenské

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						<p>povolení k sňatku (väterliche/obvormundschaftliche Einwilligung); vysvědčení o svobodném stavu (Ledigschein); vysvědčení o bydlišti (Wohnungszeugnis, Hausherrnzeugnis); povolení osobám podléhající odvodní povinnosti (Stellungspflichtige); povolení vojenských osobám k sňatku (Heiratsbewilligung, Heiratlizenz, Ehelizenz); propouštěcí ohláškový list vojenské duchovní správy (Entlassungsklausel); vysvědčení o náboženství (Religionszeugnis) a mravech (Sittenzeugnis); úmrtní list zemřelého manžela/manželky (Totenschein); prohlášení za mrtva (předchozí manžel/manželka, Todeserklärung); doklady související s vdovskou lhůtou (Witwenfrist); překážky k sňatku; rodokmeny snoubenců; písemnosti o prominutí příbuzenství - pokrevní (Blutsverwandschaft), švagrovství (Schwägerschaft); rozvodové listy, oznámení zemské politické správy o rozloučení manželství; dokumenty ke sňatkům s osobami cizích národností - žádost o sňatek s příslušníkem</p>

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						cizího národu; dokument dokazující příslušnost k určitému státu (průkaz domovského práva, domovský list); dokument domovské obce o oprávnění uzavřít sňatek (snubní certifikát); úředně pověřené překlady osobních dokladů snoubenců; vysvědčení dokládající svobodný či vdovský stav
složka					delegované sňatky	delegace cizím duchovním k sňatku - delegační listina, delegace k oddávkám s pasivní asistencí, oznámení vykonaných oddavek z delegace (též licence ke sňatku)
složka					výpisy a výtahy z matrik oddaných, vydávání dokladů, oznámení	korespondence v matričních záležitostech; oznámení o uzavření církevního sňatku v cizí farnosti (Ne temere); dodatečně vystavené oddací listy a žádosti o ně; žádosti o dohledání v matrice oddavků, výkazy smíšených manželství; hlášení občanských sňatků (oznámení o sňatcích dle občanského práva) aj.; případná záznamní kniha občanských sňatků se vede samostatně jako jednotlivost
složka					rozluky a rozvody	rozluky manželství od stolu a lože; zneplatnění manželství (manželský soud); neplatné sňatky; žaloba o rozvod, žaloba v příčině rozvedení

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						od stolu a lože na čas celého života; záznam faráře o žalobě o rozvod (protokol o žalobě); zpráva faráře o provedení tří pokusů smíření, vyjádření farních úřadů, manželských soudů a manželů k zamýšlenému rozvodu od stolu a lože; rozvod světským soudem
série			Matriky zemřelých			
série				Opisy matrik zemřelých		
jednotlivost					jednotlivé opisy	pokud nelze zařadit do příslušného archivního souboru (triplikáty a další multiplikáty od dochovaných originálů a druhopisů matričních knih)
				Doklady k matrice zemřelých		
složka					úmrtní a ohledací listy	při větším dochovaném množství řazeno po letech: úmrtní list (Totenschein); prohlášení za mrtva; úmrtní lístky (Totenbeschauzettel, Sterbezettel, Beerdigungsscheine), ohledací list (Beschauzettel)
složka					jiné doklady	v případě malého množství nebo původního spojení lze spojit s úmrtními a ohledacími listy do složky Podklady pro zápis: úmrtní pas (Leichenpass, doklad potřebný

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						pro převoz mrtvoly), výsledky pitvy při neobvyklých úmrtí, povolení k exhumaci, písemnosti o provedení pohřbu
složka					sebevraždy	prošetření úmrtí
složka					výpisy a výtahy z matrik zemřelých, vydávání dokladů, oznámení	korespondence v matričních záležitostech; oznámení o úmrtí v cizí farnosti; dodatečně vystavené úmrtní listy a žádosti o ně; žádosti o dohledání v matrice zemřelých aj.
série		Záležitosti nekatolíků				
série			Změny vyznání			
jednotlivost					kniha změn vyznání	kniha změn náboženství, Religionsveränderungsbuch
složka					výkazy a statistiky	sumární výkazy o změnách náboženství
složka					výstupy z církve	hlášení politických úřadů (většinou okresních hejtmanství, okresních politických správ a okresních úřadů) o změně vyznání; úřední protokoly o změně vyznání; písemné relace farářů o důvodech odpadnutí katolických osadníků; potvrzení o absolvování tzv. „šestinedělního cvičení“ nutnému k vystoupení z katolické církve
složka					konverze a návraty do církve	vysvědčení o výuce žadatelů o konverzi ke katolické víře; žádosti duchovního o plnomocenství k přijetí

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						nekatolika do katolické církve
série			Potírání nekatolíků v předtolerančním období			
jednotlivost					knihy výsledků heretiků	libri pravitatis hereticorum
složka					jednotlivé případy	protokoly výsledků podezřelých heretiků; slavnostní přísahy vyznání víry; korespondence ohledně jednotlivých případů (držení nekatolických knih, návštěvy tajných kazatelů apod.) s konzistoří či krajským úřadem; odpovědi na vyhlášené pátrací akce; seznamy zakázaných knih; styky se zahraničními emisary
série			Nekatolické církve			
složka					dohled nad nekatolickými církvemi	zřizování modliteben; nekatoličtí duchovní; zákazy nekatolické agitace; potlačování šíření nekatolických knih; porušování tolerančních předpisů (tzv. toleranční excesy); výkazy o nekatolících; evidence a hlášení nekatolíků, pastorů
složka					spory s nekatolíky	
série			Náboženští blouznivci, sekty, státem neuznané církve			
složka					záležitosti	výkazy a zprávy o náboženských

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
					náboženských blouznivců a sekt	blouznivcích a sektách; výsledky blouznivců a sektářů
složka					záležitosti státem neuznaných církví	hlášení o výskytu stoupenců státem neuznaných církví (Baptisté, Svobodná reformovaná církev aj.)
série			Bezvěrci a antiklerikalismus			
složka					záležitosti boje s nevírou	nepřátelské projevy k náboženství a církvi, veřejné skandály a protesty proti církvi, činnost antikatolických a nevěreckých spolků ve farnosti, pohřby žehem atp.
série			Židovské záležitosti			
složka					evidence Židů	nařízení úřadů o evidenci Židů, výkazy o Židech
složka					křty Židů	příprava, organizace, korespondence
série	Chudinské a sociální záležitosti					
série		Péče o chudé				
					evidence chudých	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: kniha chudých, seznamy; statistické výkazy chudých a potřebných
složka					vysvědčení chudoby	
					shromažďování a rozdělování prostředků na podporu chudých	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: almužní rejstříky; rejstříky příspěvků ústavu

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						chudých; seznamy obilní almužny; odkazy ve prospěch chudých; příspěvky podpůrným spolkům a dobročinným ústavům (institucím); žádosti o podporu; sbírky; pomoc po požárech a živelných pohromách - pokud nepatří do série Veřejné sbírky
složka					chudinské nadace	
složka					chudinský ústav (farní), chudobinec	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu, v případě většího množství je možné zřídit samostatnou sérii: knihy účtů chudinského ústavu, organizace, majetek
série		Péče o nemocné a zdravotně postižené				
složka					jednotlivé záležitosti	hrazení léčebných výloh chudých; evidence zdravotně postižených (slabozrakých, hluchoněmých, choromyslných, válečných poškozců), umístění v ústavech
složka					zdravotní ústavy	špitály, ústavy, korespondence
série		Péče o chudé žáky				

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
jednotlivost					knihy podpor žáků	
složka					jednotlivé záležitosti	evidence chudých žáků; osvobození od školního poplatku; rozdělování příspěvků; pořizování knih a učebnic; stipendia; zajištění ubytování a stravování pro chudé studenty
série		Péče o sirotky a nalezence				
jednotlivost					knihy nalezenců	
složka					jednotlivé záležitosti	žádosti o přidělení dítěte do péče; dobrozdání farářů ke způsobilosti žadatelů o vzetí dítěte do péče; hlášení farářů o počtu nalezenců a péči o ně na dané farnosti; výkazy počtu nalezenců a sirotků přidělených do péče pěstounům; zpráva o nalezencích ve farní osadě; vysvědčení chudoby; vysvědčení pro zájemce o péči o nalezence; příspěvky pro pěstouny; dohled nad pěstouny a nad poměry nalezenců
série	Školství					
série		Škola				pokud nelze zařadit do příslušného fondu
složka					jednotlivé školy	zřizování a organizace škol, školní příjmy

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
složka					školní knihovny	seznamy knih, nákup a dary knih.
série		Osobní záležitosti učitelů				
složka					jednotliví učitelé	ustanovení a odvolání učitelů (žádosti, rozhodnutí, doporučení, dotazy na osobu žadatele); osobní dokumenty učitelů (potvrzení o působení na škole, vysvědčení mravnosti); odměny učitelů (žádosti, rozhodnutí, spory o zaplacení); příprava učitelů (učitelské ústavy); spory učitelů s farním úřadem; učitelští pomocníci, smuteční oznámení
složka					sociální zabezpečení učitelových vdov	
série		Výuka				
série			Dozor nad výukou a žáky			pokud nelze zařadit do příslušného fondu (Vikariátní úřad, Farní škola...).
složka					organizace školství	výkazy o školství; organizace školních obvodů a jejich změny; školdozorci
složka					okresní a místní školní rada	pozvánky, program jednání, zápisy z jednání
složka					dozor	školní vizitace, sledování školní docházky
složka					evidence žáků	evidence školou povinných dětí;

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
						potvrzení o návštěvě školy
série			Výuka náboženství (katecheze) školních žáků			
jednotlivost					kniha katechezí	
složka					přehledy výuky náboženství	statistiky a dotazníky
složka					zajištění výuky náboženství	žádosti o zajištění výuky; spory o povinnost zajistit výuku; počty učebních hodin; úpravy školního rozvrhu; zástup v době nemoci aj.
složka					zřízení místa katechety	
složka					výpomocní učitelé náboženství	
složka					návštěva školních bohoslužeb a křesťanských cvičení	
složka					dopravné a odměny za výuku katechetů	zajištění dopravy; peněžní náhrady, platy a odměny
série			Opakovací hodiny (nedělní škola)			
jednotlivost					kniha pilnosti	
složka					potvrzení účasti na opakovacích hodinách	
série	Spolky, bratrstva a politická sdružení					
série		Jednotlivé organizace				pokud nelze zařadit do příslušného fondu

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
série					organizační záležitosti	zápisy ze schůzí; likvidace bratrstev po roce 1783 (soupisy majetku, výtahy z účtů), stanovy; výročí zprávy; oznámení o založení spolku; schválení spolku biskupem; pozvánky a programy schůzí; propagační tiskoviny; žádosti o finanční příspěvek; poděkování za zaslaný dar
série					členské záležitosti	seznamy členů; osvobození členů od štolových poplatků při pohřbu

PŘÍLOHA Č. 2:

Pořádací schéma části registratury, u níž bylo na území budějovické diecéze použito Dittrichovo schéma z roku 1791

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
série	I. Záležitosti obročí			Beneficium
série		I-1 Listiny a spisy dokládající práva, nemovitosti, příjmy a budovy		Instrumenta et acta, iura, realitates, proventus et aedificia concernentia
složky			I-1/a Hmotné zajištění obročí	Dotatio beneficium
složky			I-1/b Výnos nemovitostí	Usus fructus realitatum
složky			I-1/c Desátky	Decimae
složky			I-1/d Stálé příjmy	Obventiones stabiles
složky			I-1/e Štola	Accidens stolae
složky			I-1/f Údržba budov	Conservatio aedificiorum
složky			I-1/g Fase příjmů	Fassiones proventuum
série	II. Úřední agenda obročí			Officium beneficio adnexum
série		II-1 Duchovní péče		Cura animarum ad quam spectat
složky			II-1/a Manželské záležitosti	Administratio matrimonii
složky			II-1/b Záležitosti ostatních svátostí	Administratio reliquorum sacramentorum
složky			II-1/c Ústav chudých	Institutum pauperum
složky			II-1/d Pastorační činnost	Officia pastoralia erga oviculas
série		II-2 Zprávy o povinně vykonávaných úkonech		Adnotationes pro debite obeudo officio
složky			II-2/a Popis farnosti	Descriptio territorii
složky			II-2/b Protokoly o činnosti úřadu	Protocollum negotium officii
složky			II-2/c Kanonické vizitace	Acta visitationis canonicae

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
složky			II-2/d Ostatní záležitosti sem náležející	Acta et notata diversa huc spectantia
série	III. Farní kostel			Ecclesia parochialis
složky			III-1 Hmotné zajištění farního kostela	Dotatio ecclesiae parochialis
složky			III-2 Údržba kostela a jeho správa	Conservatio ecclesiae et eius jura
složky			III-3 Bohoslužby	Cultus divinus
složky			III-4 Nadace	Fundationes
složky			III-5 Kostelní služebníci	Ministri ecclesiae
série	IV. Duchovenstvo			Clerus
složky			IV-1 Ustanovování farářů	Acta nominationis parochorum
složky			IV-2 Ustanovování kaplanů	Acta nominationis capellanorum
série	V. Škola			Schola
složky			V-1 Hmotné zajištění a údržba školy, obživa učitele	Dotatio et conservatio scholae et ludirectoris sustentatio
složky			V-2 Osobní záležitosti učitelů	Acta personarum ludirectoris concernentia
složky			V-3 Žáci školy	Acta iuventutem scholasticam concernentia
složky			V-4 Nařízení a instrukce pro správu školy	Ordinationes et acta circa instructiones officium ac scholam
série	VI. Knihy			Libri
série		VI-1 Inventáře		Inventaria
jednotlivosti /složky			VI-1/a Inventáře benefícia	Inventaria beneficium. <i>Inventář (kniha, jednotlivost), pomocné a dílčí inventáře (složka).</i>

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
jednotlivosti /složky			VI-1/b Inventáře kostela	Inventaria ecclesiae. <i>Inventář (kniha, jednotlivost), pomocné a dílčí inventáře (složka).</i>
jednotlivosti /složky			VI-1/c Inventáře školy	Inventaria scholae. <i>Inventář (kniha, jednotlivost), pomocné a dílčí inventáře (složka).</i>
série		VI-2 Účty		Ratiocinia
jednotlivosti /složky			VI-2/a Účty kostela	Ratocinia ecclesiae. <i>Účetní kniha (jednotlivost), účty a přílohy (složka).</i>
jednotlivosti /složky			VI-2/b Účty ústavu chudých	Ratiocinia instituti pauperum. <i>Účetní kniha (jednotlivost), účty a přílohy (složka).</i>
jednotlivosti /složky			VI-2/c Účty příjmů benefícia	Ratiocinia proventuum beneficalium. <i>Účetní kniha (jednotlivost), účty a přílohy (složka).</i>
série		VI-3 Knihy fundací		Liber fundationum
-		<i>VI-4 Farní matriky</i>	<i>VI-4/a Matrika narozených (Matrica baptisatorum). VI-4/b Matrika oddaných (Matrica copulatorum). VI-4/c Matrika zemřelých (Matrica mortuorum). VI-4/d Abecední index k matrice (Index alphabeticus super matricis).</i>	<i>Matricae parochiales. Tyto archiválie dnes nejsou součástí archivního fondu.</i>
série		VI-5 Knihy biřmovaných		Liber confirmationum
série		VI-6 Knihy zkoušek snoubenců		Liber examinis sponsorum

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
série		VI-7 Knihy kostelních funkcí		Diarium functionum ecclesiasticorum cum extractu summario
série		VI-8 Knihy katechezí		Diarium cathechesium
série		VI-9 Knihy prohlášek		Liber promulgandorum ex ambona
série		VI-10 Knihy studijních nadací		Liber stipendiorum tum fundationalium tum manualium
série		VI-11 Knihy biskupských patentů a nařízení		Liber patentium et ordinationes episcopales
série		VI-12 Rejstříky ke knihám biskupských patentů a nařízení		Index supra patentes et ordinationes episcopales
série		VI-13 Knihy panovnických nařízení v záležitostech publico-ecclesiasticis		Liber seu protocollum ordinationum regiarium in publico ecclesiasticis cum indice alphabetico
série		VI-14 Knihy výtahů z biskupských a panovnických patentů v záležitostech publico-ecclesiasticis		Extractus patentium tum episcopalium tum regiarium in publico ecclesiasticis
série		VI-15 Pamětní knihy		Liber memorabilium
série		VI-16 Repertáře farního archivu		Repertorium omnium actorum in archivio asservatorum

PŘÍLOHA Č. 3:

Pořádací schéma části registratury, u níž byla na území olomoucké arcidiecéze použita Kohnova spisová norma z roku 1896

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
série	I. Stavení			
série		a) farní kostel		
			zakládací listina farnosti inventáře farního kostela, soupisy majetku a vybavení kostela	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: zakládací listina; Instrumentum erectionis, Pfarrkirche Erektionsurkunde; inventář farního kostela; soupis cenností farního kostela; spisy týkající se budovy kostela; varhany; kostelní zvony (pořízení, rekvizice a náhrady zvonů); věžní hodiny; elektrifikace kostela apod.; <i>inventáře často společné pro kostel i faru - zařadit sem nebo sloučit I. a) a I. e) do jedné série;</i> <i>při dochování většího množství materiálu možno vytvořit ještě nižší série, např.: založení farnosti; inventáře kostela; stavební úpravy kostela; varhany; zvony</i>
série		b) filiální kostely a kaple		
			inventář filiálního kostela/kaple, záležitosti dle jednotlivých staveb	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu
série		c) hřbitov		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
jednotlivosti			hřbitovní knihy	kniha evidence hrobových míst; kniha poplatků za nájem hrobových míst (dle druhu a chronologicky)
složky			záležitosti hřbitova	hřbitovní řád; plán hrobových míst; rozšíření hřbitova, zrušení a postavení nového hřbitova; evidence válečných hrobů; smlouvy o převzetí hřbitova do správy obcí
série		d) kříže, křížová cesta, sochy, obrazy		
složky			soupisy křížů a soch, pořízení, reversy	soupisy křížů, soch, obrazů a dalších památek ve farnosti, korespondence k jejich pořízení (často spojené s účty, rozpočty oprav nebo výběrovým řízením na zhotovitele), reversy (závazky k udržování); <i>může být propojeno se skupinou I. a), b) nebo f)</i>
série		e) farní a hospodářská stavení		
			inventáře farních budov a hospodářských stavení, záležitosti jednotlivých budov	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: inventáře farních budov a hospodářských stavení - často společné s farním kostelem (řazeno do I. a), případně možno spojit), soupisy a popisy budov, opravy farních budov, technické výkresy budov
série		f) patronátní a konkurenční záležitosti		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			záležitosti patronátu, záležitosti kostelní konkurence	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: převážně korespondence s patronátem v záležitosti oprav a vybavení kostela - popisy stavebního stavu a žádosti patronovi o příspěvky na opravy a údržbu, závazky patrona vůči kostelu, rozpočty oprav; korespondence kostelního konkurenčního výboru - návrhy oprav a úprav, rozpočty a účty za ně; <i>zde účty jen v případě, že nejsou součástí vyřízení kostelních účtů, ale součástí korespondence s patronem nebo KKV</i>
série		g) pojištění kostelních a farních budov		
složky			pojistné smlouvy	pojištění budov (proti ohni, krádeži); Assecuratio contra incendii damnum; Kirchen- und Pfarrgebäude Versicherung gegen Feuerschaden - pojistné smlouvy, placení pojistného, pojistné plnění
série	II. Kostelní jmění			
série		a) pozemky, výtahy z pozemkových knih a pozemkové archy		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
složky			výtahy z pozemkových knih, záležitosti vlastnictví kostelních pozemků	výtahy z pozemkových knih; Extractus ex libro hypothecarum, Paginae catastrales; Grundstücke, Grundbuchsauszüge, Grundbesitzbögen; soupisy pozemků, korespondence k pozemkům - směny, koupě a prodej pozemků, určení hranic pozemků apod. <i>spisy často společné s III. a) nebo těžko odlišitelné</i>
série		b) protokoly a smlouvy o pronájmu, rejstřík o zaplaceném ročním nájemném		
složky			protokoly a smlouvy o pronájmu	soupisy pronajatých kostelních pozemků, pachtovní smlouvy; protocolla et pacta de agris in conductum datis; Pachtprotokolle und Verträge
jednotlivosti			rejstříky ročního nájemného	schedula de soluto annuo pretio; Register über den jährlich eingezahlten Pachtzins
série		c) knihy kostelních účtů		
jednotlivosti			knihy kostelních účtů	knihy kostelních účtů; Libri ratiociniorum substantiae ecclesiae; Kirchenrechnungsbuch; kniha účtů kostelního jmění a nadací; kniha kostelních účtů včetně inventáře
složky			výkazy příjmů a vydání	výkazy příjmů a vydání; výtahy a sumáře z knih kostelních účtů

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
série		d) vyřízení kostelních účtů, kvitance a jiné přílohy k účtům		
složky			vyřízení kostelních účtů, kvitance na výdaje z kostelní pokladny	vyřízení kostelních účtů; Absolutoria ratiociniorum ecclesiasticum; Erledigung der Kirchenrechnung - účty svázané ve svazcích podle let; kvitance na výdaje z kostelní pokladny a jiné přílohy k účtům; <i>některé účty mohou být spojeny též s korespondencí - srv. skupina I. f)</i>
série		e) kniha kapitálů a úroků		
jednotlivosti			knihy kapitálů a úroků	knihy kapitálů; kniha úroků; kniha kostelních kapitálů a úroků; Liber sortium capitalium et censuum annuorum; Kapitalien- und Interessenbuch; kniha kapitálů a úroků kostelních, nadačních, špitálních a chudinského ústavu; kniha úroků ze soukromých kapitálů; kniha soukromých kapitálů a úroků; <i>často společné pro kostelní jmění, farní obročí, nadace i chudinský fond</i>
složky			dluhopisy a obligace	soupisy obligací a kapitálů farního kostela a nadací; soupisy dluhopisů; seznamy kapitálů; dlužní úpisy; hospodaření s kapitály
série		f) pokladní deník		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
jednotlivosti			pokladní deníky	pokladní deník farního kostela; Manuale diurnum peculii ecclesiastici; Cassa-Journal; pokladní deník kostelních a nadačních peněz; pokladní deník kostelní hotovosti; pokladní deník kostelního jmění; deník kostelního jmění a ostatních fondů; pokladní deník zádušního jmění; pokladní deník jmění křížů a soch; pokladní deník fondu pro rozšíření kostela apod.
série		g) příjmy z ofěry a kostelního zvonečku		
			výkazy obětních peněz	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: výkaz obětních peněz; Scheda pecuniae ex offertorio et tintinnabulo collectae; Opferstock- und Klingelbeutel-Register; výkaz peněz z kostelního zvonečku (kostelního pytlíčku/míšku); ofěry pro farní kostel (kaple apod.); platby za kostelní lavice; příjmy na světlo z pohřebních mší
série		h) předpisy daní, dávek a poplatkového ekvivalentu		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			platba daní a dávek	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: výkaz daní a kostelních přirážek; předpisy daní a dávek, poplatkový ekvivalent - korespondence s úřady, platební rozkazy, platební a berní knížky apod.; <i>někdy těžké odlišit od skupiny III. h)</i>
série	III. Jména farního obročí			
série		a) pozemky, výtahy z pozemkových knih a pozemkové archy		
složky			výtahy z pozemkových knih, záležitosti vlastnictví pozemků farního benefícia	výtahy z pozemkových knih; Extractus ex libro hypothecarum, Paginae catastrales; Grundstücke, Grundbuchsauszüge, Grundbesitzbögen; soupisy pozemků farního obročí; korespondence k pozemkům, jejich směny, koupě a prodej, určení hranic pozemků apod. <i>spisy často společné s II. a) nebo těžko odlišitelné</i>
série		b) protokoly a smlouvy o pronájmu, záznamy o vzdělání půdy		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Náповěda, poznámky
složky			protokoly a smlouvy o pronájmu	soupisy pronajatých farních pozemků; pachtovní smlouvy; Protocolla et pacta de agris in conductum datis; Pachtprotokolle und Verträge; výkazy o obhospodařování farních pozemků; prodej obilí z pozemků farního obročí
jednotlivosti			hospodářské rejstříky	Wirtschafts-Register; Anbauregister; rejstřík výsevu; rejstřík sklizně; rejstřík výmlatu; Aussaat-, Fechsungs-, Abdrusch-Register
série		c) benefiální fasse		
			farní fase	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: benefiální fasse (Pfarr-Fassion; Beneficial-Fassion; fassio beneficalis); soupis příjmů a vydání farního obročí; výkaz příjmů beneficia;
série		d) služné a doplněk kongruy		
složky			vyměření služného a doplnku kongruy	Solarium et congruae supplementum; Gehalt und Congrua-Ergänzungen; výkazy příjmů beneficia pro vyměření doplnku kongruy; změna ve výši kongruy
série		e) protokoly o odevzdání a přijetí fary		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
složky			protokoly včetně příloh	protokoly o odevzdání fary (předání farního benefícia); Protocolla de tradito et suscepto beneficio; Übernahms- und Übergabs-Protokolle; <i>jako přílohy obsahuje též soupisy majetku a inventáře, včetně např. soupisu farní knihovny nebo archivu; složky dle jednotlivých předávek</i>
série		f) interkalární účty		
složky			interkalární účty	účty z období neobsazeného benefícia; rationes intercallares; Intercalar-Rechnungen;
série		g) desátek a výkup z desátku		
jednotlivosti			rejstříky desátků	rejstřík farního desátku; soupis obilního desátku; rejstřík slepičího a vaječného desátku; soupisy odvodu desátku a rejstřík vinného platu
složky			evidence poddanských povinností a výkup z nich	naturální dávky; výkup desátku; Relutio decimarum; Zehent-Ablösung; vyvazovací archy; náhrady za farní desátek; <i>někdy se prolíná se skupinou III. c)</i>
série		h) daně, daň pro náboženský fond, předpis poplatkového ekvivalentu		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			předpisy daní a poplatkového ekvivalentu	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: předpisy daní a poplatkového ekvivalentu; podklady pro vyměření daní - fase příjmů (fassio proventuum) pro daňové účely, korespondence s úřady, platební rozkazy, kontribučenská knížka, potvrzení o zaplacených daních; Vectigalia, contributiones ad fundum religionis et aliae praestationes; Steuer, Religionsfonds- und andere Abgaben; <i>někdy těžké odlišit od skupiny II. h)</i>
série		i) výkaz ročních vydání beneficiátu z vlastního		
			záznamy o výdajích beneficiátu z vlastního	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: výdaje beneficiátu na opravu farních budov z vlastního; Consignatio annuarum expensarum a beneficiato aere proprio factarum; Ausweis über die jährlichen Ausgaben des Beneficiaten aus Eigenem
série	IV. Nadace			
série		a) zákonné normy		
			zákony a právní normy	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: normae legales; zákony a nařízení ke správě nadačního jmění
série		b) všeobecná kniha o nadacích		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
jednotlivosti			nadační knihy	nadační kniha; kniha opisů nadačních listin; Liber foundationum generalis; Generelles Stiftungsbuch
série		c) nadační spisy		
složky			soupisy nadací, nadační listy, spisy k jednotlivým nadacím	nadační listy; Instrumenta fundationalia; Stiftsbriefe; věnovací listy; Instrumenta dedicationis; Widmungsurkunde; opisy poslední vůle; úřední dopisy k nadacím; soupisy zbožných a dobročinných nadací; výkazy o nadacích; nadační instrumenty; návrhy nadačních smluv; korespondence k nadacím
série		d) výkazy o persolvování nadačních povinností		
			knihy nebo výkazy persolvovaných nadačních povinností	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: kniha persolvovaných nadačních povinností; kniha odsloužených nadačních mší; záznamy (výkazy) o persolvování nadačních povinností; Consignatio de obligationibus fundationalibus persolutis; Nachweise über die Persolvierung der Stiftungsverbindlichkeiten
série	V. Duchovní správa			
série		a) konsekrace, posvěcení a rekonciliace kostelů a kaplí		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			dokumentace ke svěcení kostela, kaple	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: potvrzení o posvěcení nebo žehnání kostela, kaplí, rekongiliace (znovuvysvěcení) kostela; Consecratio, benedictio et reconciliatio ecclesiae et sacellorum
série		b) oltářní privilegia a jiné indulty		
			oltářní privilegia	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: oltářní privilegia a jiné indulty (povolení ke sloužení mší); privilegia altaris et alia indulta; Altarstprivilegien und andere Indulte; binační povolení apod.; též související korespondence
série		c) povolení ke svěcení oltářů, křížů, křížové cesty, soch a obrazů		
složky			povolení ke svěcení - dle jednotlivých předmětů	povolení ke svěcení oltářů, křížové cesty, křížů, soch, obrazů; Licentiae benedicendi altaria, cruces, stationes viae s. Crucis, statuas, imagines; Weihebewilligung für Altäre, Kreuze, Kreuzwege, Statuen, Bilder; korespondence v záležitostech svěcení; též například žehnání hasičské stříkačky nebo nové školní budovy; <i>někdy se prolíná se skupinou I. d)</i>

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
série		d) pořádek bohoslužeb, ohlašovací knihy pobožností		
jednotlivosti			ohlašovací knihy bohoslužeb	ohlašovací knihy pobožností (bohoslužeb); pořad bohoslužeb; pořad služeb Božích; <i>někdy společná kniha pro ohlášky snoubenců - zařadit podle převažující agendy</i>
série		e) záležitosti bratrstev		
			dle jednotlivých bratrstev nebo spolků	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: seznam členů bratrstva XY; kniha účtů bratrstva XY; záležitosti bratrstva XY; zakládací listiny; korespondence; účty aj.; <i>těž spolky - schválení, stanovy, zápisy ze schůzí apod. - pokud netvoří samostatný fond</i>
série		f) vizitační nálezy		
složky			generální vizitace, kanonické vizitace	zprávy z kanonických vizitací a různé poznámky k nim; vizitační nálezy; Acta visitationis; Visitationsrecesse
série		g) vyučování náboženství		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			deníky výuky náboženství, výkazy a přehledy o výuce, remunerace za cesty do škol, záležitosti katechetů	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: nařízení ve školních záležitostech; deník výuky náboženství; výkazy o školách a výuce náboženství; učební plány a osnovy; katalogy docházky do výuky náboženství; vysvědčení a potvrzení o školní docházce a návštěvě hodin náboženství; výkazy počtu žáků ve škole; seznamy chudých žáků osvobozených od poplatků; různá korespondence a výkazy týkající se výuky náboženství; remunerace za cestu do škol; Remuneratio pro itinere in scholam peracto; Wegentschädigung, Remuneration; školní záležitosti
série		h) tabella laborum apostolicorum		
			výkazy práce duchovních	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: výkazy práce duchovních; výkaz práce faráře; Tabella laborum apostolicorum; Libellus diurnus laborum apostolicorum; výkazy o počtu oddaných, zemřelých
série		i) status animarum		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			soupisy farníků, výkazy o počtu farníků	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: seznamy farníků; popis duší; počty duší ve farnosti; status animarum; Seelenbeschreibung; zpovědní seznamy a popisy duší
série		k) štolová kniha a knihy intencí		
			štolové knihy, knihy intencí	obvykle jednotlivosti (knihy): štolová knížka; kniha štolových poplatků, seznam štolových poplatků z pohřbů; Taxa stolae; Stolagebühren; výkazy pohřební štoly; výkazy příjmů z oddavek a pohřbů; výkazy štolových poplatků; knihy intencí; Libri intentionum; Stipendienbücher; mešní stipendia; kniha intencí; seznamy intencí; kniha odsloužených denních mší
série		l) závazky pro náboženský fond a jejich persoluce		
složky			závazky pro náboženský fond	záležitosti náboženského fondu; závazky pro náboženský fond a jejich persoluce; Obligationes in favorem fundi religionis earumque persolutio; Religionsfonds-Verbindlichkeiten und deren Persolution
série		m) změny ve vyznání		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			knihy změn vyznání, vystoupení z církve, konverze a návraty do církve	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: kniha odpadlíků; Liber apostatarum; kniha konvertitů; Liber conversorum; změny vyznání; vystoupení z církve; návrat do církve - korespondence, oznámení
série		n) jednací protokoly		
jednotlivosti			jednotlivé registraturní pomůcky	jednací protokol; Protocollum gestionis; Gestionsprotokoll, správní protokol; matriční protokol farního úřadu
	VI. Personalia k duchovní správě			
		a) faráři a jejich poslušnost		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			seznamy (posloupnost) farářů, záležitosti jednotlivých duchovních	<p>jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: seznamy farářů; úřední záležitosti jednotlivých farářů; korespondence (i osobní); <i>při dochování většího množství materiálu možno vytvořit nižší série pro jednotlivé duchovní, které mohou být případně dále členěny takto: kariérní život (osobní písemnosti spojené se studiem a profesním působením, rukopisy kázání), veřejná činnost (členství v náboženských i civilních spolcích, deníky, osobní korespondence), osobní příjmy, pozůstalost; v tom případě musí pak seznamy farářů tvořit také sérii (jsou-li dochovány); při velkém množství materiálu duchovního vyčlenit jako samostatného původce nebo samostatný osobní fond; někdy propojené se skupinou VI. b)</i></p>
série		b) výpomocní kněží (kooperátoři) a jejich posloupnost		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			seznamy (posloupnost) výpomocných kněží a kaplanů, záležitosti jednotlivých duchovních	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: posloupnost kooperátorů; záležitosti jednotlivých výpomocných kněží, kaplani, kooperátoři - oznámení o ustanovení apod. <i>někdy společně se skupinou VI. a) - možno sloučit do jedné série</i>
série		c) ředitel kůru, varhaník, jejich ustanovení a mzda		
složky			ředitelé kůru (regenschori), varhaník	ustanovení, žádosti o místo, odměny, nemocenské a penzijní pojištění, ukončení služby, různé výkazy a přehledy; též měchošlapi (kalkantisté); <i>může být spojeno se skupinami d)-h) do jedné série (zaměstnanci)</i>
série		d) kostelník, jeho ustanovení a mzda		
složka			kostelník	ustanovení, žádosti o místo, odměny, nemocenské a penzijní pojištění, ukončení služby, různé výkazy a přehledy; <i>často spojeny skupiny c)-h)</i>
série		e) zvoník, jeho ustanovení a mzda		
složka			zvoník	ustanovení, odměny, ukončení služby, různé výkazy a přehledy apod. <i>často spojeny skupiny c)-h)</i>

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
série		f) hrobník, jeho ustanovení a mzda		
složka			hrobník	ustanovení, žádosti o místo, odměny, nemocenské a penzijní pojištění, ukončení služby, různé výkazy a přehledy <i>často spojeny skupiny c)-h)</i>
série		g) kostelní hospodáři		
složka			kostelní hospodáři	ustanovení apod. <i>často spojeny skupiny c)-h)</i>
série		h) otcové chudých		
složka			otcové chudých	ustanovení apod. <i>často spojeny skupiny c)-h)</i>
série		i) pamětní kniha		
jednotlivosti			jednotlivé knihy	pamětní kniha farnosti; farní kronika; Liber memorabilium; Gedenkbuch;
série	VII. Doklady (přílohy) k oddací matrice			
série		a) ohláškové knihy snoubenců		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
jednotlivosti			knihy ohlášek snoubenců	ohláškova kniha snoubenců; kniha ohlášek snoubenců; Liber promulgationum sponsorum; Liber bannorum; Liber publicationum; Liber promulgandorum ex ambona; Ehevermeldbuch; Brautleute Eheverkündigungsbuch; Verkündigungsbuch; <i>někdy společná kniha s ohláškami bohoslužeb - zařadit podle převažující agendy</i>
série		b) přílohy k oddávkám		
složky			přílohy k oddací matrice dle let	ohláškové listy; křestní listy; prominutí manželských překážek; svolení k oddávkám; žádosti o dispens a udělení dispensů (vesměš kvůli příbuzenství); povolení k oddávání; oznámení o sňatku z jiných farností, různé doklady a korespondence k uzavírání sňatků; <i>často matriční přílohy uloženy v samostatném fondu (např. samostatné archivní soubory Sbírký listin k matrikám příslušného okresu se v rámci MZA nacházejí v příslušných okresních archivech), pak zde pouze torza, resp. oznámení z jiných farností nebo oznámení o prohlášení za mrtva od civilních soudů</i>

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
série		c) rozvod manželů od stolu a lože		
složky			rozluky, zneplatnění a rozvody	rozluky manželství od stolu a lože; Separatio coniugum a thoro et mensa; Ehescheidungen; odluky; zneplatnění manželství; oznámení o rozvodu světským soudem
série	VIII. Doklady (přílohy) ke křestním a úmrtním matrikám			
série		a) přílohy ke křestní matrice		
složky			přílohy ke křestní matrice dle let	legitimizace dětí; uznání (oduznání) otcovství; oznámení o porodu a o křtu; povolení křtu; kmotrovství; změny příjmení, adopce
série		b) přílohy k úmrtní matrice		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
složky			přílohy k úmrtní matrice dle let	úmrtní listy, povolení k převozu mrtvého; prohlášení za mrtva; úmrtní listy zaslané z jiných farností; <i>pokud jsou matriční přílohy uloženy v samostatném fondu (např. samostatné archivní soubory Sbírký listin k matrikám příslušného okresu se v rámci MZA nacházejí v příslušných okresech), pak zde pouze torza, resp. oznámení z jiných farností nebo oznámení o prohlášení za mrtva od civilních soudů</i>
série	IX. Farní ústav chudých			
série		a) knihy účtů farního ústavu chudých		
jednotlivosti			knihy účtů ústavu chudých	knihy účtů farního chudobince; účetní kniha chudinského ústavu; Liber ratiociniorum instituti pauperum parochialis; Rechnungsbuch des Armenistituts; Armenistituts-Rechnungsbuch; kniha chudinských kapitálů a úroků; účetní kniha špitálu; účetní kniha špitálního jmění
série		b) pokladní deníky chudinského ústavu a účetní výkazy		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
jednotlivosti			pokladní deníky	pokladní deník ústavu chudých; pokladní deník chudinského špitálu; příjmy a vydání chudinského ústavu; seznam příjmů a výdajů pokladny chudých; deník účtů chudinských ústavů; Manuale diurnum; Cassa-Journal
složky			vyřízení účtů farního ústavu chudých, přílohy k účtům a účetní výkazy	vyřízení účtů farního chudobince (a špitálu); výkazy stavu chudinské pokladny; seznamy chudých a výkazy o rozdělování peněz z chudinského fondu; přílohy k účtům farního chudobince (poplatky z pokut a z povolení tanečních zábav); přehled vybraných almužen; soupisy chudinských kapitálů
série		c) spisy ústavu chudých		
složky			organizace chudinské péče	pokyny k chudinské nadaci, její zřízení; vysvědčení chudoby; korespondence k chudinské péči; výroční zprávy o stavu chudobince (koncepty) aj.
série	X. Nařízení			
série		a) konzistorní kurendy s pastýřskými listy, repertáře		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			konzistorní kurendy, pokyny a oběžníky konzistoře	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: konzistorní kurendy včetně pastýřských listů, uspořádané podle let s repertářem; Currendae consistoriales; Consistorial-Curenden; (tisky, opisy, obvykle svázané do knih); nařízení konzistoře; různé pokyny konzistoře a jiné oběžníky církevních úřadů
série		b) nařízení politických úřadů		
			nařízení politických úřadů	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: kniha c. k. nařízení v církevních záležitostech (in publico ecclesiasticis); guberniální nařízení a oběžníky; (tisky, opisy, rejstříky) nařízení krajského úřadu; oběžníky a pokyny politických úřadů (okresního úřadu aj.) - zejména ve věcech vedení matrik, evidence obyvatel, účetnictví a zdravotní péče; <i>při větším množství materiálu možno rozdělit na série nižší úrovně - podle typu úřadů nebo druhu agendy</i>
série	XI. Varia			

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			dle dochovaného materiálu	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: nezařazená korespondence; spolupráce s jiným institucemi (řeholní domy, velkostatek - pokud není v rámci patronátu); pozvánky a programy poutí, duchovních cvičení apod. (pokud není ve skupině V.), různé příležitostné tisky, brožury a letáky; fotografie; typáře; dokumenty z báně věže aj. <i>podle množství a druhu dochovaného materiálu možno vytvořit nižší série</i>
série	XII. Oddělení pro matriky			
série		a) oddací matriky		
jednotlivosti			opisy nebo výpisy z matrik	<i>originály matrik uloženy v zemských nebo oblastních archivech (sbírky matrik); zde jedině opisy, výpisy apod.</i>
série		b) rodné a křestní matriky		
jednotlivosti			opisy nebo výpisy z matrik	<i>originály matrik uloženy v zemských nebo oblastních archivech (sbírky matrik); zde jedině opisy, výpisy apod.</i>
série		c) úmrtní matriky		
jednotlivosti			opisy nebo výpisy z matrik	<i>originály matrik uloženy v zemských nebo oblastních archivech (sbírky matrik); zde jedině opisy, výpisy apod.</i>
série		d) matriky biřmovací		
jednotlivosti			knihy biřmovaných	matrika biřmovanců; kniha biřmovanců; Liber confirmatorum; Firmmatriken

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
složky			biřmovací lístky, spisy týkající se biřmování	biřmovací lístky; Firmelungs-Zettel, Firmungs-Zettel; potvrzení o biřmování; přihlášky k biřmování apod.
série		e) oddací matrika pro církevní účely		
jednotlivosti			oddací matrika pro církevní účely	Liber copulatorum pro usu ecclesiastico (pro usibus ecclesiasticis); <i>vedeny v letech 1875-1897 dle nařízení olomoucké konzistoře z 27. 7. 1874</i>
série		f) křestní matrika pro církevní účely		
jednotlivosti			křestní matrika pro církevní účely	Liber baptisatorum pro usu ecclesiastico (pro usibus ecclesiasticis); <i>vedeny v letech 1875-1897 dle nařízení olomoucké konzistoře z 27. 7. 1874</i>
série		g) úmrtní matrika pro církevní účely		
jednotlivosti			úmrtní matrika pro církevní účely	Liber defactorum pro usu ecclesiastico (pro usibus ecclesiasticis); <i>vedeny v letech 1875-1897 dle nařízení olomoucké konzistoře z 27. 7. 1874</i>
série		h) formulář pro vedení latinských matrik		

Úroveň	Obsah/regist	Obsah/regist	Okruh pro vytváření složek, jednotlivostí	Nápověda, poznámky
			pokyny a dotazníky k vedení matrik, ostatní záležitosti vedení matrik	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: formuláře a pokyny k vedení matrik; též řazené neúvedené typy matrik, resp. smíšené typy matrik - společné opisy a výpisy z různých druhů matrik, opisy vojenských nebo židovských matrik, rejstříky k matrikám apod.
série		i) katalog farní knihovny (případně soupis farního archivu)		
			katalog farní knihovny, soupis farního archivu	jednotlivosti nebo složky dle druhu dochovaného materiálu: katalog farní knihovny; soupis farní knihovny; Catalogus bibliothecae parochialis; repertář farního archivu; soupis farního archivu; různé záležitosti farního archivu a knihovny

PŘÍLOHA Č. 4:

Příklady popisu původců:

V archivní pomůcce u jednotlivých jednotek popisu používají odkazy na záznamy o entitě v databázi INTERPI, respektive na Národním archivním portálu nebo podobném centrálním archivním zdroji. Strukturovaný zápis popisu původců uváděný v této příloze se umísťuje do první kapitoly úvodu archivní pomůcky v souladu s požadavky ZP.

Rozsah údajů o původci (především dějiny původce) se adekvátně přizpůsobuje množství dostupných informací se zřetelem k obsahu fondu. Pokud zpracovateli nevyhovuje rozsah dějin původce u popisu původce čerpaného z centrálního zdroje (národní portál, INTERPI apod.), může širší text, např. i ve formě separátu odborného článku či textu s kritickým aparátem, umístit do přílohy úvodu.

1. Farní úřad

Identifikátor INTERPI:

ko522187523.

Preferovaná forma jména:

Farní úřad Morašice.

Doplňek jména:

římskokatolický

Typ preferované formy jména:

jméno, pod nímž je entita nejvíce známá.

Datace použití od-do:

1862-2009.

Variantní forma jména/paralelní forma jména a její typ:

Římskokatolický farní úřad Morašice, okres Chrudim (Chrudim, Česko), české úřední jméno.

Farní úřad církve římskokatolické Morašice (Chrudim, Česko), české úřední jméno.

Farní úřad v Morašicích (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Farní úřad v Morašicích u Chrudimě (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Pfarramt Moraschitz (Chrudim, Česko), německé úřední jméno.

Pfarramt Moraschic (Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Pfarramt Moraschitz bei Chrudim (Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Pfarramt bei Sankt Vitus in Moraschitz (Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Parochia Morasicensis (Chrudim, Česko), latinské úřední jméno.

Parochia Scti Viti Morasicensis (Chrudim, Česko), varianta latinského úředního jména.

Vznik:

- a) Datum vzniku: 1862-05-31.
- b) Typ vzniku: Rozhodnutím Biskupské konzistoře a politických úřadů o povýšení někdejší lokálie.
- c) Předchůdce: Lokálie Morašice Farního úřadu Heřmanův Městec (Chrudim, Česko), ko522187521.
- d) Poznámka: -

Zánik:

- a) Datum zániku: 2009-12-31.
- b) Typ zániku: Přisloučení ke kmenové farnosti rozhodnutím Biskupství královéhradeckého (č.j. N.E. 2563/2009).²⁸
- c) Nástupce: Děkaný úřad Heřmanův Městec (Chrudim, Česko), ko 22187529.
- d) Poznámka:-

Datace působnosti původce:

[neuvádí se, neboť je známa doba existence]

Přerazení (změna nadřízené nebo podřízené korporace):²⁹ -

Změna vlastnictví: -

Členství v korporacích: -

Sídlo korporace:

Morašice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n 00951831.

Geografická působnost:

Morašice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951831; Dubina (Morašice, Chrudim, Česko),³⁰ identifikátor INTERPI: n00951832; Skupice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951833; Zbyhněvice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI:

²⁸ Fakt, že je farnost dlouhodobě administrována ex currendo, se nepovažuje za její zánik. Za ten je možné považovat např. sloučení s jinými farnostmi či přičlenění k jiné farnosti v rámci správních reforem, které v jednotlivých diecézích probíhají v posledních desetiletích.

²⁹ Lze uvést převedení pod jinou diecézi či pod jiný vikariátní úřad.

³⁰ Vždy osada obce Morašice.

n00951834; Mladoňovice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951835; Holičky (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951836, Lány (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951837; Sobětuchy (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951838; Stolany (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951839; Chotěnice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951840; Radlín (Chotěnice, Chrudim, Česko),³¹ identifikátor INTERPI: n00951841.

Kódované údaje: IČO 43498027

Dějiny původce (stručná verze):

Roku 1862 byla dosavadní lokálie povýšena na samostatnou farnost, vedle vsí náležejících do někdejší expozitury do ní nově patřila také část Chotěnic. Znovu se rozhořel spor o Lány, které byly nakonec do morašické farnosti začleněny. Z chrudimské farnosti přešla do gesce morašického duchovního část Sobětuch a ves Stolany s filiálním kostelem sv. Mikuláše Biskupa. Podařilo se nashromáždit i dostatek prostředků k přestavbě kostela sv. Víta v Morašicích. Práce podle plánů Františka Schmoranze st. byly zahájeny v roce 1874 a dokončeny v roce 1875. Zároveň byl vyměněn sešlý barokní oltář sv. Víta a nahrazen novogotickým podle návrhu Jana Schmoranze. Průběžně se obměňovalo vnitřní vybavení kostela i fary, roku 1898 byl zřízen nový oltář Panny Marie (tzv. jubilejní). Téhož roku vznikla Jednota ustavičného klanění se Nejsvětější Svátostí oltářní, z jejíž činnosti se však mnoho písemností nedochovalo (zanikla zřejmě roku 1937). Farář Brož-Kourek v roce 1909 inicioval politickou aktivizaci katolíků ve farnosti a založil místní odnož Lidové strany (též Místní katolická organizace Morašice). Na přelomu 19. a 20. století lze pozorovat nárůst počtu odkazů ve prospěch kostela sv. Víta a různých nadací ve prospěch záduší i chudých. Za nejdůležitější je nutno považovat nadaci Alžběty hraběnky Wolff-Metternich zur Gracht, provdané Kinské (1874-1909), ve prospěch chudých dětí. Rozdělením prostředků byl pověřen morašický farář. Ten rovněž dohlížel na morašickou školu a vyučoval náboženství. V souvislosti s politickou aktivizací věřících se vedle písemností k výkonu duchovní služby (pořádek služeb božích, knihy odsloužených mší, vázané a datované koncepty kázání aj.) a hospodaření (účetní materiál a knihy) setkáváme rovněž s politickou korespondencí. Ve 20. letech 20. století byl stav kostela sv. Víta a farní budovy neutěšený. Během 1. světové války byl vykácen svatovítský les, což připravilo faráře o část příjmů a způsobilo spory

³¹ Vždy osada obce Chotěnice.

s Patronátním úřadem. Nezbytné opravy se odkládaly s poukazem na poválečnou drahotu. Až v roce 1923 byl provizorně opraven kostel, ale v případě fary odmítl patron náklady nést s tím, že je pod patronátem náboženského fondu. Až roku 1926 nařídila Okresní správa politická Chrudim patronovi provést opravu farní budovy. Roku 1922 se farář dostal do sporu se zástupci Církve československé, kteří jej obviňovali z bránění pohřbů svých věřících na morašickém hřbitově. Zároveň násilně převzali filiální kostel ve Stolanech. Až zákrok politických autorit v roce 1923 definitivně rozhodl spor o kostel ve prospěch Farního úřadu v Morašicích. Další potíže způsobila pozemková reforma. Farní úřad v Morašicích dokazoval pozemkovému úřadu, že majiteli svatovítského lesa a rolí jsou záduší a fara. Většinu majetku se nakonec podařilo uchránit. Po roce 1926 se ekonomický stav farnosti zlepšil, byly dokončeny opravy fary a kostelů. Po roce 1939 se farář Šídlo zapojil do odbojové činnosti. Počátkem roku 1945 byl zatčen, podařilo se mu ale věznění přežít. Farnosti se nedotkly změny související s odsunem německého obyvatelstva. Po konfiskaci velkostatku Heřmanův Městec v roce 1945 přešla patronátní práva na stát. Začal se projevovat sklon k antiklerikalismu a laicizaci. V rámci nové pozemkové reformy byl zabaven nemovitý majetek fary i záduší. Farář Šídlo se bránil těmto svévolným zásahům, byl však v roce 1949 internován (zemřel roku 1959 v charitním domově v Hoješíně). Jeho nástupce Kocmánek se potýkal s hrozbami odebrání státního souhlasu s výkonem duchovní služby a s nedostatkem prostředků na opravy kostelů a fary. Většinu prací prováděli vlastními silami věřící za tichého souhlasu MNV Morašice, který občas poskytnul menší příspěvek (oficiálně na zvelebení prostoru). S tím souvisí rovněž dvě řady evidence účetních dokladů. Jedna byla kontrolována zástupci ONV Chrudim, druhá sloužila pouze pro interní potřebu. Po Kocmánkově odchodu do výslužby v roce 1966 nebylo místo duchovního správce obsazeno a farnost dosud byla až do 31.12.2009 spravována Děkanským úřadem Heřmanův Městec

Dějiny původce (rozšířená verze):

V roce 1856 přišel do Morašic nový lokalista Vincenc Hloušek z Vamberka, dosavadní kaplan v Heřmanově Městci. Po dohodě s patronátním úřadem a heřmanoměsteckým duchovním správcem se mu podařilo získat do výhradního užívání zádušní les a další pozemky, ze svých prostředků rovněž prikoupil roli u vsi Skupice. Vůči duchovním i světským úřadům vystupoval samostatně. Majetek záduší i fary dále rozmnožily odkazy věřících (například pole u vsi Janovice). Tím přesáhl příjem obročí 400 zlatých a následně se bez větších obtíží podařilo dosáhnout povýšení lokálie na samostatnou farnost, vedle vsí náležejících do někdejší lokálie do ní nově patřila také část vsi Chotěnice. Spor o příslušnost vsi Lány byl po zákroku Okresního hejtmanství Chrudim rozhodnut ve prospěch Farního

úřadu Morašice. Patronátní úřad zároveň převedl na nově vzniklou farnost louku u osady Radlín, čímž bylo rekompenzováno odstoupení role u vsi Uherčice Farnímu úřadu Vápenný Podol, který vznikl bez historického předchůdce v roce 1788 a vydržel pozemek patřící kdysi morašickému záduší. Z chrudimské farnosti přešla do gesce morašického duchovního část Sobětuch a ves Stolany s filiálním kostelem sv. Mikuláše Biskupa. Opatrným hospodařením faráře Hlouška a Knížecího lesního úřadu v Tasovicích, jenž odborně spravoval svatovítský les, se podařilo nashromáždit dostatek prostředků k přestavbě kostela sv. Víta. Po souhlasu biskupské konzistoře a úřadů byly v roce 1874 zahájeny práce podle plánů Františka Schmoranze st. Patronátní úřad se však zpočátku stavěl proti nákladné přestavbě a preferoval prostou rekonstrukci, neboť nashromážděné prostředky hodlal využít k opravám filiálního kostela ve Stolanech a kompatronátního kostela sv. Václava v Hrbokově. Nátlaku Okresního hejtmanství Chrudim a Biskupské konzistoře v Hradci Králové nakonec ustoupil a s přestavbou farního chrámu sv. Víta souhlasil. Došlo k rozšíření lodi, přestavbě věže a celkové radikální regotizaci. Práce byly ukončeny v roce 1875. Záhy se však objevily stavební závady, které byly postupně odstraňovány po zbytek 19. století. Chátrala též farní budova. Faráři se kvůli tomu pravidelně dostávali do sporů s patronátním komisařem i Okresním hejtmanstvím Chrudim. Za působení faráře Hlouška byl vyměněn sešlý barokní oltář sv. Víta a nahrazen novogotickým, vyrobeným podle návrhu Jana Schmoranze v Průmyslové škole pro zpracování dřeva v Chrudimi. Hlouška v úřadě nahradil Jan Slanař (1881-1893), jehož následovali Josef Benedikt Šrámek (1893-1902), Renatus Brož-Kourek (1902-1917) a Vítězslav Jan Kryml (1917-1937). Průběžně bylo obměňováno vnitřní vybavení kostela i fary. Roku 1898 byl při příležitosti oslav nástupu Františka Josefa I. zřízen nový oltář Panny Marie (tzv. jubilejní). Téhož roku vznikla Jednota ustavičného klanění se Nejsvětější Svátosti oltářní, z jejíž činnosti se však mnoho písemností nedochovalo (zanikla zřejmě roku 1937). Farář Brož-Kourek v roce 1909 inicioval politickou aktivizaci katolíků ve farnosti a založil odnož Lidové strany (Místní katolická organizace Morašice). Za působení Slanaře a Šrámka můžeme pozorovat nárůst počtu odkazů ve prospěch kostela sv. Víta a různých nadací. Za nejdůležitější je nutno považovat nadaci Alžběty hraběnky Wolff-Metternich zur Gracht, provdané Kinské (1874-1909), ve prospěch chudých dětí. Z ní bylo pět chudých dětí z farnosti obdarováno šatstvem a drobnou částkou. Rozdělením prostředků a výběrem potřebných byl pověřen morašický farář. Ten rovněž dohlížel na dění v morašické škole a vyučoval děti náboženství. Byl též zván též k projednávání chudinských záležitostí v politických obcích farnosti. V souvislosti s politickou aktivizací za Brože-Kourka a Krymla se vedle písemností k výkonu duchovní služby (pořádek služeb božích, knihy odsloužených mší, vázané a

datované koncepty kázání aj.) a hospodaření (účetní materiál a knihy) setkáváme rovněž s politickou korespondencí s ústředím Lidové strany. Po roce 1918 se obvod farnosti nezměnil. Faráři byli v průběhu 20. století Vítězslav Jan Kryml (1917-1937), Jindřich Šídlo (1937-1949) a František Kocmánek (1949-1966). Stavební stav kostela sv. Víta a farní budovy byl neutěšený. V době 1. světové války byl vykácen svatovítský les, což připravilo faráře o část příjmů a způsobilo spory s Knížecím patronátním úřadem v Heřmanově Městci (později Patronátní úřad Oldřicha Ferdinanda Kinského v Heřmanově Městci). Na nátlak patronátního komisaře byly nezbytné opravy odkládány s poukazem na poválečnou drahotu. Až v roce 1923 byl provizorně opraven kostel, ale v případě fary odmítl patron náklady nadále nést s tím, že ta je pod patronátem náboženského fondu. Až roku 1926 nařídila Okresní správa politická Chrudim patronovi s odvoláním na starší právní normy provést opravu farní budovy. Ve 20. letech se farář dostal do sporů se zástupci nově vzniklé Církve československé, kteří jej obviňovali z bránění pohřbů členů církve na morašickém hřbitově. Po dohodě byli věřící Československé církve pohřbíváni na samostatném oddělení. Za závažnější problém lze považovat násilné převzetí filiálního kostela sv. Mikuláše Biskupa ve Stolanech Československou církví. Až zákrok politických autorit v roce 1923 definitivně rozhodl spor o kostel ve prospěch Farního úřadu v Morašicích. Další potíže přinesla pozemková reforma. Farní úřad v Morašicích musel dokazovat Státnímu pozemkovému úřadu v Praze, že majitelem svatovítského lesa a části rolí není velkostatek, nýbrž záduší a fara. Farář nakonec většinu majetku dokázal před zábořem uhájít. Po roce 1926 se hospodářská situace farního úřadu stabilizovala, zároveň byly dokončeny opravy farní budovy a kostelů sv. Víta a sv. Mikuláše Biskupa. Farář nadále vyučoval ve školách v Mladoňovicích, Stolanech a Morašicích náboženství. Roku 1937 převzal správu farnosti Jindřich Šídlo, jenž navázal na politickou činnost Krymla a Brože-Kourka. Pokusil se v obci založit jednotu tělovýchovné organizace Orel, což však vyvolalo spory s členy Sokola. Po roce 1939 se farář zapojil do odbojové činnosti. Ačkoliv byl v lednu 1945 zatčen, podařilo se mu věznění přežít a vrátil se do úřadu. Farnosti se nedotkly se změny související s odsunem německého obyvatelstva. Po konfiskaci velkostatku Heřmanův Městec v roce 1945 přešla patronátní práva na stát. Začal se ale projevovat sklon k laicizaci a k antiklerikalismu (místní organizace Československé strany lidové zanikla v roce 1953), řídící učitel v Morašicích například vehementně bránil výuce náboženství. V důsledku nové pozemkové reformy přišly fara a záduší o příjmy z nemovitého majetku, likvidovány byly i jednotlivé nadace. Farář Šídlo se této svévoli bránil, byl však v roce 1949 zatčen a internován. Zemřel roku 1959 v charitním domově v Hoješíně. Jeho nástupce František Kocmánek se potýkal s hrozbami odebrání státního souhlasu s výkonem

duchovní služby, rodiče žáků docházejících na výuku náboženství byli šikanováni ředitelkou ZDŠ Morašice aj. Farář řešil i problémy s nedostatkem prostředků na opravy kostela a farní budovy. Většinu oprav farář realizoval s pomocí věřících a za tichého souhlasu MNV Morašice, který poskytoval menší příspěvky (vykazoval je jako prostředky na zvelebení). S tím souvisí rovněž dvě řady evidence účetních dokladů, z nichž jedna byla předávána ke kontrole ONV Chrudim, zatímco druhá sloužila pouze pro potřebu faráře. Po Kocmánkově odchodu do výslužby v roce 1966 byla farnost Morašice spravována *excurrendo* administrátorem nejčastěji z Děkanství Heřmanův Městec nebo z Arciděkanství Chrudim a k faktickému zániku došlo sloučením Římskokatolické farnosti Morašice s Římskokatolickou farností - děkanství Heřmanův Městec rozhodnutím Biskupství královéhradeckého v roce 2009, č.j. N.E. 2563/2009.

Funkce původce.³²

Organizace náboženského života a církevních obřadů, včetně misijní činnosti, náboženských procesí, biřmování, svatého přijímání, udělování svátosti smíření, svátosti nemocných, organizace činnosti bratrstev;

sestavování soupisů věřících, velikonočních seznamů aj.;

vedení zápisů do matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých, včetně sestavování výpisů, opisů a rešerší pro potřeby úřadů;

zkoušky snoubenců a ohlašování sňatků;

spolupráce s politickými úřady v záležitostech manželského práva a dispence;

spolupráce ve vojenských záležitostech (evidence branců);

správa a evidence benefičiárního a zádušního majetku a příjmů (ve spolupráci s patronátním úřadem), včetně správy zádušního lesa, pachtů pozemků, pojištění budov, daňových záležitostí, vedení rejstříků výmlatu a sklizně;

spolupráce s politickými úřady v záležitostech chudinské péče, péče o sirotky, prosazování zdravotních a hygienických opatření;

spolupůsobení při organizaci kanonických vizitací;

spolupráce s úřady při správě a ochraně movitých a nemovitých památek;

spolupráce s patronátním úřadem a politickými autoritami při údržbě a opravách zádušního a benefičiárního majetku, pořizování vybavení kostela, kaplí a farní budovy;

statistická šetření a hlášení pro potřeby církevních i politických autorit;

svěcení a žehnání veřejných, církevních a soukromých objektů a předmětů;

³² Značná část pravomocí byla vykonávána ve spolupráci s okresními úřady, obecními úřady a patronátním úřadem.

záležitosti pobytu cizích a penzionovaných duchovních na území lokálie, delegace k provádění církevních úkonů;
organizace činnosti a pracovněprávních vztahů se zaměstnanci fary a záduší (kuchařka, kostelník, varhaník atd.);
dohled nad činností škol, vyučování náboženství;
správa a využívání nadačního jmění a prostředků z nadací;
vedení pamětní knihy.

Normy - konstitutivní:

Rozhodnutí Biskupské konzistoře v Hradci Králové ze dne 24. března 1862 č. 1542 o zřízení Farního úřadu Morašice.

Rozhodnutí Českého místodržitelství v Praze ze dne 3. března 1862 č. 788, jímž se umožňuje zřízení samostatného farního úřadu se sídlem v Morašicích u Chrudimi (v téže věci přípis Smíšeného okresního politického úřadu v Chrudimi č. 301 ze dne 10. března 1862).

Rozhodnutí Biskupské konzistoře v Hradci Králové ze dne 17. listopadu 1966 o přenesení správy farnosti Morašice na Římskokatolickou farnost - Děkanství Heřmanův Městec (k čemuž též vyjádření tajemníka pro věci církevní při Okresním národním výboru Chrudim z 12. listopadu 1966).

Dvorský dekret z 23. července 1789 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů (v téže věci též dekrety z 24. ledna 1790 a 3. srpna 1791 a nařízení Českého gubernia č. 22464 z 5. srpna 1795, další novelizace 17. prosince 1819 a 5. dubna 1831).

Císařský patent z 30. května 1750 o štolových poplatcích.

Císařský patent z 8. srpna 1750, jímž se vydávají ustanovení o zajištění a půjčování kostelního jmění.

Císařský patent z 11. června 1770, jímž se upravují správa a péče o farní obydlí s příslušnými staveními.

Císařský patent z 13. října 1781 o toleranci vyznavačů augspurské konfese, helvetů a nesjednocených Řeků (tzv. Toleranční patent).

Císařský patent z 20. února 1784 o způsobech vedení matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých.

Dvorský dekret z 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik.

Dvorský dekret z 26. listopadu 1784 o péči o chudé a sirotky náležející pod správu farního úřadu (19. srpna 1785 prováděcí nařízení v téže věci).

Dvorský dekret z 24. září 1785 o příjmech duchovenstva a výpomoci z náboženského fondu.

Dvorský dekret z 9. listopadu 1787 o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Dvorský dekret z 30. dubna 1789 o podobě formulářů křestních, oddacích a úmrtních listů.

Císařský patent z 18. října 1792 postuluje podmínky, za nichž lze rozpůjčovat kostelní, zádušní, studijní, náboženský (beneficiární) a jiný kapitál.

Nařízení Českého gubernia z 21. září 1799 a 21. května 1800 o vedení druhopisů matrik.

Nařízení Českého gubernia z 2. srpna 1803 o sestavování inventářů benefícia (v téže věci též dvorský dekret č. 26947 z 24. prosince 1816 a nařízení Českého gubernia z 6. května 1820 a 28. července 1833).

Dvorský dekret č. 34 z 9. srpna 1810 o zápisu kmotrů do křestních matrik.

Dvorský dekret č. 49 z 21. října 1813 o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 13. ledna 1814, jímž se vydává dodatek k zásadám o vedení matrik narozených.

Nařízení Českého gubernia č. 20673/1829 ve věci deputátů kněžích a způsobech vedení rejstříků výsevu, výmlatu a sklizně.

Nařízení státního ministerstva č. 2211/1862 mj. o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů.

Dvorský dekret ze 17. dubna 1834 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech a o příspěvcích na výchovu nezaopatřených dětí.

Dvorský dekret č. 97 z 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik a o duplikátech křestních a oddacích matrik.

Nařízení Českého gubernia č. 11935/1835 o sestavování inventářů far a záduší, správě zádušního majetku a dále přehled povinně vedené agendy farních úradů.

Nařízení Českého gubernia č. 5952/1835 o vedení pamětních knih.

Dvorský dekret č. 38 z 19. února 1836 o rozšíření dosavadních předpisů o úschově křestních a oddacích matrik také na úmrtní matriky.

Dvorský dekret č. 13192 z 9. července 1836 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Dvorský dekret č. 799 z 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matrik.

Zákon č. 253/1852 ř. z. o spolčování.

Zákon 51/1861 ř. z. patent císařský, jímžto se pořádají záležitosti církve evangelické vyznání augšpurského i helvetského.

Zákon č. 105/1863 ř. z. o právu domovském (včetně péče o chudé).

Nařízení českého místodržitelství č. 2644/1866 o správě zádušních peněz, kapitolů a rent.

Zákon č. 134/1867 ř. z. o právu spolčovacím.

Zákon č. 45/1868 ř. z., jímžto se obnovují nařízení druhé kapitoly obecného zákoníka občanského o manželském právě katolickém, předává se moc soudní u věcech manželských katolíků se týkajících k soudům světským a ustanovuje se, kdy se může sňatek manželských předsevzítí před úřady světskými.

Zákon č. 46/1868 ř. z., jímžto se vydávají základní pravidla o postavení školy k církvi.

Zákon č. 47/1868 ř. z., jímžto se pořádají poměry mezináboženské občanů státních v příčinách v něm jmenovaných.

Zákon č. 59/1868 č. z. z. v příčině opatrování chudých.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 3649/1869 zmocňující faráře k provádění legitimizace.

Zákon č. 4/1869 ř. z., jenž se týče smiřování manželů před soudním jich rozvedením.

Zákon č. 5/1869 ř. z. o tom, jak se má předsejítí, když chtějí v manželství vejítí vyznavači rozdílných konfesí křesťanských.

Zákon č. 26/1869 č. z. z., jenž se týče dohlídky ku školám.

Zákon č. 59/1869 ř. z., jímžto se ustanovují pravidla vyučování ve školách obecných.

Zákon č. 62/1869 ř. z., jímžto se povoluje ministerium záležitostí duchovních a vyučování úvěr dodatkový na rok 1869.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 4110/1872 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech.

Výnos c. k. české zemské školní rady č. 11764/1872 o náboženských cvičeních na obecných školách u katolických žáků.

Zákon č. 105/1870 ř. z., jímžto se zavádí Řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné.

Zákon č. 86/1872 ř. z. o tom, kdo jest povinen opatrovati vyučování náboženství ve veřejných školách obecných a středních, též na vzdělavatelstvích učitelských a vésti náklad na toto vyučování.

Zákon č. 111/1872 ř. z., jímžto některé úřední výkony v záležitostech manželských politickým úřadům zemským se odnímají a k politickým úřadům okresním se prikazují.

Výnos českého místodržitelství č. 19303/1873 o pořizování inventářů církevního majetku.

Výnos českého místodržitelství č. 2535/1880 o způsobech sestavování inventářů kostelního majetku.

Výnos českého místodržitelství č. 82983/1882 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 13197/1883 o legitimizaci nemanželských dětí (v téže věci výnos z 25. ledna 1897 č. 31989).

Zákon č. 47/1885 ř. z., kterýmž vydávají se prozatímní ustanovení o dotaci duchovenstva v katolické správě duchovní.

Výnos českého místodržitelství č. 46503/1886 mj. o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Výnos c. k. ministerstva věcí duchovních a vyučování č. 25590/1887 o pojištění církevních budov.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 14298/1887 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Zákon č. 41/1889 ř. z., jímž se uvádí nový zákon branný.

Výnos českého místodržitelství č. 35940/1892 k legitimizaci nemanželských dětí.

Zákon č. 16/1894 ř. z., jímž mění se § 1 zákona ze dne 13. dubna 1890 z. ř. 65 (zlepšení kongruy římsko-katolických a řecko-katolických exponovaných duchovních pomocných).

Zákon č. 222/1896 ř. z., jímž mění se některá ustanovení zákona ze dne 3. prosince 1863 z. ř. č. 105, kterým byly uspořádány poměry domovské.

Zákon č. 176/1898 ř. z., jímž se vydávají ustanovení o dotaci katolického duchovenstva ve správě duchovní.

Zákon č. 62/1901 ř. z. o tom, jak upotřebeno býti má části správních přebytků hromadných pokladen sirotčích.

Zákon č. 78/1902 č. z. z., kterým stanoví se bližší předpisy, jak upotřebiti se má částí správních přebytků společných pokladen sirotčích přidělených království Českému říšským zákonem ze dne 3. června 1901 č. 62 ř. z.

Nařízení ministra věcí duchovních a vyučování a ministra financí č. 7/1904 ř. z. ze dne 14. ledna 1904, jímž se mění předpisy §§ 2 a 15 ministerského nařízení ze dne 16. listopadu 1898 z. ř. č. 208, jak poukazují se platy, které podle zákona ze dne 19. září 1898 z. ř. č. 176 přísluší katolickým správcům duchovním.

Zákon č. 56/1907 ř. z., kterým se ustanovuje zvýšení nejmenšího příjmu a výslužného katolických správců duchovních podle jejich služebního času.

CIC 1917, Kán. 471-478 o dočasné výpomoci ve správě farnosti.

CIC 1917, Kán. 1019-1080 o podmínkách uzavření manželství, dispensacích z titulu příbuzenství aj.

CIC 1917, Kán. 1094 o licenci výpomocných duchovních k uzavírání sňatku.

CIC 1917, Kán. 1161-1187 o církevních svátcích a slavnostech.

CIC 1917, Kán. 2327 o odpustcích.

Zákon č. 320/1919 Sb. z. a n. kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství.

Zákon č. 161/1921 Sb., kterým se mění některá ustanovení zákonů o soudní příslušnosti a soudním řízení v občanských věcech a o projednání pozůstalostí.

Zákon č. 226/1922 Sb. z. a n., jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských.

Zákon č. 122/1926 Sb. z. a n. o úpravě platů duchovenstva církví a náboženských společností státem uznaných, případně recipovaných (prováděcí předpis č. 99/1930 Sb. z. a n.).

Nařízení vlády Republiky československé č. 186/1929 Sb. z. a n. o udělování dispense od překážky pokrevenství.

Zákon č. 46/1948 Sb. o nové pozemkové reformě.

Zákon č. 217/1949 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní.

Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

Zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách (prováděcí vyhláška Ministerstva vnitra RČS, Úřední list RČS, částka 214/1949, č. 1225).

Normy - působnost původce:

Vnitřní struktura původce:

V čele Farního úřadu Morašice působil duchovní správce - farář, jenž zodpovídal za řádné vykonávání duchovní správy a za plnění veškerých úkolů, které mu byly svěřeny platnými právními normami. Společně s představiteli patronátního úřadu, zástupci politické správy (okresního hejtmanství či úřadu) a politických obcí dohlížel na hospodaření farnosti a záduší, zodpovídal za řádné upotřebení veškerých příspěvků poskytnutých státem, samosprávami či soukromými osobami. Nelze doložit, že by mu ve vykonávání duchovní činnosti asistovala řádně ustanovená osoba (kaplan, kooperátor). Společně s tzv. kostelníky prováděl ověřování účtů a záznam do účetních knih, které byly předkládány ke kontrole Patronátnímu úřadu Oldřicha Ferdinanda Kinského v Heřmanově Městci a Okresnímu hejtmanství Chrudim. V době přestavby farního chrámu v letech 1874-1875 spolurozhodoval o provádění stavebních prací knížecí stavební inženýr a inženýr pověřený Okresním hejtmanstvím Chrudim. Správa lesního majetku byla delegována Lesnímu úřadu v Heřmanově Městci, pacht zádušních a benefičiárních pozemků realizoval farář ve spolupráci se správou velkostatku Heřmanův Městec. Po hierarchické stránce podléhal farář prvoinstančně Vikariátnímu úřadu

v Chrudimi. Z neduchovního personálu víme o přítomnosti farní kuchařky, kterou byla vždy starší žena z Morašic či Janovic, popřípadě příbuzná faráře (matka či starší neprovdaná sestra).

V čele morašické farnosti stáli:

1862-1881	Vincenc Hloušek (předtím lokalista)
1881-1893	Jan Slanař
1893-1902	Josef Benedikt Šrámek
1902-1917	Renatus Brož-Kourek
1917-1937	Vítězslav Jan Kryml
1937-1949	Jindřich Šídlo
1949-1966	František Kocmánek
od 1966	farnost administrována z Heřmanova Městce

Další vztahy a události:

Římskokatolický farní úřad - Děkanství Heřmanův Městec (Chrudim, Česko),³³ identifikátor INTERPI ko522187522, datace vztahu: 1966 - , typ vztahu: související korporace, pozn.: sídlo administrátora excurrento, zdroj informace: Římskokatolický farní úřad - Děkanství Heřmanův Městec, Náměstí Míru 26, 538 03 Heřmanův Městec (písemné sdělení ze dne 12. dubna 2018).

Vikariátní úřad Chrudim (Chrudim, Česko),³⁴ identifikátor INTERPI ko368166319, datace vztahu: 1862 - , typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, fond Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322.

Biskupství královéhradecké (Hradec Králové, Česko),³⁵ identifikátor INTERPI ko10210230, datace vztahu: 1862 - , typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, fond Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322.

Autor záznamu:

Petr Komár, Mgr.

Zdroje informací:

³³ Uvádíme aktuální název.

³⁴ V případě, že v průběhu existence původce došlo ke změně vikariátu, lze uvést s datací tohoto vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení.

³⁵ V případě, že v průběhu existence původce došlo ke změně diecéze, lze uvést s datací vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení.

Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Vápenný Podol, inv. č. 1, č. knihy 1, Pamětní kniha farnosti vápeno-podolské, s. 15-27.

Státní okresní archiv Chrudim, Děkanský úřad Heřmanův Městec, inv. č. 5, č. knihy 5, Pamětní kniha farnosti a kostela Heřmano-městeckého, s. 569-571.

Státní okresní archiv Chrudim, Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322, č. kartonu 22, Popis a historie osad vikariátu chrudimského, s. 11-21.

Státní okresní archiv Chrudim, Okresní úřad Chrudim I, inv. č. 1227, ukl. č. 512, Zřízení Farního úřadu Morašice.

Státní okresní archiv Chrudim, Okresní úřad Chrudim, inv. č. 5221, č. kartonu 162, Morašice - záležitosti farního úřadu a opravy kostela sv. Víta.

Václav HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavreko IV*, Chrudim 1926, s. 327-331.

2. Plebánie

Upozornění:

Níže je prezentován příklad popisu původce, jenž fakticky předcházel novodobé expozituře/lokálii či farnímu úřadu, ale v průběhu 15. až 17. století zanikl. Pokud k zániku nikdy nedošlo (například u významnějších městských farností) a fara/plebánie existuje kontinuálně od středověku či raného novověku až do současnosti, považujeme starší dějiny původce za integrální součást historického vývoje původce „farní úřad“ a popíšeme je tam.

Vzhledem k nejasnostem, které by mohl vyvolat název shodný s typem původce „farní úřad“, bylo zvoleno pojmenování „plebánie XY“, což je termín tradičně spojovaný s předhusitským obdobím, přičemž toto označení bylo z nutnosti a pouze pro potřeby popisu původců rozšířeno i pro období předbělohorských far. To rovněž odkazuje na skutečnost, že v mnoha případech nejsme schopni blíže rekonstruovat agendu nebo činnost tohoto původce, jenž se často ani sám termínem „úřad“ neoznačoval. Jako samostatného původce plebánii popíšeme pouze tehdy, jsou-li ve fondu dochovány písemnosti vzniklé v době její existence či existence předbělohorské fary (například spisový materiál, starší účetní knihy ze 17. století, které byly kontinuálně užívány až do 19. století bez ohledu na faktický zánik bývalé fary/plebánie a pozdější zřízení lokálie). Pokud příslušný archivní soubor tyto dokumenty vůbec neobsahuje, ve výčtu původců „plebánii XY“ neuvádíme. Rozhodne-li se zpracovatel fondu existenci starší předbělohorské fary či dokonce předhusitské plebánie zmínit na základě jiných informačních zdrojů (literatura, edice, údaje z jiných archivních souborů), může tak učinit u popisu jiného původce (expozitura, lokálie či farní úřad) s poznámkou, že se z této doby ve fondu nic nedochovalo.

Jsou-li ve fondu dochovány například účetní knihy či spisový materiál z doby, kdy byl kostel filiální, považujeme za původce farní úřad, do jehož gesce tehdy většina území později zřízené farnosti náležela. Například v případě Farního úřadu Morašice by byl za těchto okolností jedním z původců Farní úřad Heřmanův Městec, k němuž byl kostel sv. Víta v Morašicích v letech 1661-1798 filiální. Vzhledem k historickým souvislostem nicméně ponecháme kupříkladu účetní knihy z tohoto období ve fondu Farní úřad Morašice.

Identifikátor INTERPI:

ko522187518.

Preferovaná forma jména:

Plebánie Morašice.

Typ preferované formy jména:

jméno, pod nímž je entita nejvíce známá.

Datace použití od-do:

[13st.]-1661

Variantní forma jména/paralelní forma jména a její typ:

Fara morašická (Chrudim, Česko), český název.

Farnost morašická (Chrudim, Česko), varianta českého názvu.

Moraschitzer Pfarre (Chrudim, Česko), německý název.

Pfarre zu Moraschitz (Chrudim, Česko), varianta německého názvu.

Pfarrbezirk Morasice (Chrudim, Česko), varianta německého názvu.

Parochia Seti Viti Morasicensis (Chrudim, Česko), latinský název.

Beneficium morasziczenze (Chrudim, Česko), varianta latinského názvu.

Plebania morashicense (Chrudim, Česko), varianta latinského názvu.

Vznik:

- e) Datum vzniku: [13st].
- f) Typ vzniku: nezjištěno.
- g) Předchůdce: -
- h) Poznámka: -

Zánik:

- e) Datum zániku: 1661.
- f) Typ zániku: sloučení/přenesení administrace.
- g) Nástupce: Farní úřad Heřmanův Městec (Chrudim, Česko), ko522187520; Děkanský úřad Chrudim (Chrudim, Česko), ko52212387.
- h) Poznámka: výkon duchovní služby a správa majetku přenesena zčásti na Farní úřad Heřmanův Městec a zčásti na Děkanský úřad Chrudim.

Datace působnosti původce:

[13st]-[1420] a [1556]-1661.

Přerazení (změna nadřízené nebo podřízené korporace):

Kostel a farnost 1344 převedeny z diecéze pražské, Biskupství pražské (Praha, Česko), identifikátor INTERPI ko00210220, do diecéze litomyšlské, Biskupství litomyšlské (Litomyšl, Česko), identifikátor INTERPI ko00210230.

Změna vlastnictví: -**Členství v korporacích: -****Sídlo korporace:**

Morašice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n 00951831. **Poznámka:** adresa Morašice č. p. 1.

Geografická působnost:

Morašice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951831; Dubina (Morašice, Chrudim, Česko),³⁶ identifikátor INTERPI: n00951832; Zbyhněvice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951834; Mladoňovice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951835; Holičky (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951836, Lány (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951837; Chotěnice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951840.

Kódované údaje: -**Dějiny původce (zkrácená verze):**

První zmínka o kostelu v Morašicích pochází z roku 1204, kdy byla do oltáře společně s ostatky sv. Víta uložena autentika. Kostel náležel do pražské diecéze. Dle dochovaných stavebních relikvií byl kamenný pouze presbytář, zatímco zbytek stavby byl ze dřeva. Zprávu o duchovním máme až ze závěru 13. století, kdy je zmiňován farář Boček (plebanus Boczko de Richwalden). Morašická farnost byla malá a její území leželo pouze ve staré sídelní oblasti u Chrudimi. V roce 1316 je listině pražského biskupa zmiňován Přibík z Morašic a Kostelce, jenž spolu se svým „nepotem“ Václavem, farářem morašickým (Wancko, plebanus de

³⁶ Vždy osada obce Morašice.

Morasic), odkázal peníze faráři v Chrudimi. Od roku 1344 kostel náležel k litomyšlskému biskupství, což potvrzují listiny z let 1350 a 1355. V tomto období do farnosti už patřily vsi Mladoňovice a Zbyhněvice. Majiteli statku byli ve 2. polovině 14. století Ojří a Jan z Městce. Farář u kostela působil i počátkem 15. století. V roce 1412 je bez uvedení jména zmiňován v chrudimské městské knize „plebanus de Moraszicz“, který prodával dřevo z „lesa sv. Víta“. Za husitských válek nebyla fara obsazena. Kostelní podací nadále tvořilo příslušenství statku. Ten uchvátil ve 20. letech 15. století Tristam z Barchova. Před polovinou 15. století se uvádí více nižších šlechticů s přídomkem „z Morašic“. Komu z nich náleželo podací právo a zádušní les, nevíme. Ve 2. polovině 15. století se na morašické tvrzi objevují Buchovcové z Buchova. Díky odkazu Johanky Buchovcové z Ronovce plynul k morašickému záduší plat ze vsi Bylany. Po Buchovcích drželi Morašice Andělové z Ronovce. Hynek Anděl nechal ulít pro kostel zvon Zikmund. Ačkoliv sídlil na morašické tvrzi a přestavěl kostel sv. Víta, faráře nedosadil. Chrám sv. Víta se uvádí jako filiální ke kostelu sv. Petra a Pavla v Rozhovicích. Andělové z Ronovce morašický kostel „bohatě nadali“ roku 1535 lesy u Hrbokova. Burian Anděl prodal roku 1544 statek Mikuláši ze Štítného. Zboží pak zdědila Štítného dcera Johanka, provdaná za Petra Hamzu ze Zábědovic. Roku 1556 nechal Hamza ulít zvon Vít, a to z iniciativy faráře Václava. Ve vsi tedy působil farář. Poblíž kostela pravděpodobně existovala fara, o níž máme první přímou zmínku z pozdější doby. Z vůle Petra Hamzy při kostele sv. Víta krátce fungovalo literátské bratrstvo, v jehož čele stál místní kantor. Z jeho činnosti se dochoval kancionál (nyní v Národní knihovně ČR). Po smrti Petra Hamzy se statek s kostelním podacím rozdělil. Roku 1597 zemřela Eva Špetlová, rozená Hamzová, a statek se znovu dělil. Morašice připadly Hamzovi staršímu Bořkovi ze Zábědovic a po něm od roku 1612 Mysliboru Hamzovi. Poslední nám jménem známý předbělohorský farář Jan Gelasius v roce 1618 odešel do Chrudimi, ale byl nahrazen novým duchovním. Ze zmínky z roku 1618 víme, že u kostela sv. Víta působili čtyři kostelníci v čele se „starším“ a pomáhali nejmenovanému faráři. Farnost ani po roce 1620 nezanikla, i když neznáme jméno katolického faráře (patrně sem nějaký čas zajížděl kaplan z Chrudimi nebo farář z Heřmanova Městce). Roku 1638 je kostel sv. Víta v Morašicích uváděn jako farní, ale poničený. Do kolatury náleželo šest vesnic (Rozhovice, Morašice, Zbyhněvice, Mladoňovice, Lány a Chotěnice). Je zdůrazněno, že chrám disponuje pozemkovým majetkem. O čtyři roky později byl zvonařem Martinem Exnerem ulit pro kostel sv. Víta zvon Ivan. Při postoupení morašického statku Františku ze Šternberka v roce 1646 byly kostel a fara odhadnuty na 300 kop grošů míšeňských. Příjmy kostela za světlo, zvonění a z nájmu činily 10 kop a 32 grošů, úrok z rozpůjčovaných zádušních peněz dosahoval výše 11 kop a 39 grošů, úroky z luk, rolí a

železných krav přinášely 8 kop a 21 grošů. V roce 1651 patřilo kostelní podací Hanušovi z Kaiserštejna, u kostela sv. Víta působil farář Augustin Sifl. Podle vědomosti starých lidí náleželo k záduší 78 železných krav, 5 záhonů rolí a les. Po další změně vlastníka statku přišel kostel o postavení farního chrámu. Roku 1661 totiž koupil Morašice Jan Špork a spojil je s panstvím Heřmanův Městec. Po Siflově brzké smrti Špork neusiloval o obsazení fary a kostel sv. Víta je koncem roku 1661 označován jako filiální k Heřmanovu Městci. Fara se změnila ve školu. Kolem roku 1690 vzniklo v morašickém kostele bratrstvo sv. Víta a sv. Josefa, na nějž dohlíželi farář z Heřmanova Městce a kapucíni z Chrudimi. Počátkem 18. století za Jana Josefa Šporka byl kostel barokně upraven. V souvislosti s působením Jana Rudolfa Šporka v církevní hierarchii uvažoval jeho bratr o obnově farností na celém panství, tedy i v Morašicích. Ze 17. století se dochovaly účetní knihy záduší, opisy dalších písemností souvisejících s chrámem jsou v pamětní knize. Z nich vyplývá, že o existenci samostatné farnosti poddaní věděli a toužili po jejím obnovení. Do Morašic zajížděl do poloviny 20. let 18. století heřmanoměstecký kaplan. Případnému odtržení Morašic se však farář bránil. Po dalších žádostech poddaných rozhodl Jan Václav Špork o usazení lokalisty v Morašicích, ale prodej panství realizaci tohoto opatření oddálil. Až roku 1798 po souhlasu nové vrchnosti přišel do Morašic lokalista (nazývaný častěji expozita) Radoslav Pokorný. Ten sídlil v administrativní budově dvora (bývalé tvrzi).

Dějiny původce (rozšířená verze):

První prokazatelná zmínka o existenci kostela v Morašicích pochází z roku 1204, kdy byla do oltáře společně s ostatky sv. Víta uložena autentika. Kostel náležel do pražské diecéze a nominálně do předpokládaného chrudimského arcijáhenství. Soudě dle dochovaných stavebních relikvií byl tehdy kamenný pouze presbytář, zatímco zbytek stavby byl ze dřeva. Přímou zmínku o přítomnosti plebána máme až ze závěru 13. století, kdy je ve formulářové sbírce zmiňován Boček (plebanus Boczko de Richwalden). V této době prokazatelně náležely tzv. horské vsi (Mladoňovice, Zbyhněvice), které později patřily do morašické farnosti, k chrámu sv. Václava v Bojanově. Z toho lze usuzovat, že morašická farnost byla poměrně malá a její území leželo pouze ve staré sídelní oblasti u Chrudimi. V roce 1316 je v listině pražského biskupa zmiňován Přibík z Morašic a Kostelce, jenž spolu se svým „nepotem“ Václavem, plebánem morašickým (Wancko, plebanus de Morasic), odkázal peníze Floriánovi, toho času faráři v Chrudimi. V roce 1344 se kostel stal součástí litomyšlského biskupství, což potvrzují i listiny z let 1350 a 1355. V tomto období už ke kostelu patřily vsi Mladoňovice a Zbyhněvice. Obvod morašické farnosti se tím na delší čas ustálil. Majiteli statku byli ve 2.

polovině 14. století Ojír a Jan z Městce, kteří statek s kostelním podacím zdělili po Přibíkovi z Morašic. Farář u kostela působil i počátkem 15. století. V roce 1412 je bez uvedení jména zmiňován v chrudimské městské knize „plebanus de Moraszicz“, který prodal poddaným chrudimského měšťana Václava Klektaje v Bylanech dřevo z „lesa sv. Víta“. V průběhu husitských válek nebyla fara v Morašicích obsazena. Kostelní podací nadále tvořilo součást příslušenství statku. Ten uchvátil ve 20. letech 15. století Tristam z Barchova, „seděním na Morašicích“. Ve 40. a 50. letech 15. století se uvádí více nižších šlechticů s přídomkem „z Morašic“. Z tohoto lze usuzovat, že se statek rozpadl. Komu z nich náleželo podací právo a kdo z nich uzurpoval zádušní les, nevíme. Počátkem 2. poloviny 15. století se na morašické tvrzi objevují Buchovcové z Buchova. Pravděpodobně díky odkazu Johanky z Ronovce, matky Zbyňka a Štěpána z Buchova, plynul k morašickému záduší plat z Bylan. Tato ves však do farnosti nepatřila. Po Buchovcích drželi Morašice Andělové z Ronovce. Hynek Anděl nechal ulít pro kostel zvon Zikmund, o němž víme ze soupisu z počátku 18. století. Ačkoliv na morašické tvrzi sídlil a kostel sv. Víta přestavěl (soudě dle dochovaných fragmentů gotické výzdoby), faráře nedosadil. Chrám sv. Víta se uvádí jako filiální, přičemž utrakvistický farář působil u kostela sv. Petra a Pavla v Rozhovicích. Andělové z Ronovce na morašické tvrzi sídlili, čímž stoupal i význam kostela. To dokládá i „bohaté nadání“ Zikmunda a Buriana z Ronovce z roku 1535. Spočívalo v lesích u Hrbokova, připojených k dosavadnímu svatovítskému lesu. Burian Anděl prodal roku 1544 statek i s kostelním podacím Mikuláši ze Štítného. Zboží pak zdělila Štítného dcera Johanka, provdaná za Petra Hamzu ze Zábědovic. Roku 1556 nechal Hamza ulít zvon Vít, a to z iniciativy faráře Václava. Ve vsi tedy už působil farář, který byl zároveň „domácím kaplanem“. Poblíž kostela asi existovala budova sloužící jako fara, o níž máme první přímou zmínku až z pozdější doby. Z vůle Petra Hamzy při kostele sv. Víta krátce fungovalo české literátské bratrstvo, v jehož čele stál místní kantor (jedná se zároveň o první nepřímou zmínku o škole). Z jeho činnosti se dochoval český kancionál (nyní v Národní knihovně ČR). Po smrti Petra Hamzy se statek i s kostelním podacím rozdělil mezi dědice. Roku 1597 zemřela Eva Špetlová, rozená Hamzová, a podle jejího kšaftu se statek znovu dělil. Morašice s kostelním podacím připadly Hamzovi staršímu Bořkovi ze Zábědovic a po něm od roku 1612 Mysliboru Hamzovi. Poslední nám známý předbělohorský farář Jan Gelasius v roce 1618 odešel do Chrudimi, ale byl nahrazen novým duchovním. Z náhodné zmínky z roku 1618 víme, že u kostela sv. Víta působili čtyři kostelníci v čele se „starším“ a pomáhali nejmenovanému faráři. Kdy z Morašic nekatolický duchovní správce odešel, netušíme. Farnost ale nezanikla, i když neznáme jméno katolického faráře (snad sem zajížděl kaplan chrudimského děkana nebo farář z Heřmanova Městce).

Roku 1638 je v dochovaném soupisu kostel sv. Víta v Morašicích uváděn jako farní, ale poničený. Do kolatury náleželo šest vesnic (Rozhovice, Morašice, Zbyhněvice, Mladoňovice, Lány a Chotěnice). Je zdůrazněno, že chrám disponuje pozemkovým majetkem („agri et prata praedio adiuncta“). Na celém morašickém statku prý žili pouze kacíři a vrchnost nejevila o kostel a duchovní život poddaných zájem. O čtyři roky později byl ovšem královéhradeckým zvonářem Martinem Exnerem ulit pro kostel sv. Víta zvon Ivan. Při postoupení morašického statku Františku ze Šternberka v roce 1646 se poprvé detailněji popisuje příslušenství kostela a fary. Chrám a fara byly odhadnuty na 300 kop grošů míšeňských. Příjmy kostela za světlo, zvonění a z nájmu činily 10 kop a 32 grošů, úrok z rozpůjčovaných zádušních peněz dosahoval výše 11 kop a 39 grošů, úroky z luk, rolí a železných krav přinášely 8 kop a 21 grošů. V roce 1651 patřilo kostelní podací Hanušovi z Kaiserštejna a u kostela sv. Víta působil farář Augustin Sifl, který zároveň spravoval faru v Rozhovicích. Dluhy z nájmu zádušního majetku nebylo možné zjistit, protože registra shořela. Podle vědomosti starých lidí patřilo k morašickému záduší 78 železných krav, 5 záhonů rolí a les. Po další změně vlastníka statku se sice o kostel více pečovalo, zároveň ale nejasným způsobem zanikla jeho vazba na Rozhovice a především přišel o postavení chrámu farního. Roku 1661 totiž koupil statek Jan ze Šporku a spojil jej s panstvím Heřmanův Městec. Toto spojení způsobilo, že po Siflově smrti Špork neusiloval o obsazení fary a spokojil se s tím, že do Morašic zajížděl heřmanoměstecký kaplan. Kostel sv. Víta je koncem roku 1661 označován jako filiální ke kostelu sv. Bartoloměje v Heřmanově Městci. Roku 1669 je u kostela zmiňována zvonice se dvěma zvony, v chrámu byly nový oltář, dva nové a čtyři staré ornáty, alba, komže, humerál, pozlacený kalich, druhý stříbrný kalich, ubrusy aj. V roce 1675 náležely kostelu příjmy z pronájmu pozemků ve výši 56 zlatých, z dalších zdrojů pak příjmy ve výši 7 zlatých a 23 krejcarů a kus lesa. Tyto prostředky užíval farář v Heřmanově Městci. Fara se změnila ve školu. Kolem roku 1690 vzniklo se svolením pražského arcibiskupa v morašickém kostele zbožné bratrstvo sv. Víta a sv. Josefa, na nějž vedle faráře z Heřmanova Městce dohlíželi rovněž kapucíni z Chrudimi. S činností bratrstva zřejmě souvisí i nárůst odkazů ve prospěch kostela sv. Víta a rostoucí počet nadací (například Štursova na věčné světlo, Vodrážkova či Roušarova pro oltář Nanebevzetí Panny Marie). Menší bratři se svolením duchovních autorit a Jana ze Šporku v Morašicích prováděli pravidelné misie (v letech 1691, 1696, 1703, 1723, 1728, 1749), jichž se účastnili poddaní z okolních vesnic (Lány, Stolany, Skupice, Zbyhněvice, Mladoňovice). Počátkem 18. století za Jana Josefa Šporka byl kostel sv. Víta v Morašicích barokně přestavěn. Patrně byla poprvé vyzděna i chrámová loď. V souvislosti s vysokým postavením Jana Rudolfa Šporka v církevní hierarchii uvažoval jeho bratr o

obnově dříve samostatných farností na panství, tedy i v Morašicích. Ze 17. století se dochovaly účetní knihy záduší, opisy dalších písemností souvisejících s chrámem jsou v pamětní knize. Z nich vyplývá, že o existenci někdejší samostatné farnosti poddaní věděli a toužili po jejím obnovení. Do Morašic stále zajížděl heřmanoměstecký kaplan, jemuž měl farář vyplácet odměnu z příjmů záduší. Od poloviny 20. let 18. století začala vrchnost projevovat větší zájem o Vápenný Podol, kde z vůle Jana Josefa Šporka vznikly lázně s kaplí a poustevnou. V době lázeňské sezóny proto kaplan zajížděl do Podola a jeho pobyty se prodlužovaly. Tamější kaple sv. Václava byla přestavěna na kostel, u něž vznikla počátkem 80. let lokálie. Heřmanoměstecký farní kostel sv. Bartoloměje navíc v letech 1730-1770 třikrát vyhořel, takže finanční prostředky, jimiž kolatura disponovala, směřovaly do oprav. Je to jeden z důvodů, proč se farář postavil proti odtržení filiálního kostela sv. Víta. Z konce 18. století máme k dispozici důkaz o zvýšeném zájmu o morašický chrám, jehož kruchta - dosud dřevěná - byla vyzděna. Po dalších žádostech poddaných rozhodl Jan Václav Špork o usazení lokalisty v Morašicích, ale prodej panství realizaci tohoto opatření oddálil. Až roku 1798 po souhlasu barona z Greiffenclau, nového majitele panství, přišel do Morašic lokalista (nazývaný častěji expozita) Radoslav Pokorný. Ten byl nucen sídlit v prostorách někdejší tvrze, která sloužila jako administrativní centrum poplužního dvora.

Funkce původce:

Organizace náboženského života a církevních obřadů, včetně misijní činnosti, náboženských procesí, biřmování, svatého přijímání, udělování svátosti smíření, svátosti nemocných, činnosti bratrstev apod.;

sestavování soupisů věřících, velikonočních seznamů aj.;

vedení zápisů do matrik;

zkoušky snoubenců a ohlašování sňatků;

správa a evidence benefičiárního a zádušního majetku a příjmů (ve spolupráci s vrchností), včetně správy zádušního lesa, pachtů pozemků, daňových záležitostí, vedení rejstříků výmlatu a sklizně;

spolupráce s vrchností v záležitostech chudinské péče (špitály), péče o sirotky;

spolupráce při kanonických vizitacích;

spolupráce s vrchností při vyhlašování patentů a nařízení;

spolupráce s vrchností při údržbě a opravách zádušního a benefičiárního majetku, pořizování vybavení kostela a farní budovy;

svěcení a žehnání veřejných, církevních a soukromých objektů a předmětů;

dohled nad činností škol, vyučování náboženství;
vedení pamětní knihy.

Normy - konstitutivní:

List Jana svobodného pána ze Šporku z 12. prosince 1661, jímž oznamuje, že po úmrtí Augustina Sifla má být morašická farnost spravována heřmanoměsteckým duchovním správcem.

Císař Ferdinand I. vydává 23. ledna 1552 v Království českém Řád o spravování a odkazování statků duchovních podjednou i podobojí způsobou.

Dekret Tametsi (12 kánonů o manželství dle jednání Tridentského koncilu) z 11. listopadu 1563.

Císař Rudolf II. dne 22. července 1602 nařizuje obyvatelům Království českého uzavření pikhartských, valdenských a bratrských sborů a dodržování majestátu krále Vladislava z 10. srpna 1508, který zároveň znovu vyhlašuje.

Císařský patent z 13. května 1627 nařizuje obyvatelům Království českého, aby se srovnali s katolickou vírou; pro ty, kteří tak neučiní, ponechává v platnosti předchozí nařízení o odprodeji statků a vystěhování ze země a zakazuje pod tresty přechovávání osob zběhlých pro víru.

Císařský patent z 31. července 1627 nařizuje obyvatelům království, zejména vyšším stavům, aby se do šesti měsíců od uveřejnění patentu srovnali s katolickou vírou, nebo aby se ze země vystěhovali a všechny své statky sami nebo prostřednictvím katolických zmocněnců v dalších šesti měsících prodali (dne 6. prosince 1627 lhůta prodloužena o dalších šest měsíců).

Nařízení místodržících Království českého z 11. září 1628, jímž se přikazuje obyvatelům dodržovat půsty a církevní svátky vůbec, žít podle přikázání; hejtmani a ostatní úředníci se pověřují dohledem nad plněním příkazu.

Císařský patent z 12. listopadu 1629 nařizuje obyvatelům Království českého, aby byli nápomocni pražskému arcibiskupovi Arnoštu z Harrachu a jeho zástupcům při generální vizitaci pražské arcidiecéze a aby se podíleli na ustavení farářů na neobsazené fary.

Císařský patent z 13. února 1637 zakazuje pobyt a přechovávání emigrantů v Království českém.

Nařízení místodržících Království českého ze 4. února 1639, aby nekatolíci do 24. března 1639 přistoupili ke katolické víře, nebo aby se vystěhovali ze země.

Císařský patent ze 4. května 1651, jímž se nařizuje obyvatelům království, kteří ještě nepřistoupili ke katolické víře, aby tak neprodleně učinili a nařizuje vrchnostem dbát na dodržování tohoto i předchozích nařízení vydaných v tom smyslu.

Nařízení místodržících Království českého z 22. října 1654 o svěcení svátků a nedělí pod přísnými tresty.

Normy - působnost původce:

Vnitřní struktura původce:

V čele morašické plebánie stál duchovní nazývaný ve starším období plebán, posléze farář. Z dochovaných erekčních a konfirmačních knih a listin tušíme, že si zejména v předhusitském období ponechala kontrolu nad obsazováním místa duchovního správce (a tím i nad majetkem záduší) vrchnost. Někteří z duchovních byli dokonce příbuznými majitelů statku a působili i jako domácí kaplani. Existenci výpomocných duchovních, střídníků či naopak poddaných kostela (dušníků) nelze doložit. O hmotné zaopatření plebána se starala vrchnost. Za husitských válek místo duchovního správce obsazeno, ale fara zřejmě de iure nezanikla. V 16. století tento spíše majetnický vztah přetrvával a v Morašicích byl opět usazen utrakvistický farář spíše kvůli posílení prestiže vrchnosti, která i nadále nakládala s majetkem záduší jako s vlastním a faráře v podstatě dosazovala o své vůli. Až ze 17. století pochází zmínka, že na správě zádušního majetku participovali též poddaní. Po roce 1620 fara stále existovala, po jistý čas nebyla obsazena kvůli nedostatku kléru a nezájmu vrchnosti, od poloviny 17. století se však v Morašicích setkáváme s farářem. Po jeho úmrtí, které časově kolidovalo s připojením Morašic k panství Heřmanův Městec, samostatná fara zanikla a někdejší farnost spravovali z Heřmanova Městce.

V čele morašické fary působili:

- 1297 - Boček z Richwaldenu, plebán
- 1316 - Vaněk z Morašic a Kostelce, plebán
- 1412 - 1421? nejmenovaný duchovní („plebanus de Moraszicz“)
- 1421?-1544? fara zřejmě neobsazena
- 1556 - Václav
- ?-1618 Jan Gelasius
- 1618-1621? nejmenovaný farář
- 1621?-1638? do Morašic zajiždí kaplan z Chrudimi či farář z Heřmanova Městce

Další vztahy a události:

Biskupství pražské (Praha, Česko), identifikátor INTERPI ko00210220, datace vztahu: 1204-1344, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Monumenta Vaticana I), Pragae 1903, č. 1333, s. 701.

Biskupství litomyšlské (Litomyšl, Česko),³⁷ identifikátor INTERPI ko00210230, datace vztahu: 1344-[1421], typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, fond Děkaný úřad Heřmanův Městec, inv. č. 1A, č. knihy 1A.

Vikariátní úřad Chrudim (Chrudim, Česko),³⁸ identifikátor INTERPI ko368166319, datace vztahu: [1650]-1661, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, fond Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322.

Farní úřad Heřmanův Městec (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI ko522187520, datace vztahu: 1621?-1628?, typ vztahu: administrace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, fond Děkaný úřad Heřmanův Městec, inv. č. 1A, č. knihy 1A.

Děkaný úřad Chrudim (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI ko52212387, datace vztahu: 1621?-1638?, typ vztahu: administrace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, Arciděkaný úřad Chrudim, inv. č. 8, č. knihy 8.

Autor záznamu:

Petr Komár, Mgr.

Zdroje informací:

Národní archiv v Praze, Arcibiskupství pražské, sign. B 41/5, Popis far v Čechách 1650.

Národní archiv v Praze, Desky zemské větší 5, H 13.

Národní archiv v Praze, Kapucíni - provincialát a konventy, inv. č. 101, Rkp 101, Historia conventus Chrudimensis ab anno 1705.

Národní archiv v Praze, Stará manipulace, inv. č. 1993, č. kar. 1396, sign. L 39/27, odhad statku Morašice 1646.

Státní okresní archiv Chrudim, Archiv města Chrudim, inv. č. 372, sign. 1 B 2, Liber contractuum ab anno 1439, fol. 65r-v, 85v, 121r-v.

³⁷ V případě, že v průběhu existence původce došlo ke změně hranic diecéze, lze uvést s datací vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení (viz výše – přeřazení).

³⁸ V případě, že v průběhu existence původce došlo ke změně a k přeřazení do odlišného vikariátu, lze to uvést s datací vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení.

Státní okresní archiv Chrudim, Archiv města Heřmanův Městec, inv. č. 300, č. kartonu 3, List Jana svobodného pána ze Šporku z 12. prosince 1661.

Státní okresní archiv Chrudim, Děkanský úřad Heřmanův Městec, inv. č. 1A, č. knihy 1A, Liber rerum memorabilium parochiae et ecclesiae Herzmano-Mniestetzensis ab anno 1786, s. 1-20.

Státní okresní archiv Chrudim, Děkanský úřad Heřmanův Městec, inv. č. 5, č. knihy 5, Pamětní kniha farnosti Heřmano-Městecké od léta Páně 1856, s. 10-21, 108-115.

Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Vápenný Podol, inv. č. 1, č. knihy 1, Pamětní kniha farnosti vápeno-podolské od roku 1835, s. 15-27.

Státní okresní archiv Chrudim, Okresní úřad Chrudim, inv. č. 5221, č. kartonu 162, Morašice - záležitosti farního úřadu a opravy kostela sv. Víta (1862-1878).

Státní okresní archiv Chrudim, Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322, č. kartonu 22, Popis a historie osad vikariátu chrudimského, s. 11-21.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII/2, Brunnae 1860, č. 974, s. 677.

Josef EMLER (ed.), *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých/Reliquiae tabularum terrae Regni Bohemiae anno MDXLI ab igne consumtarum I*, Praha 1871, M 29, s. 471

Gustavus FRIEDRICH (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Bohemiae II*, Praegae 1912, č. 289, s. 290.

Ladislav KLICMAN (ed.), *Acta Clementis VI. Pontificis Romani 1342-1352* (= Monumenta Vaticana I), Praegae 1903, č. 1333, s. 701.

Lenka MATUŠÍKOVÁ - Alena PAZDEROVÁ (edd.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651*. Chrudimsko I, Praha 2001, s. 599.

Václav HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko IV*, Chrudim 1926, s. 327-331.

Josef KURKA, *Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecese litomyšlská*, Praha 1914, s. 652

David NOVOTNÝ, *Buchovcové z Buchova*, Genealogické a heraldické listy 28, 2008, č. 2, s. 8-24.

3. Kurácie

Poznámka:

Pro původce označovaného většinou jako kurácie bývá někdy užíván také název lokální kurácie, někdy byl užíván i termín lokálie, od 2. poloviny 19. století často farnost. Duchovní správce kurácie je pak označován jako kurát nebo též jako lokální kaplan či lokalista, často jako místní duchovní správce (něm. Lokal-Seelsorger), později (od 2. pol. 19. století) jako farář. Na rozdíl od lokálního kaplanství byla duchovní správa kurácie již nezávislá na původní farnosti, ze které byla vyčleněna, přetrvávaly ještě některé majetkové vazby na původní farnost (např. odvod desátku). Kurácie obvykle vznikla povýšením lokálie (lokálního kaplanství) na samostatnou kurácii, většina kuracíí byla pak během 19. století povýšena na farnost, některé však (včetně zde uváděného příkladu) zůstaly oficiálně kuracíí až do 20. století, ačkoliv pro ně mohlo být někdy používáno i označení farní úřad/farnost. Rozdíl mezi kuracíí a farností pak byl už spíše formální a ve 40. letech 20. století byly všechny dosud existující kurácie (v olomoucké arcidiecézi) změněny na farnosti.

Identifikátor INTERPI:

Preferovaná forma jména:

Kurácie Hradčovice.

Typ preferované formy jména:

jméno, pod nímž je entita nejvíce známá.

Datace použití od-do:

1784-1943

Variantní forma jména/paralelní forma jména a její typ:

Kurácie Hradčovice (Uherské Hradiště, Česko), české úřední jméno.

Lokální kurácie Hradčovice (Uherské Hradiště, Česko), varianta českého úředního jména.

Lokálie Hradčovice (Uherské Hradiště, Česko), varianta českého úředního jména.

Farní úřad Hradčovice (Uherské Hradiště, Česko), varianta českého úředního jména.

Římskokatolický farní úřad Hradčovice (Uherské Hradiště, Česko), varianta českého úředního jména.

Lokal-Curatie Hradschowitz (Uherské Hradiště, Česko), německé úřední jméno.

Curatie Hradschowitz (Uherské Hradiště, Česko), varianta německého úředního jména.

Lokalkaplanei Ratschowitz (Uherské Hradiště, Česko), varianta německého úředního jména.

Lokalie Hradčowic (Uherské Hradiště, Česko), varianta německého úředního jména.

Pfarramt Hradschowitz (Uherské Hradiště, Česko), varianta německého úředního jména.

Curatia Hračovicensis (Uherské Hradiště, Česko), latinské úřední jméno.

Curatia localis Hračovicensis (Uherské Hradiště, Česko), varianta latinského úředního jména.

Vznik:

i) Datum vzniku: 1784

j) Typ vzniku: povýšení lokálního kaplanství na kurácii

k) Předchůdce: Lokální kaplanství Hradčovice (Uherské Hradiště, Česko), *identifikátor INTERPI.*

l) Poznámka: -

Zánik:

i) Datum zániku: [1946]

j) Typ zániku: povýšení na farní úřad/nahrazení novým úřadem.

k) Nástupce: Farní úřad Hradčovice (Uherské Hradiště, Česko), *identifikátor INTERPI.*

l) Poznámka: -

Datace působnosti původce:

[neuvádí se, neboť je známa doba existence]

Přeřazení (změna nadřízené nebo podřízené korporace).³⁹ -

Změna vlastnictví: -

Členství v korporacích: -

Sídlo korporace:

³⁹ Lze uvést převedení pod jinou diecézi či pod jiný vikariátní/děkanátní úřad.

Hradčovice (Uherské Hradiště, Česko), identifikátor INTERPI: n000350457. **Poznámka:** adresa Hradčovice č. p. 1.

Geografická působnost:

Hradčovice (Uherské Hradiště, Česko), identifikátor INTERPI: n000350457, Drslavice (Uherské Hradiště, Česko) identifikátor INTERPI: n000134137, Lhotka (dnes část obce Hradčovice, Uherské Hradiště, Česko), *identifikátor INTERPI:*, Veletiny (Uherské Hradiště, Česko), identifikátor INTERPI: n000350696.

Kódované údaje: -

Dějiny původce:

První písemná zpráva o existenci kostela v Hradčovicích pochází z roku 1406, kdy měl Oneš ze Šarov v Hradčovicích svobodný dvůr, mlýn, tvrz a patronát kostela. V průběhu husitských válek se Hradčovice, Lhotka a Veletiny přiklonily k husitství, zbývající katolíci byli přiřazeni ke kostelu ve Vlčnově, který se stal významnou farností, pod jejíž správu kromě Hradčovic bylo dáno i Dolní Němčí, Veletiny, Lhotka a Drslavice. V 16. století za vlády nábožensky tolerantního pána uherskobrodského panství Jetřicha z Kunovic se vlčnovská fara přidala k novoutravismu. Vedle evangelického vyznání se však také část obyvatel farnosti (zejména Vlčnova a Drslavic) stala členy Jednoty bratrské. Nábožensky tolerantním prostředím bylo uherskobrodské panství i za nového vlastníka, kterým se stal v roce 1614 Oldřich z Kounic, jeden z předáků moravských evangelíků. Po bitvě na Bílé hoře podle ustanovení Obnoveného zřízení zemského se roku 1628 stalo katolické vyznání jediným povoleným v zemi. Oldřichovi potomci museli buď přestoupit ke katolické víře, nebo odejít do exilu, jejich poddaní se museli přizpůsobit novým poměrům. Zasluhou faráře Václava Halámka byl roku 1670 hradčovický kostel, za třicetileté války zpustlý, opraven. Vlčnovský farář zde sloužil mše každou třetí neděli. Tendence Hradčovic k postupnému opětovnému osamostatnění můžeme sledovat nejpozději od třetího desetiletí 18. století. Od roku 1728 bylo ve vlčnovské farnosti obsazováno místo kooperátora (kaplana), jenž měl na starosti právě čtyři přiřazené obce. Zřízení samostatné lokálie (expozitory s vlastním duchovním správcem - lokálním kaplanem) zahrnující duchovní správu obcí Hradčovice, Drslavice, Veletiny a Lhotka bylo projednáno při generální vizitaci v srpnu roku 1756. Bylo přitom poukazováno zejména na skutečnost, že v případě vzestupu hladiny řeky Olšavy nemohou obyvatelé těchto vesnic docházet na bohoslužby do Vlčnova. Žádost našla na příslušných místech kladnou odezvu a

již 9. září téhož roku vydal olomoucký biskup listinu zakládající samostatnou duchovní správu při kostele Všech svatých v Hradčovicích. Prvním lokálním kaplanem se stal Jan Vrba, dosavadní kooperátor ve Vlčnově. Větší část nákladů na jeho obživu nesla i nadále vlčnovská farnost (106 zlatých), dotčené obce ovšem přispívaly také, a to částkou 76 zlatých. K téměř úplnému osamostatnění došlo pak roku 1784 zřízením kurácie. Její správce - kurát - byl již částečně vydržován ze státního náboženského fondu, výnosy vlčnovského farního statku, stejně tak jako vybírané desátky zůstaly vlčnovskému faráři, který vyplácel hradčovickému kurátovi zmíněných 106 zlatých, po zrušení desátku pak pouze 44 zlatých 52 krejcarů. Za vlády císaře Josefa II. se zásahy státu do církevní správy značně zintenzívnily. Snahou panovníka bylo využití farní organizace pro zájmy státní moci - publikování úředních nařízení, vedení matrik, dohled na zdravotní stav obyvatel, oznamování násilí na poddaných atd. Tato změna vyžadovala jednak zhuštění sítě farností (na Moravě jich bylo zřízeno na 300), jednak podřízení farářů státnímu doзору. Jako státní úředníci měli být kněží nadále placeni státem, vybírání desátků bylo omezeno. Realizace těchto zásad si vyžadovala nemalé finanční prostředky, které si stát opatřil zrušením některých klášterů (na Moravě jich bylo takto postiženo 49), jejich majetek pak putoval do tzv. náboženského fondu. V rámci těchto opatření bylo i dosavadní lokální kaplanství v Hradčovicích roku 1784 osamostatněno povýšením na kurácii. Titul faráře používal hradčovický kurát již od roku 1859, oficiálně se však kurácie proměnila ve farnost až ve 40. letech 20. století (nejpozději roku 1946, jako kurácie označena v katalogu kléru ještě roku 1943), přestože jednání o povýšení na farnost probíhala již v letech 1862-1864.

Kurácie Hradčovice spadala do Děkanátu Uherský Brod, Arcikněžství holešovského a Arcidiecéze olomoucké. Podle Církevní topografie Řehoře Wolného roku 1859 patřilo do farnosti 1701 věřících, z nich 220 školou povinných dětí. Škola byla vystavěna roku 1834. Patronem farnosti byla Náboženská matice. Kostel Všech svatých byl sice roku 1757 rozšířen, ale i tak kapacitně nedostačoval. Uvnitř se vedle hlavního oltáře nacházely také dva boční - sv. Anny a Sv. Rodiny, na věži visely tři zvony. Ke kostelu nenáleželo žádné pozemkové vlastnictví. Fara, kterou postavila obec, měla pět místností (tři pro kuráta, jednu pro kooperátora a jednu pro služebnictvo) a patřila k ní také zeleninová a květinová zahrada. Ve Lhotce byla roku 1746 vystavěna kaplička sv. Barbory, ve které se sloužily mše na sv. Barboru a na druhý křížový den, za což hradčovický farář užíval obecní pozemek „Padělek“. Kvůli častým povodním byla ve Veletinách roku 1787 zřízená filiální škola farně příslušná do Hradčovic. Lhotka zůstala přiškolená k Hradčovicím do roku 1887. Školní budova byla v Hradčovicích patrně postavena již pro farní školu, od 1834 fungovala v obci škola triviální.

Roku 1896 byla postavena současná farní budova. V letech 1865-1872 zastával místo faráře Ondřej Brázdil, rodák z Ratají u Kroměříže, národní buditel, který byl za své názory i perzekvován, ale dokázal si získat srdce místních lidí, byl jmenován čestným občanem Hradčovic a je pochován na zdejším hřbitově. V roce 1877 po něm převzal duchovní správu Florián Němec, jehož osobním přičiněním byla postavena kaple sv. Cyrila a Metoděje ve Veletinách a ve všech obcích postaveny nové školní budovy. Pomáhal také s rozvojem spolkové činnosti a stál u založení sboru dobrovolných hasičů roku 1896. Dal také podnět ke zřízení místa nadačního kněze, které obsadil roku 1899 František Mikolájek. Hradčovičtí kněží se angažovali jak v nekonfesijních spolcích, tak se zároveň okolo místní farnosti postupně zformovalo několik spolků s katolickým zaměřením. Nejstarším z nich byl Spolek sv. Terezie, založený 7. října 1903. Dle stanov měl pečovat o čistotu a výzdobu farního chrámu, pořizovat kostelní roucha, bohoslužebné náčiní atd. Svou činnost vyvíjel až do zrušení v roce 1951. Roku 1904 vznikla Jednota na stavbu nového katolického farního chrámu Páně. Cílem spolku bylo nasbírat peněžní fond na vystavění nového kostela. Předsedou jednoty měl být vždy farář nebo administrátor farnosti, výbor se skládal ze 14 členů: dvou kostelních hospodářů, čtyř mužů jmenovaných předsedou po jednom z každé obce farnosti na rok a osmi členů volených valnou hromadou na jeden rok. V roce 1928 měl spolek 380 členů. Kostelní jednota fungovala i v době druhé světové války a také nějaký čas po ní, byť s menším počtem členů. Na nátlak okresního národního výboru se spolek roku 1952 sám rozpustil. Drtivá většina obce Hradčovice zůstala i po celou první polovinu 20. století katolická a totéž platí i pro ostatní přifařené vesnice. K důležitějším změnám došlo po vzniku Československa v oblasti ekonomické. Roku 1926 vyšel tzv. kongruový zákon, který stanovoval státní příspěvek na plat kněží. Aktivní duchovní život farnosti pomáhalo rozvíjet několik okolo ní sdružených spolků, bratrstev a společenství. Kromě již uvedených můžeme zmínit také Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje, který byl ustaven roku 1911, tělovýchovnou jednotu Orel, založenou roku 1921, nebo místní dobročinný spolek Ludmila, jenž vznikl roku 1928 v Hradčovicích podobně jako v okolních farnostech z iniciativy olomoucké konzistoře. Jednalo se vlastně o farní pobočku olomoucké arcidiecézní Charity. O rok později byla ustavena Společnost lidového domu. Smyslem tohoto počínu bylo zajistit pro katolické organizace hmotné zázemí, tedy zejména zřídit místo pro cvičení, čítárnu a spolkovou místnost. Za tímto účelem zakoupila dům čp. 88. Roku 1943 však bylo nařízeno zrušení všech spolků souvisejících s činností Orla, proto byl lidový dům i ostatní jmění spolku zajištěno okresním úřadem. Roku 1947 započaly snahy o obnovení spolku, které byly završeny roku 1950 valnou hromadou, avšak již za dva roky byl výměrem Okresního národního výboru

Uherský Brod spolek rozpuštěn. Posledním katolickým spolkem v obci byla pobočka Svazu katolických žen a dívek, založená ve 30. letech. Kromě toho v obci také působil v letech 1922-1943 třetí řád sv. Františka.

Funkce původce.⁴⁰

Organizace náboženského života a církevních obřadů, včetně misijní činnosti, náboženských procesí, biřmování, svatého přijímání, udělování svátosti smíření, svátosti nemocných, činnosti bratrstev apod.;

sestavování soupisů věřících, velikonočních seznamů aj.;

vedení zápisů do matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých, včetně sestavování výpisů, opisů a rešerší pro potřeby politických úřadů;

zkoušky snoubenců a ohlašování sňatků;

spolupráce s politickými úřady v záležitostech manželského práva a dispence;

spolupráce ve vojenských záležitostech (evidence branců);

správa a evidence benefičiárního a zádušního majetku a příjmů (ve spolupráci s nadřízenými církevními úřady a patronátním úřadem), včetně pojištění budov, daňových záležitostí apod.

spolupráce s politickými úřady a správou panství v záležitostech chudinské péče, péče o sirotky, prosazování zdravotních a hygienických opatření;

spolupráce při kanonických vizitacích a spolupráce s patronátním úřadem;

spolupráce s politickými úřady při správě a ochraně movitých a nemovitých památek;

spolupráce s patronátním úřadem a politickými autoritami při údržbě a opravách zádušního a benefičiárního majetku, pořizování vybavení kostela, kaplí a farní budovy;

statistická šetření a hlášení pro potřeby církevních i politických autorit;

svěcení a žehnání veřejných, církevních a soukromých objektů a předmětů;

záležitosti pobytu cizích a penzionovaných duchovních na území kuracie, delegace k provádění církevních úkonů;

organizace činnosti a pracovněprávních vztahů se zaměstnanci kuracie (kuchařka, kostelník, varhaník atd.);

dohled nad činností škol, vyučování náboženství;

správa a využívání nadačního jmění a prostředků z nadací;

⁴⁰ Podstatná část funkcí původce byla do roku 1850 vykonávána ve spolupráci se správou panství jakožto prvoinstančním představitelem politické správy a pod dohledem krajského úřadu; po roce 1850 přecházejí tyto úkoly zpravidla na okresní úřady. Spolupráce se správou panství se poté většinou nese v rovině výkonu patronátních práv (dosazování, resp. potvrzování duchovního, deputát, opravy objektů, pořizování paramentů), a to opět za dohledu okresního úřadu (hejtmanství).

vedení pamětní knihy.

Normy - konstitutivní:

Císařský patent z 30. dubna 1750 o štólových poplatcích.

Císařský patent z 8. srpna 1750, jímž se vydávají ustanovení o zajištění a půjčování kostelního jmění.

Císařský patent z 13. října 1781 o toleranci vyznavačů augspurské konfese, helvetů a nesjednocených Řeků (tzv. Toleranční patent).

Císařský patent z 20. února 1784 o způsobech vedení matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých.

Dvorský dekret z 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik.

Dvorský dekret z 26. listopadu 1784 o péči o chudé a sirotky náležející pod správu farního úřadu (19. srpna 1785 prováděcí nařízení v téže věci).

Dvorský dekret z 24. září 1785 o příjmech duchovenstva a výpomoci z náboženského fondu.

Dvorský dekret z 9. listopadu 1787 o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Dvorský dekret z 30. dubna 1789 o podobě formulářů křestních, oddacích a úmrtních listů.

Dvorský dekret z 23. července 1789 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů (v téže věci též dekrety z 24. ledna 1790 a 3. srpna 1791).

Císařský patent z 18. října 1792 postuluje podmínky, za nichž lze rozpůjčovat kostelní, zádušní, studijní, náboženský (beneficiární) a jiný kapitál.

Dvorský dekret č. 34 z 9. srpna 1810 o zápisu kmotrů do křestních matrik.

Dvorský dekret č. 946 z 1. června 1811, jímž se vyhláší Všeobecný občanský zákoník.

Dvorský dekret č. 10716 z 25. července 1811 o doplnění poškozených a obnovení ztracených matrik.

Dvorský dekret č. 59 z 22. května 1812 o zápisu dne narození vedle křtu do zvláštní rubriky matriky.

Dvorský dekret č. 49 z 21. října 1813 o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 13. ledna 1814, jímž se vydává dodatek k zásadám o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 22. prosince 1814 upravující podmínky uzavírání manželství s cizozemci.

Dvorský dekret z 1. ledna 1816 o zápisu jména křtícího kněze.

Dvorský dekret z 28. ledna 1816 upravující způsoby legitimizace nemanželských dětí.

Dvorský dekret č. 1595 z 23. srpna 1819 o soudních řízeních ve věcech manželských.

Císařský patent Františka I. z 23. ledna 1820 o způsobech výběru daní (k čemuž též dvorské dekrety č. 705 a 1226 ze dnů 4. a 31. března 1828 a č. 2942 z 27. října 1829).

Dvorský dekret č. 1659 z 21. dubna 1820 o způsobech provádění adopce.

Dvorský dekret ze 4. ledna 1825 upravující záležitosti osob žijících v konkubinátě.

Dvorský dekret č. 63 z 2. července 1825 o zápisu jména porodní asistentky do matrik.

Dvorský dekret ze 17. dubna 1834 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech a o příspěvcích na výchovu nezaopatřených dětí.

Dvorský dekret č. 83 z 18. července 1834 o vystavování křestních listů pro děti legitimované následným sňatkem.

Dvorský dekret č. 97 z 27. června 1835 o zápisu kmostrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik a o duplikátech křestních a oddacích matrik.

Dvorský dekret č. 38 z 19. února 1836 o rozšíření dosavadních předpisů o úschově křestních a oddacích matrik také na úmrtní matriky.

Dvorský dekret č. 13192 z 9. července 1836 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Dvorský dekret č. 531 ze 4. května 1841 upravující podmínky rozluky manželství.

Dvorský dekret č. 799 z 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matrik.

Zákon č. 253/1852 ř. z. o spolčování.

Císařský patent z 20. dubna 1854 upravující postavení osob žijících v konkubinátě.

Císařský patent č. 208/1854 o způsobech provádění adopce.

Císařský patent z 5. listopadu 1855, kterým se vyhláší úmluva (konkordát) uzavřená mezi Svätým Stolcem a Rakouským císařstvem o uzavření konkordátu 18. srpna 1855, publikovaný jako zákon č. 195/1855 ř. z.

Císařský patent z 8. října 1856 o provádění ustanovení Konkordátu mezi Rakouským císařstvem a Apoštolským stolcem ve věcech manželských ze dne 18. srpna 1855.

Zákon č. 105/1863 ř. z. o právu domovském (včetně péče o chudé).

Zákon č. 11/1864 m. z. z. o zapravování nákladův na stavbu a opravu katolických budov kostelních a prebendních, pak na zjednání paramentův, náradí a potřeb.

Zákon č. 134/1867 ř. z. o právu spolčovacím.

Zákon č. 45/1868 ř. z., jímžto se obnovují nařízení druhé kapitoly obecného zákoníka občanského o manželském právě katolickém, předává se moc soudní u věcech manželských katolíků se týkajících k soudům světským a ustanovuje se, kdy se může sňatek manželských předsevzítí před úřady světskými.

Zákon č. 46/1868 ř. z., jímžto se vydávají základní pravidla o postavení školy k církvi.

Zákon č. 47/1868 ř. z., jímžto se pořádají poměry mezináboženské občanů státních v příčinách v něm jmenovaných.

Zákon č. 59/1868 č. z. z. v příčině opatrování chudých.

Zákon č. 4/1869 ř. z., jenž se týče smiřování manželů před soudním jich rozvedením.

Zákon č. 5/1869 ř. z. o tom, jak se má předsejít, když chtějí v manželství vejít vyznavači rozdílných konfesí křesťanských.

Zákon č. 26/1869 č. z. z., jenž se týče dohlídky ku školám.

Zákon č. 59/1869 ř. z., jímžto se ustanovují pravidla vyučování ve školách obecných.

Zákon č. 62/1869 ř. z., jímžto se povoluje ministerium záležitostí duchovních a vyučování úvěr dodatkový na rok 1869.

Zákon č. 51/1870 ř. z. o manželství osob takých, které nenáležejí k žádné církvi neb společnosti náboženské zákonem uznané, a o vedení rejstříků narozených, oddaných a zemřelých v příčině osob těchto.

Zákon č. 68/1870 ř. z., jenž se týče organizace veřejné služby zdravotní.

Zákon č. 105/1870 ř. z., jímžto se zavádí Řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné.

Zákon č. 86/1872 ř. z. o tom, kdo jest povinen opatrovati vyučování náboženství ve veřejných školách obecných a středních, též na vzdělavatelstvích učitelských a vésti náklad na toto vyučování.

Zákon č. 111/1872 ř. z., jímžto některé úřední výkony v záležitostech manželských politickým úřadům zemským se odnímají a k politickým úřadům okresním se přikazují.

Zákon č. 50/1874 ř. z. ze 7. května 1874, jímžto se vydávají ustanovení, kterými se upravují zevnitřní právní poměry církve katolické.

Zákon č. 51/1874 ř. z. ze dne 7. května 1874, jímžto se vyměřují příspěvky k náboženskému fondu na uhrazení potřeb na účely církve katolické.

Nařízení Arcibiskupské konzistoře v Olomouci z 27. července 1874 o pořizování opisů matrik pro církevní potřeby.

Zákon č. 47/1885 ř. z., kterýmž vydávají se prozatímní ustanovení o dotaci duchovenstva v katolické správě duchovní.

Zákon č. 41/1889 ř. z., jímž se uvádí nový zákon branný.

Zákon č. 16/1894 ř. z., jímž mění se § 1 zákona ze dne 13. dubna 1890 z. ř. 65 (zlepšení kongruy římsko-katolických a řecko-katolických exponovaných duchovních pomocných).

Zákon č. 222/1896 ř. z., jímž mění se některá ustanovení zákona ze dne 3. prosince 1863 z. ř. č. 105, kterým byly uspořádány poměry domovské.

Zákon č. 176/1898 ř. z., jímž se vydávají ustanovení o dotaci katolického duchovenstva ve správě duchovní.

Zákon č. 62/1901 ř. z. o tom, jak upotřebeno býti má části správních přebytků hromadných pokladen sirotčích.

Zákon č. 56/1907 ř. z., kterým se ustanovuje zvýšení nejmenšího příjmu a výslužného katolických správců duchovních podle jejich služebního času.

CIC 1917, Kán. 471-478 o dočasné výpomoci ve správě farnosti.

CIC 1917, Kán. 1019-1080 o podmínkách uzavření manželství, dispensacích z titulu příbuzenství aj.

CIC 1917, Kán. 1094 o licenci výpomocných duchovních k uzavírání sňatku.

CIC 1917, Kán. 1161-1187 o církevních svátcích a slavnostech.

CIC 1917, Kán. 2327 o odpustcích.

Zákon č. 320/1919 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství.

Zákon č. 161/1921 Sb., kterým se mění některá ustanovení zákonů o soudní příslušnosti a soudním řízení v občanských věcech a o projednání pozůstalostí.

Zákon č. 256/1921 Sb. o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských.

Zákon č. 226/1922 Sb. z. a n., jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských.

Zákon č. 122/1926 Sb. z. a n. o úpravě platů duchovenstva církví a náboženských společností státem uznaných, případně recipovaných (prováděcí předpis č. 99/1930 Sb. z. a n.)

Zákon č. 56/1928 Sb. z. a n. o osvojení.

Normy - působnost původce: -

Vnitřní struktura původce (viz úvodní poznámka výše):

V čele kurácie stáli lokální kuráti:

1784-1788 Matěj Veselý,

1788-1794 Josef Veselý,

1794-1802 František Wagner,

1803-1815 Josef Scholz,

1816-1842 Jan Jančík,

1843-1858 Jan Vojtěch,

1858-1865 Josef Blažek,

1865-1872 Ondřej Brázdil,
1873-1877 František Petráš,
1877-1900 Florián Němec,
1900-1908 Jan Hykel,
1908-1921 Dominik Doležel,
1921-1934 Arnošt Dostál,
1934-1954 Jindřich Koželuha.

Od r. 1900 zde působili také výpomocní kněží - kooperátoři:

1900-1909 František Mikolajek,
1910-1913 Ignác Kment,
1913-1918 Emanuel Kovář,
1918-1923 František Šmíd,
1923-1927 František Řehák,
1927-1931 Alois Doubravský,
1931-1933 Oldřich Hrbatý,
1933-1934 Jan Dubský,
1941-1942 Václav Paluzga,
1942-1945 Rudolf Adámek.

Další vztahy a události:

Děkanský úřad Uherský Brod (Uherské Hradiště, Česko), *identifikátor INTERPI*, datace vztahu 1784-[1946], typ vztahu nadřízená korporace,
Arcibiskupství Olomouc (Olomouc, Česko), *identifikátor INTERPI n000113630*, datace vztahu 1784-[1946], typ vztahu nadřízená korporace,
Arcibiskupská konzistoř Olomouc (Olomouc, Česko), *identifikátor INTERPI n000935872*, datace vztahu 1784-[1946], typ vztahu nadřízená korporace,

Autor záznamu:

Čoupková Magdalena, Mgr., *identifikátor INTERPI n000900636*,

Zdroje informací:

ČOUPEK, Lukáš. Farní úřad Hradčovice. (1749) 1787-1950 (1980), Dílčí inventář, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Uherské Hradiště 2017, s. 2-16.

WOLNY, Gregor. Kirchliche Topographie von Mähren, 1. Abtheilung - Olmützer Erzdiöcese, III. Band, Brünn 1859, s. 331-332.

Catalogus venerabilis cleri Archidioeceseos Olomucensis anno reparatae salutis 1877, Olomucii 1877, s. 43.

Catalogus cleri Archidioecesis Olomucensis 1943, Olomucii 1943, s. 74.

Catalogus cleri archidioecesis Olomucensis 1946, Olomucii 1946, s. 5

4. Děkanský úřad

Upozornění:

Níže prezentovaný příklad lze užít pouze pro Čechy, kde byly pravomoci plynoucí z funkce děkana z hlediska výkonu duchovní správy od poloviny 17. století téměř shodné s pravomocemi faráře, titul děkana byl pouze prestižnější a zpravidla vyhrazený duchovním ve významnějších centrech městského charakteru s dlouholetou „střediskovou“ tradicí. Disponoval-li děkan dohlédacími pravomocemi nad řadovými duchovními, dělo se tak především v důsledku souběhu s funkcí vikáře. Funkce děkana a vikáře je však nutno vždy rozlišovat.

Identifikátor INTERPI:

ko00128313.

Preferovaná forma jména:

Děkanský úřad Skuteč.

Typ preferované formy jména:

jméno, pod nímž je entita nejvíce známá.

Datace použití od-do:

1655-

Variantní forma jména/paralelní forma jména a její typ:

Římskokatolická farnost - Děkanský úřad Skuteč (Chrudim, Česko), české úřední jméno.

Děkanský úřad církve římskokatolické ve Skutči (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Děkanství Skuteč (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Dekanalamt in Skuc (Chrudim, Česko), německé úřední jméno.

Dekanalamt zu Skutsch (Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Decanatus Skucensis (Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Decanatus Skutecensis (Chrudim, Česko), latinské úřední jméno.

Vznik:

- m) Datum vzniku: 1655.
- n) Typ vzniku: povýšení dosavadní fary.
- o) Předchůdce: Fara Skuteč (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: ko00128312.
- p) Poznámka: -

Zánik:

- m) Datum zániku: -.
- n) Typ zániku: -.
- o) Nástupce: -.
- p) Poznámka: -

Datace působnosti původce:

[neuvádí se, neboť je známa doba existence]

Přearžení (změna nadřízené nebo podřízené korporace):

Arcibiskupství pražské (Praha, Česko), identifikátor INTERPI: ko001001001, datace vztahu: 1655-1784, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Římskokatolický farní úřad - Děkanský úřad Skuteč, Tyršova 1, 539 73 Skuteč (Liber memorabilium ab anno D. 1750, fol. 10r).

Biskupství královéhradecké (Hradec Králové, Česko), identifikátor INTERPI: ko121200003, datace vztahu: od 1784, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Římskokatolický farní úřad - Děkanský úřad Skuteč, Tyršova 1, 539 73 Skuteč (Liber memorabilium ab anno D. 1750, fol. 25r).

Vikariátní úřad Chrudim (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: ko852853120, datace vztahu: 1637-1750, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 12, č. kartonu 1, Popsání hranic vikariátu chrudimského.

Vikariátní úřad Skuteč (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: ko852853125, datace vztahu: od 1750, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, Vikariátní úřad Skuteč, inv. č. 3, č. kartonu 1, Zřizovací listina Vikariátního úřadu Skuteč z roku 1750, opis z roku 1827.

Změna vlastnictví: -

Členství v korporacích: -

Sídlo korporace:

Skuteč (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128312. **Poznámka:** adresa Tyršova č. p. 1.

Geografická působnost:

Skuteč (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128312; Skutíčko (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128313;⁴¹ Nová Ves u Skutče (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00130015; Příbylov (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00130016; Prosetín (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128314; Horní Prosetín (Prosetín, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00130011; Dolní Prosetín (Prosetín, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00130012; Mokryšov (Prosetín, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00130013; Malinné (Prosetín, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00130014; Ždárec u Skutče (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128315; Radčice (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128316; Leštinka (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128317; Zbožnov (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128318; Bělá (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128319; Radim (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128320; Doly (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128321; Janovičky (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n0013040; Hluboká (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128322; Hněvětice (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128323; Perálec (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128324; Kutřín (Perálec, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00130001; Předhradí (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128324; Rychmburk (Předhradí, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00130002; Lešany (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128325; Miřetín (Proseč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128326; Česká Rybná (Proseč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128327; Rychnov (Krouna, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128328; Františky (Krouna, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128329; Pustá Kamenice (Svitavy, Česko), identifikátor INTERPI: n00128330; Čachnov (Krouna, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI:

⁴¹ Osada obce Skuteč.

n00128331; Krouna (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128332; Oldřiš (Krouna, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128333; Otradov (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128334; Kladno (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128335; Vojtěchov (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128336; Pokřikov (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128337; Oldřetice (Raná, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128338; Raná (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128339; Dolní Holetín (Holetín, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128340; Horní Holetín (Holetín, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128341; Holetín (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128352; Mrákotín (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128342; Oflenda (Mrákotín, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128343; Lažany (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128344; Hesiny (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128345; Zdislav (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128346; Štěpánov (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128347; Daletice (Předhradí, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128348; Dolívka (Předhradí, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128349; Lhota u Skutče (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128350; Obora (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128351; Brdo (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140001; Borek (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140002; Dolany (Hluboká, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140003; Hlubočice (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140004; Chlum (Hluboká, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140005; Rabouň (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140006; Rvasice (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140007; Zhoř (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n0014008; Ochoz (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n0014009.

Kódované údaje: IČO 60103086

Dějiny původce (stručná verze):

Dosavadní fara ve Skutči byla na základě žádosti Leopolda Bohuslava Berky z Dubé povýšena 12. června 1655 na děkanství. Povyšovací listina se dochovala v opise v kronice Děkanského úřadu Skuteč. Prvním děkanem se roku 1656 stal Pavel Teofil Proxa. Roku 1661 úřad krátce administroval Jan Sedlecký. Téhož roku byl jmenován děkanem František Cukr z Tamfeldu, který zároveň zastával funkci inspektora rychmburského panství. Nebyl mezi věřícím ani úřednictvem oblíben. Roku 1668 o své vůli odešel do Prahy a administraci

děkanátu předal Františku Ondřeji Řehákovi. Z právního hlediska nebyl tento postup v pořádku a Cukr se o rok později do Skutče vrátil. Roku 1673 ze Skutče odešel definitivně. Další z děkanů, Tomáš Jelínek, studoval v Olomouci a roku 1670 byl vysvěcen na kněze. Dva roky působil v duchovní správě na Moravě a poté utekl. Byl ale zadržen a internován v korekčním domě. Po propuštění z vězení požádal o přeložení do Čech, aby mohl pokračovat ve studiích. Byl plodným básníkem a přítelem Tomáše Pešiny z Čechorodu. Roku 1680 odešel zpátky na Moravu. Na místě děkana jej nakrátko vystřídal Jan Vojtěch Kaplánek, ale už roku 1681 do Skutče přišel Jakub Antonín Bukovský a po něm roku 1686 Samuel Jedlička. Počáteční léta existence skutečského děkanátu nebyla šťastná. Děkanové řešili problémy související s následky války a zároveň se potýkali s množstvím nekatolíků na svěřeném území, kteří se ke své víře přes restriktivní opatření Berků z Dubé otevřeně hlásili. Hospodářská situace byla neutěšená, docházelo ke sporům se sousedními farnostmi o příslušnost některých vsí atd. Až za Bukovského a Jedličky se situace stabilizovala. Stavební aktivity (rozšíření kostela Nanebevzetí Panny Marie, vznik nového děkanství) lze doložit za Antonína Ignáce Matheida po roce 1699. Ten zahájil též intenzivní rekatolizaci svěřeného území, organizoval misie, podporoval rozvoj lidové zbožnosti a mariánský kult. Do děkanského kostela nechal umístit obraz Panny Marie Pasovské. Z úřadu odešel na odpočinek v roce 1736. Matheidovi velmi pomohla změna majitele rychmburského panství, které roku 1718 získal Václav Norbert Oktavián Kinský. Kinští se snažili o ekonomické povznesení celé domény. Roku 1736 se děkanem stal František Jan Jeroným Bartoň. I on byl obáván pro svou rekatolizační horlivost, prosazoval šíření mariánského a svatojánského kultu. Za první války o rakouské dědictví nepřátelští vojáci těžce poškodili budovu děkanství, znesvětili kostel a Bartoně zajali. Za jeho působení byla z obvodu děkanátu vydělena jihovýchodní část. Nově vznikla správní centra na Rychmburku a Krouně. Krouna byla označována jako fara, zatímco Rychmburk jako reálná administratura (zámecké kaplanství). Do gesce těchto celků přešly vsi Předhradí s hradem Rychmburk, Hněvčice, Perálec, Kutřín, Hluboká, část vsi Doly, Krouna, Oldříš, Otradov, Česká Rybná, Rychnov, Pustá Kamenice, Františky a Čachnov. Bartoňův úřad roku 1749 převzal Jan Felix Chuchelský z Nestajova. O rok později se konala porada, z níž vzešel návrh na reorganizaci chrudimského vikariátu. Z jeho jihovýchodní části byl zřízen samostatný vikariát s centrem ve Skutči. Prvním vikářem se stal Chuchelský. Funkce vikáře byla tradičně provázána s postem skutečského děkana, ale oba úřady je nutno chápat jako samostatné. Po vyhlášení Tolerančního patentu se ukázalo, že na území skutečského děkanátu zůstalo mnoho evangelíků. Docházelo k častým sporům mezi nimi a katolíky. Roku 1782 přišel do Skutče děkan Tadeáš Prokop Schanik, odpůrce náboženské tolerance, jehož

excesy vyšetřoval Kriminální soud v Chrudimi. Schanikovo jmenování vyvolalo ve městě odpor. Nový děkan byl biskupem důrazně poučen o toleranci a nakonec působil v úřadu do roku 1794 bez výstřelků. Roku 1784 se obvod skutečského děkanství stal součástí královéhradecké diecéze. V letech 1785-1787 se děkanát opět zmenšil. Vesnice Dolní Holetín, Horní Holetín, Mrákotín s osadou Oflenda, Kladno, Oldřetice, Pokřikov, Vojtěchov přešly pod Farní úřad Raná. Reálná administratura (zámecké kaplanství) na Rychmburku získala Lešany, Hesiny, Mířetín a několik samot. Vsi Radim, Bělá a Zdislav získal Farní úřad Luže. Roku 1794 Schanika vystřídal Karel Štěpánek, jenž však dlouhodobě churavěl a o duchovní správu se příliš nestaral. Roku 1811 přišel do Skutče Antonín Tomášek. O úřad skutečského děkana nestál a k jeho přijetí Tomáška donutil hrabě Filip Kinský. Nový děkan totiž věděl o nepořádcích v duchovní i hospodářské správě. Nakonec se mu podařilo veškeré problémy vyřešit. Roku 1824 zemřel a na jeho místo nastoupil Jan Horník. Za jeho působení byl zřízen ve Skutči nový hřbitov. Horníka v roce 1843 vystřídal Václav Šimek, který nechal opravit kostel Nanebevzetí Panny Marie. Úřad děkana po něm zastával v letech 1857-1872 Josef Kopecký, za jehož správy byla reálná administratura na Rychmburku povýšena roku 1860 na faru a od děkanátu se definitivně oddělila, a mezi roky 1872-1900 Josef Kvapil. V této době se prováděly opravy interiéru děkanského kostela. Roku 1900 nahradil Kvapila Štěpán Dvořák. Nový duchovní správce byl energický a politicky angažovaný, nebyl ale oblíben a dostával se do různých sporů. Roku 1923 ze Skutče odešel. Téhož roku se stal děkanem Jiří Janeček a setrval zde do své smrti v roce 1950. Podařilo se mu provést opravy budovy děkanství a upravit interiéry kostela Nanebevzetí Panny Marie. V této době do gesce Děkanského úřadu Skuteč náležely lokality Skuteč, Skutíčko, Příbylov, Daletice, Dolívka, Žďárec u Skutče, Zbožnov, Lažany, Doly, Janovičky, Štěpánov, Horní Prosetín, Dolní Prosetín, Mokřýšov, Lhota u Skutče, Obora, Malinné, Mokřýšov, Nová Ves, Radčice. Vedle děkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie a špitálního kostela Božího těla ve Skutči patřily do děkanátu filiální kostely sv. Václava v Lažanech, Zvěstování Panny Marie v Janovičkách a sv. Matouše Apoštola ve Štěpánově.

Dějiny původce (rozšířená verze):

Dosavadní fara ve Skutči byla na základě žádosti majitele panství Leopolda Bohuslava hraběte Berky z Dubé a Lipého povýšena arcibiskupem Arnoštem Vojtěchem z Harrachu dne 12. června 1655 na děkanství. Povyšovací listina se dochovala v opise v kronice Děkanského úřadu ve Skutči. Originál byl údajně nalezen v 1. polovině 18. století v Rané, následně přepsán do dnes nezvěstné kroniky děkana Bartoše a z ní do mladší kroniky děkana

Chuchelského, která je dochována. Originál listiny je v současné době rovněž nezvěstný. Berkovu žádost zřejmě motivovaly prestižní důvody a velká rozloha děkanátu s množstvím filiálních kostelů a pomocných duchovních. Z materiálního i správního hlediska povýšení fary na děkanství mnoho nepřinášelo. Prvním děkanem se v roce 1656 stal Pavel Teofil Proxa, který v roce 1661 odešel do Dačic. Úřad krátce administroval Jan Sedlecký a ještě roku 1661 byl děkanem jmenován František Cukr z Tamfeldu, potomek západočeského šlechtického rodu. Cukr zároveň zastával funkci inspektora rychmburského panství a nebyl mezi věřícími oblíben. Upřednostňoval světské zájmy před duchovními. Podle místní tradice se proti němu dokonce poddaní vzbouřili a děkan se ukrýval ve mlýně. Roku 1668 o své vůli odešel do Prahy a administraci farnosti přenechal Františku Ondřeji Řehákovi. Po právní stránce nebyl tento postup v pořádku a Cukr se nakonec o rok později do Skutče vrátil. Jeho pokus byl asi motivován snahou o dosažení vyššího postavení v církevní hierarchii. Roku 1673 opustil Skuteč definitivně. Rovněž další z děkanů, Tomáš Ferdinand Ignác Jelínek, byl zajímavou osobností. Pocházel z Bystřice nad Pernštejnem a studoval v Olomouci, kde byl roku 1670 vysvěcen na kněze. Dva roky působil v duchovní správě a poté svévolně opustil Moravu. Byl zadržen, vrácen na Moravu a internován v korekčním domě. Z vězení jej propustili po šesti týdnech a Jelínek ihned požádal o přeložení do Čech, aby mohl pokračovat ve studiích v Praze. V této době se seznámil s kanovníkem Tomášem Pešinou z Čechorodu, po jehož přimluvě u Leopolda I. získal titul „poeta laureatus“. Řada Jelínkových prací dokonce vyšla tiskem. V roce 1680 odešel zpátky na Moravu. Na místě děkana jej následoval Jan Vojtěch Kaplánek, člen Řádu křižovníků s červenou hvězdou. Po necelém roce odešel do Chrástí a ve Skutči jej nahradili Jakub Antonín Bukovský a od roku 1686 Samuel Jedlička. Počáteční léta existence skutečského děkanátu nebyla šťastná. Proxa řešil následky dlouhé války a zároveň zápolil s velkým množstvím nekatolíků v děkanátu. Ti se ke své víře otevřeně hlásili a k jejich obrácení nepřispěla ani poměrně přísná opatření zaváděná katolickým rodem Berků z Dubé. Hospodářská situace zůstávala neutěšená, k dispozici nebyla registra, v nichž by bylo možné dohledat údaje o majetku kostelů i far. Docházelo též ke sporům se sousedními farnostmi o příslušnost některých vsí. Berkové se kvůli rodinným sporům o osudy panství na přelomu 17. a 18. století příliš nezajímali. Až za Bukovského a Jedličky se podařilo situaci stabilizovat. Rozsáhlou stavební aktivitu (rozšíření kostela Nanebevzetí Panny Marie, vybudování nového děkanství) lze doložit až pro období děkana Matheida po roce 1699. Tento duchovní zahájil intenzivní rekatolizaci svěřeného území. Osobně procházel jednotlivými vesnicemi, organizoval misie za účasti žebračských mnichů, prováděl inkviziční vyšetřování, podporoval rozvoj lidové zbožnosti a mariánský kult. Do přestavěného děkanského chrámu nechal umístit

obraz Panny Marie Pasovské. Ačkoliv šlo o rozporuplnou osobnost, nelze Matheidovi upřít organizační schopností, hluboký náboženský zápal a snahu svědomitě zastávat svěřený úřad. Ze svého úřadu odešel na odpočinek v roce 1736 (zemřel o dva roky později v Sankt Pölten). Matheidovi pomohla změna majitele rychmburské domény, kterou roku 1718 získal Václav Norbert Oktavián Kinský. Členové tohoto rodu panství hospodářsky stabilizovali a snažili se o jeho další ekonomický rozmach. Roku 1736 zaujal post děkana František Jan Jeroným Bartoň, rodák z Plzně, žák barokního polyhistora Jana Floriána Hammerschmieda a vyhlášený kazatel. Bartoň si nové působiště neoblíbil. Věřící se ho pro rekatolizační horlivost a nesmlouvavost báli. Děkan navázal na svého předchůdce a prosazoval mariánský a svatojánský kult. Za první války o rakouské dědictví děkanství s hospodářskými budovami nepřátelští vojáci vyrabovali, kostel znesvětili a Bartoně zajali. Děkanův rukopis o pohnutých událostech souvisejících s válkou je nyní uložen v Národním muzeu v Praze. Za jeho působení byla roku 1737 z obvodu Děkanského úřadu Skuteč na žádost Štěpána Viléma Kinského vydělena téměř celá jihovýchodní část. Kinský navrhoval pražskému arcibiskupovi zřízení zámeckého kaplanství na Rychmburku s tím, že by kapelanie zároveň administrovala přilehlé vsi. Odůvodňoval tuto změnu přílišnou vzdáleností mezi farami, která znemožňovala adekvátní pastorační. Nakonec vznikla dvě správní centra, a to na Rychmburku a v Krouně. V Krouně vznikla fara, zatímco na Rychmburku reálná administratura. Pod Rychmburk spadaly vesnice Předhradí s hradem Rychmburk, Hněvětice, Perálec, Kutřín, Hluboká a část vsi Doly. K farnosti Krouna náležely vsi Krouna, Oldříš, Otradov, Česká Rybná, Rychnov, Pustá Kamenice, Františky a Čachnov se silnou evangelickou tradicí. Po Bartoňově odchodu do Prahy v roce 1749 přišel do Skutče děkan Jan Felix Chuchelský z Nestajova. Ten založil pamětní knihu, do níž opsal dnes nezvěstné starší písemnosti. Už o rok později hostil na skutečském děkanství poradu, z níž vzešel návrh na reorganizaci dosavadního chrudimského vikariátu. Celá jeho jihovýchodní část byla odtržena a došlo ke zřízení vikariátu s centrem ve Skutči. Prvním vikářem se stal právě Chuchelský. Funkce vikáře byla tradičně provázána s postem skutečského děkana, nešlo však o závazné pravidlo a oba úřady je nutno chápat jako na sobě nezávislé. Chuchelský ještě zažil vyhlášení Tolerančního patentu i jeho následky. Ukázalo se, že na území skutečského děkanátu zůstalo množství evangelíků, které ani intenzivní misijní činnost a vyšetřování neodvrátily od víry. Docházelo k častým sporům mezi nimi a katolíky, objevili se též tzv. blouznivci. Nejostřejší konfrontace se odehrávaly ve farnosti Svratka, odkud přišel do Skutče roku 1782 nový děkan. Tadeáš Prokop Schanik byl odpůrcem náboženské tolerance, který vyhlášení Tolerančního patentu ignoroval. Za to jej vyšetřoval Kriminální soud v Chrudimi, ale po přimluvě biskupa Haye a hraběte Filipa

Kinského zůstal v duchovní službě. Schanikovo jmenování vyvolalo ve městě neklid a protesty. Děkan byl ovšem důrazně poučen o nutnosti tolerance a nakonec působil v úřadu do roku 1794 bez zjevných excesů. Roku 1784 se obvod skutečského děkanství stal součástí královéhradecké diecéze. V letech 1785-1787 se podařilo prosadit další zmenšení skutečského děkanátu. Novému Farnímu úřadu Raná byly podřízeny vsi Dolní Holetín, Horní Holetín, Mrákotín, Oflenda, Kladno, Oldřetice, Pokřikov, Vojtěchov. Reálná administratura na Rychmburku (zámecké kaplanství) získala Lešany, Hesiny, Miřetín a několik samot (Krčálův, Cukrův, Voborský mlýn). Vsi Radim, Bělá a Zdislav připadly k Farnímu úřadu Luže. Schanika vystřídal dlouholetý skutečský kaplan a farář ve Svatce Karel Štěpánek, což bohužel nebyla šťastná volba. Ani Schanik a ani Štěpánek nepokračovali v psaní děkanské kroniky. Štěpánek dlouhá léta churavěl, zřejmě trpěl i duševní poruchou a o duchovní správu se příliš nestaral. Vypomáhal mu bojanovský farář Antonín Tomášek. Ten byl v roce 1811 jmenován proti své vůli děkanem a vikářem. O tyto úřady nestál, neboť byl v Bojanově dobře zajištěn a věděl o nepořádcích na skutečském děkanství. K přijetí úřadu jej z pozice patrona donutil hrabě Filip Kinský. Tomáškovu se podařilo výrazně zvýšit úroveň duchovní správy a stabilizovat hospodářskou situaci úřadu. Roku 1824 zemřel a nahradil jej Jan Horník, za jehož působení byl ve Skutči zřízen nový hřbitov. Horníka v roce 1843 následoval v úřadě Václav Šimek. Za něj se prováděly opravy poškozeného kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Skutči. Roku 1857 přišel do Skutče Josef Kopecký, kterého vystřídal roku 1872 Josef Kvapil. Za Kopeckého byla reálná administratura na Rychmburku roku 1860 povýšena na faru a od Skutče se definitivně oddělila. Kvapil pokračoval v rekonstrukci interiéru děkanského chrámu. Po jeho smrti v roce 1900 byl jmenován děkanem Štěpán Dvořák. Nový duchovní správce se od svých předchůdců v mnohém lišil. Byl velmi vzdělaný, energický, organizačně schopný a politicky angažovaný. U evangelíků a představitelů politické reprezentace nebyl oblíben a dostával se kvůli svému veřejnému angažmá do různých konfliktů. Roku 1923 odešel roztrpčen ze Skutče. Dvořák rovněž založil galerii portrétů skutečských děkanů. Úřad po něm převzal Jiří Janeček, jenž ve Skutči působil až do smrti v roce 1950. Podařilo se mu prosadit opravy budovy děkanství i úpravy interiéru kostela Nanebevzetí Panny Marie. V tomto období náležely do gesce Děkanského úřadu Skuteč lokality Skuteč, Skutíčko, Příbylov, Daletice, Dolívka, Žďárec u Skutče, Zbožnov, Lažany, Doly, Janovičky, Štěpánov, Horní Prosetín, Dolní Prosetín, Mokřýšov, Lhota u Skutče, Obora, Malinné, Mokřýšov, Nová Ves u Skutče, Radčice. Vedle děkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie a špitálního kostela Božího těla ve Skutči patřily do děkanátu filiální kostely sv. Václava v Lažanech, Zvěstování Panny Marie v Janovičkách a sv. Matouše Apoštola ve Štěpánově.

Funkce původce:

Organizace náboženského života a církevních obřadů, včetně misijní činnosti, náboženských procesí, biřmování, svatého přijímání, udělování svátosti smíření, svátosti nemocných, organizace činnosti bratrstev;

sestavování soupisů věřících, velikonočních seznamů aj.;

vedení zápisů do matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých, včetně sestavování výpisů, opisů a rešerší pro potřeby úřadů;

zkoušky snoubenců a ohlašování sňatků;

spolupráce s politickými úřady v záležitostech manželského práva a dispence;

spolupráce ve vojenských záležitostech (evidence branců);

správa a evidence benefičiárního a zádušního majetku a příjmů (ve spolupráci s patronátním úřadem), včetně správy zádušního lesa, pachtů pozemků, pojištění budov, daňových záležitostí, vedení rejstříků výmlatu a sklizně;

spolupráce s politickými úřady v záležitostech chudinské péče, péče o sirotky, prosazování zdravotních a hygienických opatření;

spolupůsobení při organizaci kanonických vizitací;

spolupráce s úřady při správě a ochraně movitých a nemovitých památek;

spolupráce s patronátním úřadem a politickými autoritami při údržbě a opravách zádušního a benefičiárního majetku, pořizování vybavení kostela, kaplí a farní budovy;

statistická šetření a hlášení pro potřeby církevních i politických autorit;

svěcení a žehnání veřejných, církevních a soukromých objektů a předmětů;

záležitosti pobytu cizích a penzionovaných duchovních na území děkanátu, delegace k provádění církevních úkonů;

organizace činnosti a pracovněprávní vztahů se zaměstnanci děkanského úřadu a záduší (kuchařka, kostelník, varhaník atd.);

dohled nad činností škol, vyučování náboženství;

správa a využívání nadačního jmění a prostředků z nadací;

vedení pamětní knihy.

Normy - konstitutivní:

Dekret Arnošta Vojtěcha kardinála z Harrachu, knížete-arcibiskupa pražského, primase českého, velmistra Řádu křižovníků s červenou hvězdou etc. ze dne 12. června 1655, jímž se

na žádost Leopolda Bohuslava hraběte Berky z Dubé a Lipého povyšuje dosavadní fara ve Skutči na děkanství.

Nařízení Jana Gustava z Manderscheid-Blankenheimu, knížete-arcibiskupa pražského etc., ze dne 8. května 1737, jímž se zřizuje fara v Krouně a nařizuje se vyjmutí několika vsí z obvodu děkanátu skutečského a jejich připojení k nově vzniklé farnosti.

Jan Gustav z Manderscheid-Blankenheimu, kníže-arcibiskup pražský etc., potvrzuje po souhlasu arcibiskupské konzistoře dne 8. května 1737 zřizovací listinu reálné administratury na Rychmburku a podřizuje její správě několik vsí, doposud podléhajících Děkanskému úřadu Skuteč.

Zřizovací listina (Instrumentum erectionis) Štěpána Viléma hraběte Kinského ze dne 24. dubna 1737, kterou se zakládá a funduje reálná administratura na Rychmburku.

Rozhodnutí Biskupské konzistoře v Hradci Králové ze dne 14. června 1860, jímž se dosavadní reálná administratura na Rychmburku povyšuje na samostatný farní úřad.

Dekret Tametsi (12 kánonů o manželství dle jednání Tridentského koncilu) z 11. listopadu 1563.

Císařský patent z 10. prosince 1717 o stíhání a trestání nekatolíků a predikantů.

Císařský reskript z 29. srpna 1721 o stíhání nekatolíků, predikantů a trestání distribuce zakázaných knih (další normy v téže věci ze dnů 15. března 1721, 23. června 1721, 23. ledna 1722, 25. února 1723, 7. února 1724, 3. února 1725, 10. března 1730, 3. července 1734 a 21. března 1735).

Dvorský dekret č. 799 z 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matrik.

Nařízení Arcibiskupské konzistoře v Praze z 31. března 1735 o vedení pamětních knih pro účely evidence majetku, práv a nároků dané farnosti.

Dvorský reskript z 9. října 1724 o způsobech vedení kostelních a zádušních účtů (v téže věci reskript z 31. července 1762 a dvorský dekret z 24. září 1774).

Císařský patent z 30. května 1750 o štólových poplatcích.

Císařský patent z 8. srpna 1750, jímž se vydávají ustanovení o zajištění a půjčování kostelního jmění.

Nařízení Českého gubernia z 1. února 1765 o provádění kanonických vizitací.

Císařský patent z 11. června 1770, jímž se upravují správa a péče o farní obydlí s příslušnými staveními.

Císařský patent z 6. prosince 1774, jímž se vyhláší Všeobecný školský řád.

Dvorský dekret z 12. srpna 1775 o vymýcení kacířství v Čechách.

Císařský patent ze 14. srpna 1781, dle něž se mají obyvatelé království obracet s žádostí o dispens při sňatku na arcibiskupa nebo biskupa-ordináře.

Císařský patent z 13. října 1781 o toleranci vyznavačů augspurské konfese, helvetů a nesjednocených Řeků (tzv. Toleranční patent).

Direktivní pravidla z 16. dubna 1781 pro zřizování nalezců, porodnic a sirotčinců.

Císařský patent z 24. srpna 1782, jímž se určuje, kdy je možno odvolat se při rozvodu od stolu a od lože do Říma.

Císařský patent z 30. srpna 1782 ruší povinnost uzavírání zásnubních smluv.

Císařský patent z 5. října 1782 obnovuje dřívější nařízení a zakazuje prodej, výměnu nebo věnování duchovního (beneficiárního) či kostelního majetku bez schválení vlády.

Dvorský dekret z 22. května a 9. srpna 1782 o rušení náboženských bratrstev a likvidaci jejich jmění.

Císařský patent z 16. ledna 1783 o uzavírání světských manželských smluv, o stanovení původu dětí a o manželském právu vůbec.

Císařský patent z 20. února 1784 o způsobech vedení matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých.

Dvorský dekret z 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik.

Dvorský dekret z 26. listopadu 1784 o péči o chudé a sirotky náležející pod správu farního úřadu (19. srpna 1785 prováděcí nařízení v téže věci).

Císařský patent z 16. září 1785 o zasňobování a uzavírání manželských smluv poddanými dědičných zemí dlcími v cizině.

Dvorský dekret z 24. září 1785 o příjmech duchovenstva a výpomoci z náboženského fondu.

Dvorský dekret z 15. září 1786 o vedení matrik humanitními ústavami, nemocnicemi, porodnicemi a nalezcemi.

Dvorský dekret z 9. listopadu 1787 o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Císařský patent ze 17. července 1788 vydávající patent o uzavírání sňatku rozvedených osob.

Dvorský dekret z 6. října 1788 o zápisu svědků křtu na místě křtu.

Dvorský dekret z 30. dubna 1789 o podobě formulářů křestních, oddacích a úmrtních listů.

Dvorský dekret z 23. července 1789 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů (v téže věci též dekrety z 24. ledna 1790 a 3. srpna 1791 a nařízení Českého gubernia č. 22464 z 5. srpna 1795, další novelizace 17. prosince 1819 a 5. dubna 1831).

Císařský patent z 18. října 1792 postulující podmínky, za nichž lze rozpůjčovat kostelní, zádušní, studijní, náboženský (benefiční) a jiný kapitál.

Nařízení Českého gubernia z 18. listopadu 1795 o provádění pečlivé kontroly farních kronik.

Nařízení Českého gubernia z 21. září 1799 a 21. května 1800 o vedení druhopisů matrik.

Nařízení Českého gubernia z 2. srpna 1803 o sestavování inventářů benefícia (v téže věci též dvorský dekret č. 26947 z 24. prosince 1816 a nařízení Českého gubernia z 6. května 1820 a 28. července 1833).

Dvorský dekret č. 34 z 9. srpna 1810 o zápisu kmotrů do křestních matrik.

Dvorský dekret č. 946 z 1. června 1811, jímž se vyhláší Všeobecný občanský zákoník.

Dvorský dekret č. 10716 z 25. července 1811 o doplnění poškozených a obnovení ztracených matrik.

Dvorský dekret č. 59 z 22. května 1812 o zápisu dne narození vedle křtu do zvláštní rubriky matriky.

Dvorský dekret č. 49 z 21. října 1813 o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 13. ledna 1814, jímž se vydává dodatek k zásadám o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 22. prosince 1814 upravující podmínky uzavírání manželství s cizozemci.

Dvorský dekret z 1. ledna 1816 o zápisu jména křtícího kněze.

Dvorský dekret z 28. ledna 1816 upravující způsoby legitimizace nemanželských dětí.

Dvorský dekret č. 1595 z 23. srpna 1819 o soudních řízeních ve věcech manželských.

Dvorský dekret č. 1659 z 21. dubna 1820 o způsobech provádění adopce.

Dvorský dekret ze 4. ledna 1825 upravující záležitosti osob žijících v konkubinátě.

Dvorský dekret č. 63 z 2. července 1825 o zápisu jména porodní asistentky do matrik.

Nařízení Českého gubernia č. 20673/1829 ve věci deputátů kněžích a způsobech vedení rejstříků výsevu, výmlatu a sklizně.

Nařízení Českého gubernia č. 2627/1830 o ukládání, shromažďování a vazbě tištěných nařízeních.

Dvorský dekret ze 17. dubna 1834 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech a o příspěvcích na výchovu nezaopatřených dětí.

Dvorský dekret č. 83 z 18. července 1834 o vystavování křestních listů pro děti legitimované následným sňatkem.

Dvorský dekret č. 97 z 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik a o duplikátech křestních a oddacích matrik.

Nařízení Českého gubernia č. 11935/1835 o sestavování inventářů far a záduší, správě zádušního majetku a dále přehled povinně vedené agendy farních úřadů.

Nařízení Českého gubernia z 30. května 1835 ve věci zřizování a udržování náboženských soch, statuí atd.

Nařízení Českého gubernia č. 5952/1835 o vedení pamětních knih.

Dvorský dekret č. 38 z 19. února 1836 o rozšíření dosavadních předpisů o úschově křestních a oddacích matrik také na úmrtní matriky.

Dvorský dekret č. 13192 z 9. července 1836 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Nařízení Českého gubernia č. 2/1840 o způsobech zápisu jména porodních asistentek do křestní matriky.

Nařízení papeže Řehoře XVI. Cum Romanus Pontifex z 22. května 1841 upravující podmínky smíšeného manželství.

Dvorský dekret č. 531 ze 4. května 1841 upravující podmínky rozluky manželství.

Výnos c. k. ministerstva věcí duchovních a vyučování č. 1954/1852 upravující sňatky osob cizí národnosti (též výnos ministra kultu a vyučování č. 17602/1859, výnos státního ministerstva č. 2392/1865, výnosy ministerstva vnitřních věcí č. 1702/1874, 17461/1882 a 24123/1900).

Zákon č. 253/1852 ř. z. o spolčování.

Císařský patent z 20. dubna 1854 upravující postavení osob žijících v konkubinátě.

Císařský patent č. 208/1854 o způsobech provádění adopce.

Císařský patent z 8. října 1856 o provádění ustanovení Konkordátu mezi Rakouským císařstvím a Apoštolským stolcem ve věcech manželských ze dne 18. srpna 1855.

Nařízení papeže Pia IX. Etsi Sanctissimus z 15. listopadu 1858 upravující podmínky uzavření smíšeného manželství.

Zákon 51/1861 ř. z. patent císařský, jímžto se pořádají záležitosti církve evangelické vyznání augšpurského i helvetského.

Nařízení státního ministerstva č. 2211/1862 mj. o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů.

Zákon č. 105/1863 ř. z. o právu domovském (včetně péče o chudé).

Výnos českého místodržitelství č. 228/1864 o právních poměrech soukromých kaplí, soch, křížů atd.

Nařízení českého místodržitelství č. 2644/1866 o správě zádušních peněz, kapitálů a rent.

Zákon č. 134/1867 ř. z. o právu spolčovacím.

Zákon č. 45/1868 ř. z., jímžto se obnovují nařízení druhé kapitoly obecného zákoníka občanského o manželském právě katolickém, předává se moc soudní u věcech manželských

katolíků se týkajících k soudům světským a ustanovuje se, kdy se může sňatek manželských předsevzítí před úřady světskými.

Zákon č. 46/1868 ř. z., jímžto se vydávají základní pravidla o postavení školy k církvi.

Zákon č. 47/1868 ř. z., jímžto se pořádají poměry mezináboženské občanů státních v příčinách v něm jmenovaných.

Zákon č. 59/1868 č. z. z. v příčině opatrování chudých.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 3649/1869 zmocňující faráře k provádění legitimizace.

Zákon č. 5/1869 ř. z. o tom, jak se má předsejítí, když chtějí v manželství vejítí vyznavači rozdílných konfesí křesťanských.

Zákon č. 26/1869 č. z. z. , jenž se týče dohlídky ku školám.

Zákon č. 59/1869 ř. z., jímžto se ustanovují pravidla vyučování ve školách obecných.

Zákon č. 68/1870 ř. z., jenž se týče organizace veřejné služby zdravotní.

Zákon č. 105/1870 ř. z., jímžto se zavádí Řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 4110/1872 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech.

Výnos c. k. české zemské školní rady č. 11764/1872 o náboženských cvičeních na obecných školách u katolických žáků.

Zákon č. 86/1872 ř. z. o tom, kdo jest povinen opatrovati vyučování náboženství ve veřejných školách obecných a středních, též na vzdělavatelstvích učitelských a vésti náklad na toto vyučování.

Zákon č. 111/1872 ř. z., jímžto některé úřední výkony v záležitostech manželských politickým úřadům zemských se odnímají a k politickým úřadům okresním se přikazují.

Výnos českého místodržitelství č. 19303/1873 o pořizování inventářů církevního majetku.

Výnos českého místodržitelství č. 2535/1880 o způsobech sestavování inventářů kostelního majetku.

Výnos českého místodržitelství č. 82983/1882 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 13197/1883 o legitimizaci nemanželských dětí (v téže věci výnos z 25. ledna 1897 č. 31989).

Zákon č. 47/1885 ř. z., kterýmž vydávají se prozatímní ustanovení o dotaci duchovenstva v katolické správě duchovní.

Výnos českého místodržitelství č. 46503/1886 mj. o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Výnos c. k. ministerstva věcí duchovních a vyučování č. 25590/1887 o pojištění církevních budov.

Výnos c. k. ministerstva vnitra č. 14298/1887 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Výnos českého místodržitelství č. 35940/1892 k legitimizaci nemanželských dětí.

Zákon č. 16/1894 ř. z., jímž mění se § 1 zákona ze dne 13. dubna 1890 z. ř. 65 (zlepšení kongruy římsko-katolických a řecko-katolických exponovaných duchovních pomocných).

Zákon č. 222/1896 ř. z., jímž mění se některá ustanovení zákona ze dne 3. prosince 1863 z. ř. č. 105, kterým byly uspořádány poměry domovské.

Zákon č. 176/1898 ř. z., jímž se vydávají ustanovení o dotaci katolického duchovenstva ve správě duchovní.

Zákon č. 62/1901 ř. z. o tom, jak upotřebeno býti má části správních přebytků hromadných pokladen sirotčích.

Zákon č. 78/1902 č. z. z., kterým stanoví se bližší předpisy, jak upotřebiti se má částí správních přebytků společných pokladen sirotčích přidělených království Českému říšským zákonem ze dne 3. června 1901 č. 62 ř. z.

Nařízení ministra věcí duchovních a vyučování a ministra financí č. 7/1904 ř. z. ze dne 14. ledna 1904, jímž se mění předpisy §§ 2 a 15 ministerského nařízení ze dne 16. listopadu 1898 z. ř. č. 208, jak poukazují se platy, které podle zákona ze dne 19. září 1898 z. ř. č. 176 přísluší katolickým správcům duchovním.

Zákon č. 56/1907 ř. z., kterým se ustanovuje zvýšení nejmenšího příjmu a výslužného katolických správců duchovních podle jejich služebního času.

Instrukce Arcibiskupské konzistoře v Praze z 2. ledna 1741 pro misionáře v arcidiecézi.

CIC 1917, Kán. 471-478 o dočasné výpomoci ve správě farnosti.

CIC 1917, Kán. 1019-1080 o podmínkách uzavření manželství, dispensacích z titulu příbuzenství aj.

CIC 1917, Kán. 1094 o licenci výpomocných duchovních k uzavírání sňatku.

CIC 1917, Kán. 1161-1187 o církevních svátcích a slavnostech.

Zákon č. 320/1919 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství.

Zákon č. 161/1921 Sb., kterým se mění některá ustanovení zákonů o soudní příslušnosti a soudním řízení v občanských věcech a o projednání pozůstalostí.

Zákon č. 256/1921 Sb. o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských.

Zákon č. 226/1922 Sb. z. a n., jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských.

Zákon č. 219/1925 Sb. z. a n., kterým se promíjí překážka platnosti sňatků, při nichž vyhlášky neb oddavky vykonali duchovní církve československé nebo řeckovýchodní.

Zákon č. 122/1926 Sb. z. a n. o úpravě platů duchovenstva církví a náboženských společností státem uznaných, případně recipovaných (prováděcí předpis č. 99/1930 Sb. z. a n.).

Zákon č. 56/1928 Sb. z. a n. o osvojení.

Nařízení vlády Republiky československé č. 186/1929 Sb. z. a n. o udělování dispense od překážky pokrevnosti.

Zákon č. 48/1947 Sb. o organizaci péče o mládež.

Zákon č. 46/1948 Sb. o nové pozemkové reformě.

Zákon č. 217/1949 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní.

Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

Zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách (prováděcí vyhláška Ministerstva vnitra RČS, Úřední list RČS, částka 214/1949, č. 1225).

CIC 1917, Kán. 2327 o odpustcích.

CIC 1983, Kán. 539-552 o dočasné výpomoci ve správě farnosti.

CIC 1983, Kán. 992-997 o odpustcích.

CIC 1983, Kán. 1055-1165 o manželství.

CIC 1983, Kán. 1214-1222 o církevních svátcích a slavnostech.

Normy - působnost původce:

Vnitřní struktura původce:

Po svém zřízení v roce 1655 byl Děkanský úřad Skuteč krátce bez správce. O rok později byl dosazen první děkan Proxa. Vzhledem ke značné rozloze děkanátu, jemuž podléhalo mnoho filiálních kostelů i zámecká kaple na Rychmburku, nebylo možno obvod adekvátně spravovat bez spolupráce s kaplany (později kooperátory). Jejich počet byl proměnlivý, ve Skutči působil vždy minimálně jeden. Děkan měl k dispozici zároveň aparát tvořený kostelníky a řediteli kůru, kteří dohlíželi na správu kostelů a jejich vybavení, respektive zodpovídali za adekvátní hudební doprovod při mších. Děkanství zaměstnávalo i služební personál (kuchařku, šafáře, pohůnky). Počet těchto zaměstnanců se měnil a jejich úkoly s výkonem duchovní správy nesouvisely. Děkan byl od roku 1750 zpravidla zároveň skutečským vikářem. Do roku 1784 podléhal pražskému arcibiskupovi a arcibiskupské konzistoři, od roku 1784 královéhradeckému biskupovi a tamější konzistoři. Za Cukra z Tamfeldu světská a

duchovní správa prakticky splynuly, neboť děkan zastával také post inspektora panství. Toto řešení nebylo šťastné a už se nikdy neopakovalo. Silné vazby na správu rozsáhlé domény ale přetrvaly do roku 1823. Vrchnostenští úředníci zastupovali patrona vůči duchovním, neboť příslušná práva nad většinou kostelů náležela vlastníkovému panství. Pouze v případě Skutče patronátní práva vykonávalo město. Po roce 1823 doposud úzké vztahy mezi úředníky a děkanem ochladly, neboť Thurn-Taxisové do vysokých správních pozic jmenovali luterány původem z dnešního Německa. Duchovní správci byli nuceni s představiteli města Skuteč a patronátními komisaři řešit zejména opravy a údržbu kostelů, pronájem pozemků a pořizování vybavení kostelů a kaplí. Po roce 1850 v tomto ohledu rovněž podléhali Okresnímu (Podkrajskému) úřadu ve Vysokém Mýtě, respektive v 50. a 60. letech Smíšenému politicko-soudnímu okresnímu úřadu ve Skutči. Až do roku 1860 dohlížel děkan na Reálnou administraturu na Rychmburku, která po roce 1787 prakticky nabyla práv lokálie. Zámecký kaplan na Rychmburku měl od roku 1794 dokonce vlastního kooperátora. Na základě nejasných zpráv z pozdější rychmburské farní kroniky se zdá, že další skutečský kooperátor od 1. poloviny 18. století pravidelně zajížděl do Perálce, respektive za tuto část děkanátu dlouhodobě zodpovídal.

V čele Děkanského úřadu Skuteč do roku 1950 působili:

1656-1661	Pavel Teofil Proxa
1661	Jan Sedlecký (administrátor)
1661-1668	František Cukr z Tamfeldu
1668	František Ondřej Řehák (administrátor)
1669-1673	František Cukr z Tamfeldu (podruhé)
1673-1680	Tomáš Ferdinand Ignác Jelínek
1680-1681	Jan Vojtěch Kaplánek
1681-1686	Jan Antonín Bukovský
1686-1699	Samuel Jedlička (zároveň administrátor v Rané)
1699-1736	Václav Ignác Norbert Matheides
1736-1749	František Jan Jeroným Bartoň
1749-1782	Jan Felix Chuchelský z Nestajova (slavnostně instalován 1750)
1782-1794	Tadeáš Prokop Schanik
1794-1811	Karel Štěpánek
1811-1824	Antonín Tomášek
1824-1831	Jan Horník

1831-1843	Karel Křepinský
1843-1857	Václav Šimek
1857-1872	Josef Kopecký
1872-1900	Josef Kvapil
1900-1923	Štěpán Dvořák
1923-1950	Jiří Janeček

Další vztahy a události:

Arcibiskupství pražské (Praha, Česko), identifikátor INTERPI: ko001001001, datace vztahu: 1655-1784, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Římskokatolický farní úřad - Děkanský úřad Skuteč, Tyršova 1, 539 73 Skuteč (Liber memorabilium ab anno D. 1750, fol. 10r).

Biskupství královéhradecké (Hradec Králové, Česko), identifikátor INTERPI: ko121200003, datace vztahu: od 1784, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Římskokatolický farní úřad - Děkanský úřad Skuteč,⁴² Tyršova 1, 539 73 Skuteč (Liber memorabilium ab anno D. 1750, fol. 25r).

Vikariátní úřad Chrudim (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: ko852853120, datace vztahu: 1637-1750, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 12, č. kartonu 1, Popsání hranic vikariátu chrudimského.

Vikariátní úřad Skuteč (Skuteč, Česko), identifikátor INTERPI: ko852853125, datace vztahu: od 1750, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, Vikariátní úřad Skuteč, inv. č. 3, č. kartonu 1, Zřizovací listina Vikariátního úřadu Skuteč z roku 1750, opis z roku 1827.

Reálná administratura - zámecké kaplanství Rychmburk (Předhradí, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: ko82853130, datace vztahu: 1737-1860, typ vztahu: podřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Předhradí, inv. č. 1, č. knihy 1, Liber memorabilium ab anno 1774, fol. 25v.

Farní úřad Raná (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: ko852853126, datace vztahu: od 1787, typ vztahu: částečný právní nástupce,⁴³ zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Raná, inv. č. 1, č. knihy, Liber memorabilium ab anno 1787, fol. 2r.

⁴² Uvádíme aktuální název instituce, i když se může lišit od názvu archivního souboru.

⁴³ Na nově zřízený farní úřad přešla část majetku, náležejícího kdysi pod správu skutečského děkanátu, a byla pod něj převedena duchovní správa několika vesnic. Případná zmínka tohoto vztahu je na zpracovateli.

Farní úřad Předhradí (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: ko852853127, datace vztahu: od 1860, typ vztahu: částečný právní nástupce,⁴⁴ zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Předhradí, inv. č. 2, č. knihy 2, Pamětní kniha fary rychmburské, fol. 123v.

Farní úřad Krouna (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: ko852853125, datace vztahu: od 1737, typ vztahu: částečný právní nástupce,⁴⁵ zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Krouna, inv. č. 2, č. kartonu 1, Zřizovací listina fary v Krouně z roku 1737 (opis z roku 1852).

Autor záznamu:

Petr Komár, Mgr.

Zdroje informací:

Římskokatolický farní úřad - Děkaný úřad Skuteč, Tyršova 1, 539 73 Skuteč (Liber memorabilium ab anno D. 1750, fol. 3r).

Státní okresní archiv Chrudim, Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 12, č. kartonu 1, Popsání hranic vikariátu chrudimského.

Státní okresní archiv Chrudim, Vikariátní úřad Skuteč, inv. č. 3, č. kartonu 1, Zřizovací listina Vikariátního úřadu Skuteč z roku 1750, opis z roku 1827.

Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Předhradí, inv. č. 1, č. knihy 1, Liber memorabilium ab anno 1774, fol. 25v.

Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Raná, inv. č. 1, č. knihy, Liber memorabilium ab anno 1787, fol. 2r.

Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Předhradí, inv. č. 2, č. knihy 2, Pamětní kniha fary rychmburské, fol. 123v.

Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Krouna, inv. č. 2, č. kartonu 1, Zřizovací listina fary v Krouně z roku 1737 (opis z roku 1852).

Josef ŠTĚPÁNEK, Chrám Nanebevzetí Panny Marie, in: Listiny pro archaeologii a historii, Praha 1874, s. 422-423.

Karel Václav ADÁMEK, Skuč, Praha 1901 (= Zvláštní otisk dle Památek archaeologických a místopisných 1, 1869).

⁴⁴ Na nově zřízený farní úřad přešla část majetku, náležejícího kdysi pod správu skutečského děkanátu, a byla pod něj převedena duchovní správa několika vesnic. Případná zmínka tohoto vztahu je na zpracovateli.

⁴⁵ Na nově zřízený farní úřad přešla část majetku, náležejícího kdysi pod správu skutečského děkanátu, a byla pod něj převedena duchovní správa několika vesnic. Případná zmínka tohoto vztahu je na zpracovateli.

5. Lokálie

Identifikátor INTERPI:

ko522187521.

Preferovaná forma jména:

Lokální kaplanství Morašice

Typ preferované formy jména:

jméno, pod nímž je entita nejvíce známá.

Datace použití od-do:

1821-1862.

Variantní forma jména/paralelní forma jména a její typ:

Lokálie Morašice Farního úřadu Heřmanův Městec. Lokálie Morašice (Chrudim, Česko), české úřední jméno.

Lokálie morašická (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Lokálie Farního úřadu Heřmanův Městec v Morašicích (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Farní úřad Heřmanův Městec - lokálie Morašice (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Farní úřad Heřmanův Městec, lokálie morašická (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Lokalienamt in Moraschitz (Chrudim, Česko), německé úřední jméno.

Pfarramt Hermanstädtel - Localie Moraschitz (Chrudim, Česko), německé úřední jméno.

Pfaramt Herzman-Miestetz - Lokalie Moraschütz (Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Pfarramt Herzman-Miestetz - Localiendistrict in Moraschitz (Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Localis animarum cura in Morasic (Chrudim, Česko), latinské úřední jméno.

Localis animarum cura Morasicensis (Chrudim, Česko), varianta latinského úředního jména.

Parochia Herzmanomestecensis - Localia Morasicensis (Chrudim, Česko), varianta latinského úředního jména.

Parochia Heřmanomestecensi - Localia moraschicensis (Chrudim, Česko), varianta latinského úředního jména.

Localia Morasicensis parochiae Herzmanomestecensis (Chrudim, Česko), varianta latinského úředního jména.

Vznik:

- q) Datum vzniku: 1821-10-31.
- r) Typ vzniku: vznik na základě guberniálního nařízení.
- s) Předchůdce: Expozitura Farního úřadu Heřmanův Městec v Morašicích, ko522187520.
- t) Poznámka: -

Zánik:

- q) Datum zániku: 1862-05-31.
- r) Typ zániku: povýšení na samostatný farní úřad/nahrazení novým úřadem.
- s) Nástupce: Farní úřad Morašice (Chrudim, Česko), ko522187522.
- t) Poznámka: -

Datace působnosti původce:

[neuvádí se, neboť je známa doba existence]

Přeřazení (změna nadřízené nebo podřízené korporace):⁴⁶ -

Změna vlastnictví: -

Členství v korporacích: -

Sídlo korporace:

Morašice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n 00951831.

Geografická působnost:

Morašice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951831; Dubina (Morašice, Chrudim, Česko),⁴⁷ identifikátor INTERPI: n00951832; Skupice (Chrudim, Česko),

⁴⁶ Lze uvést převedení pod jinou diecézi či pod jiný vikariátní úřad.

⁴⁷ Vždy osada obce Morašice.

identifikátor INTERPI: n00951833; Zbyhněvice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951834; Mladoňovice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951835; Holičky (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951836.

Kódované údaje: -

Dějiny původce (stručná verze):

Lokálie v Morašicích náležela do obvodu Farního úřadu Heřmanův Městec, vikariátu Chrudim, Diecéze královéhradecké. Lokálie vznikla v roce 1821 povýšením dosavadní expozitury a spadaly do ní vsi Morašice, Janovice, Skupice, Zbyhněvice, Mladoňovice. Lokalista zpočátku podléhal formálnímu dohledu heřmanoměsteckého faráře, avšak po změně právních předpisů v polovině 19. století byl prakticky samostatným duchovním správcem, jehož od faráře odlišovala v zásadě pouze výše kongruového příspěvku. Proměny právního postavení lokálie a čistě formální podřízenost Farnímu úřadu v Heřmanově Městci se projevují především v množství variantních názvů v jazycích českém, německém a latinském. Lokálie disponovala vlastní úřední pečeti, její představitel prováděl samostatně zápisy do matrik, sestavoval seznamy duší, vedl úřední korespondenci apod. O část práv a požitků vycházejících z majetku lokálie se ucházel rovněž farář v Heřmanově Městci, spor se však podařilo vyřešit kompromisem. Sídlem lokalisty byla původně budova v majetku vrchnosti (někdejší tvrz v areálu poplužního dvora), ale v roce 1855 se podařilo vybudovat novou budovu fary. Její výstavbu umožnila dohoda politických orgánů, zástupců obcí, Náboženské matice a patrona, který daroval k výstavbě pozemek. Patronem chrámu sv. Víta, původně raně gotické stavby z 1. poloviny 13. století, byl majitel panství Heřmanův Městec, výkonem patronátních práv byl pověřen úředník správy panství (patronátní komisař). Odborný personál z panství patrona zodpovídal rovněž za správu lesního majetku záduší. Pozemkový majetek (louky, role) byl pronajímán obyvatelům jednotlivých vsí v obvodu lokálie pod dohledem vrchnostenského úřadu (po roce 1850 správy panství) a zpočátku též faráře v Heřmanově Městci. Po příchodu nového duchovního správce se podařilo v roce 1862 dosáhnout povýšení lokálie na samostatnou farnost, čímž lokálie fakticky zanikla. Toto povýšení umožnilo navýšení finančních příjmů obročí nad částku 400 zlatých, neboť se pod tlakem patrona i diecéze vzdal heřmanoměstecký duchovní správce všech práv a požitků, o něž se dělil s dosavadním morašickým lokalistou.

Dějiny původce (rozšířená verze):

Vzhledem k rychlému růstu počtu obyvatel na panství, který byl vyvolán rozsáhlejší těžbou vápence, přestávala dosavadní farní síť dostačovat požadavkům věřících i státních orgánů. V roce 1798 vznikla v Morašicích expozitura, která byla v roce 1821 povýšena na lokálii. Do změny příslušných právních předpisů přibližně v polovině 19. století podléhal lokalista stále ještě formálnímu dohledu faráře v Heřmanově Městci, s nímž vedl rovněž diskuze o zvýšení podílů na příjmech pramenících z majetku záduší sv. Víta v Morašicích. Vztahy mezi nimi však lze jinak charakterizovat jako velmi otevřené a přátelské. Od příchodu prvního lokalisty Faltys v roce 1821 docházelo k pozvolným opravám kostela sv. Víta a znovu se otevřela jednání o postavení nové farní budovy, neboť Faltys musel dosud užívat prostor vyhrazených v bývalé tvrzi v areálu poplužního dvora v Morašicích. I z hlediska možnosti zřízení farního úřadu se jako zásadní problém jevila světským autoritám (řediteli panství) absence vhodné budovy pro faru. Při výkonu duchovní správy postupoval lokalista samostatně, disponoval vlastní úřední pečeti (otisk se dochoval v pamětní knize), prováděl zápisy do matrik, sestavoval seznamy duší, korespondoval s konzistoří a světskými úřady. Zádušní účty vedl v podstatě samostatně, formálně mu měli být nápomocni tzv. kostelníci. Dohledem nad hospodařením farnosti byl patronem pověřen komisař, jímž byl zpravidla ředitel panství. Správa lesního majetku byla delegována vrchnostenskému revírníkovi a vrchnost vyplácela lokalistovi paušál a zároveň poskytovala deputát, jímž částečně refundovala příjmy plynoucí z majetku morašického záduší faráři v Heřmanově Městci. Po vyřešení sporů o příslušnost vsi Lány (připadla k faře v Heřmanově Městci) tvořily lokálii vsi Morašice (s osadou Dubina), Skupice, Zbyhněvice, Janovice, Mladoňovice a Holičky. Od poloviny 19. století se setkáváme s intenzivní snahou o zřízení samostatného farního úřadu, která byla podporována také obyvateli jednotlivých vesnic. Prozatím nebyla úspěšná, protože příjmy obročí nedosahovaly požadované výše a v Morašicích nebyla k dispozici vhodná budova pro faru. Až v roce 1847 oznámil ředitel panství Isidor Schulz, že nový majitel kníže Rudolf Kinský hodlá dostát staršímu slibu a pomoci s vybudováním farní budovy v Morašicích. Stavba byla v důsledku politických změn v letech 1848-1849 odložena. Správa velkostatku, nově zřízený Okresní (podkrajský) úřad v Chrudimi, Náboženská matice a politické obce na území budoucí lokálie dosáhly v roce 1854 dohody o hrazení nákladů na stavbu farní budovy a následně i na její údržbu. Kinský daroval pozemek k výstavbě sousedící s kostelem sv. Víta, část přilehlé louky a stavební materiál. Obce zajišťovaly přepravu stavebního materiálu a pracovní sílu. Kníže Kinský zůstal patronem kostela sv. Víta, ale patronát samotné fary náležel zřejmě matici, respektive zůstal nevyřešen. Změnily se rovněž správní poměry, neboť se nyní vedle patronátního komisaře k hospodaření lokálie, pořizování inventáře a opravám kostela (posléze

i fary) vyjadřovaly i nově vzniklé politické authority. V roce 1856 přišel do Morašic lokalista Vincenc Hloušek z Vamberka, dosavadní kaplan v Heřmanově Městci. Podařilo se mu získat do výhradního užívání zádušní les a role, ze svých prostředků rovněž prikoupil roli u vsi Skupice. Díky faktickému zániku dohledu ze strany heřmanoměsteckého faráře vystupoval vůči duchovním i světským úřadům zcela samostatně. Majetek záduší i fary rozmnožily též zbožné odkazy věřících (například pole u vsi Janovice), takže příjem stoupl nad požadovaných 400 zlatých. Roku 1862 se proto Hlouškovi vcelku snadno podařilo dosáhnout povýšení lokálie na samostatnou farnost. Vznikem Farního úřadu v Morašicích lokálie zanikla.

Funkce původce:⁴⁸

Organizace náboženského života a církevních obřadů, včetně misijní činnosti, náboženských procesí, biřmování, svatého přijímání, udělování svátosti smíření, svátosti nemocných, činnosti bratrstev apod.;

sestavování soupisů věřících, velikonočních seznamů aj.;

vedení zápisů do matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých, včetně sestavování výpisů, opisů a rešerší pro potřeby politických úřadů;

zkoušky snoubenců a ohlašování sňatků;

spolupráce s politickými úřady v záležitostech manželského práva a dispence;

spolupráce ve vojenských záležitostech (evidence branců);

správa a evidence benefičiárního a zádušního majetku a příjmů (ve spolupráci s nadřízeným farním úřadem a patronátním úřadem), včetně správy zádušního lesa, pachtů pozemků, pojištění budov, daňových záležitostí, vedení rejstříků výmlatu a sklizně;

spolupráce s politickými úřady a správou panství v záležitostech chudinské péče, péče o sirotky, prosazování zdravotních a hygienických opatření;

spolupráce při kanonických vizitacích a spolupráce s patronátním úřadem;

spolupráce s politickými úřady při správě a ochraně movitých a nemovitých památek;

spolupráce s patronátním úřadem a politickými autoritami při údržbě a opravách zádušního a benefičiárního majetku, pořizování vybavení kostela, kaplí a farní budovy;

statistická šetření a hlášení pro potřeby církevních i politických autorit;

⁴⁸ Podstatná část funkcí původce byla do roku 1850 vykonávána ve spolupráci se správou panství jakožto prvoinstančním představitelem politické správy a dále po dohodě s krajským úřadem; po 1850 přecházejí tyto úkoly zpravidla na okresní (podkrajské) úřady. Spolupráce se správou panství se většinou nese v rovině výkonu patronátních práv (dosazování, resp. potvrzování duchovního, deputát, opravy objektů, pořizování paramentů), a to opět za dohledu okresního úřadu (hejtmanství).

svěcení a žehnání veřejných, církevních a soukromých objektů a předmětů;
záležitosti pobytu cizích a penzionovaných duchovních na území lokálie, delegace k provádění církevních úkonů;
organizace činnosti a pracovněprávní vztahů se zaměstnanci lokálie (kuchařka, kostelník, varhaník atd.);
dohled nad činností škol, vyučování náboženství;
vedení pamětní knihy.

Normy - konstitutivní:

Rozhodnutí Českého gubernia v Praze ze dne 3. září 1821 č. 788, jímž se umožňuje zřízení samostatné lokálie se sídlem v Morašicích u Chrudimi s platností od 31. října 1821 (v téže věci souhlasný přípis patrona Rudolfa knížete Kinského č. 125/1821 Eccle.).

Rozhodnutí Biskupské konzistoře v Hradci Králové ze dne 24. září 1821 č. 2251 o zřízení lokálie v Morašicích a zrušení dosavadní expozitury.

Rozhodnutí Biskupské konzistoře v Hradci Králové ze dne 24. března 1862 č. 1542 o zřízení Farního úřadu Morašice.

Rozhodnutí Českého místodržitelství v Praze ze dne 3. března 1862 č. 788, jímž se umožňuje zřízení samostatného farního úřadu se sídlem v Morašicích u Chrudimi (v téže věci přípis Smíšeného okresního politického úřadu v Chrudimi č. 301 ze dne 10. března 1862).

Císařský patent z 8. srpna 1750, jímž se vydávají ustanovení o zajištění a půjčování kostelního jmění.

Císařský patent z 11. června 1770, jímž se upravují správa a péče o farní obydlí s příslušnými staveními.

Císařský patent z 13. října 1781 o toleranci vyznavačů augspurské konfese, helvetů a nesjednocených Řeků (tzv. Toleranční patent).

Císařský patent z 20. února 1784 o způsobech vedení matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých.

Dvorský dekret z 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik.

Dvorský dekret z 26. listopadu 1784 o péči o chudé a sirotky náležející pod správu farního úřadu (19. srpna 1785 prováděcí nařízení v téže věci).

Dvorský dekret z 24. září 1785 o příjmech duchovenstva a výpomoci z náboženského fondu.

Dvorský dekret z 9. listopadu 1787 o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Dvorský dekret z 30. dubna 1789 o podobě formulářů křestních, oddacích a úmrtních listů.

Dvorský dekret z 23. července 1789 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů (v téže věci též dekrety z 24. ledna 1790 a 3. srpna 1791 a nařízení Českého gubernia č. 22464 z 5. srpna 1795, další novelizace 17. prosince 1819 a 5. dubna 1831).

Císařský patent z 18. října 1792 postuluje podmínky, za nichž lze rozpůjčovat kostelní, zádušní, studijní, náboženský (beneficiární) a jiný kapitál.

Nařízení Českého gubernia z 21. září 1799 a 21. května 1800 o vedení druhopisů matrik.

Nařízení Českého gubernia z 2. srpna 1803 o sestavování inventářů benefícia (v téže věci též dvorský dekret č. 26947 z 24. prosince 1816 a nařízení Českého gubernia z 6. května 1820 a 28. července 1833).

Dvorský dekret č. 34 z 9. srpna 1810 o zápisu kmotrů do křestních matrik.

Dvorský dekret č. 49 z 21. října 1813 o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 13. ledna 1814, jímž se vydává dodatek k zásadám o vedení matrik narozených.

Nařízení Českého gubernia č. 20673/1829 ve věci deputátů kněžích a způsobech vedení rejstříků výsevu, výmlatu a sklizně.

Dvorský dekret ze 17. dubna 1834 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech a o příspěvcích na výchovu nezaopatřených dětí.

Dvorský dekret č. 97 z 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik a o duplikátech křestních a oddacích matrik.

Nařízení Českého gubernia č. 11935/1835 o sestavování inventářů far a záduší, správě zádušního majetku a dále přehled povinně vedené agendy farních úřadů.

Nařízení Českého gubernia č. 5952/1835 o vedení pamětních knih.

Dvorský dekret č. 38 z 19. února 1836 o rozšíření dosavadních předpisů o úschově křestních a oddacích matrik také na úmrtní matriky.

Dvorský dekret č. 13192 z 9. července 1836 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Dvorský dekret č. 799 z 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matrik.

Císařský patent z 30. května 1750 o štolových poplatcích.

Nařízení státního ministerstva č. 2211/1862 mj. o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů. Nařízení Českého gubernia z 2. srpna 1803 o sestavování inventářů benefícia (v téže věci též dvorský dekret č. 26947 z 24. prosince 1816 a nařízení Českého gubernia z 6. května 1820 a 28. července 1833).

Nařízení Českého gubernia č. 20673/1829 ve věci deputátů kněžích a způsobech vedení rejstříků výsevu, výmlatu a sklizně.

Nařízení Českého gubernia č. 11935/1835 o sestavování inventářů far a záduší, správě zádušního majetku a dále přehled povinně vedené agendy farních úřadů.

Nařízení Českého gubernia č. 5952/1835 o vedení pamětních knih.

Nařízení státního ministerstva č. 2211/1862 mj. o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů.

Normy - působnost původce:

Vnitřní struktura původce:

Lokálie Morašice původně podléhala dohledu Farního úřadu Heřmanův Městec, z něž se koncem 18. století vydělila expozitura a následně vznikla samostatná lokálie. Lokalista se záhy prakticky zcela osamostatnil a zodpovídal za duchovní správu lokálie i za její hospodaření sám. K větší samostatnosti přispěla i změna příslušných církevních a světských předpisů, které jej v podstatě stavěly na roveň faráře. Lokalista organizoval duchovní život ve svěřeném obvodu, prováděl zápisy do matrik, sestavoval výpisy a opisy z úředních materiálů, spolupracoval s duchovními i politickými úřady apod. Správa lesního majetku záduší byla na základě dohody delegována zástupcům panství Heřmanův Městec, pronájem zádušních pozemků, opravy kostela a pořízování vybavení kostela a fary byly vázány na souhlas patronátního komisaře a politických úřadů. Na správě majetku záduší se podíleli rovněž tzv. kostelníci, kteří byli vybíráni z řad farníků a spoluzodpovídali za dohled. Příspěvky na opravy a údržbu kostela i fary byly nově požadovány rovněž po politických obcích. Pro období 1821-1862 nemáme zprávy o tom, že by lokalistovi v duchovní správě vypomáhaly další osoby.

V čele morašické lokálie působili:

1821-1841 Karel Faltys (původně též kaplan v Heřmanově Městci)

1841-1856 Josef Matoušek

1856-1862 Vincenc Hloušek

Další vztahy a události:

Farní úřad Heřmanův Městec (Chrudim, Česko),⁴⁹ identifikátor INTERPI ko522187520, datace vztahu: 1821-1862, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, fond Farní úřad Morašice, passim.

Vikariátní úřad Chrudim (Chrudim, Česko),⁵⁰ identifikátor INTERPI ko368166319, datace vztahu: 1821-1862, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace Státní okresní archiv Chrudim, fond Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322.

Biskupství královéhradecké (Hradec Králové, Česko),⁵¹ identifikátor INTERPI ko10210230, datace vztahu 1821-1862, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace Státní okresní archiv Chrudim, fond Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322.

Autor záznamu:

Petr Komár, Mgr.

Zdroje informací:

Státní oblastní archiv v Zámrsku, Velkostatek Heřmanův Městec, inv. č. 1258, č. kartonu 123, sign. Eccle Nr. 25/1798 a č. 125/1821 Eccle.

Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Vápenný Podol, inv. č. 1, č. knihy 1, Pamětní kniha farnosti vápeno-podolské, s. 15-27.

Státní okresní archiv Chrudim, Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322, č. kartonu 22, Popis a historie osad vikariátu chrudimského, s. 11-21.

Státní okresní archiv Chrudim, Okresní úřad Chrudim, inv. č. 5221, č. kartonu 162, Morašice - záležitosti farního úřadu a opravy kostela sv. Víta.

Václav HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko IV*, Chrudim 1926, s. 327-331.

⁴⁹ Uvádíme u expozitur a lokálií, neboť byly v době před vznikem samostatné farnosti omezovány v samostatné činnosti nadřízenou entitou, respektive byly v její prospěch nuceny postoupit část pravomocí, nároků, požitků a usufrukturačních práv. V případě, že došlo k přeřazení lokálie či expozitury do jiné farnosti, lze uvést s datací vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení.

⁵⁰ V případě, že v průběhu existence původce došlo ke změně a k přeřazení do odlišného vikariátu, lze uvést s datací tohoto vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení.

⁵¹ V případě, že v průběhu existence původce došlo ke změně příslušnosti k diecézi, lze uvést s datací vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení. V tomto případě záznam učiněn nebyl, protože lokálie vznikla až po včlenění Chrudimska do královéhradecké diecéze.

6. Lokálie s expozitou

Upozornění:

Níže je prezentován poměrně častý příklad, kdy byla z dosavadní farnosti vyčleněna lokálie, avšak pro jejího představitele je téměř důsledně užíván termín expozita, nikoliv lokalista. Nejčastěji lze tuto skutečnost ověřit srovnáním písemnosti ve fondu; v záhlaví soupisů duší či inventářů zádušního nebo benefičiárního (farního) majetku se setkáváme s oficiálním názvem instituce (například Pfarramt Herzman-Miestetz - Localia Moraschitz), zatímco v pamětní knize se setkáváme s termínem „Expositus“. Tento termín se ovšem stereotypně váže k osobě duchovního správce, nikoliv ke korporaci (úřadu). Za těchto okolností lze využít příkladu prezentovaného níže. V případě, že se prokazatelně jedná o původce typu expozitura, uijeme příslušného příkladu pro expozituru. U původce, jenž byl od počátku důsledně označován jako lokálie, respektive splňoval veškeré znaky samostatné lokálie (tj. především nepodléhal důslednému dohledu farního úřadu), uijeme rovněž příslušného příkladu.

Identifikátor INTERPI:

ko522187521.

Preferovaná forma jména:

Lokální kaplanství Morašice.

Typ preferované formy jména:

jméno, pod nímž je entita nejvíce známá.

Datace použití od-do:

1798-1862.

Variantní forma jména/paralelní forma jména a její typ:

Lokálie Morašice Farního úřadu Heřmanův Městec.

Lokálie Farního úřadu Heřmanův Městec v Morašicích (Chrudim, Česko), české úřední jméno.

Farní úřad Heřmanův Městec - lokálie Morašice (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Expozitura Farního úřadu Heřmanův Městec v Morašicích (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Farní úřad Heřmanův Městec, lokálie morašická (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Farní úřad Heřmanův Městec, expozitura Morašice (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Pfarramt Hermanstädtel - Localie Moraschitz (Chrudim, Česko), německé úřední jméno.

Pfaramt Herzman-Miestetz - Lokalie Moraschütz (Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Pfarramt Herzman-Miestetz - Localiendistrict in Moraschitz (Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Parochia Herzmanomestecensis - Localia Morasicensis (Chrudim, Česko), latinské úřední jméno.

Parochia Heřmanomestecensis - Localia Moraschicensis (Chrudim, Česko), varianta latinského úředního jména.

Localia Morasicensis parochiae Herzmanomestecensis (Chrudim, Česko), varianta latinského úředního jména.

Vznik:

- u) Datum vzniku: 1798-08-01.
- v) Typ vzniku: vznik na základě guberniálního nařízení.
- w) Předchůdce: Farní úřad Heřmanův Městec (Chrudim, Česko), ko187222984.
- x) Poznámka: -

Zánik:

- u) Datum zániku: 1862-05-31.
- v) Typ zániku: povýšení na samostatný farní úřad/nahrazení novým úřadem.
- w) Nástupce: Farní úřad Morašice (Chrudim, Česko), ko522187522.
- x) Poznámka: -

Datace působnosti původce:

[neuvádí se, neboť je známa doba existence]

Přeřazení (změna nadřízené nebo podřízené korporace):⁵² -

Změna vlastnictví: -

Členství v korporacích: -

Sídlo korporace:

Morašice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n 00951831.

Geografická působnost:

Morašice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951831; Dubina (Morašice, Chrudim, Česko),⁵³ identifikátor INTERPI: n00951832; Skupice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951833; Zbyhněvice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951834; Mladoňovice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951835; Holičky (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951836.

Kódované údaje: -

Dějiny původce (stručná verze - viz úvodní upozornění výše):

Lokálie v Morašicích náležela do obvodu Farního úřadu Heřmanův Městec, vikariátu Chrudim, Diecéze královéhradecké. Lokálie vznikla v roce 1798 a spadaly do ní vsi Morašice, Janovice, Skupice, Zbyhněvice, Mladoňovice. Pro novou lokálii byl zároveň užíván název expozitura (zejména v období do roku 1821 v písemnostech neúřední povahy), aniž by užívání tohoto termínu odpovídalo formálním právním nárokům z něj vyplývajícím. Tato skutečnost se plně projevuje v množství užívaných variantních názvů v jazycích českém, německém a latinském. Expozitura/lokálie disponovala vlastní úřední pečeti, její představitel prováděl samostatné zápisy do matrik, sestavoval seznamy duší, vedl úřední korespondenci apod. V letech 1821 až 1835 nebyla lokálie obsazena, roku 1862 byla povýšena na samostatnou farnost. O práva a požitky vyplývající z držby nemovitého zádušního majetku (lesy, louky, polnosti) vedli lokalisté spory s představiteli Farního úřadu Heřmanův Městec. Sídlem expozity byl nejdříve panský dvůr v Morašicích, od roku 1855 samostatná účelová budova pod patronátem Náboženské matice. Výstavbu nové farní budovy umožnila dohoda

⁵² Lze uvést převedení pod jinou diecézi či pod jiný vikariátní úřad.

⁵³ Vždy osada obce Morašice.

politických orgánů, zástupců obcí, Náboženské matice a patrona, který daroval k výstavbě pozemek. Patronem chrámu sv. Víta, původně raně gotické stavby z 1. poloviny 13. století, byl majitel panství Heřmanův Městec, výkonem patronátních práv byl pověřen úředník správy panství (patronátní komisař). Odborný personál z panství patrona zodpovídal rovněž za správu lesního majetku záduší. Pozemkový majetek (louky, role) byl pronajímán obyvatelům jednotlivých vsí v obvodu lokálie. Po příchodu nového duchovního správce se podařilo v roce 1862 dosáhnout povýšení lokálie na samostatnou farnost, čímž lokálie fakticky zanikla.

Dějiny původce (rozšířená verze - viz úvodní upozornění výše):

Vzhledem k rychlému růstu počtu obyvatel na panství, který byl vyvolán rozsáhlejší těžbou vápence, přestávala dosavadní farní síť dostatečně vyhovovat požadavkům věřících i státních orgánů. Už z přelomu 80. a 90. let 18. století lze doložit stavební úpravy kostela sv. Víta, které měly za cíl rozšířit chrámovou loď. Menší přestavby pokračovaly též v následujících letech, pořízeny byly větší lavice pro věřící. Podle všeho tyto úpravy umožnilo rozprodání majetku někdejšího zbožného bratrstva sv. Josefa a sv. Víta, likvidovaného v roce 1785. Průběžně byly v souladu s císařskými patenty a přípisů krajského úřadu rušeny starší nadace. Nárůst počtu věřících se projevil i v seznamech duší, vedených ještě heřmanoměsteckým farářem. Od roku 1784 náležela farnost do královéhradecké diecéze. Z hlediska obnovení samostatného farního úřadu se jako zásadní problém jevila světským autoritám (řediteli panství) absence vhodné budovy pro faru a odpor heřmanoměsteckého faráře, ačkoliv se vznikem farnosti jinak souhlasila též Biskupská konzistoř v Hradci Králové. Nakonec se podařilo najít kompromisní řešení. V Morašicích prozatím nevznikla farnost, ale lokálie, pro niž byl též užíván termín expozitura. V jejím čele stál duchovní nejčastěji nazývaný expozita (sporadicky též lokalista), jenž provizorně využíval prostory bývalé tvrze, která s někdejší farou sousedila a sloužila administrativním potřebám panství. Zároveň působil jako kaplan v Heřmanově Městci. Hrabě Jan Václav Špork se z pozice majitele panství zavázal v dohledné době darovat pozemek k výstavbě farního domu; pravděpodobně se stále počítalo s obnovením farnosti, respektive povýšením lokálie (expozitury) na faru. Vzhledem k následnému prodeji celého panství Šporky rodu Greiffenclau však z tohoto slibu sešlo. Lokálie nicméně v Morašicích k 1. srpnu 1798 skutečně vznikla (zahrnovala vsi Morašice, Lány, Janovice, Skupice, Zbyhňovice, Mladoňovice). Prvním expozitou se stal Radoslav Pokorný z Malšovic. Formálně byl odpovědný heřmanoměsteckému faráři Petru Truhlářovi, s nímž však vedl četné spory. Za nejzávažnější lze považovat rozmrávky o příslušnost vsi Lány k nové expozituře a o příjmy z tzv. svatovítského lesa, který sice náležel kostelu a záduší sv. Víta, ale příjmy z něj si

uzurpoval P. Truhlář. Expozita byl ustanoven od biskupa bez investitury, i když se souhlasem barona Greiffenclaua. Z hlediska duchovní správy postupoval téměř samostatně, disponoval vlastní úřední pečeti, prováděl zápisy do matrik, sestavoval seznamy duší, vedl korespondenci s konzistory a světskými úřady. Z dochované korespondence s Vikariátním úřadem v Chrudimi, do jehož gesce náležela heřmanoměstecká farnost i moravická lokálie (expozitura), víme též o sporech, které vedl s evangelickým pastorem Nagym z Hradiště u Nasavrku. Týkaly se údajně neoprávněných křtů dětí ze smíšených manželství a nucení k přestupu k evangelické (helvétské) církvi. V této době žily na území moravické lokálie (expozitury) tři evangelické rodiny. Další problémy Pokornému způsobovali tzv. blouznivci, kteří působili ve vsích Janovice a Zbyhněvice. Expozita k nim přistupoval v souladu s doporučením biskupa Haje a trpělivě je vzdělával a přesvědčoval. Vedle evangelíků žily ve farnosti rovněž dvě židovské rodiny, které představovaly jediný jazykově německý element. V Morašicích se doposud udržela v podstatě předbělohorská instituce čtyř kostelníků v čele s tzv. starším, kteří ve spolupráci s expozitou a panským písařem z moravického dvora vedli zádušní účty. Dohled nad těmito účty si uzurpoval též P. Truhlář, což vedlo k dalším sporům mezi ním a expozitou. Soudě dle dochovaných písemností věnoval expozita vedle vlastní duchovní činnosti největší pozornost pozvolné rekonstrukci kostela. Spory o příslušnost vsi Lány se prozatím vyřešily přiřčením této lokality k faře v Heřmanově Městci, zatímco příjmy z lesa byly děleny, přičemž patronátní úřad recipročně zvýšil expozituře hmotný deputát (dřevo na otop). Po vyřešení tohoto sporu náležely do expozitury vsi Morašice s osadou Dubina, Skupice, Zbyhněvice, Janovice, Mladoňovice a Holičky. V tomto období byla zároveň předána do Morašic část písemností z Farního úřadu Heřmanův Městec, které se bezprostředně týkaly obcí ležících v obvodu expozitury. Zároveň se opět objevují snahy o povýšení moravické lokálie (expozitury) na farnost. Tyto diskuze probíhaly do roku 1821, kdy byl páter Pokorný ustanoven farářem v Heřmanově Městci. Morašice pak zůstávaly po několik let neobsazeny, ale zajížděl sem pravidelně heřmanoměstecký kaplan Karel Faltys. Až v roce 1835 byl Faltys ustanoven expozitou (setkáváme se též s termínem lokalista), ale už v roce 1841 se stal farářem ve Vápenném Podole. Bližší informace o vývoji v následujících letech bohužel nemáme. Roku 1847 oznámil ředitel panství Isidor Schulz, že nový majitel panství kníže Rudolf Kinský hodlá dostát staršímu slibu a pomoci s vybudováním farní budovy v Morašicích. Stavba byla v důsledku politických změn v letech 1848-1849 odložena. Správa velkostatku, nově zřízený Okresní (podkrajský) úřad v Chrudimi, Náboženská matice a politické obce na území budoucí lokálie dosáhly v roce 1854 dohody o hrazení nákladů na stavbu farní budovy a její údržbu. Kinský daroval pozemek k výstavbě sousedící s kostelem

sv. Víta, část přilehlé louky a stavební materiál. Obce zajišťovaly přepravu materiálu a pracovní sílu. Kníže Kinský zůstal patronem kostela sv. Víta, ale patronát samotné fary zůstal nevyřešen. V roce 1856 přišel do Morašic Vincenc Hloušek z Vamberka, dosavadní kaplan v Heřmanově Městci. Byl důsledně označován jako lokalista. Podařilo se mu získat do výhradního užívání kostel a zádušní les, ze svých prostředků rovněž přikoupil roli u vsi Skupice. Vůči duchovním i světským úřadům vystupoval zcela samostatně. Majetek záduší i fary rozmnožily též zbožné odkazy věřících (například pole u vsi Janovice), čímž stoupl příjem obročí nad mez požadovanou pro farní úřad. Roku 1862 se Hlouškovi podařilo snadno dosáhnout povýšení lokálie na samostatnou farnost. Vznikem Farního úřadu v Morašicích lokálie (expozitura) zanikla.

Funkce původce:⁵⁴

Organizace náboženského života a církevních obřadů, včetně misijní činnosti, náboženských procesí, biřmování, svatého přijímání, udělování svátosti smíření, svátosti nemocných, činnosti bratrstev apod.;

sestavování soupisů věřících, velikonočních seznamů aj.;

vedení zápisů do matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých, včetně sestavování výpisů, opisů a rešerší pro potřeby politických úřadů;

zkoušky snoubenců a ohlašování sňatků;

spolupráce s politickými úřady v záležitostech manželského práva a dispence;

spolupráce ve vojenských záležitostech (evidence branců);

správa a evidence benefičiárního a zádušního majetku a příjmů (ve spolupráci s nadřízeným farním úřadem a patronátním úřadem), včetně správy zádušního lesa, pachtů pozemků, pojištění budov, daňových záležitostí, vedení rejstříků výmlatu a sklizně;

spolupráce s politickými úřady a správou panství v záležitostech chudinské péče, péče o sirotky, prosazování zdravotních a hygienických opatření;

spolupráce při kanonických vizitacích a spolupráce s patronátním úřadem;

spolupráce s politickými úřady při správě a ochraně movitých a nemovitých památek;

spolupráce s patronátním úřadem a politickými autoritami při údržbě a opravách zádušního a benefičiárního majetku, pořizování vybavení kostela, kaplí a farní budovy;

⁵⁴ Podstatná část funkcí původce byla do roku 1850 vykonávána ve spolupráci se správou panství jakožto prvoinstančním představitelem politické správy a pod dohledem krajského úřadu; po roce 1850 přecházejí tyto úkoly zpravidla na okresní (podkrajské) úřady. Spolupráce se správou panství se poté většinou nese v rovině výkonu patronátních práv (dosazování, resp. potvrzování duchovního, deputát, opravy objektů, pořizování paramentů), a to opět za dohledu okresního úřadu (hejtmanství).

statistická šetření a hlášení pro potřeby církevních i politických autorit;
svěcení a žehnání veřejných, církevních a soukromých objektů a předmětů;
záležitosti pobytu cizích a penzionovaných duchovních na území lokálie, delegace
k provádění církevních úkonů;
organizace činnosti a pracovněprávní vztahů se zaměstnanci lokálie (kuchařka, kostelník,
varhaník atd.);
dohled nad činností škol, vyučování náboženství;
vedení pamětní knihy.

Normy - konstitutivní:

Guberniální nařízení č. 18666 ze dne 7. července 1798

Nařízení Johanna svobodného pána Greiffenclau zu Vollrads o zřízení expozitury
v Morašicích, o způsobu poskytování hmotného deputátu morašické expozitury a o vykázání
místa v prostorách poplužního dvora v Morašicích ze dne 8. srpna 1798 (Eccle Nr. 25/1798).

Rozhodnutí Biskupské konzistoře v Hradci Králové ze dne 24. března 1862 č. 1542 o zřízení
Farního úřadu Morašice.

Rozhodnutí Českého místodržitelství v Praze ze dne 3. března 1862 č. 788, jímž se umožňuje
zřízení samostatného farního úřadu se sídlem v Morašicích u Chrudimi (v téže věci přípis
Smíšeného okresního politického úřadu v Chrudimi č. 301 ze dne 10. března 1862).

Císařský patent z 30. května 1750 o štólových poplatcích v království.

Císařský patent z 8. srpna 1750, jímž se vydávají ustanovení o zajištění a půjčování
kostelního jmění.

Císařský patent z 11. června 1770, jímž se upravují správa a péče o farní obydlí s příslušnými
staveními.

Dvorský dekret z 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik.

Dvorský dekret z 26. listopadu 1784 o péči o chudé a sirotky náležející pod správu farního
úřadu (19. srpna 1785 prováděcí nařízení v téže věci).

Dvorský dekret z 24. září 1785 o příjmech duchovenstva a výpomoci z náboženského fondu.

Dvorský dekret z 9. listopadu 1787 o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Dvorský dekret z 30. dubna 1789 o podobě formulářů křestních, oddacích a úmrtních listů.

Dvorský dekret z 23. července 1789 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů (v
téže věci též dekrety z 24. ledna 1790 a 3. srpna 1791 a nařízení Českého gubernia č. 22464
z 5. srpna 1795, další novelizace 17. prosince 1819 a 5. dubna 1831).

Císařský patent z 13. října 1781 o toleranci vyznavačů augspurské konfese, helvetů a nesjednocených Řeků (tzv. Toleranční patent).

Císařský patent z 18. října 1792 postulující podmínky, za nichž lze rozpůjčovat kostelní, zádušní, studijní, náboženský (benefiční) a jiný kapitál.

Císařský patent z 20. února 1784 o způsobech vedení matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých.

Nařízení Českého gubernia z 21. září 1799 a 21. května 1800 o vedení druhopisů matrik.

Dvorský dekret č. 34 z 9. srpna 1810 o zápisu kmotrů do křestních matrik.

Dvorský dekret č. 49 z 21. října 1813 o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 13. ledna 1814, jímž se vydává dodatek k zásadám o vedení matrik narozených.

Nařízení Českého gubernia č. 20673/1829 ve věci deputátů kněžích a způsobech vedení rejstříků výsevu, výmlatu a sklizně.

Dvorský dekret ze 17. dubna 1834 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech a o přispěvcích na výchovu nezaopatřených dětí.

Dvorský dekret č. 97 z 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik a o duplikátech křestních a oddacích matrik.

Nařízení Českého gubernia č. 11935/1835 o sestavování inventářů far a záduší, správě zádušního majetku a dále přehled povinně vedené agendy farních úřadů.

Nařízení Českého gubernia č. 5952/1835 o vedení pamětních knih.

Dvorský dekret č. 38 z 19. února 1836 o rozšíření dosavadních předpisů o úschově křestních a oddacích matrik také na úmrtní matriky.

Dvorský dekret č. 13192 z 9. července 1836 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Dvorský dekret č. 799 z 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matrik.

Nařízení státního ministerstva č. 2211/1862 mj. o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů.

Nařízení Českého gubernia z 2. srpna 1803 o sestavování inventářů benefícia (v téže věci též dvorský dekret č. 26947 z 24. prosince 1816 a nařízení Českého gubernia z 6. května 1820 a 28. července 1833).

Normy - působnost původce:

Vnitřní struktura původce (viz úvodní upozornění výše):

Lokálie Morašice podléhala Farnímu úřadu Heřmanův Městec. V čele lokálie (nazývané do roku 1821 též expozitura) stál expozita (zvaný též lokalista), který byl zároveň jedním z kaplanů v Heřmanově Městci. Činnosti související s organizací duchovního života na svěceném území a větší část agendy (vedení matrik, sestavování výpisů a opisů z matrik, záznamy v pamětní knize, sestavování seznamů duší aj.) vedl expozita/lokalista samostatně. Nemohl bez vědomí faráře v Heřmanově Městci nezávisle spravovat majetek náležející záduší a užívat z něj plynoucí požitky, přičemž byl i v této záležitosti podřízen dohledu panského úředníka. Situace se však postupně měnila v souvislosti s novelizacemi příslušných právních předpisů. Ve správě lesního majetku podléhal dohledu odborného personálu panství Heřmanův Městec. Pronájem zádušních pozemků, opravy kostela a pořizování paramentů byly možné pouze za souhlasu patronátního komisaře, po roce 1850 též politických úřadů. Lokalistovi v údržbě kostela pomáhali tzv. kostelníci, kteří byli zpočátku voleni farníky za souhlasu faráře v Heřmanově Městci a mj. spoluzodpovídali za vedení účetních knih.

V čele morašické lokálie působili:

1798-1821	Radoslav Pokorný (též kaplan v Heřmanově Městci)
1821-1835	neobsazeno (fakticky Karel Faltys)
1835-1841	Karel Faltys (též kaplan v Heřmanově Městci)
1841-1856	Josef Matoušek
1856-1862	Vincenc Hloušek

Další vztahy a události:

Farní úřad Heřmanův Městec (Chrudim, Česko),⁵⁵ identifikátor INTERPI ko522187520, datace vztahu: 1798-1862, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, fond Farní úřad Morašice, passim.

Vikariátní úřad Chrudim (Chrudim, Česko),⁵⁶ identifikátor INTERPI ko368166319, datace vztahu: 1798-1862, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace Státní okresní archiv Chrudim, fond Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322.

⁵⁵ Uvádíme u expozitur a lokálií, neboť byly v době před vznikem samostatné farnosti omezovaly v samostatné činnosti nadřízenou entitou, respektive byly v její prospěch nuceny postoupit část pravomocí, nároků, požitků a usufrukuračních práv. V případě, že došlo k přeřazení lokálie či expozitury do jiné farnosti, lze uvést s datací vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení.

⁵⁶ V případě, že v průběhu existence původce došlo ke změně a k přeřazení do odlišného vikariátu, lze uvést s datací tohoto vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení.

Biskupství královéhradecké (Hradec Králové, Česko),⁵⁷ identifikátor INTERPI ko10210230, datace vztahu 1798-1862, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace Státní okresní archiv Chrudim, fond Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322.

Autor záznamu:

Petr Komár, Mgr.

Zdroje informací:

Státní oblastní archiv v Zámrsku, Velkostatek Heřmanův Městec, inv. č. 1258, č. kartonu 123, sign. Eccle Nr. 25/1798.

Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Vápenný Podol, inv. č. 1, č. knihy 1, Pamětní kniha farnosti vápeno-podolské, s. 15-27.

Státní okresní archiv Chrudim, Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322, č. kartonu 22, Popis a historie osad vikariátu chrudimského, s. 11-21.

Státní okresní archiv Chrudim, Okresní úřad Chrudim, inv. č. 5221, č. kartonu 162, Morašice - záležitosti farního úřadu a opravy kostela sv. Víta.

Václav HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavreko IV*, Chrudim 1926, s. 327-331.

⁵⁷ V případě, že v průběhu existence původce došlo k přeřazení do jiné diecéze, lze uvést s datací vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení. V tomto případě záznam učiněn nebyl, protože lokálie vznikla až po včlenění Chrudimska do královéhradecké diecéze.

7. Expozitura

Identifikátor INTERPI:

ko522187520.

Preferovaná forma jména:

Farní expožitura Morašice.

Typ preferované formy jména:

jméno, pod nímž je entita nejvíce známá.

Datace použití od-do:

1798-1821.

Variantní forma jména/paralelní forma jména a její typ:

Expožitura Farního úřadu Heřmanův Městec v Morašicích.

Expožitura morašická Farního úřadu Heřmanův Městec (Chrudim, Česko), české úřední jméno.

Farní úřad Heřmanův Městec - expožitura Morašice (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Expožitura Morašice Farního úřadu Heřmanův Městec (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Farní úřad Heřmanův Městec, expožitura morašická (Chrudim, Česko), varianta českého úředního jména.

Pfarramt Hermanstädtel - Expositur Moraschitz (Chrudim, Česko), německé úřední jméno.

Pfaramt Herzman-Miestetz - Nebenstelle Moraschütz (Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Pfarramt Herzman-Miestetz - Expositendistrict in Moraschitz (Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Parochia Herzmanomestecensis - Capellania exposita Morasicensis (Chrudim, Česko), latinské úřední jméno.

Capellanus expositur parochiae Herzmanomestecensi ex pago Morasic (Chrudim, Česko), varianta latinského úředního jména odkazující na zástupce farního úřadu v místě.

Capellania Morasicensis parochiae Herzmanomestecensis (Chrudim, Česko), varianta latinského úředního jména.

Vznik:

- y) Datum vzniku: 1798-08-01.
- z) Typ vzniku: vznik na základě guberniálního nařízení.
- aa) Předchůdce: Farní úřad Heřmanův Městec (Chrudim, Česko), ko187222984.
- bb) Poznámka: -

Zánik:

- y) Datum zániku: 1821-10-31.
- z) Typ zániku: povýšení na samostatnou lokálii.
- aa) Nástupce: Lokálie Morašická Farního úřadu Heřmanův Městec (Chrudim, Česko), ko522187513.
- bb) Poznámka: Pro nástupce užíván též termín Lokálie Morašice.

Datace působnosti původce:

[neuvádí se, neboť je známa doba existence]

Přeřazení (změna nadřízené nebo podřízené korporace):⁵⁸ -

Změna vlastnictví: -

Členství v korporacích: -

Sídlo korporace:

Morašice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n 00951831.

Geografická působnost:

Morašice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951831; Dubina (Morašice, Chrudim, Česko),⁵⁹ identifikátor INTERPI: n00951832; Skupice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951833; Zbyhněvice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI:

⁵⁸ Lze uvést převedení pod jinou diecézi či pod jiný vikariátní úřad.

⁵⁹ Vždy osada obce Morašice.

n00951834; Mladoňovice (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951835; Holičky (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00951836.

Kódované údaje: -

Dějiny původce (stručná verze):

Expozitura v Morašicích náležela do obvodu Farního úřadu Heřmanův Městec, vikariátu Chrudim, do Diecéze královéhradecké. Expozitura vznikla se souhlasem duchovních autorit rozhodnutím Českého gubernia v roce 1798 při filiálním kostele sv. Víta v Morašicích a spadaly do ní vsi Morašice, Janovice, Skupice, Zbyhněvice, Mladoňovice. Expozita v Morašicích byl zároveň kaplanem v Heřmanově Městci, podléhal tamějšímu faráři a měl pouze omezené právo nakládat se zádušním majetkem, vykonával však prakticky veškeré úkoly v duchovní správě, jež příslušely faráři. Sídlil v areálu poplužního dvora v Morašicích, neboť nebyla k dispozici žádná vhodná budova. Obvod expozitury byl schopen zajistit expozitovi dostatečný příjem a hmotné zabezpečení, ačkoliv část příjmů z někdejší samostatné předbělohorské farnosti (zejména ze zádušního lesa) si i nadále uzurpoval heřmanoměstecký farář. Expozitovi rovněž nenáležel plný kongruový příspěvek. Expozitura disponovala vlastní úřední pečeti (otisk se dochoval v pamětní knize), její představitel prováděl samostatné zápisy do matrik, sestavoval seznamy duší, vedl úřední korespondenci apod. O práva a požitky plynoucí z majetku záduší sv. Víta (lesy, louky, polnosti) vedl expozita soustavné spory s nadřízeným heřmanoměsteckým farářem. Patronem chrámu sv. Víta, původně raně gotické stavby z 1. poloviny 13. století, byl majitel panství Heřmanův Městec, výkonem patronátních práv byl pověřen úředník správy panství (patronátní komisař). Odborný vrchnostenský personál zodpovídal rovněž za správu lesního majetku záduší. Pozemkový majetek (louky, role) byl pronajímán obyvatelům jednotlivých vsí expozitury za dohledu faráře v Heřmanově Městci a vrchnostenských úředníků. Roku 1821 získala expozitura postavení samostatné lokálie, čímž fakticky zanikla.

Dějiny původce (rozšířená verze):

Vzhledem k rychlému růstu počtu obyvatel na panství, který byl vyvolán rozsáhlejší těžbou vápence, a vzdálenosti do centra farnosti, přestávalo dosavadní uspořádání heřmanoměstecké farnosti dostačovat požadavkům věřících i státních orgánů. Už na přelomu 80. a 90. let 18. století došlo ke stavebním úpravám kostela sv. Víta, které měly za cíl rozšířit chrámovou loď. Menší přestavby pokračovaly v následujících letech, pořízeny byly i nové lavice pro věřící.

Podle všeho tyto úpravy umožnilo převedení a částečné rozprodání majetku někdejšího zbožného bratrstva sv. Josefa a sv. Víta, likvidovaného v roce 1785. Průběžně byly v souladu s císařskými patenty a přípisy krajského úřadu rušeny starší nadace. Nárůst počtu věřících se projevil i v seznamech duší, vedených ještě heřmanoměsteckým farářem. Od roku 1784 náležely Morašice do královéhradecké diecéze. Pro zřízení expozitury a výhledově i farnosti se jako zásadní problém jevila řediteli panství absence vhodné budovy pro faru a odpor heřmanoměsteckého faráře. Nesouhlas duchovního správce v Heřmanově Městci přetrvával i přesto, že se vznikem expozitury souhlasila biskupská konzistoř v Hradci Králové. Nakonec se podařilo najít kompromisní řešení. Expozita provizorně využíval prostory bývalé tvrze v areálu poplužního dvora, která sloužila administrativním potřebám panství, a část zádušních příjmů postoupených do Heřmanova Městce refundovala expozituře vrchnost. Expozita zároveň působil jako kaplan v Heřmanově Městci. Hrabě Jan Václav Špork se z pozice majitele panství zavázal v dohledné době darovat pozemek k výstavbě farního domu; pravděpodobně se stále počítalo s obnovením farnosti, respektive povýšením expozitury na lokálii. Vzhledem k následnému prodeji celého panství Šporky rodu Greiffenclau však z tohoto slibu sešlo. Expozitura nicméně v Morašicích k 1. srpnu 1798 skutečně vznikla (zahrnovala vsi Morašice, Lány, Janovice, Skupice, Zbyhněvice, Mladoňovice). Prvním expozitou se stal Radoslav Pokorný z Malšovic. Formálně byl podřízen heřmanoměsteckému faráři Petru Truhlářovi, s nímž se dělil o příjmy a vedl četné spory. Za nejzávažnější lze považovat rozmišky o příslušnost vsi Lány k nové expozituře a o příjmy z tzv. svatovítského lesa, který sice náležel morašickému záduší, ale příjmy z něj si uzurpoval P. Truhlář. Expozita byl ustanoven od biskupa bez investitury, i když se souhlasem barona Greiffenclaua, neměl nárok na plný kongruový příspěvek. Z hlediska duchovní správy postupoval téměř samostatně, disponoval vlastní úřední pečeti, prováděl zápisy do matrik, sestavoval seznamy duší, vedl korespondenci s konzistoří a světskými úřady. Z dochované korespondence s Vikariátním úřadem v Chrudimi, do jehož gesce náležela heřmanoměstecká farnost i morašická expozitura, víme o sporech, které vedl s evangelickým pastorem Nagym z Hradiště u Nasavrku. Týkaly se údajně neoprávněných křtů dětí ze smíšených manželství a nucení k přestupu k evangelické (helvétské) církvi. V této době žily na území morašické expozitury tři evangelické rodiny. Další problémy Pokornému způsobovali tzv. blouznivci, kteří působili ve vsích Janovice a Zbyhněvice. Expozita k nim přistupoval v souladu s doporučením biskupa Haje a trpělivě je vzdělával a přesvědčoval. Vedle evangelíků žily ve farnosti rovněž dvě židovské rodiny, které představovaly jediný jazykově německý element. V Morašicích se doposud udržela v podstatě předbělohorská instituce čtyř kostelníků v čele s tzv. starším, kteří

ve spolupráci s expozitou a písařem z morašického dvora vedli zádušní účty. Dohled nad těmito účty si uzurpoval též heřmanoměstský farář Truhlář, což vedlo k dalším sporům mezi ním a expozitou. Soudě dle dochovaných písemností věnoval expozita vedle vlastní duchovní činnosti největší pozornost pozvolné rekonstrukci kostela. Spory o příslušnost vsi Lány se prozatím vyřešily přiřčením této lokality k faře v Heřmanově Městci, zatímco příjmy z lesa byly děleny, přičemž patronátní úřad recipročně zvýšil expozituře hmotný deputát (dřevo na otop). Po vyřešení tohoto sporu náležely do expozitury vsi Morašice s osadou Dubina, Skupice, Zbyhněvice, Janovice, Mladoňovice a Holičky. V tomto období byla předána do Morašic i část písemností z Farního úřadu Heřmanův Městec, které se bezprostředně týkaly obcí ležících v obvodu expozitury. Zároveň se opět objevily snahy o větší samostatnost morašické expozitury a zřízení lokálie. Tyto diskuze probíhaly do roku 1821, kdy byl Pokorný ustanoven farářem v Heřmanově Městci. V novém úřadě nebránil povýšení expozitury na lokálii a uzavřel s vrchností dohodu o trvalé refundaci užitků ze zádušního lesa heřmanoměsteckému faráři. Expozitou v Morašicích se v červenci 1821 stal dosavadní heřmanoměstecký kaplan Karel Faltys, jemuž se podařilo dosáhnout na podzim 1821 povýšení expozitury na lokálii. Vznikem samostatné lokálie expozitura v Morašicích zanikla.

Funkce původce:

Organizace náboženského života a církevních obřadů za dohledu a souhlasu faráře v Heřmanově Městci, včetně misijní činnosti, náboženských procesí, biřmování, svatého přijímání, udělování svátosti smíření, svátosti nemocných, činnosti bratrstev apod.;

sestavování soupisů věřících, velikonočních seznamů aj.;

vedení zápisů do matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých, včetně sestavování výpisů, opisů a rešerší pro potřeby politických úřadů;

zkoušky snoubenců a ohlašování sňatků;

spolupráce s politickými úřady v záležitostech manželského práva a dispence;

spolupráce ve vojenských záležitostech (evidence branců);

správa a evidence benefičiárního a zádušního majetku a příjmů (ve spolupráci s nadřízeným farním úřadem a patronátním úřadem), včetně správy zádušního lesa, pachtů pozemků, daňových záležitostí, vedení rejstříků výmlatu a sklizně;

spolupráce s politickými úřady a správou panství v záležitostech chudinské péče, péče o sirotky, prosazování zdravotních a hygienických opatření;

spolupráce při kanonických vizitacích;

spolupráce s patronátním úřadem a politickými autoritami při údržbě a opravách zádušního a benefičiárního majetku, pořizování vybavení kostela;
statistická šetření a hlášení pro potřeby církevních i politických autorit;
organizace činnosti a pracovněprávní vztahů se zaměstnanci expozitury (kuchařka, kostelník, varhaník atd.);
dohled nad činností škol, vyučování náboženství;
vedení pamětní knihy.

Normy - konstitutivní:

Guberniální nařízení č. 18666 ze dne 7. července 1798

Nařízení Johanna svobodného pána Greiffenclau zu Vollrads o zřízení expozitury v Morašicích, o způsobu poskytování hmotného deputátu morašické expozituře a o vykázání místa v prostorách poplužního dvora v Morašicích ze dne 8. srpna 1798 (Eccle Nr. 25/1798).

Rozhodnutí Biskupské konzistoře v Hradci Králové ze dne 24. září 1821 č. 2251 o zřízení lokálie v Morašicích a zrušení dosavadní expozitury.

Rozhodnutí Českého gubernia v Praze ze dne 3. září 1821 č. 788, jímž se umožňuje zřízení samostatné lokálie se sídlem v Morašicích u Chrudimi s platností od 31. října 1821 (v téže věci souhlasný přípis patrona Rudolfa knížete Kinského č. 125/1821 Eccle.).

Císařský patent z 30. května 1750 o štólových poplatcích v království.

Císařský patent z 8. srpna 1750, jímž se vydávají ustanovení o zajištění a půjčování kostelního jmění.

Císařský patent z 13. října 1781 o toleranci vyznavačů augspurské konfese, helvetů a nesjednocených Řeků (tzv. Toleranční patent).

Císařský patent z 20. února 1784 o způsobech vedení matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých.

Dvorský dekret z 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik.

Dvorský dekret z 26. listopadu 1784 o péči o chudé a sirotky náležející pod správu farního úřadu (19. srpna 1785 prováděcí nařízení v téže věci).

Dvorský dekret z 24. září 1785 o příjmech duchovenstva a výpomoci z náboženského fondu.

Dvorský dekret z 9. listopadu 1787 o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Dvorský dekret z 23. července 1789 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů (v téže věci též dekrety z 24. ledna 1790 a 3. srpna 1791 a nařízení Českého gubernia č. 22464 z 5. srpna 1795, další novelizace 17. prosince 1819 a 5. dubna 1831).

Císařský patent z 18. října 1792 postulující podmínky, za nichž lze rozpůjčovat kostelní, zádušní, studijní, náboženský (beneficiární) a jiný kapitál.

Nařízení Českého gubernia z 21. září 1799 a 21. května 1800 o vedení druhopisů matrik.

Nařízení Českého gubernia z 2. srpna 1803 o sestavování inventářů benefícia (v téže věci též dvorský dekret č. 26947 z 24. prosince 1816 a nařízení Českého gubernia z 6. května 1820).

Dvorský dekret č. 34 z 9. srpna 1810 o zápisu kmotrů do křestních matrik.

Dvorský dekret č. 49 z 21. října 1813 o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 13. ledna 1814, jímž se vydává dodatek k zásadám o vedení matrik narozených.

Normy - působnost původce:

Vnitřní struktura původce:

Expozitura Morašice podléhala Farnímu úřadu Heřmanův Městec. V čele expozitury stál kaplan označovaný jako expozita (*capellanus expositus*). Činnosti související s organizací duchovního života na svěřeném území a větší část agendy (vedení matrik, sestavování výpisů a opisů z matrik, záznamy v pamětní knize, sestavování seznamů duší aj.) vykonával expozita samostatně. Nemohl bez vědomí faráře v Heřmanově Městci nezávisle spravovat majetek náležející záduší a užívat z něj plynoucí požitky, přičemž byl v této záležitosti podřízen i dohledu panského úřednictva. Ve správě lesního majetku podléhali farář i expozita dohledu odborného personálu panství Heřmanův Městec. Pronájem zádušních pozemků, opravy kostela a pořizování paramentů byly možné pouze za souhlasu patronátního komisaře. Expozitivovi v údržbě kostela pomáhali tzv. kostelníci, kteří byli zpočátku voleni farníky za souhlasu faráře v Heřmanově Městci a mj. spoluzodpovídali za vedení účetních knih.

V čele morašické lokálie působili:

1798-1821 Radoslav Pokorný (též kaplan v Heřmanově Městci)

1821 Karel Faltys (též kaplan v Heřmanově Městci, od 1821 lokalista)

Další vztahy a události:

Farní úřad Heřmanův Městec (Chrudim, Česko),⁶⁰ identifikátor INTERPI ko187222984, datace vztahu: 1798-1821, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Státní okresní archiv Chrudim, fond Farní úřad Morašice, passim.

Vikariátní úřad Chrudim (Chrudim, Česko),⁶¹ identifikátor INTERPI ko368166319, datace vztahu: 1798-1821, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace Státní okresní archiv Chrudim, fond Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322.

Biskupství královéhradecké (Hradec Králové, Česko),⁶² identifikátor INTERPI ko10210230, datace vztahu 1798-1821, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace Státní okresní archiv Chrudim, fond Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322.

Autor záznamu:

Petr Komár, Mgr.

Zdroje informací:

Státní oblastní archiv v Zámrsku, Velkostatek Heřmanův Městec, inv. č. 1258, č. kartonu 123, sign. Eccle Nr. 25/1798 a Eccle Nr. 125/1821.

Státní okresní archiv Chrudim, Farní úřad Vápenný Podol, inv. č. 1, č. knihy 1, Pamětní kniha farnosti vápeno-podolské, s. 15-27.

Státní okresní archiv Chrudim, Vikariátní úřad Chrudim, inv. č. 1322, č. kartonu 22, Popis a historie osad vikariátu chrudimského, s. 11-21.

Státní okresní archiv Chrudim, Okresní úřad Chrudim, inv. č. 5221, č. kartonu 162, Morašice - záležitosti farního úřadu a opravy kostela sv. Víta.

Václav HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko IV*, Chrudim 1926, s. 327-331.

⁶⁰ Uvádíme u expozitur a lokálií, neboť byly v době před vznikem samostatné farnosti omezovány v samostatné činnosti nadřízenou entitou, respektive byly v její prospěch nuceny postoupit část pravomocí, nároků, požitků a usufrukturačních práv. V případě, že došlo k přeřazení lokálie či expozitury do jiné farnosti, lze uvést s datací vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení.

⁶¹ V případě, že v průběhu existence původce došlo ke změně a k přeřazení do odlišného vikariátu, lze uvést s datací tohoto vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení.

⁶² V případě, že v průběhu existence původce došlo ke změně hranic diecéze, lze uvést s datací vztahu a učinit záznam pod bodem přeřazení. V tomto případě záznam učiněn nebyl, protože lokálie vznikla až po začlenění Chrudimska do královéhradecké diecéze.

8. Zámecké kaplanství

Identifikátor INTERPI:

ko82853130

Preferovaná forma jména:

Reálná administratura - zámecké kaplanství na Rychmburku.

Typ preferované formy jména:

jméno, pod nímž je entita nejvíce známá.

Datace použití od-do:

1737-1860

Variantní forma jména/paralelní forma jména a její typ:

Reálná farní administrace - zámecké kaplanství na Rychmburku (Předhradí, Chrudim, Česko), české úřední jméno.

Schloßkapellanstazion cum cura animarum zu Richenburg (Předhradí, Chrudim, Česko), německé úřední jméno.

Realadministration - Schloßkapellanstazion zu Richenburg (Předhradí, Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Realpfarradministration Richenburg (Předhradí, Chrudim, Česko), varianta německého úředního jména.

Capellania cum cura animarum richenburgensis (Předhradí, Chrudim, Česko), latinské úřední jméno.

Cappellania residentiale Richmburgensis (Předhradí, Chrudim, Česko), varianta latinského úředního jména.

Vznik:

cc) Datum vzniku: 1737.

dd) Typ vzniku: založení.

ee) Předchůdce: -

ff) Poznámka: -

Zánik:

cc) Datum zániku: 1860.

dd) Typ zániku: povýšení na samostatný farní úřad.

ee) Nástupce: Farní úřad Předhradí, identifikátor INTERPI: ko852853127.

ff) Poznámka: -

Datace působnosti původce:

[neuvádí se, neboť je známa doba existence]

Přeřazení (změna nadřízené nebo podřízené korporace): -**Změna vlastnictví: -****Členství v korporacích: -****Sídlo korporace:**

Rychmburk (Předhradí, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00130002.

Předhradí (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128324.⁶³

Geografická působnost:

Hluboká (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128322; Hněvědice (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128323; Perálec (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128324; Kutřín (Perálec, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00130001; Předhradí (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128324; Rychmburk (Předhradí, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00130002; Lešany (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128325; Miřetín (Proseč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128326; Daletice (Předhradí, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128348; Brdo (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140001; Borek (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140002; Dolany (Hluboká, Chrudim,

⁶³ Po svém založení bylo zámecké kaplanství vázáno na hrad Rychmburk. V souvislosti s výstavbou kostela se přesunulo centrum duchovní správy do podhradí (do roku 1949 obec Rychmburk, poté obec Předhradí, užíváme současný úřední název), ale duchovní správce nadále bydlel na hradě a využíval tamější kapli. Až v roce 1859 se sídlo duchovního přesunulo natrvalo z hradu do vsi. Z těchto důvodů uvádíme jako sídla korporace hrad i vesnici pod ním, přičemž v tomto případě je Rychmburk sídelní jednotkou podřízenou vsi Předhradí.

Česko), identifikátor INTERPI: n00140003; Hlubočice (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140004; Chlum (Hluboká, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140005; Lhota u Skutče (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00128350; Rabouň (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140006; Rvasice (Luže, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n00140007; Zhoř (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n0014008; Ochoz (Skuteč, Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: n0014009.

Kódované údaje: -

Dějiny původce (stručná verze):

Roku 1736 hrabě Štěpán Vilém Kinský oznámil pražské konzistoři, že je ochoten usadit u zámecké kaple na Rychmburku stálého kaplana, pokud mu bude přiznán příspěvek ze solní pokladny. Konzistoř prověřila situaci a následně s příspěvkem souhlasila. Kinský proto 24. dubna 1737 podepsal erekční listinu, která byla 8. května 1737 v Praze potvrzena. Obvod kaplanství na Rychmburku tvořily vsi Rychmburk, Hněvětice, Rabouň, Brdo, Rvasice, Dolany, Chlum, Zhoř, Kutřín, Hlubočice a Perálec. Příjem kaplana činil ročně 191 zlatých a 15 krejcarů a skládal se z poplatků od věřících a z příspěvku od vrchnosti. Prozatím byl duchovnímu vyhrazen byt na hradě, do budoucna se patron zavázal vybudovat faru. Zámecká kaple Neposkvrněného početí Panny Marie byla z tohoto důvodu opravena. Prvním kaplanem se v roce 1738 stal Kryštof Štěpánek, který po svém příchodu založil nové matriky. Vzhledem k nízkým příjmům mu bylo povoleno volně užívat příjmy z pronájmu polností náležejících ke kostelu sv. Jana Křtitele v Perálci a zároveň část peněz z nadací tohoto chrámu. Se započtením prostředků z peráleckého záduší stouply kaplanovy roční příjmy na 200 zlatých a 13 krejcarů. Roku 1738 Štěpánka potvrdila konzistoř v úřadu s titulem administrátora perálecké farnosti. Tato farnost však neexistovala, nestála ani někdejší fara a duchovní správci v Perálci v letech 1738 až 1860 nesídlili. Udělený titul nekorespondoval ani s erekční listinou z roku 1737. Z těchto důvodů užíval Štěpánek i jeho nástupci nezvyklého titulu reálný administrátor - zámecký kaplan. Farní kaple Neposkvrněného početí Panny Marie byla situována ve druhém patře velké věže rychmburského hradu. Vznikla v 17. století a v souvislosti s příchodem Štěpánka nabyla veřejného charakteru. Kostel Bolestné Panny Marie (později Neposkvrněného početí Panny Marie) pod hradem byl vysvěcen až 12. května 1753. Hradní kaple byla poté nově zasvěcena sv. Kříži (nejpozději v roce 1802). Z příkazu konzistoře se služby Boží o nedělích a svátcích konaly v kostele, zatímco v hradní kapli ve

všední dny. Po roce 1753 byl kaplanovi vykázán byt v tzv. úředním domě čp. 34. Dokončení kostela ovšem neznamenal faktický zánik reálné administratury - zámeckého kaplanství, protože by tato skutečnost byla v rozporu s erekční listinou. Roku 1784 byla reálná administratura - zámecké kaplanství připojena ke Královéhradecké diecézi. O dva roky později došlo ke změně jejího územního obvodu. Faře v Nových Hradech byla odevzdána ves Dolany, zatímco k rychmburské farnosti byly připojeny vsi Lešany, Miřetín, Ochoz, mlýny Krčálův, Cukrův a Voborský, dále tři chalupy pod Lhotou u Skutče. Desátek z nově připojených osad nadále plynul skuteckému děkanovi. V roce 1793 nařídil Krajský úřad v Chrudimi odebrat duchovnímu správci peníze z pronájmu polností kostela sv. Jana Křtitele v Perálcí. Pro administrátora-kaplana to představovalo problém. S odvoláním na velký počet nekatolíků se mu totiž podařilo získat roku 1794 kooperátora. Kooperátor se stal „kaplanem zámeckého kaplana“, a proto se pro dosavadního duchovního správce vžil termín administrátor. V roce 1797 vykázal duchovním hrabě Filip Kinský k užívání dům čp. 2. Po prodeji panství knížatům z Thurn-Taxisu vztahy mezi administrátorem-kaplanem a novými úředníky ochladly. Roku 1835 České gubernium požádalo o sdělení, za jakých okolností by se administratura mohla stát samostatnou farou. I když P. Klumpar snesl řadu argumentů, prozatím se nic nestalo. Hlavní důvody zdrženlivosti úřadů k povýšení na farnost představovala absence vhodné budovy fary a nedostatečné příjmy, které výkupem desátku a deputátu po roce 1848 poklesly. Roku 1853 podal administrátor znovu žádost o povýšení na faru, ale konzistoř nesouhlasila s nutným dorovnáním příjmů. Dům čp. 2 musel opustit v roce 1851. Stěhoval se z místa na místo a nakonec skončil znovu na hradě. Vzhledem k vzdálenosti mezi bytem a kostelem to byl problém. Ve všední dny se konaly s ústním svolením biskupa bohoslužby v hradní kapli a v této prostoře rovněž probíhaly křty. Nový kooperátor, který přišel na Rychmburk v roce 1858, na hradě ani nebydlel a docházel za administrátorem ze vsi. Až roku 1859 se administrátor mohl přestěhovat do budovy, která byla upravena na faru. Roku 1857 podal nový duchovní správce Alois Brychta opět žádost o povýšení na farnost, která byla 14. června 1860 kladně vyřízena. Vznikem Farního úřadu Rychmburk (od roku 1949 Farní úřad Přehradí) Reálná administratura - zámecké kaplanství na Rychmburku zanikla.

Dějiny původce (rozšířená verze):

Počátkem 18. století věřící z Předhradí a okolních vesnic docházeli na bohoslužby do kostelů ve Skutči, Hlinsku a Luži. Pro pastorační prostor se silnou evangelickou tradicí to představovalo problém, čehož si spíše než skuteční děkanové, do jejichž gesce Předhradí

s hradem Rychmburk náleželo, byla vědoma vrchnost. V roce 1736 Štěpán Vilém Kinský inicioval jednání s pražskou konzistoří a oznámil, že je ochoten usadit u zámecké kaple duchovního správce (*capellanum residentialem*), pokud mu bude přiznán příspěvek ze solní pokladny. Konzistoř nechala prověřit situaci a následně s příspěvkem souhlasila. Kinský proto nechal 24. dubna 1737 vyhotovit erekční listinu, která byla 8. května 1737 v Praze potvrzena. Nově zřízenému kaplanství na Rychmburku (*Capellanatus cum cura animarum*) náležely štólové poplatky ze vsí Předhradí, Hněvětice, Rabouň, Brdo, Rvasice, Dolany, Chlum, Zhoř, Kutřín, Hlubočice a Perálec. Tyto vesnice tedy tvořily nový administrativní obvod. Celkový příjem kaplana činil 191 zlatých a 15 krejcarů ročně a skládal se z poplatků od věřících a z příspěvku od vrchnosti. Vrchnostenský podíl byl hypotekárně zajištěn na panstvích Rychmburk a Rosice. Část prostředků dostával kaplan v naturáliích (dřevo, pivo, máslo, ryby). Prozatím mu byl vyhrazen byt na hradě, do budoucna se patron zavázal k vybudování fary pod hradem. V souvislosti s příchodem stálého kaplana došlo k opravě hradní kaple a byl připraven adekvátní příbytek. Prvním kaplanem se v roce 1738 stal Kryštof Štěpánek z Ostřešan u Pardubic, který po svém příchodu založil nové matriky. Vzhledem k nízkým příjmům mu bylo povoleno užívat veškerých prostředků získaných pronájmem polností kostela sv. Jana Křtitele v Perálci. Ačkoliv tyto „činže“ fakticky náležely chrámu a měly být zaneseny do jeho register, do roku 1793 tomu tak nebylo. Zámeckému kaplanovi na Rychmburku náležela i část příjmů z nadací u peráleckého kostela. Zbytek nadačních peněz užíval skutečný děkan, jemuž zámecký kaplan na Rychmburku podléhal a byl často jeho kooperátorem. Účetní kniha peráleckého chrámu byla založena až roku 1741, tedy tři roky po Štěpánkově příchodu. Z tohoto vyplývá, že v letech 1738-1741 zřejmě probíhala jednání mezi kaplanem na Rychmburku a skutečským děkanem o rozdělení prostředků. Se započtením peněz z peráleckého záduší stouply kaplanovy příjmy na 200 zlatých a 13 krejcarů ročně. Vazby na kostel v Perálci byly důležité i z jiných důvodů. Roku 1738 totiž Štěpánka potvrdila arcibiskupská konzistoř v úřadu zámeckého kaplana, ovšem s titulem administrátora perálecké farnosti. Tato farnost však stovky let neexistovala, nestála ani někdejší farní budova a duchovní správci v Perálci v letech 1738 až 1860 nikdy nesídlili. Udělený titul nekorespondoval ani s erekční listinou hraběte Kinského z roku 1737, v níž nenalzáme o Perálci zmínku. Konzistoř k nezvyklému postupu vedla patrně snaha nový duchovní úřad lépe hmotně zajistit. Proto užíval Štěpánek i jeho nástupci nezvyklého titulu reálný administrátor - zámecký kaplan. První část označení odrážela vztah k peráleckému kostelu, druhá část reflektovala skutečné sídlo duchovního správce. Farní kaple Neposkvrněného početí Panny Marie byla situována ve druhém patře velké věže rychmburského hradu. Vznikla zřejmě už

v 17. století a v souvislosti s příchodem Štěpánka nabyla veřejného charakteru („z nedostatku vzláštního chrámu Páně služby Boží v nadřečené kapli konal“). Samostatný kostel vznikl pod hradem až později. Dne 12. května 1753 byla novostavba chrámu Bolestné Panny Marie (později Neposkvrněného početí Panny Marie) vysvěcena skutečským děkanem Chuchelským. Hradní kaple byla nejpozději v roce 1802 nově zasvěcena sv. Kříži. Z příkazu konzistoře se služby Boží o nedělích a svátcích od roku 1753 konaly v novém chrámu, zatímco v hradní kapli pouze ve všední dny. Kaplanovi byl po dostavbě kostela vykázan byt v lépe situovaném úředním domě čp. 34. Dokončení kostela ovšem neznamenalo faktický zánik reálné administratury - zámeckého kaplanství, protože by tato skutečnost byla mj. v rozporu s erekční listinou. Roku 1784 byla reálná administratura - zámecké kaplanství připojena ke Královéhradecké diecézi. O dva roky později došlo ke změně územního obvodu kaplanství. Faře v Nových Hradech u Vysokého Mýta byla odevzdána ves Dolany, zatímco k rychmburské farnosti byly připojeny vsi Lešany, Miřetín, Ochoz, mlýny Krčálův, Cukrův a Voborský, dále tři chalupy pod Lhotou u Skutče (tzv. Podelhota). Desátek z nově připojených osad nicméně nadále plynul skutečnému děkanovi. V roce 1793 nařídil Krajský úřad v Chrudimi odebrat duchovnímu správci užítky z polností patřících ke kostelu sv. Jana Křtitele v Perálci a řádně je zanést do účetních knih. Po dalších tahanicích tento postup schválilo rovněž České gubernium. Pro administrátora-kapla to představovalo značný problém. S odvoláním na velký počet nekatolíků se mu totiž podařilo získat kooperátora, jenž byl ubytován nad čeledníkem v úředním domě. Prvním kooperátorem se stal roku 1794 kapucín Jan Paschalis Štípek, původem z Pardubic. Příchod kooperátora měl zajímavé následky. Ve své podstatě se jednalo o „kaplana zámeckého kaplana“, a proto se pro dosavadního duchovního správce začal ve větší míře užívat termín administrátor (ačkoliv ten se fakticky týkal kostela v Perálci). V roce 1797 získali oba duchovní konečně důstojnější obydlí, když jim hrabě Filip Kinský vykázal k užívání dům zahradníka (a později justiciára) čp. 2. V roce 1808 byla u kostela postavena nová dřevěná zvonice, kam byly převezeny zvony z kostela v Janovičkách. Po prodeji rychmburského panství knížatům z Thurn-Taxisu roku 1823 se vztahy mezi duchovním správcem a novými úředníky zhoršily, i když kníže daroval administrátorovi část zrušené obory ke zřízení zahrady. Roku 1835 České gubernium požádalo administrátora-kapla o sdělení, za jakých okolností by se administratura-kaplanství mohla stát samostatnou farou. I když páter Klumpar snesl řadu argumentů, prozatím se nic nestalo. Hlavní důvody zdrženlivosti úřadů k povýšení představovala absence vhodné farní budovy a především nedostatečné příjmy, které v důsledku výkupu desátku a deputátu po roce 1848 dále poklesly. Roku 1853 podal administrátor žádost o povýšení na

faru, ale konzistoř nesouhlasila s nutným dorovnáním příjmů. Proto z plánu opět sešlo. Dům čp. 2 musel administrátor opustit v roce 1851. Byl následně stěhován z místa na místo a nakonec skončil znovu na hradě. Vzhledem k vzdálenosti mezi bytem a kostelem to byl velký problém. Proto se ve všední dny konaly s ústním svolením biskupa bohoslužby opět v hradní kapli a v této prostore rovněž probíhaly křty. Nový kooperátor, který přišel na Rychmburk v roce 1858, na hradě nebydlel a docházel za administrátorem ze vsi. Až roku 1859 po četných jednáních a urgencích se mohl administrátor přestěhovat do budovy, která byla upravena na faru. Mezitím roku 1857 podal nový duchovní správce Alois Brychta další žádost o povýšení na administratury na farnost, která byla po různých průtazích konečně 14. června 1860 kladně vyřízena. Vznikem Farního úřadu Rychmburk (od roku 1949 Farní úřad Přehradí) Reálná administratura - zámecké kaplanství na Rychmburku zanikla.

Funkce původce:

Organizace náboženského života a církevních obřadů, náboženských procesí, biřmování, svatého přijímání, udělování svátosti smíření, svátosti nemocných, organizace činnosti bratrstev;

sestavování soupisů věřících, velikonočních seznamů aj.;

vedení zápisů do matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých, včetně sestavování výpisů, opisů a rešerší pro potřeby úřadů;

zkoušky snoubenců a ohlašování sňatků;

spolupráce s politickými úřady v záležitostech manželského práva a dispence;

spolupráce ve vojenských záležitostech (evidence branců);

správa a evidence benefičiárního a zádušního majetku a příjmů (ve spolupráci s patronátním úřadem), včetně správy zádušního lesa, pachtů pozemků, pojištění budov, daňových záležitostí, vedení rejstříků výmlatu a sklizně;

spolupráce s politickými úřady v záležitostech chudinské péče, péče o sirotky, prosazování zdravotních a hygienických opatření;

spolupůsobení při organizaci kanonických vizitací;

spolupráce s úřady při správě a ochraně movitých a nemovitých památek;

spolupráce s patronátním úřadem a politickými autoritami při údržbě a opravách zádušního a benefičiárního majetku, pořizování vybavení kostela, kaplí a farní budovy;

statistická šetření a hlášení pro potřeby církevních i politických autorit;

svěcení a žehnání veřejných, církevních a soukromých objektů a předmětů;

záležitosti pobytu výpomocných, cizích a penzionovaných duchovních na území kapelanie, delegace k provádění církevních úkonů;
organizace činnosti a pracovněprávní vztahů se zaměstnanci úřadu a záduší (kuchařka, kostelník, varhaník atd.);
dohled nad činností škol, vyučování náboženství;
správa a využívání nadačního jmění a prostředků z nadací;
vedení pamětní knihy.

Normy - konstitutivní:

Jan Gustav z Manderscheid-Blankenheimu, kníže-arcibiskup pražský etc., potvrzuje po souhlasu arcibiskupské konzistoře dne 8. května 1737 zřizovací listinu zámeckého kaplanství na Rychmburku a podřizuje jeho správě několik vsí, doposud podléhajících Děkanskému úřadu Skuteč.

Zřizovací listina (Instrumentum erectionis) Štěpána Viléma hraběte Kinského ze dne 24. dubna 1737, kterou se zakládá a funduje zámecké kaplanství na Rychmburku, duchovnímu správci se přiděluje byt na hradě a slibuje se mu výstavba samostatného obydlí mimo hradní areál.

Rozhodnutí Arcibiskupské konzistoře v Praze ze dne 24. března 1738, jímž se potvrzuje v čele zámeckého kaplanství na Rychmburku Kryštof Štěpánek s titulem administrátora někdejší fary herálecké.

Rozhodnutí Biskupské konzistoře v Hradci Králové ze dne 14. června 1860, jímž se dosavadní Reálná administratura - zámecké kaplanství na Rychmburku povyšuje na samostatný Farní úřad Rychmburk.

Instrukce Arcibiskupské konzistoře v Praze z 2. ledna 1741 pro misionáře v arcidiecézi.

Císařský patent z 30. května 1750 o štólových poplatcích.

Nařízení Českého gubernia z 1. února 1765 o provádění kanonických vizitací.

Císařský patent z 11. června 1770, jímž se upravují správa a péče o farní obydlí s příslušnými staveními.

Císařský patent z 6. prosince 1774, jímž se vyhlašuje Všeobecný školský řád.

Dvorský dekret z 12. srpna 1775 o vymýcení kacířství v Čechách.

Císařský patent z 13. října 1781 o toleranci vyznavačů augspurské konfese, helvetů a nesjednocených Řeků (tzv. Toleranční patent).

Císařský patent z 5. října 1782 obnovující dřívější nařízení a zakazuje prodej, výměnu nebo věnování duchovního (beneficiárního) či kostelního majetku bez schválení vlády.

Dvorský dekret z 22. května a 9. srpna 1782 o rušení náboženských bratrstev a likvidaci jejich jmění.

Císařský patent z 16. ledna 1783 o uzavírání světských manželských smluv, o stanovení původu dětí a o manželském právu vůbec.

Císařský patent z 20. února 1784 o způsobech vedení matrik pokřtěných, oddaných a zemřelých.

Dvorský dekret z 19. července 1784 o jednotném postupu při vedení matrik.

Dvorský dekret z 26. listopadu 1784 o péči o chudé a sirotky náležející pod správu farního úřadu (19. srpna 1785 prováděcí nařízení v téže věci).

Dvorský dekret z 24. září 1785 o příjmech duchovenstva a výpomoci z náboženského fondu.

Dvorský dekret z 9. listopadu 1787 o příspěvcích kněží do církevních (diecézních) fondů.

Dvorský dekret z 6. října 1788 o zápisu svědků křtu na místě křtu.

Dvorský dekret z 30. dubna 1789 o podobě formulářů křestních, oddacích a úmrtních listů.

Dvorský dekret z 23. července 1789 o způsobech správy zádušního majetku a vedení účtů (v téže věci též dekrety z 24. ledna 1790 a 3. srpna 1791 a nařízení Českého gubernia č. 22464 z 5. srpna 1795, další novelizace 17. prosince 1819 a 5. dubna 1831).

Císařský patent z 18. října 1792 postulující podmínky, za nichž lze rozpůjčovat kostelní, zádušní, studijní, náboženský (benefiční) a jiný kapitál.

Nařízení Českého gubernia z 18. listopadu 1795 o provádění pečlivé kontroly farních kronik.

Nařízení Českého gubernia z 21. září 1799 a 21. května 1800 o vedení druhopisů matrik.

Nařízení Českého gubernia z 2. srpna 1803 o sestavování inventářů benefícia (v téže věci též dvorský dekret č. 26947 z 24. prosince 1816 a nařízení Českého gubernia z 6. května 1820 a 28. července 1833).

Dvorský dekret č. 34 z 9. srpna 1810 o zápisu kmotrů do křestních matrik.

Dvorský dekret č. 946 z 1. června 1811, jímž se vyhláší Všeobecný občanský zákoník.

Dvorský dekret č. 10716 z 25. července 1811 o doplnění poškozených a obnovení ztracených matrik.

Dvorský dekret č. 59 z 22. května 1812 o zápisu dne narození vedle křtu do zvláštní rubriky matriky.

Dvorský dekret č. 49 z 21. října 1813 o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 13. ledna 1814, jímž se vydává dodatek k zásadám o vedení matrik narozených.

Dvorský dekret z 1. ledna 1816 o zápisu jména křtícího kněze.

Nařízení Českého gubernia č. 20673/1829 ve věci deputátů kněžích a způsobech vedení rejstříků výsevu, výmlatu a sklizně.

Nařízení Českého gubernia č. 2627/1830 o ukládání, shromažďování a vazbě tištěných nařízeních.

Dvorský dekret ze 17. dubna 1834 o spolupůsobení kněží v sociálních záležitostech a o příspěvcích na výchovu nezaopatřených dětí.

Dvorský dekret č. 83 z 18. července 1834 o vystavování křestních listů pro děti legitimované následným sňatkem.

Dvorský dekret č. 97 z 27. června 1835 o zápisu kmotrů a svědků do křestních a oddacích matrik a otců nemanželských dětí do křestních matrik a o duplikátech křestních a oddacích matrik.

Nařízení Českého gubernia č. 11935/1835 o sestavování inventářů far a záduší, správě zádušního majetku a dále přehled povinně vedené agendy farních úřadů.

Nařízení Českého gubernia z 30. května 1835 ve věci zřizování a udržování náboženských soch, statuí atd.

Nařízení Českého gubernia č. 5952/1835 o vedení pamětních knih.

Dvorský dekret č. 38 z 19. února 1836 o rozšíření dosavadních předpisů o úschově křestních a oddacích matrik také na úmrtní matriky.

Dvorský dekret č. 13192 z 9. července 1836 o spolupůsobení kněží ve zdravotních záležitostech.

Nařízení Českého gubernia č. 2/1840 o způsobech zápisu jména porodních asistentek do křestní matriky.

Dvorský dekret č. 531 ze 4. května 1841 upravující podmínky rozluky manželství.

Dvorský dekret č. 799 z 5. dubna 1844 o dodatečných zápisech do matrik.

Zákon č. 253/1852 ř. z. o spolčování.

Císařský patent z 20. dubna 1854 upravující postavení osob žijících v konkubinátě.

Císařský patent z 8. října 1856 o provádění ustanovení Konkordátu mezi Rakouským císařstvím a Apoštolským stolcem ve věcech manželských ze dne 18. srpna 1855.

Normy - působnost původce:

Vnitřní struktura původce:

V čele Reálné administratury - zámeckého kaplanství na Rychmburce stáli duchovní s titulem kaplana a administrátora. Ve starším období (do konce 18. století) se spíše setkáváme s termínem kaplan, od příchodu kooperátora v roce 1794 se prosazuje označení administrátor.

Až na výjimky nezastával žádný z duchovních správců svou pozici příliš dlouho. Při nejbližší příležitosti se pokoušeli získat správu farnosti či alespoň lokálie. Duchovní správci v 18. století sídlili ve vykázaných prostorách na hradě či v úředním domě a bohoslužby i další náboženské úkony se odehrávaly v hradní kapli, od poloviny 18. století částečně v kapli a částečně v kostele. Samostatný chrám vznikl v Předhradí (tj. v obci pod hradem) až roku 1753, fara v roce 1859. Míra využívání kostela Bolestné Panny Marie a kaple Neposkvrněného početí Panny Marie na hradě závisela na ústní dohodě s ordinářem a na místě momentálního bytu duchovního. Přestože post kaplana na Rychmburku nebyl považován za prestižní, už v roce 1794 byl administrátorovi povolen kooperátor. Kooperátoři bydleli většinou společně s administrátorem, případně v jiných vykázaných prostorách. Důvodem k dosazení pomocných duchovních byla přítomnost většího množství evangelíků na území administratury, nutnost intenzivní pastorační práce a existence filiálního kostela sv. Jana Křtitele v Perálci. S ohledem na relativní chudobu záduší nelze předpokládat, že by duchovní správce měl k dispozici vlastní služebnictvo. Zpočátku mu asi byla k dispozici čeled' (například kuchařka) na hradě. Rychmburský duchovní byl v míře nesrovnatelné s okolními farnostmi a lokáliemi závislý na vůli vrchnosti a jejího úřednictva. Při zhoršení vzájemných vztahů (například po roce 1823 či 1850) byl stěhován jeho byt z místa na místo. O existenci kostelníků, kteří dohlíželi mj. na správu chrámu a zádušního majetku, víme pouze v případě Perálce. Vybavení a údržba rychmburské hradní kaple byla zcela v gesci vrchnosti. Až po roce 1753 se správou nově vybudovaného kostela Bolestné Panny Marie pomáhali místní poddaní, chrám nicméně zpočátku žádným vlastním majetkem nedisponoval.

V čele administratury v letech 1737-1860 působili:

1738-1744	Kryštof Štěpánek
1744-1746	Václav Brandsteller
1746-1762	Jiří Nikodým
1762-1763	Josef Richter
1763-1780	Jiří Stříteský
1780-1781	Jan Maria Reinhard
1781	Jan Martin Donhammer
1781-1782	Jan Rang
1782-1785	Jan Štěpánek
1785-1793	František Rothanzel
1794-1796	František Rang (poprvé)

1796-1805	Jan Leder
1805-1811	František Rang (podruhé)
1811-1817	Josef Beránek
1819-1825	Václav Hájek
1825-1828	Václav Šimek
1828-1842	Antonín Klumpar
1842-1843	František Sirový
1844-1846	Jan Salášek
1846-1856	Petr Neděle
1856-1860	Alois Brychta (1842-1856 kooperátor na Rychmburku, od 1860 farář)

Další vztahy a události:

Děkanský úřad Skuteč (Chrudim, Česko), identifikátor INTERPI: ko00128313, datace vztahu: 1737-1860, typ vztahu: nadřízená korporace, zdroj informace: Římskokatolický farní úřad - Děkanský úřad Skuteč,⁶⁴ Tyršova 1, 539 73 Skuteč (Pamětní kniha fary v Předhradí 1737-1971, s. 25).

Autor záznamu:

Petr Komár, Mgr.

Zdroje informací:

Římskokatolický farní úřad - Děkanský úřad Skuteč, Tyršova 1, 539 73 Skuteč (Pamětní kniha fary v Předhradí 1737-1971, s. 25-138).

Karel Václav ADÁMEK, Skuč, Praha 1901 (= Zvláštní otisk dle Památek archaeologických a místopisných 1, 1869).

⁶⁴ Uvádíme aktuální název instituce, i když se může lišit od názvu archivního souboru.